

Valdeltagande och representation

– Om invandring och politisk integration i Sverige

Valdeltagande och representation

– Om invandring och politisk integration i Sverige

Pieter Bevelander och Mikael Spång (red.)

Rapport: 2017:7

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

**Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17**

Delmi rapport 2017:7

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Tryckt av: Elanders Sverige AB

Stockholm 2017

Omslagsbild: Vahid Salemi/AP Photo, källa TT

ISBN: 978-91-88021-23-6

Förord

I jämförelse med många andra länder är det relativt enkelt att bli medborgare i Sverige. Idén bakom låga trösklar till ett fullvärdigt medlemskap i samhället bygger på ett inkluderande tankesätt där medborgarskapet ses som en viktig del i den ekonomiska, sociala och politiska gemenskapen. Först efter erhållet svenskt medborgarskap kan den enskilde, fullt ut, nyttja sin rösträtt och ställa sig till förfogande för politiska förtroendeuppdrag. Även om Sverige har ett högt valdeltagande internationellt sett är det stora skillnader mellan olika grupper. Bland dem som är utrikes födda eller har utländsk bakgrund är det politiska deltagandet – som att rösta i allmänna val, vara engagerad i ett politiskt parti eller kandidera till politiska poster – lägre än bland övriga medborgare.

Den liberala demokratin har utmanats i vår omvärld under de senaste åren. Ett högt valdeltagande och ett inkluderande demokratiarbete är viktiga grundvalar för det demokratiska styrelseskicket. Då andelen medborgare med utländsk bakgrund utgör en allt större del av den svenska befolkningen är frågor som rör valdeltagande och politisk representation av olika grupper i samhället i ökande grad aktuella, inte minst inför valåret 2018.

I denna antologi studeras olika aspekter av politiskt deltagande med fokus på individer födda utanför Sverige eller med utländsk bakgrund. De olika studierna bidrar med viktiga perspektiv på de skillnader som finns i de politiska partiernas organisering och hur det påverkar utrikes föddas inkludering. Den bidrar med underlag för att identifiera de demokratiska konsekvenser dessa skillnader kan få. I antologin står Sverige i fokus men här görs även ett par internationella utblickar.

I antologin medverkar sammanlagt tolv forskare från olika discipliner. Redaktörer är professor Pieter Bevelander och docent Mikael Spång från Malmö högskola. Arbetet med rapporten har också följts av professor Joakim Palme, ordförande för Delmi. Den vetenskapliga granskningen har utförts av externa, anonyma forskare inom respektive fält. Vid Delmis kansli har främst utredningssekreterarna fil.dr. Sara Thalberg och fil.dr. Caroline Tovatt samt statistikern Linus Liljeberg bidragit till granskningen.

Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för innehåll och slutsatser i rapporten. Rapporten ingår i Delmis temaområde Demokrati, deltagande och värderingar.

Stockholm, september 2017

Joakim Palme,

Ordförande Delmi

Kristof Tamas,

Kanslichef Delmi

Sammanfattning

Demokratin ger oss möjligheter att påverka samhället. Genom att rösta i allmänna val, eller ställa upp som kandidat till förtroendeuppdrag, har vi inflytande över lagstiftning, policy och beslut. Rösträtt och valbarhet är rättigheter som tillkommer alla röstberättigade, men det finns stora skillnader mellan olika grupper i samhället när det gäller den faktiska användningen av dessa rättigheter. Sådana skillnader brukar benämnas representationsgap eller representationsklyftor.

I denna antologi belyser vi utrikes föddas valdeltagande och politisk representation. Vi ställer följande huvudfrågor:

1. Hur ser valdeltagandet ut bland utlandsfödda och personer med utländsk bakgrund?
2. Hur röstar utlandsfödda? Personröstar de i högre utsträckning än inrikes födda och vilka partier röstar de på?
3. Vilka faktorer hänger samman med att bli vald och hur kan representationsgapet förklaras?
4. Hur arbetar de politiska partierna med sina nomineringar, och på vilket sätt skapar detta hinder och möjligheter för en mer jämlik representation?
5. Vilken roll spelar etniska föreningar för det politiska deltagandet i Stockholm och i andra europeiska storstäder?
6. Vad vet vi om satsningarna på att främja valdeltagandet bland utrikes födda?

Resultaten visar att utrikes födda deltar i betydligt lägre grad än inrikes födda i allmänna val. Det finns även skillnader mellan inrikes födda med två föräldrar födda utomlands och inrikes födda med svenskfödda föräldrar. Intressant nog är även benägenheten att rösta större bland dem som har en förälder som är född i Sverige – i synnerhet en mamma – än för dem som har två föräldrar födda utomlands. Personröstning, det vill säga att aktivt kryssa för en kandidat, är däremot

något mer vanligt bland personer med utländsk bakgrund. Sambandet är dock svagt när kontroll sker för andra förklaringsfaktorer, såsom inkomst, utbildning och ålder. Tidigare studier har visat att personer med utländsk bakgrund i ett flertal länder tenderar att rösta på partier till vänster. Ett liknande mönster framträder i Sverige då personer med utländsk bakgrund i något större utsträckning röstar på Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, särskilt i riksdagsval.

I Sverige har invandrades representation i politiska församlingar ökat över tid men utrikes födda är fortfarande en underrepresenterad grupp. I antologin undersöks olika förklaringar till detta. Både individuella resurser (som utbildning, sysselsättning, inkomst) och kontextuella faktorer (som parti- och valsystem) beaktas. Resultaten visar att det finns litet stöd för resursbaserade förklaringar och att även kontextfaktorernas förklaringskraft är begränsad, med undantag för antalet fullmäktigeplatser i förhållande till storleken på den röstberättigade befolkningen. Upp emot en tredjedel av representationsgapet på aggregerad nivå förklaras av att utrikes födda i högre grad bor i större kommuner där antalet fullmäktigeplatser i förhållande till de röstberättigade är lägre än vad som är fallet i mindre kommuner.

En annan dimension av betydelse för underrepresentationen av utrikes födda handlar om partiernas nomineringsprocesser. I antologin studeras partiinterna faktorer som påverkan på möjligheterna för kandidater med invandrarbakgrund att bli nominerade till valbar plats. Nätverk har stor betydelse för karriärmöjligheter inom politiska partier och kan i vissa fall fylla en inkluderande funktion och ge tillgång till uppbackning, stöd och råd av mer erfarna och centralt placerade personer i partierna. Omvänt kan nätverken ha en exkluderande verkan gentemot personer som inte släpps in. Rollen som politiker med invandrarbakgrund kan ibland erbjuda en väg in i politiken, men kan i förlängningen också bli ett hinder för en fortsatt politisk karriär. En annan sorts hinder för utrikes födda utgörs av trösklar för deltagande, partiernas interndemokratiska processer och nyttokalkyler, till exempel när partierna väger möjligheterna att vinna vissa väljare mot risken att förlora andra.

Frågan om den roll som etniska föreningar spelar för det politiska deltagandet i Stockholm och i andra europeiska storstäder undersöks också i antologin. Resultaten visar att även om föreningsanslutningen är högre i Stockholm verkar

etniska föreningarna i Stockholm inte erbjuda bättre förutsättningar för politisk integration jämfört med andra europeiska storstäder. Resultaten antyder att institutionaliserat ekonomiskt och politiskt stöd till denna typ av föreningar är mindre betydelsefullt för den politiska integrationen än väntat. Samtidigt finns det inget i resultaten som ger stöd åt mothypotesen, att etniska föreningar skulle bidra till isolering.

Att förverkliga ett högt och jämnt valdeltagande har länge varit ett demokratipolitiskt mål. Det finns emellertid relativt lite forskning om vilka metoder som är mest effektiva för att höja valdeltagandet, men det finns visst stöd för att möten och kontakter med väljare har positiva effekter på valdeltagande. Möten med väljare har stått i fokus i de insatser som ofta benämns "demokratiambassadörer", något som använts i flera kommuner inför de senaste valen. I dessa insatser har man försökt att komma tillrätta med en del problem som utmärkt tidigare demokratiinsatser och medvetet försökt undvika ett utifrån- eller uppifrånperspektiv, enkelriktad kommunikation och dessutom strävat efter att de som åtgärderna riktas mot ska vara delaktiga.

Summary

Democracy gives us opportunities to participate in politics and thereby to influence legislation, policy and decisions. There are several ways in which political participation may take place. The focus of this book is representative democracy, to elect representatives to political assemblies and to stand as representative for such assemblies. There are major differences between different groups in society regarding the actual use of these rights. Such differences are usually called representation gaps.

The aim of the book is to discuss participation in elections and representation in political assemblies, focusing on the differences between foreign born and domestic born. We ask the following main questions:

1. What is the electoral turnout among foreign born and persons with foreign background?
2. How do foreign born vote? Do they vote for individual candidates to a larger extent than domestic born and which parties do they vote for?
3. Which factors explain being elected as representatives and how may the representation gap between foreign and domestic born be explained?
4. What are the characteristics of nomination processes in political parties and how do these create opportunities and obstacles for equal representation?
5. What role do ethnic and minority associations play for political participation in Stockholm and other European big cities?
6. What do we know about measures taken to increase voting among foreign born?

The result shows that foreign born take part in elections to a much lesser degree than domestic born and that there are differences between domestic born with

two parents born abroad and other domestic born. The propensity to vote is larger among those that have one parent born in Sweden – in particular a mother – than those having two foreign born parents. Voting for individuals is somewhat more common among persons with foreign background, in particular in elections for national parliament, than among other voters. Earlier studies have shown that persons with foreign background tend to vote for left parties to a larger extent than others. This is also the case in Sweden. Persons with foreign background vote for the Social Democrats and the Left Party to somewhat higher extent than others, in particular in elections for the national parliament.

Immigrant representation in political assemblies has increased over the past decades but foreign born is still an underrepresented group. Explanations addressed in the book are individual resources and contextual factors. Results show little support for resource based explanations and the explanatory power of contextual factors is also limited, with the exception of the number of seats in local assemblies compared to the number of eligible voters. Up to one third of the representation gap on an aggregated level can be explained by the fact that foreign born more often live in larger municipalities where the number of seats in the local councils, in relation to the number of voters, is lower than in smaller municipalities.

The political party's nomination process is another factor relevant to consider when discussing underrepresentation. Internal factors of parties affecting the likelihood to be nominated as candidate are discussed. Networks are important in this respect. They play both an including and excluding role. Being a politician with immigrant background may offer a way into politics but may in the long run also be an obstacle for advancement. Other obstacles discussed include thresholds for participation, internal democratic processes of parties, and cost-benefit analysis.

The question about the role of ethnic and minority associations for political participation is discussed in the book. The focus is on comparing the situation in Stockholm with other big cities in Europe. The results show that even though more persons are engaged in these associations in Stockholm, they do not offer better opportunities for political integration than in other larger cities in Europe. This suggests that economic and political support of ethnic associations plays a less im-

portant role for political integration than expected. At the same time, the results do not suggest that ethnic associations hinder political integration by contributing to isolation from the rest of society.

Finally, measures taken by state and municipalities to increase voter turnout are discussed. There is limited research about the most effective ways to affect turnout but there is some support that meetings and interaction with voters have positive effects on the turnout. Meetings with voters have been central to measures involving so called "democracy ambassadors", which several municipalities have worked with during the last elections. Important to these measures is the attempt to avoid problems of earlier measures, such as one way communication.

Innehåll

Introduktion / Pieter Bevelander och Mikael Spång	1
Inledning	1
Politiskt deltagande	4
Politisk representation	11
Politisk jämlikhet och politisk integration	12
Kapitelöversikt	14
Referenser.....	18
1. Hur långt från trädet faller äpplet? / Pieter Bevelander och Derek S. Hutcheson	23
Inledning	23
Bakgrund	24
Tidigare forskning och teoretiska ramar	26
Hypoteser	29
Data och metod	30
Analysresultat	31
Sannolikheten att rösta bland utrikes födda väljare	33
Sannolikheten att rösta hos svenskfödda personer med utländsk bakgrund	35
Slutsatser	37
Referenser.....	40
Appendix	46
2. Utländsk bakgrund och val av person och parti / Linda Berg	49
Inledning	49
Utländsk bakgrund och personröstning.....	51
Utländsk bakgrund och val av parti	53
Att studera röstningsbeteende hos väljare med utländsk bakgrund – en	

metodreflektion.....	57
Resultat 1: utländsk bakgrund och personröstning.....	60
Resultat 2: Utländsk bakgrund och val av parti.....	66
Slutsatser	75
Referenser.....	79
Appendix.....	82
3. Representationsgapet / Rafaela M. Dancygier, Karl-Oskar Lindgren, Kåre Vernby och Sven Oskarsson.....	85
Inledning.....	85
Tidigare forskning.....	87
Politisk inkludering.....	90
Representationsgapet i Sverige 1991-2010.....	92
Slutsatser och diskussion	100
Referenser.....	103
Appendix.....	107
4. Partiorganisationer och representation / Maritta Soininen och Martin Qvist.....	111
Inledning.....	111
Ett institutionellt perspektiv på partiorganisationer.....	114
Metod och material.....	116
Från medlemsorganisationer till professionella medieaktörer	118
Partiet som arena för strategisk interaktion.....	119
Partiet som politisk gemenskap	127
Avslutande diskussion - Från problem till lösningar	133
Referenser.....	137
5. Etniska föreningar och politisk integration / Gunnar Myrberg, Per Strömblad och Bo Bengtsson.....	141
Är Stockholm annorlunda?	143
Politisk integration via föreningslivet – teoretiska utgångspunkter och förväntningar	144
Material och analysordning	147

Etniska föreningar som politiska kanaler	149
Etniska föreningar som arenor	154
Politisk integration via etniska föreningar – en jämförande analys.....	159
Avslutande diskussion	163
Referenser	167
Appendix	173
6. Att främja valdeltagande / Mikael Spång.....	183
Inledning	183
Syfte och frågor	184
Material.....	185
Valdeltagande	185
Bakgrund till insatser för att främja valdeltagande.....	186
Skäl att främja valdeltagande	187
Metoder att främja valdeltagande	190
Demokratiambassadörer	192
Problem med insatser för att främja valdeltagande	196
Slutsatser	199
Referenser.....	201
7. Slutsatser / Pieter Bevelander och Mikael Spång	205
Policyimplikationer	211
Förteckning över tidigare publikationer	213

Introduktion

Pieter Bevelander, professor i internationell migration och etniska relationer, Malmö högskola

Mikael Spång, docent i statsvetenskap, Malmö Högskola

Inledning

Demokratin erbjuder oss att vara med och gestalta samhället genom att påverka lagstiftning, policy och beslut. En fungerande demokrati kräver att vi är politiskt delaktiga och känner oss delaktiga. Detta kan se ut på olika sätt. I den här antologin står den representativa demokratin i fokus. I en representativ demokrati är det medborgarna som väljer representanter till de politiska församlingarna. Medborgarna har också möjlighet att kandidera till dessa poster. De valda ledamöterna företräder de röstberättigade och är ansvariga inför dem. I en representativ demokrati får de allmänna valen en grundläggande roll, och därmed blir högt valdeltagande en prioriterad fråga.¹

Riksdag och regering har återkommande betonat värdet av ett högt och jämnt valdeltagande. Ojämnt deltagande – att vissa grupper röstar i mindre utsträckning än andra – kan nämligen leda till att intressen och åsikter, erfarenheter och problem inte uppmärksammas i de politiska processerna (se till exempel Regeringens skrivelse 2013/14:61; Regeringens proposition 2015/16:1, utgiftsområde 1, kapitel 9). Även andra frågor har diskuterats: vilka som är representanter, deras könstillhörighet, socioekonomiska och etniska bakgrund.

Den senaste demokratiutredningen slår också ett slag för ett högt och jämnt valdeltagande – och för social representation som betyder att sammansättningen av ledamöter i politiska församlingar avspeglar befolkningens sammansättning (SOU 2016:5, kapitel 3, 5 och 7).

Det övergripande syftet med denna antologi är att, utifrån aktuell forskning, diskutera valdeltagande och representation i politiska församlingar, med fokus på skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda.²

I antologin ställs följande huvudfrågor:

1. Hur ser valdeltagandet ut bland utlandsfödda och personer med utländsk bakgrund?
2. Hur röstar utlandsfödda? Personröstar de i högre utsträckning än inrikes födda och vilka partier röstar de på?
3. Vilka faktorer hänger samman med att bli vald och hur kan representationsgapet förklaras?
4. Hur arbetar de politiska partierna med sina nomineringar, och på vilket sätt skapar detta hinder och möjligheter för en mer jämlik representation?
5. Vilken roll spelar etniska föreningar för det politiska deltagandet i Stockholm och i andra europeiska storstäder?
6. Vad vet vi om satsningarna på att främja valdeltagandet bland utrikes födda?

Sedan andra världskriget har Sverige tagit emot 1,6 miljoner invandrare. Valåret 2014 tillhörde ungefär 16,5 procent av befolkningen kategorin utlandsfödda, medan 4,5 procent var barn till två utrikes födda föräldrar (SCB 2015).

Överlag deltar utrikes födda i allmänna val i mindre utsträckning än inrikes födda. De är också mindre väl representerade som ledamöter i politiska församlingar. Närmare 90 procent av de röstberättigade som är födda i Sverige deltog i 2014 års riksdagsval, medan naturaliserade utrikes födda personer visade klart lägre siffror.³ De lägsta röstsiffrorna hade personer födda i Asien, Afrika och övriga Europa (exklusive Norden). Ett liknande mönster märks i kommunalvalen, men här röstar personer med utländskt medborgarskap i väsentligt lägre grad än svenska medborgare gör. Till exempel deltog endast 24,1 procent av männen med medborgarskap i

ett asiatiskt land och 29,5 procent av kvinnorna med medborgarskap i ett europeiskt land (exklusive Norden) i valet 2014 (SCB valdeltagandeundersökningar 2002, 2006, 2010, 2014; se vidare nedan och kapitel 1–4 i antologin).

Även bland de folkvalda i riksdag och kommunfullmäktige är de utrikes födda mindre väl representerade än de inrikes födda. Representationen har ökat under de senaste tjugo åren men skillnader kvarstår. Elva procent av de nominerade till en riksdagsplats år 2014 var utrikes födda, vilket på ett ungefär motsvarar andelen utrikes födda bland de röstberättigade (12 procent). Andelen valda riksdagsledamöter som är utrikes födda ligger emellertid lägre, 8,3 procent. I kommunvalen märks större skillnader. Medan andelen röstberättigade var närmare 17 procent var andelen utrikes födda som nominerades till kommunfullmäktige 10 procent. Knappt åtta procent av de invalda ledamöterna var födda utomlands år 2014 (SCB valdeltagandeundersökningar 2002, 2006, 2010, 2014; se vidare nedan och kapitel 1-4 denna volym).

Underrepresentation och representationsklyftor är vanliga termer när forskare diskuterar skillnaderna i valdeltagande och sammansättning av ledamöter i politiska församlingar (jfr Rodrigo Blomqvist 2005). Forskningen har hittills fokuserat på klyftornas omfattning och försökt ge förklaringar – till exempel att utrikes födda visar lägre engagemang i samhällsfrågor och mer misstro mot samhällsinstitutioner. Även kontextuella faktorer som påverkar människors benägenhet att rösta lyfts fram: andelen utrikes födda i ett bostadsområde, medlemskap i organisationer, medborgarskap och vistelsetid i det nya landet är några exempel (se Ager och Strang 1998; Berger m.fl. 2004; Bevelander 2015; Bevelander & Pendakur 2011; Fennema & Tillie 1999; Jacobs och Tillie 2004).

När det gäller ledamöter i politiska församlingar visar forskningen dels att utrikes födda nomineras som kandidater i lägre grad än de som är födda i Sverige, dels att utrikes födda som nominerats av sitt parti har mindre chans att bli invalda (se till exempel Bivald m.fl. 2014; Bäck & Öhrvall 2004; SCB 2013). Interna partistrukturer är en förklaring till detta. Visst stöd finns för att bland annat nätverk påverkar rekrytering och nominering (Soininen & Etzler 2006; Soininen 2011; se också Dancygier m.fl. och Soininen & Qvist i denna volym).

Det här kapitlet syftar till att ge en överblick över valdeltagande och representation i politiska församlingar. Vi redogör också för några centrala begrepp, som politisk representation, politisk jämlikhet och politisk integration.

Efter introduktionen följer två kapitel som rör utrikes föddas valdeltagande. I antologins första kapitel kartläggs skillnader i valdeltagande mellan utrikes födda och inrikes födda, samt mellan inrikes födda med en förälder född utomlands och inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. I kapitel två undersöks skillnader när det gäller val av parti och i vilken utsträckning olika grupper av väljare personröstar. Frågor som rör i vilken utsträckning utrikes födda är ledamöter i kommunfullmäktige och vad som kan förklara en lägre grad av representation analyseras i det tredje kapitlet. I kapitel fyra undersöks vilken roll partiernas nomineringsprocesser spelar och huruvida dessa kan förklara skillnaderna mellan olika gruppers representation i politiska församlingar. I det femte kapitlet undersöks etniska föreningars betydelse för det politiska deltagandet. I det sjätte kapitlet uppmärksammas olika sätt varigenom stat och kommun arbetat med att främja valdeltagande.

Politiskt deltagande

Valdeltagande

I riksdagsvalet 2014 deltog 85,8 procent av alla röstberättigade. Sedan 2002 har valdeltagandet ökat, framförallt hos grupper som tidigare röstat i lägre utsträckning, som ensamstående, yngre och utrikes födda. Eftersom röstandet är så centralt i den representativa demokratin, väljer vi här att fördjupa oss i frågorna: Hur ser det faktiska valdeltagandet ut bland personer födda i Sverige respektive i utlandet? Hur stora är skillnaderna mellan olika grupper av utrikes födda? Finns det skillnader mellan grupperna i riksdagsval, kommunalval och EU-val? I det följande ger vi en översikt över hur det ser ut i dagens Sverige.

Statistiska centralbyrån genomför sedan valet 2002 så kallade valdeltagandeundersökningar tillsammans med Valmyndigheten. I *tabell 1* redovisas deltagandet

bland kvinnor och män födda i Sverige respektive utomlands vid de senaste fyra valen, 2002–2014. För att få rösta i riksdagsval krävs svenskt medborgarskap. Hos personer födda i Sverige märks en tydlig linjär uppgång i valdeltagandet, visar tabellen. Även de som är födda i utlandet har generellt ökat sitt deltagande fram till 2014. Samtidigt ser vi att ökningen inte är linjär; den varierar mellan de fyra valen. Troligen beror detta på att valdeltagandeundersökningen bygger på ett urval, som innehåller ett begränsat antal utrikes födda. Det bör noteras att många grupper utrikes födda kvinnor röstar i högre utsträckning än män från samma födelseregion, ett mönster som också finns hos de inrikes födda.

Tabell 1. Deltagande i riksdagsval. Andelar i procent efter födelseland/region.

	2002		2006		2010		2014	
	kvin- nor	män	kvin- nor	män	kvin- nor	män	kvin- nor	män
Sverige	82,6	81,8	85,3	84,2	87,9	86,6	89,8	88,2
Norden	74,6	71,4	73,3	73,6	81,4	79,8	79,5	79,2
Europa	62,2	67,1	65,9	62,8	71,1	70,4	68	72,3
Asien	66,8	59,3	66,9	61,4	71,7	71,1	70	68,1
Afrika	67	69,3	56,3	60,2	70,9	68,3	72,7	70,2
Nordamerika	-	-	76,6	82,5	74,9	73,7	81,1	86,7
Sydamerika	74,7	70,8	75,1	71,1	80,6	80,9	86,1	80,4
Övriga länder	-	-	-	-	-	-	-	-
Samtliga	81,3	80,6	83,5	82,4	86,3	85,2	87,6	86,4

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar, 2002, 2006, 2010 och 2014.

Valdeltagandeundersökningarna gör även ett urval av röstberättigade utländska medborgares valdeltagande. I *tabell 2* finner vi resultaten från de senaste fyra kommunfullmäktigevalen, 2002–2014. De utländska medborgarna röstar i avsevärt lägre utsträckning än svenska medborgare. Mellan 25 och 50 procent av de utländska medborgarna röstar i kommunfullmäktigevalen, men det finns påtagliga

skillnader mellan olika undergrupper. Det kan åtminstone delvis förklaras med att gruppen ändrar sammansättning mellan valen. Nya invandrare fyller på gruppen, medan andra utrikes födda naturaliseras och får svenskt medborgarskap.

Tabell 2. Deltagande i kommunfullmäktigeval. Andelar i procent efter medborgarskapsland/region.

	2002		2006		2010		2014	
	kvin- nor	män	kvin- nor	män	kvin- nor	män	kvin- nor	män
Sverige	80,5	79,6	82,1	80,9	84,9	83,5	86,7	85,1
Norden	40,7	30,1	40,5	34,5	44,1	36,4	46,8	37,9
Europa	35	33,3	38,5	35,4	32,2	30	29,5	28,4
Asien	35	23,8	35,9	30,2	39,4	29,3	34,3	24,1
Afrika	25,1	25,8	35,9	30,8	46,8	40,6	49,5	43,3
Nordamerika	41,3	35,8	42,6	37,1	44,1	44,1	41,2	39,5
Sydamerika	50,4	38,6	42,5	40,9	41,7	37,7	40,9	36,3
Övriga länder	31,5	22,7	32,8	29	29,5	27,9	25,1	22,8
Samtliga	78,5	77,3	80,1	78,7	82,6	80,7	84	81,7

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar, 2002, 2006, 2010 och 2014.

En förklaring till utländska medborgares lägre valdeltagande som lyfts fram i tidigare forskning (Öhrvall 2006; Bevelander & Pendakur 2011) är att både kommun-, landstings- och riksdagsval genomförs på samma dag, och att det politiska och mediala intresset främst handlar om riksdagsvalet som utländska medborgare inte får rösta i. En annan förklaring är att många utländska medborgare endast har bott en kort tid i landet och har inte hunnit socialiseras in i det politiska livet i Sverige i tillnärmelsevis lika hög grad som de svenska medborgarna (se nästa kapitel i antologin). Generellt visar kvinnor högre valdeltagande än män bland såväl utländska som svenska medborgare. Vissa valår och bland vissa grupper är kvinnornas deltagande avsevärt högre.

En sista inblick i valdeltagandet handlar om EU-valen 2004–2014 (i kapitel 2 studeras detta närmare). Samtliga väljargrupper har successivt blivit flitigare på att

rösta i valen till Europaparlamentet, och 2014 låg det sammanlagda deltagandet på drygt femtio procent. Men även här det finns skillnader bland svenska medborgare med och utan utländsk bakgrund; utrikes födda har de lägsta röstsiffrorna och inrikes födda med två inrikes födda föräldrar har de högsta siffrorna. På en tidsaxel visar det sig att utrikes födda svenska medborgare röstade i EU-valet 2014 i ungefär samma utsträckning som inrikes födda med inrikes födda föräldrar gjorde tio år tidigare.

Tabell 3. Deltagande i EU-val bland svenska medborgare. Andelar i procent beroende på svensk/utländsk bakgrund.

	2004		2009		2014	
	kvinnor	män	kvinnor	män	kvinnor	män
Utrikes födda	27,2	28,8	34,8	34,4	37,8	39,8
Inrikes födda med två utrikes födda föräldrar	22,1	25,6	34,9	33	45,4	41,1
Inrikes födda med en inrikes född förälder	36,6	32,5	46,4	47,1	53	50,9
Inrikes födda med två inrikes födda föräldrar	40,6	39,3	48	48	54,6	53,6
Samtliga	38,8	37,7	46,1	46,2	52,2	51,5

Källa: SCB:s valdeltagandeundersökningar, 2002, 2009 och 2014.

Representation

Vid sidan av att rösta är även frågan om gruppers representation i de politiska organen av betydelse för att olika erfarenheter och intressen ska komma till uttryck. I *tabell 4* ser vi att andelen nominerade med utländsk bakgrund har ökat markant mellan 1991 och 2014, samtidigt som andelen inrikes födda med två inrikes födda föräldrar minskat från 92 procent till 79 procent. Andelen inrikes födda med en ut-

rikes född förälder var dubbelt så stor 2014 som i början av 1990-talet, och inrikes födda med två föräldrar födda utomlands har mer än fyrdubblat sin närvaro på nomineringslistorna. Utrikes födda har under samma period tredubblat sin andel och uppgick 2014 till 11 procent av samtliga nomineringar. Samma år utgjorde utrikes födda med svenskt medborgarskap 12 procent av landets totalbefolkning. Vid nomineringar inför riksdagsvalen finns med andra ord inte någon nämnvärd underrepresentation av utrikes födda eller personer med utländsk bakgrund.

Tabell 4. Nominerade i riksdagsval. Andelar i procent efter svensk/utländsk bakgrund.

	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
Utrikes födda	3,7	4,6	6,4	9,6	10,6	10,6	11
Inrikes födda med två utrikes födda föräldrar	0,6	0,6	0	1,3	1,5	2,2	2,7
Inrikes födda med en inrikes född förälder	3,6	4,2	5	5,2	6,7	7,3	7,3
Inrikes födda med två inrikes födda föräldrar	92,1	90,6	87,7	83,9	81,2	79,9	79,1
Samtliga	4932	5215	4566	4394	4666	4527	4668

Källa: SCB, registerstatistik, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 och 2014.

Av *tabell 5* framgår att 8,3 procent av riksdagsledamöterna år 2014 var utrikes födda. Deras andel av nomineringarna uppgick till 11 procent och andelen röstberättigade var 12 procent – så långs vägen från nominering till val har gruppen minskat i styrka. Det är främst inrikes födda med två inrikes födda föräldrar som ökat sin andel bland riksdagsledamöterna i förhållande till andelen nominerade (*tabell 4* och *5*). Här finns således ett representationsgap beroende på födelseland. Samtidigt ska påpekas att gapet var mycket större för tjugotre år sedan.

Tabell 5. Valda riksdagsledamöter. Andelar i procent efter svensk/utländsk bakgrund.

	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
Utrikes födda	2	2	2	5,4	4,9	8	8,3
Inrikes födda med två utrikes födda föräldrar	0,3	0,3	0,6	0,9	1,1	1,4	3,2
Inrikes födda med en inrikes född förälder	2,6	5,7	6	6,6	6	6,6	7,2
Inrikes födda med två inrikes födda föräldrar	95,1	92	91,4	87,1	88	84	81,4
Samtliga	4600	4894	4247	4090	4359	4234	4384

Källa: SCB, registerstatistik, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 och 2014.

Även i kommunfullmäktigevalen (tabell 6) har andelen nominerade som är utrikes födda ökat med tiden, från drygt 5 procent 1991 till nästan 10 procent 2014. Gruppen utgjorde 2014 närmare 17 procent av de röstberättigade. Samma trend finns hos personer som är födda i Sverige med utländsk bakgrund – de har successivt ökat sin andel nominerade till fullmäktige. Representationsgapet har minskat med andra ord.

Tabell 6. Nominerade i kommunfullmäktigeval. Andelar i procent efter svensk/utländsk bakgrund.

	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
Utrikes födda	5,1	5,6	6,9	7,8	8,7	9	9,7
Inrikes födda med två utrikes födda föräldrar	0,6	0,8	0,9	1,1	1,3	1,5	1,9
Inrikes födda med en inrikes född förälder	3,5	4,2	4,5	5	5,6	6	6,5
Inrikes födda med två inrikes födda föräldrar	90,9	89,5	87,7	86,1	84,4	83,5	81,9
Samtliga	53061	51143	46316	43969	43077	43470	43961

Källa: SCB, registerstatistik, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 och 2014.

Tabell 7 visar tydligt att andelen utrikes födda som valts in i kommunfullmäktige har ökat under perioden 1991–2014. Men de väljs inte in i samma utsträckning som de nomineras som kandidater. Skillnaden är ungefär 2 procentenheter vid valet 2014. Om vi ställer andelen röstberättigade utrikes födda i befolkningen (17 procent) och andelen valda i kommunfullmäktiga (7,7 procent) mot varandra, märks en klar underrepresentation. De inrikes födda med inrikes födda föräldrar är samtidigt överrepresenterade – de utgör 81,9 procent av de nominerade och 83,7 procent av de invalda år 2014.

Tabell 7. Valda i kommunfullmäktige. Andelar i procent efter svensk/utländsk bakgrund.

	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
Utrikes födda	4,2	4,6	5,4	6,5	6,8	7,6	7,7
Inrikes födda med två utrikes födda föräldrar	0,4	0,6	0,8	0,9	1,3	1,5	2
Inrikes födda med en inrikes född förälder	2,9	3,7	4,4	4,7	5,6	6,1	6,6
Inrikes födda med två inrikes födda föräldrar	92,5	91,1	89,4	87,9	86,3	84,8	83,7
Samtliga	12509	12338	11968	11666	11290	10993	10686

Källa: SCB, registerstatistik, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 och 2014.

Sammanfattningsvis röstar de inrikes födda i klart högre utsträckning än de utrikes födda i riksdagsvalen, och det finns en tydlig representationsklyfta mellan grupperna. I kommunerna finns större skillnader än på riksnivå. Det är färre utrikes födda som väljs in, och det finns ett större representationsgap i kommunfullmäktige.

Politisk representation

Demokrati och representation har långt in i modern tid snarare setts som varandras motsatser än som samhöriga storheter, men numera är ordet demokrati ofta förknippat med den representativa demokratin.⁴

Representation är ett omstritt begrepp (se till exempel Brito Vieira & Runciman 2008; Pitkin 1967; 2004; Saward 2008). I en modern klassiker på området talade Hanna Pitkin (1967) om representation dels i termer av att företräda (*standing for*) någon, dels i termer av att handla (*acting for*) för någons räkning. Pitkin menade att det senare, vad representanter gör, är det mest betydelsefulla. Enligt henne är politisk representation att "agera i de representerades intresse, på ett sätt som är responsivt i förhållande till dem" (Pitkin 1967: 209 – vår översättning).

Social representation och grupperns representation är två andra omdiskuterade aspekter av politisk representation. De har särskild bäring på representationsgapet som analyseras i denna skrift. Med social representation menas oftast hur sammansättningen av ledamöter i politiska församlingar avspeglar befolkningens sammansättning – i fråga om kön, ålder, inkomst, etnisk bakgrund etc. (se till exempel SOU 2016:5, sid. 81ff). Den sociala representationen kan ses som en deskriptiv aspekt, men den uppmärksammas ofta därför att den kan ha betydelse för hur intressen, perspektiv, erfarenheter och åsikter kommer till tals i politiska beslutsprocesser. Anne Phillips (2000) understryker att den sociala representationen har reell betydelse, att det gör skillnad för exempelvis kvinnors intressen och ställning i samhället om de även finns närvarande i politiska beslutsprocesser (se också Celis & Childs 2008; Young 2000).

Betoningen på social representation har också mött kritik. Den kan till exempel stå i konflikt med åsiktsrepresentation, att ledamöterna i politiska församlingar företräder väljarnas åsikter, hävdar en del. I den senaste demokratiutredningen uppmärksammas sådana konflikter, men utredningen säger samtidigt att den sociala representationen är betydelsefull: "De politiska partierna bör verka för att de folkvalda i större utsträckning ska avspegla befolkningssammansättningen" (SOU 2016:5, sid. 83).

Politisk jämlikhet och politisk integration

Politisk integration handlar om människors möjligheter att delta i det politiska livet, att göra sin röst hörd och delta i opinionsbildning, att aktivt främja intressen och att påverka beslut och lagstiftning (Bevelander & Spång 2015; Bloemraad 2006; Bäck & Soininen 1998; Hochschild & Mollenkopf 2009; Koopmans m.fl. 2012; se också Myrberg m.fl. i denna volym). Grundtanken är att det ska finnas jämlika möjligheter i en demokrati. Jämlikhet handlar delvis om rättigheter, att yttra sig, att fritt organisera sig och utöva sin rösträtt. En annan del handlar om att faktiskt kunna använda sina rättigheter, att ha tillgång till resurser som kunskap, tid, nätverk och liknande.

När blir ojämlikheten i resurser så stor att politiskt jämlika rättigheter förlorar sin reella betydelse? Även om det råder delade meningar om sambandet mellan de två jämlikhetsdimensionerna, menar flertalet demokratiteoretiker att man bör beakta både den rättsliga jämlikheten och människors faktiska möjligheter att delta (se till exempel Bohman 1996; Dahl 2002).

Rösträtten är en hörnsten i demokratin och ett kraftfullt redskap för politisk jämlikhet. När vi talar om demokratins genombrott i historien, menar vi vanligen tidpunkten när lika och allmän rösträtt infördes för samtliga vuxna medborgare. I en representativ demokrati är röstning i allmänna val ett av de viktigaste uttrycken för vårt medborgarskap och för chansen att påverka politiska beslut, lagstiftning och policy. Naturligtvis finns även andra sätt att påverka – genom mötesfrihet, demonstrationsfrihet och föreningsfrihet – men för den representativa demokratin är rätten att välja representanter till politiska församlingar och att själv kandidera till förtroendeposter en central fråga (se till exempel Dahl 2002; SOU 2016:5, kapitel 3).

Rösträtten för utländska medborgare i kommun- och landstingsval utvidgades inför valet 1976. Några år senare fördes diskussioner om att också utvidga den till riksdagsval, men skiljaktigheter mellan riksdagspartierna lade hinder i vägen. Rösträtt i lokala och regionala val för personer med uppehållstillstånd infördes jämförelsevis tidigt i Sverige (se till exempel Hammar 1990; Spång 2011).⁵ Eftersom rösträtt i riksdagsval förutsätter svenskt medborgarskap kan det vara på sin plats

att säga något om reglerna för det senare. Utgångspunkten i svensk lagstiftning är att personer får medborgarskap via sina föräldrar, den så kallade härstamningsprincipen (*jus sanguinis*). Barn födda i Sverige till icke-svenska medborgare blir inte automatiskt svenska medborgare vid födseln, men kan enkelt förvärva medborgarskap genom att ansöka. Naturaliseringsreglerna i Sverige är också bland de mest liberala i Europa (MIPEX 2011). Sedan 1970-talet har utländska medborgare från utomnordiska länder, som är över 18 år och är ostraffade, kunnat bli medborgare efter fem års bosättning i Sverige (för flyktingar gäller fyra år). För inflyttade från de nordiska grannländerna krävs två års bosättning. Dubbelt medborgarskap är tillåtet sedan 2001 (Bevelander och Spång 2015; Spång 2015).

Nästan 90 procent av de utomeuropeiska invandrarna och 50 procent av andra invandrargrupper (Bevelander m.fl. 2015:6) blir medborgare inom tjugofem år. Av Sveriges 9,75 miljoner invånare saknade 7,6 procent svenskt medborgarskap 2014 – det vill säga mindre än hälften av de 16,5 procent som var utlandsfödda. När vi inkluderar alla som är födda i Sverige, men vars föräldrar inte är födda här, har nästan 2,1 miljoner människor – 21,5 procent av totalbefolkningen – utländsk bakgrund av något slag (SCB 2016).

Regler om rösträtt och valbarhet är förutsättningar för att få delta i allmänna val. Det faktiska deltagandet, det vill säga i vilken utsträckning människor faktiskt använder sin rösträtt, hänger samman med samhällsliga faktorer. Det är väl känt att exempelvis inkomst, utbildningsnivå och ålder har betydelse för röstandet. Skillnaderna i valdeltagande mellan inrikes och utrikes födda – och mellan inrikes födda med inrikes födda föräldrar och inrikes födda med en eller två utrikes födda föräldrar – kan förklaras med faktorer som medborgarskap, vistelsetid och socialisation (se till exempel Ager & Strang 1998; Bäck & Soininen 1994; Bevelander 2015; Bevelander & Pendakur 2011; Fennema & Tillie 1999; Jacobs & Tillie 2004; Verba & Nie 1987; Öhrvall 2006). Forskare har även undersökt människors valbarhet. Att bli nominerad till och invald i politiska församlingar kan bland annat påverkas av hur partiernas interna strukturer och deras roll som grindvakter fungerar (se till exempel Bivald m.fl. 2014; Bäck & Öhrvall 2004; SCB 2013; Soininen & Etzler 2006; Soininen 2011).

Kapitelöversikt

Pieter Bevelander och Derek Hutcheson visar i sitt kapitel att personer med utländsk bakgrund inte röstar i lika hög grad som personer födda i Sverige av svenska föräldrar. Resultatet ligger i linje med tidigare forskning. Hög utbildning, hög inkomst och lång bosättningsstid ökar sannolikheten att rösta. Dessutom noteras en annan välkänd dimension: medborgarskap gynnar det politiska deltagandet. Studien fördjupar vår förståelse i två avseenden. För det första har människors ursprungsregion betydelse hos dem som är födda utomlands eller har utländsk bakgrund. Sannolikheten att rösta är lägst hos personer födda i Afrika och Asien. För det andra undersöker Bevelander och Hutcheson även röstningsbenägenheten hos svenskfödda vars föräldrar kommer från ett annat land. Jämfört med personer som själva invandrat visar barn födda i Sverige av utrikes födda förälder högre röstningssiffror. Detta kan möjligen bero på den socialisering som själva uppväxten i Sverige innebär. Samtidigt kan vi se kvardröjande likheter med föräldragenerationen hos svenskfödda med utländsk bakgrund. Slutligen är det mycket större chans att den som har en svensk förälder – i synnerhet en mamma – går och röstar än att den som har två utländska föräldrar gör det.

Linda Berg fokuserar på personröstning och val av parti bland utrikes födda och individer med utländsk bakgrund. Ett par tentativa resultat lyfts fram i kapitlet. För det första tycks personröstning vara något vanligare hos personer med utländsk bakgrund än hos dem som är födda och uppvuxna i Sverige – framför allt vid riksdagsvalen. När det gäller Europaparlamentsvalen ser det något annorlunda ut. Här är det fler väljare totalt som kryssar för en enskild kandidat, och skillnaderna är inte lika stora mellan inrikes och utrikes föddas personröstande. Datamaterialets karaktär innebär att resultatet ska tolkas med försiktighet, påpekar författaren. För det andra noterar Linda Berg ett mönster som säger att utrikes födda och personer med utländsk bakgrund tenderar att rösta på Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i något högre utsträckning. Det gäller särskilt i riksdagsvalen. Samma tendens finns även på kommunal nivå, men är svagare här. Vid Europaparlamentsvalen är sambanden inte statistiskt signifikanta.

Rafaela Dancygier, Karl-Oskar Lindgren, Kåre Vernby och Sven Oskarsson undersöker varför utrikes födda är underrepresenterade på lokal nivå i Sverige. Traditionella resursbaserade förklaringar till underrepresentationen har inte särskilt starkt stöd, visar analysen. Gapet mellan inrikes och utrikes födda kan endast delvis tillskrivas socioekonomiska faktorer som utbildning, sysselsättning och inkomst. Samtidigt visar analysen att dessa faktors relativa förklaringskraft har ökat med tiden, och att en större andel av det totala representationsgapet har att göra med utbildning, sysselsättning och inkomst jämfört med tidigare. Författarna undersöker även institutionella och kontextuella faktorer, till exempel partiväsen och valsystem. Antalet fullmäktigeplatser i en kommun i förhållande till den röstberättigade befolkningens storlek visar sig ha betydelse. Så mycket som en tredjedel av representationsgapet på aggregerad nivå kan förklaras med att utrikes födda oftare än inrikes födda bor i större kommuner, där det behövs betydligt fler röstberättigade per fullmäktigeplats än i mindre kommuner.

Maritta Soininen och Martin Qvist analyserar i sitt kapitel den grindvaksroll som politiska partier har för olika gruppers representation. Med utgångspunkt i två institutionella perspektiv på partier, som strategiskt handlande aktörer respektive normgemenskaper, studerar författarna partiinterna faktorer som påverkar möjligheterna för kandidater med invandrarbakgrund att bli nominerade till valbar plats i de listor över kandidater som partier arbetar fram inför allmänna val. Deras material består av intervjustudier med förtroendevalda och partiföreträdare. Studien pekar på att invandrarkandidaters möjligheter påverkas till exempel av roller och rollförväntningar i partiorganisationer och partiernas interna nätverk. Nätverk är både inkluderande, människor tillfrågas att ställa upp och får stöd och råd av mer erfarna och centrala personer i partiet, men kan omvänt också vara exkluderande, det vill säga i den utsträckning som personer inte släpps in. Rollen som "invandrapolitiker" kan ibland erbjuda en väg in i politiken, men kan i förlängningen också bli ett hinder för fortsatt politisk karriär. En annan sorts hinder utgörs av trösklar för deltagande, partiernas interndemokratiska processer och nyttokalkyler. Till exempel är de kalkyler kring för- och nackdelar att nominera personer med invandrarbakgrund som görs i partier en fördel för utrikesfödda om det är så att partiet vill öka antalet väljare från grupper med exempelvis ett visst födelseland eller att

kandidaten bor i ett visst bostadsområde, gjort sig känd som talesperson eller liknande. Emellertid kan de politiska kalkylerna också utgöra ett hinder, till exempel när partierna väger möjligheterna att vinna vissa väljare mot risken att förlora andra. Kapitlet avslutas med en mer framåtblickande analys av möjliga lösningar till de hinder som har identifierats.

Bidrar deltagande i etniska föreningar och organisationer till den politiska integrationen? Gunnar Myrberg, Per Strömblad och Bo Bengtsson undersöker i sitt kapitel vilken betydelse föreningar som främst baseras på etnisk eller nationell tillhörighet kan ha. Fungerar de som kanaler för att påverka beslut? Blir föreningarna arenor där medlemmarna bygger upp politiska resurser och motivation att delta politiskt? Författarna jämför situationen i Stockholm med ett antal andra europeiska storstäder. Staten och kommunerna har länge haft ambitionen att stötta föreningslivet i Sverige, inklusive de etniska föreningarna. Man skulle kunna tro att etniska föreningar i Stockholm har en särskilt framträdande roll för den politiska integrationen. Så tycks inte vara fallet, noterar författarna. Visserligen är föreningsanslutningen högre i Stockholm än i flera andra städer, men studien ser inte några tecken på att stadens etniska föreningar skulle vara mer kraftfulla kanaler för politisk mobilisering.

Bokens sista kapitel tar upp kommuners och andra offentliga aktörers försök att höja valdeltagandet. Mikael Spång granskar ett par kommuners satsningar på demokratiambassadörer under de senaste valkampanjerna. Han jämför ambassadörernas arbete med tidigare samhällsinsatser för att förmå unga, utrikes födda och personer med utländsk bakgrund att använda sin rösträtt. Demokratiambassadörernas fokus på möten med väljare lyfts fram. Har man övervunnit svårigheterna som präglat tidigare försök att främja valdeltagandet? Spång pekar på att vissa problem är mindre framträdande hos demokratiambassadörerna än hos de tidigare satsningarna. Kommunerna har dragit vissa lärdomar av kritiken mot enkelriktad kommunikation som funnits tidigare.

Slutnoter Introduktion

1. Den som har rätt att rösta i ett val har också rätt att själv kandidera till den politiska församling som valet gäller. I Sverige har alla som fyllt 18 år (vuxna personer) med svenskt medborgarskap rösträtt i riksdags-, landstings- och regionval, kommunalval samt i val till Europaparlamentet. Även den som är medborgare i något av EU:s medlemsländer, är folkbokförd i Sverige och har anmält sig till röstlängden, får rösta i val till Europaparlamentet. I kommunalval, landstings- och regionval har dessutom isländska och norska medborgare som är folkbokförda i Sverige rösträtt. Medborgare från andra länder har rösträtt i kommunalval, landstings- och regionval om de varit folkbokförda i Sverige i tre år i följd före valdagen (Valmyndigheten 2017).
2. Den som är född i Sverige med två utrikes födda föräldrar registreras i officiell statistik som en person med utländsk bakgrund (se till exempel Ds 2000:43; Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik 2002:3). Viktigt att poängtera är att utrikes födda är en heterogen grupp. Även om vi i denna antologi diskuterar utrikes födda som grupp innebär inte det att vi antar att utrikes födda delar t.ex. intressen eller åsikter. Demokrati bygger på att intressen, åsikter, problem och liknande bildas genom politiska processer. Det är just denna grundsyn som gör frågor om gruppernas valdeltagande och representation viktiga att undersöka och diskutera.
3. Naturaliserad innebär att man erhållit medborgarskap i sitt nya hemland.
4. Representativ demokrati innebär en fokus på val av representanter till politiska församlingar och att kandidera som representant i sådana val. Samtidigt är politiskt deltagande naturligtvis mer omfattande än så och handlar också om att exempelvis delta i opinionsbildning och påverkan av politiska beslutsfattare mellan valen. För de senare formerna av deltagande spelar föreningar och organisationer en viktig roll men också exempelvis protester, demonstrationer och civil olydnad. Andra exempel på deltagande bygger på att de som direkt berörs av beslut ska kunna vara delaktiga i beslutsfattande och utformning av verksamheter, till exempel brukarmedverkan i offentlig verksamhet och medborgardialoger i samband med landsbygds- och stadsutvecklingsprojekt. Diskussionen om olika slags former av politiskt deltagande är omfattande, se t.ex. Ekman & Amnå 2010; Bengtsson 2007; Gilljam & Hermansson 2003.
5. Personer med uppehållstillstånd som inte är medborgare har rösträtt i lokala val i 16 av EU:s medlemsstater – om än med vissa begränsningar i bland annat Portugal, Spanien och Storbritannien. I en del andra länder, som Belgien, Estland, Ungern och Luxemburg, innebär inte rösträtten någon rätt att kandidera i val, medan rösträtt och valbarhet följs åt i flera andra länder (se Arrighi m.fl. 2013).

Referenser

Ager, Alastair och Alison Strang (2008) Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, vol. 21, nr 2, s. 166–191.

Arrighi, Jean-Thomas m.fl. (2013) “Franchise and electoral participation of the third country citizens residing in EU and of EU citizens residing in third countries”. European Parliament, available at [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2013/474441/IPOL-AFCO_ET\(2013\)474441_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2013/474441/IPOL-AFCO_ET(2013)474441_EN.pdf), 17 december 2016.

Bengtsson, Åsa (2007) *Politiskt deltagande*. Lund: Studentlitteratur.

Berger, M., C. Galonska, och R. Koopmans (2004) Political Integration by a Detour? Ethnic Communities and Social Capital of Migrants in Berlin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, nr 3, s. 491–507.

Bevelander, Pieter (2015) Voting Participation of Immigrants in Sweden—a Cohort Analysis of the 2002, 2006 and 2010 Elections. *International Migration and Integration*, vol. 16, s. 61–80.

Bevelander, Pieter och Ravi Pendakur (2011) *Voting and Social Inclusion*. *International Migration*, vol. 49, nr 4, s. 67–92.

Bevelander, Pieter, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka (2015) *Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige*. Stockholm: Delegationen för migrationsstudier. (Delegationen för migrationsstudier. Rapport 2015:6).

Bevelander, Pieter och Mikael Spång (2015) From Aliens to Citizens: The Political Incorporation of Immigrants. I: Barry Chiswick & Paul Miller (red.) *Handbooks in Economics. Economics of International Migration*. Oxford & Amsterdam: North Holland, vol. 1A, s. 443–488.

Bivald, K., T. Hertz, M. Qvist och M. Soininen (2014) *Challenges for diversity. Migrant participation in political parties in Sweden*. (DivPol country report).

Bloemraad, Irene (2006) *Becoming a Citizen. Incorporating Immigrants and Refugees in the United States and Canada*. Berkeley: University of California Press.

Bloemraad, Irene och Karen Schönwälder (2013) Immigrant and Ethnic Minority Representation in Europe: Conceptual Challenges and Theoretical Approaches. *West European Politics*, vol. 36, nr. 3, s. 564–579.

Bohman, James (1996) *Public Deliberation. Pluralism, Complexity, and Democracy*. Cambridge, MA.: MIT Press.

Brito Vieira, Monica och David Runciman (2008) *Representation*. Cambridge: Polity.

Bäck, Henry och Maritta Soininen (1996) Invandrarna, demokratin och samhället. I: SOU 1996:162 *På medborgarnas villkor – en demokratisk infrastruktur*. Stockholm: Fritzes, s. 411–504.

Bäck, H. och R. Öhrvall (2004) *Det nya seklets förtroendevalda*. Svenska kommunförbundet.

Celis, Karen och Sarah Childs (2008) The Descriptive and Substantive Representation of Women: New Directions. *Parliamentary Affairs*, vol. 61, nr 3, s. 419–425.

Dahl, Robert (2002) *Demokratin och dess antagonister*. Stockholm: Ordfront.

Departementsserien (Ds) (2000) *Begreppet invandrare – användningen i myndigheters verksamhet*. (Ds 2000:43).

Ekman, Joakim & Erik Amnå (2010) Politiskt deltagande och andra former av samhällsengagemang: en typologi. I: Joakim Ekman och Jonas Linde (red.) *Politik, protest, populism – deltagande på nya villkor*. Malmö: Liber.

Fennema, Meindert och Jean Tillie (1999) Political Participation and Political Trust in Amsterdam: Civic Communities and Ethnic Networks. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 25, nr 4, s. 703-726.

Gilljam, Mikael & Jörgen Hermansson (red.) (2003) *Demokratis mekanismer*. Malmö: Liber.

Hammar, Tomas (1990). *Democracy and the Nation State: Aliens, Denizens, and Citizens in a World of International Migration*. Aldershot: Avebury.

Hochschild, Jennifer och John Mollenkopf (2009) (red.) *Bringing Outsiders In. Transatlantic Perspectives on Immigrant Political Incorporation*. Ithaca: Cornell University Press.

Jacobs, Dirk och Jean Tillie (2004) Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, nr 3, s. 419–427.

Koopmans, Ruud, Ines Michalowski och Stine Waibel (2012) Citizenship Rights for Immigrants: National Political Processes and Cross-National Convergence in Western Europe, 1980–2008. *American Journal of Sociology*, vol. 117, nr 4, s. 1202–1245.

Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik (2002) Personer med utländsk bakgrund. Riktlinjer för redovisning i statistiken. MIS 2002:3. Statistiska centralbyrån.

MIPEX (2011) *Migrant Integration Policy Index III*. Bryssel: British Council/Migration Policy Group.

Phillips, Anne (2000) *Närvarons politik – den politiska representationen av kön, etnicitet och ras*. Lund: Studentlitteratur.

Pitkin, Hanna (1967) *The Concept of Representation*. Los Angeles: University of California Press.

Pitkin, Hanna (2004) Representation and Democracy: Uneasy Alliance. *Scandinavian Political Studies*, vol. 27, nr. 3, s. 335–342.

Regeringens skrivelse 2013/14:61. "En politik för en levande demokrati", 12 december 2013.

Regeringens proposition 2015/2016:1. "Budgetproposition för 2016", 15 september 2015.

Rodrigo Blomqvist, Paula (2005) *Närvarons politik och det månggetniska Sverige. Om att ta plats i demokratin*. Göteborg: Förvaltningshögskolan.

Saward, Michael (2008) Representation and Democracy: Revisions and Possibilities. *Sociology Compass*, 2/3, s. 1000–1013.

SCB Valdeltagandeundersökningar 2002, 2006, 2010, 2014, www.scb.se.

SCB (2013) *Elected Representatives in Municipal Councils*. (Democracy Statistics Report, no 15).

SCB (Statistiska Centralbyrån) (2015) Antal röstberättigade i kommunfullmäktigval (skattning), 1000-tals personer efter medborgarskapsland/region, kön och valår. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__ME__ME0105__ME0105A/ME0105T25/table/tableViewLayout1/?rxid=4bod7301-6ab9-40d2-93f2-9c7b2c73c68f (2016-11-03).

Soininen, Maritta och Nils Etzler (2006) *Partierna nominerar. Exkluderingens mekanismer – etnicitet och representation*. (SOU 2006:53).

Soininen, Maritta (2011) Ethnic Inclusion or Exclusion in Representation? Local Candidate Selection in Sweden. I: Bird, K., T. Saalfeld och A. Wüst (red.) *The Political Representation of Immigrants and Minorities. Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*. Oxon: Routledge.

Spång, Mikael (2011) Svensk medborgarskapspolitik. I: P. Bevelander, C. Fernández & A. Hellström, (red.) *Vägar till medborgarskap*. Lund: Arkiv, s. 29–42.

Spång, Mikael (2015) *Svenskt medborgarskap. Reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv*. Stockholm: Delegationen för migrationsstudier. (Delegationen för migrationsstudier. Rapport 2015:5).

Statens offentliga utredningar (2016) *Låt fler forma framtiden!* Stockholm: Fritzes. (SOU 2016:5).

Valmyndigheten (2017) "Rösträtt". Valmyndighetens hemsida, http://www.val.se/det_svenska_valsystemet/rostratt/rostratt/index.html.

Verba, Sidney & Norman H. Nie (1987) *Participation in America: Political democracy and social equality*. Chicago: University of Chicago Press.

Young, Iris Marion (2000) *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

van der Zwan, Roos & Marcel Lubbers (2016) The political representation of ethnic minorities in the Netherlands: nominated and elected ethnic minority candidates. Paper presented for the ECPR Joint Sessions in Pisa, 24-28 April 2016.

Öhrvall, Richard (2006) Invandrade och valdeltagande. I: Hanna Bäck & Mikael Gilljam (red.) *Valets mekanismer*. Malmö: Liber, s. 61–78.

1. Hur långt från trädet faller äpplet?

– Valdeltagandet hos invandrare och deras barn i Sverige

Pieter Bevelander, professor i internationell migration och etniska relationer, Malmö högskola

Derek S. Hutcheson, docent i statsvetenskap, Malmö högskola

Inledning

Personer utan svenskt medborgarskap har begränsad rösträtt och utlandsfödda är generellt mindre benägna att gå till vallokalerna än svenskfödda. Utlandsfödda är inte heller lika väl representerade i politiska församlingar som infödda medborgare.

Forskningen om invandrares valdeltagande har hittills baserats på särskilda etniska grupper i enskilda länder och vid vissa tidpunkter. Det finns detaljerade fallstudier av vissa geografiska områden men inte av hela länder (till exempel Togeby 1999; Groenendijk 2008; Collard 2010). Man har studerat etniska grupper men inte invandrabefolkningen i stort (till exempel Fennema och Tillie 1999; Jacobs m.fl. 2004; Maxwell 2010), medan andra gjort framskrivningar utifrån nationella enkäter med ett representativt urval (till exempel Richard 1999; Bass och Casper 2001).

Allra minst kunskap har vi om det politiska beteendet hos människor som är födda och uppvuxna i ett land men vars föräldrar härstammar från ett annat land. Vi vet för lite om de politiska attityderna hos barn till invandrare i allmänhet (till exempel Moschion och Tabasso 2014; Togeby 2004), och för lite om hur mönstret för deras valdeltagande ser ut.

Det finns många undersökningar om socialisering och identitet hos människor med utländsk bakgrund. Men ingen har oss veterligen fördjupat sig i om personer som är födda i ett land, med föräldrar som har invandrat, röstar i samma utsträckning som sina föräldrar – eller i samma grad som personer födda i landet med infödda föräldrar. En pilotstudie i Nordamerika (Humphries m.fl. 2013) har förvisso tagit sig an uppgiften, men den byggde sin analys på de berörda personernas egna uppgifter snarare än på registerdata.

Kunskap om valdeltagandet hos människor med utländsk bakgrund hjälper oss att förstå hur det politiska deltagandet i invandrarländer kan utvecklas på lång sikt. Hur ser det ut i Sverige? Vi har gjort en multigenerationsstudie på individnivå av personer som är födda utomlands eller som har utländsk bakgrund, där vi utgått från register över deras faktiska valdeltagande. Med kommunalvalen 2014 som fallstudie kan vi öka våra kunskaper om fenomenet. Vi verifierar tidigare forskning om invandrares röstbeteende vid valet 2014, och utforskar skillnader mellan hur utlandsfödda och svenskfödda med minst en utlandsfödd förälder utövar sina demokratiska rättigheter. Även skillnader mellan olika grupper med utländsk bakgrund studeras.

Först beskriver vi invandrarnas roll i valdeltagandet. Sedan sammanfattar vi tidigare forskning inom området. Utifrån teoretiska perspektiv på invandrares valdeltagande formar vi så några hypoteser om deltagandet hos människor som är utlandsfödda eller har utländsk bakgrund. Hypoteserna testas, och slutligen diskuterar vi vad resultaten betyder.

Bakgrund

Tidigare studier har visat att valdeltagandet i Sverige är avsevärt lägre bland invandrare än bland inrikes födda. Sedan 1976 har utländska medborgare som varit folkbokförda i landet i minst tre år kunnat rösta i landstings- och kommunalval. Målet var att öka utländska medborgares politiska inflytande, intresse och självkänsla (SOU 1975:15; Hammar 1979). År 1998 avskaffades den treåriga väntan för medborgare från EU-länder, Island och Norge. Enligt en nyligen publicerade ELECLAW indi-

katorerna (Electoral Law), är Sverige, Danmark och Finland de mest inkluderande länderna i Europa när det gäller rösträtt för icke-EU-medborgare (EUDO-Citizenship Observatory 2016).

Kommunalvalen utgör därför ett idealiskt testfall för att undersöka valdeltagandet hos olika väljargrupper med hänsyn till medborgarskap och kulturell bakgrund. Vi kan här titta närmare på hur boende, medborgarskap, bosättningstidens längd och ursprungsland påverkar benägenheten att rösta.

Tabell 1 visar väljarnas sammansättning i 2014 års kommunalval utifrån medborgarskap. Cirka 6 procent, 454 000 personer, visade sig sakna svenskt medborgarskap. Majoriteten av dessa var medborgare i andra nordiska eller europeiska länder, medan 144 000 personer (1,9 procent av samtliga väljare) kom från länder utanför Europa.

Tabell 1. Medborgarskap hos samtliga röstberättigade vid 2014 års kommunalval.

Medborgarskap (land/region/världsdel)	Röstberättigade (tusental)	% av röstunderlaget
Sverige	7169	94,03 %
Norden (inte Sverige)	123	1,61 %
Europa (inte Norden)	187	2,45 %
Asien	80	1,05 %
Afrika	38	0,50 %
Nordamerika	9	0,12 %
Sydamerika	10	0,13 %
Övriga länder	7	0,09 %
Totalt	7 624	100,00 %

Källa: SCB 2015.

Statistiska centralbyråns (SCB) siffror ger en inblick i fördelningen mellan väljare som har och inte har svenskt medborgarskap, men därmed är inte allt sagt om personernas bakgrund och födelseland. "Svenska medborgare" består huvudsakligen av alla som är medborgare från födelsen, men innehåller även grupper som blivit medborgare genom naturalisering. Vi vet dock inte om en person som har utländskt medborgarskap är född i Sverige, eller är född utomlands och har flyttat till Sverige utan att ha blivit svensk medborgare. Personer som har svenskt medborgarskap från födseln har inte heller nödvändigtvis föräldrar som också är födda i Sverige.

För att få en mer detaljerad bild av de röstberättigade, måste vi fokusera på människors födelseland samt medborgarskap. I den här studien är vi särskilt intresserade av personer med utländsk bakgrund (med eller utan svenskt medborgarskap), som är födda i Sverige och som har en eller två utlandsfödda föräldrar. Denna grupp har inte utforskats särskilt mycket. Det vill säga personer som är födda och uppvuxna i Sverige, men som i hemmiljön också har påverkats av andra kulturella normer och värderingar. Röstar de mer, mindre eller annorlunda än personer som är födda i Sverige och har svenskfödda föräldrar? Det är vad vi vill ha svar på.

Tidigare forskning och teoretiska ramar

Internationella studier visar att valdeltagandet är lägre bland röstberättigade invandrare än bland den infödda befolkningen, men noterar även att benägenheten att rösta skiftar mellan olika invandrargrupper (Togeby 2004; Jacobs m.fl. 2004). Att invandrare har lägre engagemang i samhällsfrågor och hyser större misstro mot institutioner, är några förklaringar som lyfts fram (Fennema och Tillie 1999). Kontextuella faktorer bör också beaktas, till exempel att personer bor i ett etniskt koncentrerat bostadsområde (Togeby 1999). Dessutom har faktorerna "anknytning" till den "egna gruppen" (Jacobs och Tillie 2004) och "brobyggande" till andra grupper i samhället (Ager och Strang 1998) effekter som tenderar att påverka valdeltagandet, visar tidigare forskning. Slutligen finns ett samband mellan politiskt deltagande och medlemskap i organisationer (Berger m. fl. 2004).

Enligt äldre studier utvecklas människors benägenhet att rösta i politiska val under barn- och ungdomsåren, och är sedan relativt oföränderlig. Ibland används termen

”motstånd” för att beskriva den formen av socialisering (se till exempel Sears och Funk 1999). Andra forskare menar i stället att det finns en reell möjlighet till omsocialisering – en persons sociala värderingar, övertygelser och normer kan modifieras genom nya sociala upplevelser. Den som exponeras för alternativa politiska miljöer kan med andra ord förändra sitt röstbeteende (Wong 2000; Ramakrishnan och Espenshade 2001).

Det är en kombination av de två nämnda synsätten – en ”överföringsmodell” – som bäst beskriver hur det politiska beteendet formas, har nyare studier kommit fram till (se till exempel White m.fl. 2008). Tidig socialisering har förvisso betydelse, men graden av omsocialisering beror också på hur stort gap som bildas mellan människors gamla och nya erfarenheter. Vi kan med andra ord förvänta oss att människors politiska beteende förändras successivt. Troligen finns även ett samband mellan hur lång tid en person tillbringat i det nya landet och hans eller hennes valdeltagande. Den största förändringen inträffar sannolikt för människor som kommer från länder med radikalt annorlunda politiska system än Sverige. Överföring av nya kunskaper kräver omskolning, och denna omskolning ökar i sin tur valdeltagandet med tiden.

Nytt medborgarskap är en viktig faktor som samspelar med omsocialisering och stärker dess inverkan. Det ger invandraren en långvarig ”fästpunkt” i det nya landet, visar ett flertal studier (till exempel Bauböck 2006; Dronkers och Vink 2012; Howard 2009; Janoski 2010; Koopmans m.fl. 2012; Vink och De Groot 2012). Vägen fram till medborgarskap kan medföra att personen lär sig hur det nya samhället och dess politiska system fungerar. Andra studier tonar ner det kausala sambandet mellan medborgarskap och integration, och menar att personer som generellt är välintegrerade – vilket bland annat märks på högre valdeltagande – också blir medborgare i högre utsträckning än andra (Bevelander m.fl. 2015; Bevelander och Pendakur 2011).

Oavsett hur orsakssambanden ser ut, tycks det finnas en ”naturaliseringseffekt” som gör det mer sannolikt att gå och rösta. Både svensk och internationell forskning pekar i den riktningen. I allmänhet är utlandsfödda utan svenskt medborgarskap mindre röstningsbenägna än de som blivit svenska medborgare, och personer med lång bosättningsstid i landet röstar i högre utsträckning än nyanlända (till exempel Adman och Strömblad 2000; Bevelander och Pendakur 2011; Messina 2006; Maxwell 2010; Oskarsson 2003 och Togeby 1999).

Hur ser det ut för nästa generation? Även om en person växer upp i ett land, lär sig språket och förstår kulturen bättre än sina föräldrar, finns det enligt tidigare forskning fortfarande delar av den egna identiteten och beteendemönster som har sina rötter i föräldrarnas eller föräldrarnas ursprungsland. Utbildningsnivå och socioekonomisk status är några andra skillnader som visar sig mellan personer med och utan utländsk bakgrund (Borga 2016; Dustmann m.fl. 2012; Hammarstedt 2001).

Olika faktorer kan bidra till att skillnader i valdeltagande dröjer sig kvar. Urban segregation är en sådan omständighet. Att växa upp i ett bostadsområde där de flesta är födda utomlands eller har utländsk bakgrund, kan leda till att en person tillägnar sig flera konkurrerande identiteter och inte anser sig delaktig i den stora samhällsgemenskapen (de Wenden 2014).

Det finns studier som pekar på att valdeltagandet inte enbart beror på individuella socialiseringsprocesser. Ett bostadsområdes allmänna socioekonomiska status påverkar också individernas benägenhet att rösta – det uppstår en grannskapseffekt. Mikael Persson (2013) har till exempel visat att individer som själva har låg utbildning, men som bor i områden med hög genomsnittlig utbildningsnivå, har ett signifikant högre valdeltagande än andra lågutbildade som bor i områden med lägre allmän utbildningsnivå.

Amerikanska forskare (till exempel Terriques och Kwon 2015) har pekat på att faktorer som hämmar valdeltagandet för människor som invandrat också hämmar deras barns röstningsbeteende. Andra forskare har undersökt graden av social tillit (till exempel Moschion och Tabasso 2014), och noterat att barn till utrikes födda intar en mellanposition mellan barn till inrikes födda och den egna föräldragenerationen.

Individer födda i Sverige med utländsk bakgrund är ofta mer välintegrerade än sina föräldrar. Även om man tar hänsyn till urban segregation och en del annat, innebär socialiseringsprocessen via förskola, skola och civilsamhälle betydande kontaktytor med det svenska samhället. När barnen röstar kan även föräldrarna känna uppmuntran att göra samma sak.

I Nordamerika anses utbildningssystemet spela en mycket stor roll för socialiseringen av barn som har utlandsfödda föräldrar (till exempel Humphries m.fl. 2013).

Samma mönster finns antagligen även i svensk kontext. Förskolan, skolan och fritidsaktiviteterna kan hjälpa barn till utrikes födda föräldrar att integreras i det svenska samhället. Därmed ökar också sannolikheten att de kommer att rösta när de blir vuxna. Samtidigt bör man vara medveten om att det dubbla kulturella inflytandet – från hemmet och utbildningssystemet – kan leda till lägre valdeltagande jämfört med generationskamrater utan utländsk bakgrund.

När bara den ena föräldern kommer från ett annat land, och den andra är född i Sverige, kan socialiseringen vara mer lik den som präglar barn utan utländsk bakgrund. Förmodligen löper en sådan person mindre risk att bli isolerad från andra svenskar. Hon eller han har mer regelbunden kontakt med det svenska samhället. När båda föräldrarna kommer från ett annat land, blir det icke-svenska kulturella inflytandet troligen större.

Hypoteser

Med utgångspunkt från tidigare studier kan vi formulera tre hypoteser om utlandsfödda individer. Hypoteserna testas på valdeltagandet i 2014 års kommunalval:

H1: Att vara född utomlands gör att sannolikheten att rösta är mindre än om personen är född i Sverige, detta oavsett ålder, kön, civilstånd, utbildningsnivå, inkomst, medborgarskap, och bosättnings tid i landet.

H2: Ju längre tid personen har bott i landet, desto större är sannolikheten att han eller hon röstar.

H3: Sannolikheten att rösta är större hos invandrare som fått svenskt medborgarskap jämfört med invandrare som inte är svenska medborgare.

Vi ska även skapa tre hypoteser med anknytning till den så kallade mellanidentitet (Smith och Leavy 2008) som präglar barn födda i Sverige med invandrade föräldrar.

H4: Personer med utländsk bakgrund har högre valdeltagande än utlandsfödda, när alla andra faktorer är likvärdiga.

H5: Personer födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar har lägre valdeltagande än medborgare som inte har någon utlandsfödd förälder.

H6: Personer med utländsk bakgrund som bara har en utlandsfödd förälder är mer benägna att rösta än de som har två utlandsfödda föräldrar.

Data och metod

SCB har samlat information om valdeltagandet sedan 1909. Uppgifter om invandrare och röstning har publicerats sedan 1988.

Vi använder två unika datauppsättningar. Den första motsvarar 2014 års valundersökning, och innehåller information om det individuella valdeltagandet för alla som hade rätt att rösta i de nationella, regionala och lokala valen. Sedan 1964 har valundersökningarna baserats på data från Arbetskraftsundersökningarna. SCB matchar dessa uppgifter med information om det faktiska deltagandet (som regionala myndigheter levererar). Det matchas också med folkbokföringsuppgifter från SCB om alla personer som bor i Sverige.

Dessa källor ger oss en databas med uppgifter på individnivå om människors faktiska valdeltagande, och därmed kan vi ta hänsyn till individspecifika egenskaper. Undersökningarna hjälper oss att följa frekvensen på valdeltagandet – även hos stora grupper av utländska medborgare – åren 2002, 2006, 2010 och 2014. Vår undersökningsgrupp består av 74 113 individer, varav 19 794 är utrikes födda (inklusive 13 337 utländska medborgare) för året 2014.

Tidigare studier har understrukt att såväl demografiska som socioekonomiska variabler är viktiga indikatorer för benägenheten att rösta. Därför innehåller vår modell följande demografiska variabler:

- kön
- civilstånd
- ålder

samt följande socioekonomiska variabler:

- inkomstkvintil
- utbildningsnivå

Variablerna "kön" och "civilstånd" är dummy-variabler, där "män" och "aldrig varit gift" är respektive referenskategori. "Ålder" används här som en linjär kontrollvariabel, medan variablerna för utbildningsnivå och inkomst är kategoriska. Utbildningen är indelad i grundskola, gymnasium, kortare eller längre universitetsutbildning. Inkomsterna består av tre kvintiler (femtedelar): genom lönearbete, eget företag eller överföringar från tidigare arbete. Referenskategorierna är personer som saknar arbetsinkomst och antingen har studiemedel eller försörjningsstöd.

Det är inte bara gapet mellan inrikes och utrikes födda som är intressant. Vi vill också granska skillnader mellan grupper som socialiserats i den svenska politiska miljön och som senare fått svenskt medborgarskap. Därför innehåller analysen fyra migrationsspecifika variabler: födelseregion, antal år i Sverige, medborgarskap, samt föräldrarnas födelseregion.

Analysresultat

Valdeltagande i 2014 års kommunalval

Tabell 2 visar klara skillnader i röstbeteende när faktorerna födelseplats, medborgarskapsstatus och föräldrarnas bakgrund analyseras. Bland svenskar utan utländsk bakgrund röstade nästan 90 procent i 2014 års kommunalval. Bland svenska medborgare födda utomlands var valdeltagandet högst för människor födda i Norden, Nord- och Latinamerika och Oceanien (över 80 procent). Det lägsta valdeltagandet hade personer födda i Afrika och Asien.

Tydliga skillnader finns också mellan individer födda i Sverige beroende på om en eller båda föräldrarna är födda i ett annat land. Här röstade gruppen med två utlandsfödda föräldrar i högre grad (77,4 procent) än de utlandsfödda oavsett födelseregion, men i något lägre grad än svenskfödda med bara en utlandsfödd förälder (85,1 procent). Den senare gruppen var i sin tur mindre benägen att rösta

än svenskfödda väljare med svenska föräldrar. Observationen ger ett visst stöd för hypotes H₄ (se ovan), men vi måste invänta analysen på individnivå för att få den bekräftad (se nästa avsnitt).

Röstningsbeteendet hos dem som inte är svenska medborgare visar ett något annorlunda mönster. Det varierar med ursprungsregion, men överlag är valdeltagandet mycket lägre i denna grupp. Svenskfödda med utländskt medborgarskap röstar i mycket högre utsträckning än utlandsfödda med utländskt medborgarskap.

Tabell 2. Valdeltagande (%) i kommunvalen 2014 efter medborgarskap, födelseregion och föräldrabakgrund.

<i>Födelseland/region/världsdel</i>	Medborgarskap¹	
	<i>Icke-svensk medborgare</i>	<i>Svensk medborgare</i>
Sverige	-	88,2
Norden	43,2	80,1
EU28	29,2	71,8
Övriga Europa	27,6	70,7
Nordamerika och Oceanien	40,0	82,0
Afrika	33,8	68,3
Asien	29,2	68,9
Latinamerika	38,6	82,4
Utrikes född	34,3	72,4
Svenskfödd (två invandrade föräldrar)	45,0	77,4
Svenskfödd (en invandrad förälder)	52,0	85,1
Totalt	-	76,8

Sannolikheten att rösta bland utrikes födda väljare

I detta avsnitt gör vi en multivariat analys² av invandrares deltagande i kommunalvalen 2014. Vi utforskar fenomenet i detalj via en enkel linjär regressionsanalys som predicerar olika faktorerers betydelse för sannolikheten att gå och rösta.³ Vi börjar med en övergripande analys, och för sedan in olika grupper av variabler för att kunna bestämma deras inflytande på röstbeteendet hos invandrare och deras barn.

Först fokuserar vi på skillnaden mellan infödda och utlandsfödda. Vi förutsäger sannolikheten att gå till vallokalerna genom att ta med individuella demografiska och socioekonomiska faktorer.

Analyserna bekräftar vår första hypotes (H₁) och även tidigare forskning: personer födda utomlands röstar i lägre utsträckning än svenskfödda. När det gäller variablerna kön och civilstånd bekräftar analysen vad tidigare studier från Sverige och andra länder redan visat (Bäck och Soininen 1994; Bevelander 2015; Bevelander och Pendakur 2011; Helgertz och Bevelander 2016; Togeby 2009; Öhrvall 2006). Både inrikes födda och utrikes födda kvinnor är mer benägna att rösta än män, och detsamma gäller personer som är eller har varit gifta jämfört med personer som aldrig varit gifta.

Åldersvariabeln indikerar att ålder inte har särskilt stor betydelse för sannolikheten att rösta.⁴ Resultatet är något oväntat då tidigare studier har pekat på att äldre personer har större sannolikhet att rösta (Blais 2000; Wolfinger och Rosenstone 1980). De socioekonomiska förhållandena bekräftar vad vi trodde på förhand: högre utbildning och högre inkomst ökar valdeltagandet. Om vi exkluderar svenskfödda personer med svenskfödda föräldrar, pekar de demografiska och socioekonomiska faktorerna överlag i samma riktning som förut. Resultatet stödjer tidigare deskriptiva resultat, och visar sig hållbara även när vi neutraliserar effekten av andra individuella "egenskaper" i populationen.

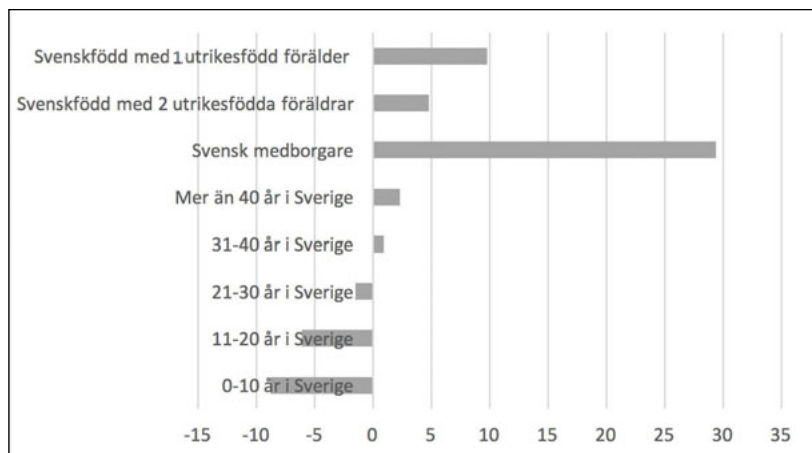
Hypotesen H₂ säger att ju längre tid invandrare har bott i Sverige, desto större är sannolikheten att de röstar. Vi testar påståendet genom att lägga till en variabel som tar hänsyn till bosättnings tiden: "år sedan invandring". Analysen bekräftar hypotesen. Det verkar med andra ord finnas en långsiktigt verkande "hinna-iffatt-process" – detta i linje med vad vi forskare kan förvänta oss av våra socialiseringsmodeller som betonar exponering och överförbarhet. Nyanlända har lägre valdeltagande; här finns en statistiskt signifikant skillnad i jämförelse med referenskategorin. Mellan invandrare som bott i Sverige 30–40 år och andra som är födda i Sverige märks inga större skillnader.

Alla andra demografiska och socioekonomiska faktorer i modellen visar resultat som är i linje med tidigare studier, förutom faktorn ålder. Till exempel ser vi att kvinnor röstar i högre grad än män (en skillnad på 5 procentenheter). En längre universitetsutbildning förknippas med 12–14 procentenheter högre valdeltagande jämfört med grundskoleutbildning.

I stället för ökat valdeltagande när människor når högre ålder, visar vår modell minskat deltagande. Resultatet tyder på att det kan finnas en korrelation mellan valdeltagande och tid – men att bosättnings tiden har större betydelse än individens ålder. När vi kontrollerar bosättnings tidens längd i Sverige, märks emellertid att sannolikheten att rösta utvecklas olika beroende på personers födelseregion. Detta ger ytterligare stöd till tanken att antalet år i Sverige spelar en viktig roll.

Vi fortsätter med hypotes H₃ – att förvärvat medborgarskap inverkar positivt på det politiska deltagandet. Även här ligger våra resultat i linje med tidigare studier i Sverige (Bevelander och Pendakur 2011; Bevelander 2015). Sannolikheten att rösta är hela 30 procentenheter större för dem som har svenskt medborgarskap – i båda generationerna – än för dem som inte har det. Även här visar det sig att demografiska och socioekonomiska faktorer inte påverkar särskilt mycket. Undantaget är, precis som innan, relaterat till födelseregion. När faktorn förvärvande av medborgarskap kontrolleras märks betydande skillnader.

Figur 1. Skattat samband mellan deltagande i 2014 års kommunalval och utländsk bakgrund, medborgarskap samt boendetid i Sverige. (koefficient*100).

Anm. Kontroll för demografiska och socioekonomiska bakgrundsfaktorer samt med referens-kategorier: utrikes födda och utländska medborgare. Fullständiga regressioner finns i tabell 3 i appendix. X-axeln är regressionskoefficienter multiplicerat med 100.

Sannolikheten att rösta hos svenskfödda personer med utländsk bakgrund

Enligt hypotes H4 borde personer med utländsk bakgrund, med en eller två föräldrar födda utanför Sverige, ha ett högre valdeltagande än personer som själva har invandrat. För att undersöka frågan använder vi gruppen utlandsfödda som referenskategori och delar upp barn till invandrare födda i Sverige i två grupper, beroende på om en eller båda föräldrarna invandrat. Samtidigt håller vi alla tidigare faktorer under kontroll (ålder, kön, civilstånd, utbildningsnivå, inkomst, medborgarskap och vistelsetid i Sverige).

Deltagandet varierar tydligt bland (a) utlandsfödda (b) svenskfödda personer med två utlandsfödda föräldrar och (c) svenskfödda personer med en utlandsfödd förälder, visar det sig (se *figur 1* samt modell 5 i *Appendix*).

Resultatet ger stöd för hypotesen att personer födda i Sverige, med en eller två föräldrar födda utomlands, är mer benägna att rösta än vad utlandsfödda är. Skillnaden mellan utrikes födda och inrikes födda med en förälder född utomlands är 10 procentenheter. Skillnaden mellan utrikes födda och inrikes födda med två utrikes födda föräldrar är 5 procentenheter. Vi ska strax utforska detta i detalj och koncentrera oss på skillnaden mellan svenskfödda med och utan utländsk bakgrund.

De som har minst en utlandsfödd förälder, men själva är födda i Sverige, går oftare till vallokalen än de som är födda utomlands, visar undersökningen. En mer nyanterad slutsats bör ta hänsyn till det varierande valdeltagandet inom den här stora kohorten av väljare genom att granska deras föräldrars födelseland. Hur demokratiskt är hemlandet i jämförelse med det nya landet? Denna kärnfråga kan, som Just och Anderson (2012) framhållit, påverka hur snabbt det politiska beteendet förändras – detta enligt den tidigare nämnda överföringsmodellen för socialisering.

Den dominerande politiska kulturen i föräldrarnas födelseland (eller födelseländer) kan indirekt påverka i hur hög grad deras barn röstar. Därför kan det även finnas skillnader beroende på om en person vuxit upp i en familj där en förälder är utlandsfödd eller där båda är det. Först testar vi hypotes H₅ (att personer med en eller båda föräldrarna födda utomlands har ett lägre valdeltagande än medborgare som inte har någon utlandsfödd förälder). I modellen kontrolleras demografiska och socioekonomiska karaktäristika. Det mest signifikanta – och väntade – resultatet är att personer födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar i allmänhet har lägre valdeltagande än de som har svenskfödda föräldrar.

Vi går vidare till hypotes H₆ och jämför deltagandet hos svenskfödda personer med en respektive två utlandsfödda föräldrar. Än en gång bekräftas hypotesen: de som har en utlandsfödd förälder röstar i högre utsträckning.

Vi rör oss nu bortom hypoteserna och undersöker variationerna bland grupperna med en eller två utlandsfödda föräldrar. Gällande regler för medborgarskap innebär

att inte alla barn som föds i Sverige blir svenska medborgare per automatik. Det beror på föräldrarnas civilstånd vid födelsen, och på om föräldrarna bott tillräckligt länge i landet innan de ansökte om medborgarskap. Vår analys visar att individer födda i Sverige, med svenskt medborgarskap, är betydligt mer benägna att rösta än andra som är födda i Sverige utan svenskt medborgarskap.

Slutligen utforskar vi om det har någon betydelse om det är pappan eller mamman som är svenskfödd eller utlandsfödd. Det finns ett positivt samband mellan att ha en svenskfödd mamma och att rösta, visar det sig, men det går inte att mäta någon signifikant effekt av svenskfödd pappa på en persons benägenhet att rösta (modell 10). Vad detta kan bero på, faller utanför ramen för studien. Men vi noterar att effekterna av socialisering från mamman respektive pappan är väldokumenterade inom andra områden (Cassano m.fl. 2010, Chaplin m.fl. 2005; Shortt m.fl. 2016; Wong m.fl. 2009).

Slutsatser

Med utgångspunkt i 2014 års kommunalval i Sverige har den här studien undersökt valdeltagandet bland röstberättigade personer med utländsk bakgrund. Vi har använt data som matchar information om det faktiska valdeltagandet med detaljer om demografiska faktorer och medborgarskap. Analyserna bekräftar tidigare forskning på området: personer med utländsk bakgrund röstar inte i lika hög utsträckning som personer födda i Sverige av svenskfödda föräldrar. Studien bekräftar också att hög utbildning, hög inkomst och lång bosättningsstid ökar sannolikheten att rösta. Även när man håller dessa faktorer under kontroll kvarstår en välkänd omständighet: "belöningen" som ett medborgarskap innebär gynnar människors politiska deltagande. Personer födda utomlands som har fått svenskt medborgarskap ökar sitt valdeltagande med 30 procentenheter i jämförelse med andra utlandsfödda som saknar svenskt medborgarskap.

I framför allt två avseenden har vi breddat och fördjupat tidigare forskning. För det första har ursprungsregionen betydelse för valdeltagandet bland personer som är födda utomlands eller som har utländsk bakgrund. I allmänhet är det mindre san-

nolikt att utlandsfödda röstar jämfört med svenskfödda. Den allra lägsta sannolikheten har människor som ursprungligen kommer från Nordamerika och Oceanien – detta sagt sedan vi neutraliserat betydelsen av demografiska och socioekonomiska faktorer. För det andra har vi även undersökt sannolikheten att rösta bland svenskfödda vars föräldrar kommer från ett annat land.

Vårt upplägg har gjort det möjligt att detaljerat undersöka valdeltagandets betydelse bland personer med utländsk bakgrund. Jämfört med personer som själva invandrat till Sverige, har barn födda i Sverige av utrikes födda föräldrar större benägenhet att rösta, visar resultaten. Svenskfödda personer med en föräldrar född utomlands har 10 procentenheter högre valdeltagande än personer födda utomlands, medan svenskfödda med två utrikes födda föräldrar har 5 procentenheters högre deltagande än personer som själva fötts utomlands. En möjlig tolkning är att detta beror på socialiseringsprocessen som uppväxten i Sverige innebär.

Samtidigt finns kvardröjande likheter med föräldragenerationen: svenskfödda barn till utrikes födda föräldrar röstar i lägre utsträckning än barn till svenskfödda. De som har en svensk förälder – i synnerhet en mamma – är mer röstningsbenägna än de som har två utländska föräldrar.

Resultaten ger oss bättre redskap att förstå såväl socialiseringsprocesser som människors delaktighet i det demokratiska samhället. För det första tycks det finnas ett fortsatt politiskt "beteendearv" förknippat med utländsk bakgrund, detta trots att en person är född och uppvuxen i ett land och socialiserad via landets skola, utbildning och samhällsliga strukturer. Hur kan detta arv övervinnas? Möjligen påverkas det av hur omfattande sociala kontakter som svenskfödda personer med utländsk bakgrund har med människor med inhemsk bakgrund. Urban segregering, det vill säga uppväxt i ett bostadsområde där de flesta är födda utomlands eller har utländsk bakgrund, kan bidra till att tunna ut effekten av omsocialisering.

Det innebär i sin tur att vi på nytt bör granska de traditionella modellerna för socialisering. Motstånd och exponering verkar vara alltför snäva begrepp som inte lyckas fånga in hur den politiska integrationsprocessen faktiskt går till för människor som invandrat till Sverige och för dem som är födda i Sverige med en eller två utlands-

födda föräldrar. Men skillnader i valdeltagande mellan dessa grupper å ena sidan och gruppen födda i Sverige med endast svenskfödda föräldrar å andra sidan kan också tyda på att det finns påverkande faktorer som går utöver "beteendearvets" ramar. Sådana faktorer kan finnas både i samhället i stort och vid politisk inkludering mer specifikt. Detta diskuteras bland annat i kapitel fyra, om politisk (under)representation av invandrare i olika folkvalda församlingar. Det är välkänt att politisk underrepresentation även påverkar människors valdeltagande (Verba m.fl. 1995).

För det andra pekar vår forskning på ett antal viktiga konsekvenser för det politiska systemets representativitet och legitimitet. Ungefär en femtedel av Sveriges befolkning är antingen själva födda utomlands eller har minst en utlandsfödd förälder. Även om många utlandsfödda är svenska medborgare, visar vår analys fortsatt tydliga skillnader i valdeltagande mellan medborgare som är födda utomlands och deras barn jämfört med andra som är födda i Sverige av svenska medborgare. Trots att Sverige har jämförelsevis liberala regler när det gäller invandrare och rösträtt i kommunala val – enbart nyanlända och personer utan permanent uppehållstillstånd saknar den rätten – är de utländska medborgarna påtagligt mindre benägna att gå och rösta. Gruppen är också underrepresenterad i det politiska systemet. Detta tyder på en bristande delaktighet av ett slag som beskrivits av Sidney Verba och hans medarbetare (1995:708) och av andra (till exempel Piven och Cloward 2000).

På två punkter behövs mycket mer forskning: modeller för socialisering samt "representationsklyftan" mellan svenskar med och utan utländsk bakgrund. Förhoppningsvis är det här kapitlet ett steg på vägen, ett tillskott till våra kunskaper om valdeltagandet hos personer som själva invandrat till Sverige och hos dem som är födda i Sverige med minst en förälder född utomlands.

Slutnoter kapitel 1

1. SCB registrerar endast ett medborgarskap per person. När en person byter till svenskt medborgarskap raderas personens tidigare medborgarskap i SCB:s register. Vi vet därför inte om utrikes födda som naturaliserats även har behållit sitt utländska medborgarskap, eller om svenskfödda med invandrade förälder även har ett eller flera andra medborgarskap.
2. Vi använder oss av en "fixed effects"-modell och kontrollerar för skillnader mellan olika kommuner.
3. Här redovisas sannolikheter att människor röstat i kommunalvalet 2014. Formuleringar som "chansen" eller "sannolikheten" att ha röstat – som kommer senare i vår artikel – uttrycker samma sak. I analysen hålls även individernas boendekommun under kontroll, detta för att begränsa påverkan av eventuella skillnader i valdeltagande som just beror på i vilken kommun de bor.
4. Olika specifikationer av åldersvariabeln indikerade samma resultat.

Referenser

- Adman, P. och P. Strömblad (2000) *Utanför Demokratin? Del 3. Resurser för politisk integration*. Norrköping: Integrationsverket. (Integrationsverkets rapportserie 2000:16).
- Ager, A. och A. Strang (2008) Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, vol. 21(2), s. 166–191.
- Bass, L.E. och L.M. Casper (2001) Impacting the Political Landscape: Who Registers and Votes among Naturalized Americans? *Political Behavior*, vol. 23(2), s. 103–130.
- Bauböck, R. (red.) (2006) *Migration and Citizenship. Legal Status, Rights and Political Participation*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Berger, M., C. Galonska och R. Koopmans (2004) Political Integration by a Detour? Ethnic Communities and Social Capital of Migrants in Berlin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30(3), s. 491–507.
- Bevelander, P. och R. Pendakur (2011) Voting and Social Inclusion in Sweden. *International Migration* vol. 49(4), s. 67–92.
- Bevelander, P. (2015) Voting Participation of Immigrants in Sweden—a Cohort Analysis of the 2002, 2006 and 2010 Elections. *International Migration and Integration*, vol. 16, s. 61–80.

Bevelander, Pieter, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka. (2015) *Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige*. Stockholm: Delegationen för migrationsstudier. (Delegationen för migrationsstudier, rapport 2015:6).

Blais, A. (2000) *To Vote or Not To Vote? The Merits and Limits of Rational Choice*. Pittsburgh: Pittsburgh University Press.

Borgna, C. (2016) Multiple Paths to Inequality: How Institutional Contexts Shape the Educational Opportunities of Second-Generation Immigrants in Europe. *European Societies*, vol. 18(2), s. 180–199.

Bäck, H. och M. Soininen (1994) 'Invandrarnas valdeltagande'. I: Bäck, H. och A. Håkansson (eds.), *Väljare i kommunvalet. Om missnöje, misstroende och politisk kultur*. Stockholm: SNS förlag.

Cassano, M.C. och J.L. Zeman (2010) Parental Socialization of Sadness Regulation in Middle Childhood: The Role of Expectations and Gender. *Developmental Psychology* 46(5), s. 1214–1226.

Chaplin, T.M., P.M. Cole och C. Zahn-Waxler (2005) Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment. *Emotion* vol. 5(1), s. 80–88.

Collard, S. (2010). French Municipal Democracy: Cradle of European Citizenship? *Journal of Contemporary European Studies*, vol. 18(1), s. 91–116.

De Wenden, C.W. (2014) Second-Generation Immigrants: Citizenship and Transnationalism. *Araucaria*, vol. 16(31), s.147–170.

Dronkers, J. och M. Vink (2012) Explaining Access to Citizenship in Europe: How Policies Affect Naturalisation Rates. *European Union Politics*, vol. 13(3), s. 390–412.

Dustmann, C., T. Frattini, och G. Lanzara (2012). 'Educational Achievement of Second-Generation Immigrants: An International Comparison'. *Economic Policy* 27(69), s. 143–185.

EUDO CITIZENSHIP Observatory (2016) “*ELECLAW Indicators. Version 3.0.*” San Domenico di Fiesole, European University Institute. <http://eudo-citizenship.eu/electoral-rights/electoral-law-indicators> (2016-11-03).

Fennema, M. och J. Tillie (1999). Political Participation and Political Trust in Amsterdam: Civic Communities and Ethnic Networks. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 25(4), s. 703–726.

Groenendijk, K. (2008) *Local Voting Rights for Non-Nationals in Europe: What We Know and What We Need to Learn*. Washington, D.C., Migration Policy Institute.

Hammar, T. (1979) *Det första invandrarvalet*. Stockholm: Liber förlag.

Hammarstedt, M. (2001) *Social Assistance Among Second Generation Immigrants in Sweden: The Importance of Family Background*. Växjö, Växjö University, School of Management and Economics.

Helgertz, J. och P. Bevelander (2016) Spouse and Country of Origin Effects on Naturalization in Sweden: A Longitudinal Analysis. *International Migration Review*. DOI: 10.1111/imre.12244.

Howard, M.M. (2009) *The Politics of Citizenship in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Humphries, M., C. Muller och K.S. Schiller (2013) The Political Socialization of Adolescent Children of Immigrants. *Social Science Quarterly*, vol. 94(5), s. 1261–1282.

Jacobs, D. och J. Tillie (2004) Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30(3), s. 419–427.

Janoski, T. (2010) *The Ironies of Citizenship: Naturalisation and Integration in Industrialized Countries*. Cambridge: Cambridge University Press.

Just, A. och C. Anderson (2012) Immigrants, Citizenship and Political Action in Europe. *British Journal of Political Science* 42(3), s. 481–509.

Koopmans, R., I. Michalowski och S. Waibel (2012) Citizenship Rights for Immigrants: National Political Processes and Cross-National Convergence in Western Europe, 1980–2008. *American Journal of Sociology* 117(4), s. 1202–1245.

Maxwell, R. (2010) Political Participation in France among Non-European-Origin Migrants: Segregation or Integration? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 36(3), s. 425–443.

Messina, A.M. (2006) The Political Incorporation of Immigrants in Europe: Trends and Implications. I: Messina, A.M. och G. Lahav (red.) *The Migration Reader, Exploring Politics and Policies*. Boulder/London: Lynne Rienner Publishers, s.470–493.

Moschion, J. och D. Tabasso (2014) Trust of Second-Generation Immigrants: Intergenerational Transmission or Cultural Assimilation? *IZA Journal of Migration*, vol.3(1), s. 1–30.

Oskarsson, S. (2003) *Vem röstar och varför? En analys av valdeltagandet i 2002 års kommunfullmäktigeval*. Stockholm: Justitiedepartementet. (Ds 2003:54).

Persson, M. (2013) *Does Education Cause Participation in Politics?* Gothenburg: Department of political science, University of Gothenburg. PhD thesis. (Göteborg Studies in Politics, 134).

Piven, F.F. och R.A. Cloward (2000) *Why Americans Still Don't Vote. And Why Politicians Want It That Way*. Boston, MA: Beacon Press.

Ramakrishnan, S.K. och T.J. Espenshade (2001) Immigrant incorporation and political participation in the United States. *International Migration Review*, vol. 35(3), s. 870–909.

Richard, J.-L. (1999) 'Comment votent les jeunes française issus de l'immigration?' *Ville-École-Intégration* 118, s. 119–133.

SCB (Statistiska centralbyrån) (2015) Antal röstberättigade i kommunfullmäktigeval (skattning), 1000-tals personer efter medborgarskapsland/region, kön och valår. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__ME__ME0105__ME0105A/ME0105T25/table/tableViewLayout1/?rxid=4bod7301-6ab9-40d2-93f2-9c7b2c73c68f (2016-11-03).

Sears, D. och C. Funk (1999) Evidence of the Long-term Persistence of Adult's Political Predispositions. *The Journal of Politics*, vol. 61(1), s. 1–28.

Shortt, J.W., L.F. Katz, N.B. Allen, C. Leve, B. Davis och L.B. Sheeber (2016) Emotion Socialization in the Context of Risk and Psychopathology: Mother and Father Socialization of Anger and Sadness in Adolescents with Depressive Disorder: Mother and Father Negative Emotion Socialization. *Social Development*, vol. 25(1), s. 27–46.

Smith, K.E.I. och P. Leavy (2008) *Hybrid Identities: Theoretical and Empirical Examinations*. Leiden/Boston: Brill.

Statens offentliga utredningar (SOU) 1975:15 *Kommunal rösträtt för invandrare*. Stockholm: Kommundepartementet.

Terriquez, V. och H. Kwon (2015) Intergenerational Family Relations, Civic Organisations, and the Political Socialisation of Second-Generation Immigrant Youth. *Journal of Ethnic and Migration Studies* vol. 41(3), s. 425–447.

Togeby, L. (1999) Migrants at the polls: An analysis of immigrant and refugee participation in Danish local elections. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25 (4), s. 665–684.

Togeby, L. (2004) It Depends ... How Organisational Participation Affects Political Participation and Social Trust Among Second-Generation Immigrants in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30(3), s. 509–528.

Verba, S., K. Schlozman och H. Brady (1995) *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

White, S., N. Nevitte, A. Blais, E. Gidengil och P. Fournier (2008) The Political Resocialization of Immigrants: Resistance or Lifelong Learning? *Political Research Quarterly*, vol. 61(2), s. 268–281.

Vink, M.P. och G.-R. de Groot (2010) 'Citizenship Attribution in Western Europe: International Framework and Domestic Trends'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 36(5), s. 713–734.

Wolfinger R.E. och S.J. Rosenstone (1980). *Who Votes?* New Haven, CT: Yale University Press.

Wong, J. (2000) The Effects of Age and Political Exposure on the Development of Party Identification among Asian American and Latino immigrants in the United States'. *Political Behaviour* 22, s. 341–371.

Wong, M.S., N.L. McElwain, och A.G. Halberstadt (2009) Parent, Family, and Child Characteristics: Associations with Mother- and Father-Reported Emotion Socialization Practices. *Journal of Family Psychology*, vol. 23(4), s. 452-463.

Öhrvall, R. (2006) Invandrade och valdeltagande. I: Bäck, H. and M. Gilljam (red.) *Valets Mekanismer*. Malmö: Liber förlag, s. 61–78.

Appendix

Tabell A1. Faktorer som påverkar valdeltagande – regressionsresultat. Kommunalval 2014.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Ålder	,000	,001***	-,001***	,000	-,001**
Kvinnor	,041***	,059***	,056***	,046***	,045***
Gifta	,048***	,028***	,052***	,050***	,055***
Gymnasium	,068***	,081***	,059***	,033***	,028***
Universitet (max 3 år)	,123***	,122***	,123***	,099***	,094***
Universitet (3+ år)	,128***	,135***	,148***	,131***	,120***
Inkomst (kvintil 1)	,138***	,151***	,114***	,102***	,101***
Inkomst (kvintil 2)	,182***	,199***	,144***	,118***	,112***
Inkomst (kvintil 3)	,222***	,254***	,192***	,155***	,150***
Inkomst (kvintil 4)	,252***	,301***	,232***	,188***	,184***
Inkomst (kvintil 5)	,273***	,356***	,284***	,240***	,236***
Född i Norden (inte Sverige)	-,278***	-,226***	-,130***	-,007	-
Född i E28 (inte Norden)	-,393***	-,324***	-,172***	-,094***	-
Född i Europa (inte EU)	-,400***	-,323***	-,184***	-,114***	-
Född i Nordamerika eller Oceanien	-,414***	-,342***	-,184***	-,029	-
Född i Afrika	-,251***	-,158***	,013	,088**	-
Född i Asien	-,319***	-,235***	-,091***	-,069**	-
Född i Latinamerika	-,351***	-,276***	-,136***	-,004	-
0–10 år i Sverige			-,270***	,110***	-,088***
11–20 år i Sverige			-,118***	-,072***	-,061***
21–30 år i Sverige			-,062***	-,041***	-,015
31–40 år i Sverige			-,035	-,024	,009
Över 40 år i Sverige			0,000	-,012	,023
Svenskt medborgarskap				,313***	,294***
Född i Sverige, två in-vandrarföräldrar					,048***
Född i Sverige, en in-vandrarförälder					,098***
Konstant	,546	,391***	,561***	0,228***	0,244***
R ²	0,248	0,160	0,185	0,237	0,227
Antal	77 113	29 282	29 282	29 282	29 282

Referenskategori: män, aldrig varit gifta, grundskola, ingen inkomst, född i Sverige, utländsk medborgarskap. I modell 5 finns en referenskategori: utrikes född. I alla regressioner kontrolleras för boendekommun. Signifikansnivåer: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$.

Tabell A2. Faktorer som påverkar valdeltagande – regressionsresultat. Kommunalval 2014 (personer med utländsk bakgrund).

	Modell 6	Modell 7	Modell 8	Modell 9	Modell 10
Ålder	,000***	,000	,000	,001	,001
Kvinnor	,031***	,031***	,032***	,032***	,032***
Gift	,049***	,021	,020	,020	,020
Gymnasium	,059***	,088***	,073***	,073***	,073***
Universitet (max 3år)	,128***	,173***	,154***	,154***	,154***
Universitet (3+ år)	,129***	,196***	,178***	,178***	,178***
Inkomst (kvintil 1)	,048***	,037**	,030**	,030*	,030*
Inkomst (kvintil 2)	,090***	,092***	,090***	,089***	,090***
Inkomst (kvintil 3)	,117***	,093***	,091***	,091***	,091***
Inkomst (kvintil 4)	,142***	,129***	,120***	,120***	,120***
Inkomst (kvintil 5)	,155***	,170***	,165***	,165***	,165***
Svenskt medborgarskap			,311***	,313***	,313***
Född i Sverige, en invandrar-förälder	-,044***				
Född i Sverige, två invandrar-föräldrar	-,125***	-,075***	-,046***	-,034***	-,055
Född i Sverige med svensk-född mor				,022**	
Född i Sverige med svensk-född far					,020
konstant	,685***	0,598***	0,309***	0,279***	0,295***
R ²	0,073	0,083	0,124	0,124	0,124
Antal	54 319	6 843	6 843	6 843	6 843

Referenskategorierna: män, aldrig gift, grundskola, ingen inkomst, född i Sverige (modell 6 född i Sverige av svenska förälder), utländskt medborgarskap, född i Sverige med en invandrarförälder (modell 7–10). I alla regressioner kontrolleras för boendekommun. Signifikansnivåer: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$.

2. Utländsk bakgrund och val av person och parti

Linda Berg, fil. dr. i statsvetenskap, Göteborgs universitet

Inledning

I ett par av de andra kapitlen i den här boken riktas fokus mot frågan om valdeltagande och hur skillnader i valdeltagande mellan personer med olika variationer av utrikes och inrikes bakgrund ses som ett viktigt politiskt problem, ett representationsgap, som politiska beslutsfattare försöker åtgärda genom olika former av demokratiprojekt (se kapitel 6). I kapitel ett visar Bevelander och Hutcheson att även om skillnaden när det gäller valdeltagande mellan inrikes och utrikes födda minskar med tid i landet och erhållet medborgarskap, så finns det kvardröjande effekter som bidrar till ett lägre valdeltagande även hos inrikes födda personer med antingen en eller två utrikes födda föräldrar, jämfört med inrikes födda med inrikes födda föräldrar.

Mot bakgrund av att det finns påtagliga skillnader i valdeltagande och politisk representation mellan personer med olika variationer av utländsk bakgrund är det också intressant att undersöka specifikt röstningsbeteende hos dessa grupper, eftersom det fördjupar bilden av representationsgapet. Två olika aspekter av röstningsbeteende kommer att tas upp i det här kapitlet; *personröstning* (att kryssa för en specifik kandidat på valsedeln) samt *val av parti*. Möjligheten att aktivt kryssa för en person som man som väljare uppfattar skulle kunna vara bra på att representera ens intressen har i internationell forskning lyfts fram som ett möjligt sätt att stärka den politiska representationen av underrepresenterade grupper, särskilt

kvinnor och invandrare (Togeby 2008; McElroy & Marsh 2010; Bengtsson et al. 2014). Vissa länder har bara listval, i andra länder måste alltid en enskild kandidat väljas. I Sverige är det däremot valfritt att kryssa för en enskild individ på valsedeln i samband med val till kommun, landsting, riksdag och Europaparlamentet. Kapitlet kommer därför att ge en översikt över teori och tidigare forskning gällande personröstning och representation av underrepresenterade grupper, med fokus på utrikes födda. Det kommer också i den senare empiriska delen att belysas empiriskt om vi kan se systematiska skillnader mellan dem med och dem utan utländsk bakgrund när det gäller i vilken utsträckning de personröstar.

I kapitlet finns även en översikt av teori och tidigare forskning om partival i allmänhet, med särskilt fokus på sådana faktorer som antas kunna ha betydelse för skillnader i partival mellan personer med olika variationer av utländsk bakgrund. Till skillnad från en relativt omfattande forskning om skillnaden mellan dessa grupper när det handlar om valdeltagande, är forskningen om skillnader i partival mycket mer begränsad. Det beror framförallt på svårigheter i att finna tillräckligt bra dataunderlag för sådana analyser. Det är från början en mindre andel av ett lands befolkning som har någon form av utländsk bakgrund. Undersökningar som bygger på ett representativt urval av totalbefolkningen har oftast svårt att få med tillräckligt många svarande för att kunna genomföra analyser av mindre grupper. Det finns dock vissa indikationer på att personer med olika sorters utländsk bakgrund (utrikes födda, etniska minoriteter och personer med föräldrar från andra länder) i ett flertal länder tenderar att rösta på partier som står mer till vänster politiskt (Kim & Perrella 2008; Bird, Saalfeld & Wüst 2010; Michnon & Tillie 2010; Heath et al. 2011). Senare i kapitlet kommer också skillnaden i partival mellan dessa grupper i Sverige att belysas, i såväl allmänna val som i valen till Europaparlamentet. Skillnader i partival mellan personer med inrikes och utrikes bakgrund kommer också att analyseras med hänsyn tagen till vissa andra förklaringar till partival.

I såväl frågan om personröstning som partival kan kapitlet bidra med ytterligare ett perspektiv och därmed till en ökad förståelse av problemet med ett representationsgap, dvs. bokens tema. Redan Herbert Tingsten (1937) menade att det fanns stora risker med låga nivåer av valdeltagande, eftersom det kunde leda till en större ojämlikhet mellan olika grupper genom en sämre representation av intressen.

Kapitlet kan därmed bidra till att ge en bättre bild av hur stora skillnader det är, och vilken betydelse bakgrund från olika länder har för valet av parti, jämfört med andra förklaringar som vi sedan tidigare vet påverkar personkryssning respektive partival. Eftersom datatillgången är begränsad kommer de empiriska analyserna främst att syfta till att belysa och diskutera skillnader över tid och mellan väljargrupper med olika bakgrund, främst i riksdagsval och val till Europaparlamentet. Även om resultaten i det här kapitlet enbart bör ses som tentativa, är mönster av det här slaget ett viktigt komplement till övriga kapitel i boken för att belysa representationsgapet ur flera olika perspektiv.

Utländsk bakgrund och personröstning

Det finns flera teoretiska perspektiv som lyfter fram betydelsen av att olika grupper finns representerade i nationella parlament. Mest känd är teorin om närvarons politik (Phillips 1995). Grundtanken är att representation av underrepresenterade grupper är nödvändig för att ge genomslag åt specifika grupprelevanta intressen, levnadsvillkor och erfarenheter. Kvinnor och etniska minoriteter är generellt sett kraftigt underrepresenterade i nationella parlament (Togeby 2008; McElroy & Marsh 2010). En fråga som har väckts är därför på vilket sätt möjligheten till personröstning påverkar representativiteten av olika grupper i valda församlingar, och enskilda väljares väljarbeteende. Vad gäller underrepresentation av utrikes födda och deras barn finns det vissa resultat som pekar på att inslag av personröstning kan leda till ökad representation av underrepresenterade grupper. Just kombinationen av proportionella valsystem med inslag av personval har lyfts fram som en av flera faktorer som antas öka andelen minoritetsröster och generera fler invalda ledamöter från underrepresenterade grupper i politiska församlingar (Togeby 2008; Bird, Saalfeld & Wüst 2010).

Bara för att möjligheten finns att kryssa för specifika kandidater är det inte självklart att väljare tar chansen att göra just det. André, Wauters och Pilet (2012) presenterar tre olika förklaringsmodeller för väljares beslut att personrösta: resursmodellen,

närhetsmodellen och den instrumentella modellen. *Resursmodellen* utgår ifrån att väljarnas benägenhet att personrösta har att göra med deras personliga politiska resurser, t.ex. graden av politiskt intresse, men även socioekonomiska faktorer som kön, ålder, utbildning och utländsk bakgrund, där män, medelålders, högutbildade och inrikes födda personer, anses ha starkast politiska resurser. Tanken är att väljare med högre grad av egna politiska resurser i högre utsträckning förväntas bry sig om att sätta sig in i och välja en specifik kandidat. Utifrån en sådan modell borde vi förvänta oss en högre andel personröstande hos inrikes än utrikes födda i Sverige.

Närhetsmodellen handlar om kandidatkunnskap, vare sig det är personligen, via media, eller t.ex. genom ett partiengagemang. Här spelar det roll om exempelvis mer kända namn, som partiledare och ministrar, finns med som valbara på listan i den egna valkretsen, eller att sannolikheten att känna till lokala kandidater är större på landsbygden eller i mindre befolkningstäta valkretsar (André, Wauters & Pilet 2012). Det finns också studier som har visat att väljare som själva har utländsk bakgrund har en högre sannolikhet att personkryssa kandidater som också har utländsk bakgrund, en form av närhetsmodell på gruppidentifikationsnivå snarare än personkunnskap (Teney et al. 2010). Utifrån den här modellen är det rimligt att förvänta sig en högre grad av personröstning generellt i Europaparlamentsval (där hela Sverige är en valkrets och de mest kända namnen finns på alla listor). Samtidigt talar tanken om en närhetsmodell på gruppidentifikationsnivå för att personer som själva är utrikes födda, har föräldrar som är det, eller som har växt upp utomlands, i högre utsträckning kan tänkas vilja lägga vikt vid att särskilt kryssa för kandidater som de uppfattar som bättre företrädare för deras intressen och som delar deras egen erfarenhet av någon form av utländsk bakgrund.

I den *instrumentella modellen* betonas istället rationalitet i avvägningen om det lönar sig att göra den extra ansträngning det innebär att välja en viss kandidat eller inte. Det handlar då framförallt om detaljerna i personvalssystemets utformning, hur lätt eller svårt det är att "kryssa in" en person som står långt ner på listan över kandidater (André, Wauters & Pilet 2012). I det svenska politiska systemet är det traditionellt sett partierna snarare än kandidaterna som står i fokus. Det var först 1994 som personvalssystemet testades på försök i sju svenska kommuner. Året ef-

tertillämpades personval i hela Sverige i samband med valet till Europaparlamentet 1995. I samband med de allmänna valen 1998 var det för första gången möjligt att sätta kryss framför en särskild kandidats namn även vid val till kommun, landsting och riksdag, i hela Sverige. Generellt sett är andelen väljare som personkryssar lägre i riksdagsvalet (24,6 procent 2014), och något högre, 50,0 procent, i Europaparlamentsvalet 2014 (Berg & Oscarsson 2015).

Det kan ses som instrumentellt mer rationellt när det sammantaget bara är 20 kandidater som ska röstas fram. Även här går det att resonera i termer av eventuella skillnader mellan inrikes och utrikes födda (eller huvudsakligen uppvuxna utomlands). Personer som har kommit till Sverige i vuxen ålder från ett land där personröstandet är utbrett (eller till och med obligatoriskt) borde också kunna antas personrösta i Sverige i högre utsträckning än inrikes födda. En del forskare menar också att vi bör förstå personröstning i ljuset av en generell utvecklingstendens mot allt större inslag av *personifiering* i politiken, som antas bli mer betydelsefull när väljarnas partiidentifikation minskar. Det skulle i sin tur kunna innebära att kandidaternas personliga egenskaper och förutsättningar att uppfattas representera vissa samhällsgrupper skulle kunna öka i framtiden (McAllister 2007; Karvonen 2010).

Utländsk bakgrund och val av parti

Att människors skilda bakgrunder och erfarenheter spelar roll för politiska attityder och röstning är välbelagt, men det är mer omdebatterat hur, när och varför detta sker. Forskningen om väljarbeteenden brukar sammanfattas i tre övergripande teoretiska perspektiv. Det första perspektivet fokuserar på sociala skiljelinjer. Sambanden mellan individers sociala position och röstningsbeteende har historiskt sett varit mycket starkt i västerländska demokratier som den svenska. Genom att sociala skiljelinjer har knutits till organiserade politiska intressen, som i sin tur representerat sina väljare, så har flera politiska skiljelinjer bestått över tid. Mest känd är Lipset och Rokkans (1967) modell för skiljelinjer. De menade att grundläggande samhällskonflikter (stad/land, centrum/periferi, kyrka/stat och arbete/kapital) från 1920-talet i Västeuropa kunde förklara varför partisystemet och dess

väljarstöd såg ut som det gjorde flera decennier senare.

Sedan 1980-talet har flera forskare pekat på den minskande betydelsen av dessa traditionella politiska skiljelinjer såsom klass och religion (Dalton 2004). Samtidigt har intresset ökat för uppkomsten av nya politiska klyftor, framförallt sådana som knyter an till samhällsomvandlingar i ljuset av globalisering och migration (Kriesi et al. 2006; Bornschier 2010; Hooghe, Marks & Schakel 2010; Azmanova 2011). I Sverige har klassdimensionen, oftast refererad och analyserad som vänster-högerdimensionen, traditionellt haft en mycket stark förklaringskraft till val av parti. Men över tid har de politiska partiernas tidigare mycket starka sociala väljarbaser kommit att urholkas något. Det är inte längre lika självklart att organiserade gruppintressen och sociala skiljelinjer har samma plats i partiernas konkurrens om väljarna (Oscarsson & Holmberg 2016). Däremot behöver sambandsanalyser av alternativa förklaringsfaktorer, som exempelvis skillnader mellan grupper som har vuxit upp inom eller utanför Sverige, alltid kontrolleras för vänster-högerideologi eftersom det trots allt är en av de starkaste förklaringarna vi har till partival i Sverige.

Det andra perspektivet kallas ibland för Michiganskolan och har mer av ett socialpsykologiskt perspektiv där väljarnas känslomässiga anknytningar till de politiska partierna står i fokus. Begreppet partiidentifikation lanserades inom ramen för denna förklaringsmodell (Campbell et al. 1960). Många svenska väljare har uppfattat sig vara exempelvis trogna socialdemokrater eller moderater. Det har då också varit självklart att rösta på samma parti. Sådana lojalitetsband till politiska partier antas uppstå i tidig ålder och vara förhållandevis stabila över tid, men korttidsfaktorer som viktiga sakfrågor och kandidatpopularitet kan leda till tillfälliga röster på andra partier. Även här kan vi se en förändring över tid i Sverige, partiidentifikationen har minskat påtagligt över tid (Oscarsson & Holmberg 2016).

Det tredje perspektivet sätter fokus på ekonomisk-rationella faktorer (Downs 1957). Tanken är att väljarna har olika ideologiska uppfattningar, och röstningsbeslutet handlar om vilket parti som ligger närmast den egna ideologin. Det handlar i den här modellen också i stor utsträckning om att väljare tittar bakåt på den politik som förts och utvärderar partierna utifrån deras faktiska agerande. I det här perspektivet finns också en uppfattning om att partierna konkurrerar om väljarna genom

att försöka anpassa sin politik så att den ska locka så många väljare som möjligt. I Sverige kan vi se att så kallad ekonomisk röstning, med bedömningar om huruvida den förda politiken har blivit bättre eller sämre för ekonomin, också har visat sig påverka partival (Oscarsson & Holmberg 2016).

Om vi ska resonera om väljare med olika variationer av utländsk bakgrund i ljuset av dessa huvudgrupper av förklaringar till partival kan det vara bra att påminna om att dessa perspektiv delvis går in i varandra och bör ses som kompletterande snarare än konkurrerande. Utifrån perspektivet som sätter skiljelinjer i fokus är aspekter som rör socialisering och gruppidentifikation viktiga. Argument som handlar om väljare med olika former av utländsk bakgrund kan då lyfta fram att det är just erfarenheten och egenskapen att ha utländsk bakgrund som är viktig, och bidrar till socialisering och gruppidentifikation. Representation av gruppens intressen blir då viktigt och, i likhet med andra skiljelinjer (t.ex. klass och religion) mer avgörande för röstningsbeteende än andra mer kortsiktiga aspekter som sakfrågor eller ekonomisk egennytta (Heath et al. 2011).

En sådan tendens förstärks när det finns en motmobilisering och en uttalad motpol som uppfattar sig ha andra gruppidentifikationer och intressen. Ett exempel på detta är hur ökad migration och invandring har kommit att politiseras tillsammans med andra frågor som handlar mer om kultur och identitet snarare än ekonomiska faktorer och höger-vänsterideologi (Kriesi et al. 2006; Azmanova 2011; Bakker et al. 2012). Det finns som tidigare nämnts en begränsad forskning om partival hos personer med utländsk bakgrund. Vissa studier har undersökt partival hos etablerade minoritetsgrupper i ett land, och visat att det vanligen finns ett tydligt inslag av just gruppidentifikation och röstningsbeteende. Forskarna pekar på att dessa grupper i hög utsträckning väljer att rösta på partier som specifikt driver intressefrågor som är viktiga för gruppen, vanligen krav på mer självstyre och/eller rättigheter för minoritetsgruppen. Det är heller inte ovanligt att det finns etablerade partier som representerar minoritetsgrupper baserade på språkliga, religiösa och territoriella indelningar (Evens & Tonge 2009). I Sverige har vi inga partier som specifikt säger sig representera personer med olika former av utländsk bakgrund. Däremot, som visas i andra kapitel i denna bok, har de olika partierna mer eller mindre ut-

talade strategier för att försöka att rekrytera representanter med annan bakgrund än svensk, och vissa partier, särskilt Vänsterpartiet och Socialdemokraterna, har traditionellt varit aktiva i kampanjer för ökat valdeltagande i områden med många utrikes födda.

Samtidigt eroderar gradvis de klassiska politiska skiljelinjerna. De utmanas av modernisering och individualisering. Väljare identifierar sig inte lika mycket med ett visst parti som tidigare, och sakfrågor kan få större genomslag i röstningen. Det kan vara så att det finns vissa partier som uppfattas vara bättre på att bevaka intressen och driva viktiga sakfrågor (Bird, Saalfeld & Wüst 2010; Tahvilzadeh 2010). Det kan handla om stöd till partier vars politik uppfattas ligga i linje med intressen hos många med någon form av utländsk bakgrund, exempelvis olika former av minoritetsrättigheter, diskrimineringsfrågor och rätt till anhöriginvandring (Boyka 2014; Sanders et al. 2014). För personer som har flyttat till Sverige i vuxen ålder kan det naturligtvis också finnas en etablerad politisk ideologisk uppfattning som de tar med sig till Sverige, och som bidrar till bedömningen av vilket parti som uppfattas som närmast den egna ideologiska uppfattningen. Hos exempelvis politiska flyktingar är det därmed mer troligt att förvänta sig ett partival som ligger nära de uppfattningar som bidrog till att de tvingades att fly.

Ur ett ekonomiskt-rationellt teoretiskt perspektiv behöver inte väljare med olika former av utländsk bakgrund nödvändigtvis ha ett röstningsbeteende som härrör till deras bakgrund. Det kan ur ett sådant perspektiv finnas andra faktorer än just utländsk bakgrund som spelar roll för valet av parti, även om det visar sig finnas gruppskillnader. Om exempelvis personer med lägre socioekonomisk status utgör majoriteten av gruppen med utländsk bakgrund är det av den anledningen fullt rimligt att förvänta sig ett högre stöd för partier som står mer till vänster politiskt (Teney et al. 2010). Mekanismen bakom varför vi finner vissa gruppskillnader antas då vara annorlunda, dvs. att de som har fötts i ett annat land (och/eller av utländska föräldrar) helt enkelt har en annan socioekonomisk struktur (t.ex. skillnader i klass, utbildning och inkomst) som påverkar deras partival. Det är med andra ord möjligt att det snarare är en fråga om klass och socio-ekonomiska faktorer som bidrar till att vi kan finna skillnader i partival mellan svenskar med svenska föräldrar och per-

soner med olika former av utländsk bakgrund, än specifikt frågan om var en person (eller dennes föräldrar) är född.

Att studera röstningsbeteende hos väljare med utländsk bakgrund – en metodreflektion

En viktig orsak till att det finns avsevärt mycket mindre forskning om utländsk bakgrund och personröstning samt val av parti är att det ofta är svårt att få tillgång till bra dataunderlag för att göra sådana analyser. Valundersökningar och attitydundersökningar baseras ofta bara på ett urval om ett eller ett par tusen slumpmässigt utvalda respondenter totalt. Andelen väljare med olika former av utländsk bakgrund som har deltagit i undersökningarna är oftast så pass liten att det är svårt att få en tillräckligt stor grupp för att kunna göra partivalsanalyser. Även om över 20 procent av befolkningen i Sverige har olika former av utländsk bakgrund så är det ingen homogen grupp, och även rösträtten varierar. Som visas i kapitel 1 är också valdeltagandet bland dessa olika grupper av personer varierande. Med ett lägre valdeltagande är det inte heller särskilt förvånande att benägenheten att svara på valundersökningar också är lägre. På grund av den begränsade tillgången till data kommer de empiriska analyserna i det här kapitlet att baseras på flera olika material, som tillsammans bidrar till att belysa röstningsbeteende hos personer med olika former av utländsk bakgrund jämfört med inrikes födda med svenska föräldrar.

Ett av de datamaterial som används i kapitlet är de valundersökningar som genomförs vid Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet (Oscarsson & Holmberg 2013; Berg & Oscarsson 2015; Oscarsson & Holmberg 2016). I valundersökningarna (såväl allmänna val som Europaparlamentsval) ställs frågor om vilket *parti* svarspersonen har röstat på och om hen kryssade för någon specifik *kandidat* på valsedeln. För de svarandes bakgrund ställs i undersökningarna frågor om den svarande är *född i Sverige eller inte*. Det finns också frågor om var *den svarande och dennes far och mor huvudsakligen är uppväxta* (i eller utanför Sverige, Norden, Europa). I de särskilda Europaparlamentsvalsundersökningarna ställs också frå-

gan om medborgarskap, eftersom även andra EU-medborgare som bor i Sverige har rösträtt. Fördelen med valundersökningarna är att de baseras på ett slumpmässigt statistiskt urval av hela den röstberättigade delen av befolkningen, vilket är bra för att kunna dra slutsatser om alla röstberättigade. Nackdelen är att det är en begränsad storlek på urvalet till att börja med och därmed en låg andel personer med utländsk bakgrund i materialet.¹ Det innebär att oavsett hur stora likheter eller skillnader vi finner mellan infödda och personer med olika former av utländsk bakgrund, så har vi svårt att uttala oss om mönstret är representativt även för dem som inte har deltagit i undersökningen. I kapitlet används detta material framförallt som ett underlag för att illustrera och diskutera röstningsbeteende i allmänhet genom att visa på genomsnittliga skillnader mellan grupper som återfinns i sammanlagda undersökningar under hela 2000-talet. För att ytterligare undersöka trovärdigheten i de mönster vi finner jämförs även resultaten med mätningar från SOM-institutet.² Det kan också ses som en test av tillförlitlighet av olika datamaterial.

Tabell 1. Översikt över datamängder som används i kapitlet.

Studie/datamängd	Metod	Bruttourval (svarsfrekvens)	Ansvariga för undersökningen
Valundersökning - Allmänna valen (VU)	Besöks- och telefonintervju-undersökning i två steg, för- och efterval, slumpmässigt representativt befolkningsurval	Ca 4 000 totalt (55,8%, 2014)	SCB och statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
Valundersökning - Europaparlamentsvalet (EUP)	Postenkät med möjlighet till webbsvar och telefonintervjuer som uppföljning, slumpmässigt representativt befolkningsurval	5 400 totalt (51,4%, 2014)	SCB och statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
Den nationella SOM-undersökningen (Riks-SOM)	Postenkät i olika delar med olika fokus (5 olika delar 2015), riksrepresentativt urval	3 400 per del, totalt 17 000 (51,3%, 2015)	SOM-institutet vid Göteborgs universitet
SVT:s vallokalsundersökning (VALU), allmänna val och Europaparlamentsval	Enkäter delas ut till slumpmässigt utvalda väljare vid 95 vallokaler och 45 förtida röstningslokaler	12 909 svarade, september 2014. 8 268 svarade, maj 2014	Sveriges television, Kungliga Tekniska Högskolan och Göteborgs universitet

I vissa analyser i kapitlet används även SVT:s Vallokalsundersökningar (VALU) som

underlag, både från Europaparlamentsvalet och allmänna valen. VALU är en så kallad "exit polls"-undersökning och genomförs genom att en kort enkät (ett A4-blad med ett tjugotal frågeområden) delas ut till slumpmässigt valda personer som precis har röstat, vid ett större urval av vallokaler som är utvalda för att ge en god spridning. Fördelen med VALU är det mycket stora antalet svarande (strax under 13 000 individer år 2014), vilket möjliggör mer fingraderade analyser. Till nackdelarna hör att VALU inte är baserat på ett befolkningsmässigt representativt slumpmässigt urval. VALU kommer dock huvudsakligen att användas för att undersöka i vilken utsträckning skillnader i röstningsbeteende mellan personer med olika former av utländsk bakgrund kvarstår under kontroll för andra traditionella förklaringsfaktorer till partival, snarare än att visa på hur stor andel väljare som röstar på respektive parti. Mer problematiskt är däremot att informationen från enkäten är begränsad. Det innebär att analysen bara kan ta hänsyn till några av de viktigaste övriga förklaringsfaktorerna som tidigare diskuterats i teoridelen. Det blir med andra ord inte någon fullödlig undersökning av hur starka sambanden är under kontroll för alla teoretiskt relevanta faktorer. Däremot ger det ändå ett underlag för en diskussion om resultaten i ljuset av tidigare forskning, och med en något mer fingraderad analys än bara gruppvisa jämförelser av partival.

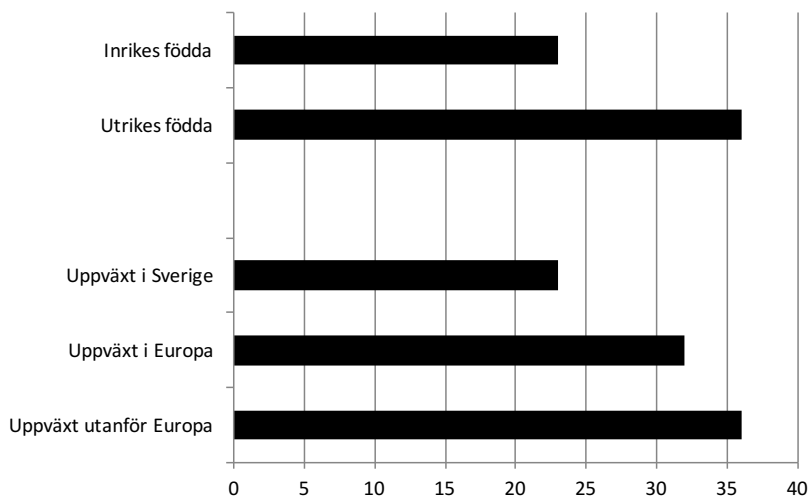
Utöver gruppvisa jämförelser av personröstning och partival genomförs därför analyser av *personröstning* genom en form av regressionsanalys där sannolikheten för personröstning eller inte beräknas, bland personer med olika variationer av inrikes och utrikes bakgrund, och under kontroll för ett urval av tillgängliga andra faktorer som kan påverka beslutet att personrösta.³ På liknande sätt genomförs analysen av *val av parti* med en regressionsanalys (multinomial), där sannolikheten för en röst på respektive parti beräknas utifrån olika förutsättningar, och under kontroll för relevant bakgrundsinformation som VALU innehåller.⁴ I samband med att analyserna genomförs kan dessa beräknade sannolikheter framställas i form av grafer. Ett urval av dessa grafer kommer att presenteras och diskuteras i kapitlet. Med tanke på begränsningarna i data och tillgängliga variabler bör samtliga analyser ses som en undersökning av samband, snarare än en skattning av orsaksamband mellan utfall och personliga egenskaper hos de röstande.

De förklaringsvariabler som finns med i regressionsanalyserna (och hur de är kodade i analyserna) är för VALU allmänna valen: *egen uppväxt* (Sverige, Norden, Europa eller utanför Europa) alternativt *bakgrund* (svenskfödd med två inrikes födda föräldrar, svenskfödd med minst en utrikes född förälder, utrikes född med minst en utrikes född förälder), *kön*, *ålder* (fyrgradig) och politisk ideologi (mätt som självplacering på den ideologiska *vänster-högerskalan*, femgradig). I datamängderna för VALU Europaparlamentsval fanns det något fler variabler möjliga att ha med i analyserna: *svenskt medborgarskap* (ja/nej), *egen uppväxt* (Sverige, Norden, Europa eller utanför Europa), *bakgrund* (svenskfödd med två inrikes födda föräldrar, svenskfödd med minst en utrikes född förälder, utrikes född med minst en utrikes född förälder), *kön*, *ålder* (fyrgradig), *utbildning* (tregradig) och självplacering på den ideologiska *vänster-högerskalan* (femgradig). En uppenbar brist är att information om utbildning saknas i VALU allmänna valen. Det hade också varit värdefullt att kunna kontrollera för exempelvis inkomst och andra socioekonomiska faktorer.

Resultat 1: utländsk bakgrund och personröstning

I den tidigare redovisade översikten över teori och tidigare forskning om personröstning framkom att det finns studier som talar för att personröstning kan bidra till att öka representationen av underrepresenterade minoriteter. Men i fallet med personer med olika former av utländsk bakgrund förutsätter det att de faktiskt aktivt kryssar för kandidater som de själva anser skulle vara bra på att representera dem. Vi inleder därför med en översikt över hur stor genomsnittlig andel av inrikes och utrikes födda som brukar kryssa för en särskild kandidat (och inte bara välja parti). I figur 1 visas andelen personröstande väljare efter födelse- och huvudsakligt uppväxtland, genomsnittligt för riksdagsvalen 1998–2014. Genom att slå samman valundersökningarna för åren 1998–2014 och därmed få ett högre antal svarande i alla kategorier blir resultatet tydligare.

Figur 1. Genomsnittlig andel personröstande väljare utifrån födelseland och huvudsakligt uppväxtland, sammanlagd procent för alla svenska riksdagsval 1998-2014 (procent).

Kommentar: Källa: Poolade data från alla valundersökningar 1998-2014. Procentbasen har definierats som samtliga väljare som fått frågan om personröstning och som röstade på något parti (utom ett fåtal som har svarat vet ej/vill ej svara och därmed inte ingår). Frågan om personröstning är validerad gentemot registeruppgifter om valdeltagande.

Det har i tidigare studier framträtt ett mönster där utrikes födda personröstare i högre utsträckning jämfört med inrikes födda. Resultaten från de svenska valundersökningarna i övre delen av figur 1 visar på samma mönster i Sverige. I figurens nedre del visas andel väljare som personröstat i olika grupper. Även här är det påtagligt att det framförallt är skillnad mellan de som är uppvuxna inom eller utanför Sverige. Även om det tycks finnas en tendens till att de som är uppvuxna utanför Europa skulle vara mer benägna att personkryssa jämfört med väljare som är uppvuxna i Sverige eller övriga Europa bör vi vara mycket försiktiga i att göra sådana tolkningar eftersom antal svarande i denna kategori endast uppgår till ett knappt hundratal. För den totala gruppen som fötts och/eller som har vuxit upp utanför

Sverige är det dock tydligt att de tenderar att personkryssa mer än de som har fötts och vuxit upp i Sverige. En motsvarande översikt över personröstning i samband med kommunval visar på likartade mönster, det vill säga att de som fötts och vuxit upp utanför Sverige personkryssar i högre utsträckning än inrikes födda, men med något mindre skillnader mellan grupperna. Dessa mönster stämmer därmed ganska väl in med resultat från tidigare studier. De ligger också i linje med de teoretiska modeller som förväntade en högre frekvens av personröstning bland personer med olika former av utländsk bakgrund. Detta gäller särskilt den så kallade närhetsmodellen, som betonar betydelsen av gruppidentitet och representativitet, vilket kan jämföras med den så kallade resursmodellen som snarare förutspådde en lägre grad av personröstande bland utrikes födda. Ur ett representationsgapsperspektiv kan detta ses som positivt, även om denna analys inte kan besvara frågan om det är just personer med utländsk bakgrund som blir kryssade av väljare med utländsk bakgrund.

Med hjälp av SOM-data kan vi öka antalet svarande för varje enskilt år och därmed också titta närmare på olika gruppers benägenhet att personrösta i samband med riksdagsvalet 2014. I tabell 2 kan vi se att det tidigare övergripande mönstret att personer med någon form av utländsk bakgrund personröstar i något högre utsträckning än inrikes födda återfinns även i 2014 års SOM-undersökning. Däremot syns ingen skillnad mellan att huvudsakligen ha växt upp i eller utanför Europa, utöver den något lägre graden av personröstning bland de som huvudsakligen har växt upp i Sverige.

Tabell 2. Andel väljare som personröstade i riksdagsvalet 2014 (procent).

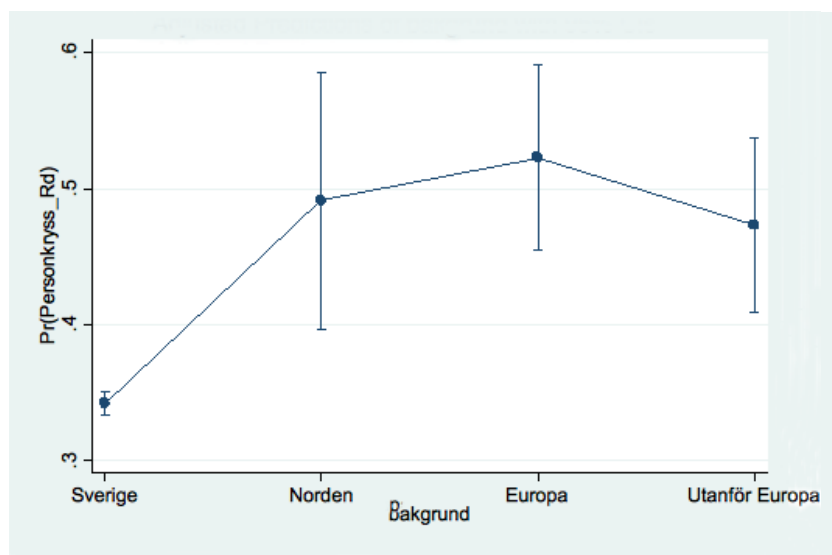
	Person- röstade inte	Person- röstade	Total	Antal svarande
Samtliga	83,3	16,7	100	5 369
Huvudsakligen uppväxt i...				
Sverige	83,7	16,3	100	4 917
Land utanför Sverige i Europa	77,0	23,0	100	152
Land utanför Europa	76,3	23,7	100	93
Är själv eller har förälder som är uppvuxen utanför Sverige				
Nej	83,9	16,1	100	4 622
Ja	79,1	20,9	100	654
Är själv eller har förälder som är uppvuxen utanför Norden				
Nej	83,9	16,1	100	4 846
Ja	77,2	22,8	100	430
Är själv eller har förälder som är uppvuxen utanför Europa				
Nej	83,7	16,3	100	5 098
Ja	73,0	27,0	100	178

Kommentar: Resultaten är hämtade från 2014 års SOM-undersökning. Frågan lyder: "Personröstade du på någon kandidat i riksdagsvalet den 14 september 2014?". Svarsalternativen var "Nej" och "Ja". De som svarade "Ja" ombads att ange namnet på personen de röstat på. Endast de som röstat på något parti i riksdagsvalet samt svarat på frågan om personröstning ingår i analysen.

Som en sista fördjupning av analyserna av personröstning i riksdagsval byter vi datamaterial till SVT:s vallokalsundersökningar (VALU). Som nämnts innan har vi här nästan 13 000 svarande, vilket innebär att det är möjligt att i en regressionsanalys

undersöka om de här skillnaderna vi har sett mellan personer med olika former av utländsk bakgrund kvarstår även efter kontroll för andra förklaringsfaktorer. VALU har dock färre antal frågor ställda vilket innebär att vi inte har möjlighet att kontrollera för samtliga möjliga förklaringsfaktorer till personval som diskuterades i översikten över teori och tidigare forskning. I metodreflektionen tidigare i detta kapitel presenteras alla variabler som ingår och hur dessa är definierade. I figur 2 visas de predicerade sannolikheterna för att personkryssa utifrån om en person huvudsakligen har vuxit upp i Sverige, Norden, Europa eller utanför Europa, när övriga förklaringsfaktorer hålls konstanta på genomsnittsnivåer. De fullständiga regressionsstabellerna återfinns i appendix.

Figur 2. Predicerad sannolikhet att personrösta, utifrån uppväxtland/region, i riksdagsvalet 2014.

Kommentar: Källa: Valu 2014. De predicerade sannolikheterna av olika värden för variabeln "bakgrund" (Sverige, Norden, Europa och Utanför Europa) är beräknade på 95 procent signifikansnivå och utifrån att övriga förklaringsvariabler konstant hålls på sina genomsnittliga värden. De vertikala linjerna visar konfidensintervallen för respektive värde. När dessa överlappar är skillnaderna mellan de olika variabelvärdena inte signifikanta.

Som syns i figuren har en person som är uppvuxen i Sverige en predicerad sannolikhet på strax över .3 att kryssa för en särskild kandidat, medan för en person som huvudsakligen är uppvuxen i något annat land är sannolikheten istället ca .5, även under kontroll för de i analysen ingående socioekonomiska faktorerna. Däremot är det ingen signifikant skillnad i sannolikhet att personkryssa mellan de som huvudsakligen vuxit upp i Norden, Europa eller utanför Europa. Skillnaden mellan personer som vuxit upp i Sverige och personer som vuxit upp utanför Sverige är inte stor, men kvarstår (signifikant) under kontroll för kön, ålder och självplacering på den ideologiska vänster-högerskalan. Det hade varit bra att även kunna kontrollera för exempelvis utbildning och resurser, faktorer som tas upp i de tidigare presenterade teoretiska modellerna. Analyser av personröstning i kommunalval visar på ett likartat mönster, men med en ännu mindre skillnad i sannolikhet att personrösta mellan de som huvudsakligen har vuxit upp inom eller utom Sveriges gränser.

Europaparlamentsval

Om vi istället vänder blicken mot *Europaparlamentsvalen* så visar tidigare forskning att det totalt sett alltid har varit en högre andel personer som kryssar för en särskild kandidat i Europaparlamentsvalet jämfört med riksdagsvalet (Berg & Oscarsson 2015). Den högre andelen personröster i Europaparlamentsvalen har förklarats med att det dels är färre som röstar i valen till Europaparlamentet över huvudtaget, dels att de som faktiskt röstar brukar vara något mer politiskt intresserade, insatta och ha ett högre förtroende för det politiska systemet – något som typiskt också brukar leda till fler personkryss. Något som ytterligare bidrar till högre personröstning i samband med Europaparlamentsval är att hela landet är en valkrets och att alla väljare har samma kandidater på sina valsedlar. Det är dessutom vanligare att väljare i samband med Europaparlamentsval anger att enskilda kandidater spelade en stor roll för deras val av parti, inte minst i ljuset av att det bara är totalt 20 personer som ska röstas fram och att individerna då av många uppfattas som viktigare än i nationella val (Berg & Oscarsson 2015).

Figur 3. Andel inrikes respektive utrikes födda väljare som personröstat i svenska Europaparlamentsval 1995–2014 (procent).

Källa: De svenska Europaparlamentsvalundersökningarna 1995, 1999, 2004, 2009 och 2014. Resultaten visar genomsnittlig andel svarspersoner som uppgivit att de personröstat i Europaparlamentsvalen dessa år. Endast de som fått frågan om personval ingår i procent-basen. Uppgifterna är kontrollerade mot röstning i vallängden.

Det sammantagna mönstret i figur 3, som baseras på de sammanslagna valundersökningarna från Europaparlamentsvalen 1995 till 2014, är att det är mycket mindre skillnad mellan inrikes och utrikes föddas benägenhet att kryssa för en särskild kandidat i Europaparlamentsval än i riksdagsval. Även i SOM-undersökningarna och VALU framgår att skillnaden mellan grupperna är liten, även om gruppen utrikes födda, eller de som huvudsakligen vuxit upp utanför Sveriges gränser, alltid ligger några procentandelar högre. Med hjälp av VALU:s totalt närmare 13 000 svarande har det också varit möjligt att undersöka om dessa skillnader är statistiskt signifikanta, även under kontroll för några andra faktorer i en fördjupad regressionsanalys. Resultaten visade dock att det inte finns något statistiskt signifikant samband mellan utländsk bakgrund och personkryss i svenska Europaparlamentsval.

Resultat 2: Utländsk bakgrund och val av parti

Tidigare forskning har som tidigare nämnts visat ett mönster av att personer med utländsk bakgrund i högre utsträckning än inrikes födda tenderar att rösta på partier som står mer till vänster politiskt (Tahvilzadeh 2010; Oscarsson & Holmberg

2013; Oscarsson & Holmberg 2016). I tabell 3 presenteras ett genomsnitt av hur stor andel av personer med olika födelseland och huvudsakligt uppväxtland som har röstat på respektive parti, i samband med riksdagsval under perioden 2002–2014.

Tabell 3. Utländsk bakgrund och val av parti i svenska riksdagsval 2002–2014 (procent).

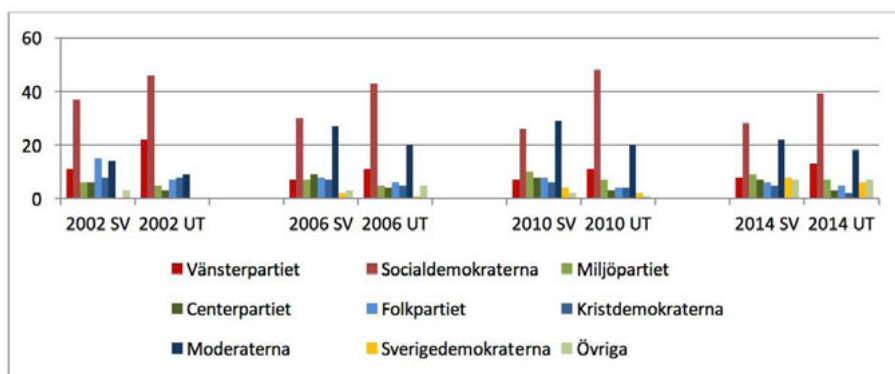
	V	S	MP	C	FP	KD	M	ÖVR	%	Antal
Födelseland										
Sverige	6	33	8	7	10	6	24	6	100	8707
Annat land	11	47	5	2	6	5	20	3	100	744
Uppväxt										
Sverige	6	33	8	7	10	6	24	6	100	6960
Europa	10	41	4	4	11	7	20	3	100	191
Utanför Europa	16	58	6	2	2	2	12	2	100	132

Källa: Valundersökningarna 2002–2014. Procentsatserna är baserade på poolade data från samtliga valundersökningar 2002–2014, och basen av samtliga väljare som svarade på frågan om val av parti i riksdagsval. Röstning är validerad mot registeruppgifter om valdeltagande. Eftersom det är låga N-tal i grupperna har inte FI och SD särredovisats, utan ingår i gruppen "Övriga". Kategorin födelseland är baserat på registerdata medan frågan om var en person huvudsakligen är uppväxt ställts som intervjufråga.

Som framgår i tabellen finns det även när de olika valundersökningarna slås samman ett övergripande mönster av att personer som är födda i ett annat land än Sverige röstar på Vänsterpartiet och Socialdemokraterna i högre utsträckning än inrikes födda. I tabellen visas också skillnader mellan de som huvudsakligen har växt upp i Sverige, och i respektive utanför Europa. Även här går mönstret i samma riktning, men visar på en viss tendens till att röstning på Vänsterpartiet och Socialdemokraterna är starkast hos personer som huvudsakligen växte upp utanför Europa. Även SOM-institutets undersökningar från valåren under denna period visar på samma mönster av röstning på partier till vänster.

I tabellen har resultaten från alla valundersökningar under perioden lagts samman för att öka antalet svarande i de olika grupperna. Naturligtvis har andelen röster på olika partier varierat under perioden, när valvindarna har blåst mer åt något håll, exempelvis när Alliansen tog över regeringsmakten 2006. Men det finns inte skäl att förvänta sig att dessa valvindar ska variera på något annorlunda vis mellan inrikes och utrikes födda personer.⁵ För att titta närmare på variationen över tid används i figur 4 istället data från SVT:s vallokalsundersökningar (VALU). VALU öppnar upp för mer fingerade jämförelser över tid och mellan grupper eftersom ett mycket stort antal väljare har tillfrågats direkt utanför ett urval av vallokaler vid respektive val.⁶

Figur 4. Jämförelse av val av parti över tid, efter huvudsaklig uppväxt (Sverige eller utomlands) 2002–2014 (procent).

Kommentar: Källa: Valu 2002–2014. Beteckningen (SV) står för gruppen som huvudsakligen har växt upp i Sverige medan (UT) betecknar personer som har svarat att de huvudsakligen växte upp utanför Sverige.

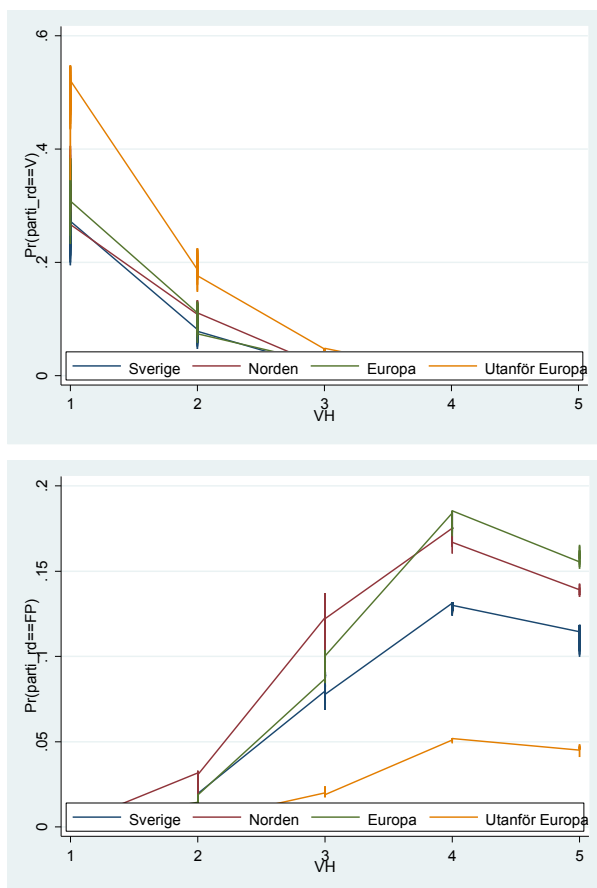
Som framgår i figur 4 visar även VALU:s undersökningar samma mönster av att väljare som huvudsakligen är uppvuxna utanför Sverige tenderar att rösta på partier som står mer till vänster, jämfört med väljare som huvudsakligen har växt upp i Sverige. Även valundersökningarna visar att upp- och nedgångarna i stöd för olika partier över tid märks på liknande sätt hos såväl inrikes som utrikes födda. Det kan

även ses som en indikation på att det kan vara rimligt att som i tabell 3 presentera resultat från flera sammanslagna valundersökningar.

För att kunna närma oss frågan om detta mönster huvudsakligen återspeglar en skillnad i exempelvis vilka socioekonomiska egenskaper eller ideologiska uppfattningar som återfinns hos personer med utländsk bakgrund behöver vi göra analyser som möjliggör att även kontrollera för sådana faktorer. Med hjälp av SVT:s vallokalsundersökning VALU med nästan 13 000 svarande år 2014 har fördjupade regressionsanalyser gjorts av vilken betydelse det har för val av parti att en person är uppvuxen i Norden, i Europa eller utanför Europa (jämfört med att vara uppvuxen i Sverige), under kontroll för några av de vanligaste kontrollvariablerna såsom *kön, ålder och politisk ideologi* (vänster-högerplacering). Som diskuterades i avsnittet *Utländsk bakgrund och val av parti* är vänster-högerdimensionen en av de viktigaste för att förklara partival i Sverige, även om den utmanas av andra dimensioner och röstning som snarare tar avstamp i rationella bedömningar och sakfrågor. Vad vi här är intresserade av är att se om de som röstar på Vänsterpartiet och Socialdemokraterna också betraktar sig själva som stående till vänster på den ideologiska skalan. Det skulle alternativt kunna finnas personer som inte har en lika tydlig ideologisk självbild, men däremot känner förtroende för partiets representanter eller gillar konkreta förslag i den politiska debatten som dessa partier har lanserat. Men, inte helt oväntat har vänster-högerplacering ett mycket starkt samband med val av parti.

Ett noterbart resultat är att det även under kontroll för politisk ideologi, som alltså har en stark effekt, så kvarstår ett signifikant samband mellan uppväxt och partival. Det handlar framförallt om de som vuxit upp utanför Europa, där det finns ett positivt samband med att rösta på Vänsterpartiet (i jämförelse med Socialdemokraterna som är referenskategori), medan sambandet är negativt *för röstning på Sverigedemokraterna, och Folkpartiet* (numera Liberalerna). Dessa samband illustreras i figur 4. I den vänstra grafen visas predicerade sannolikheter för att rösta på Vänsterpartiet hos personer med olika uppväxtbakgrund och utifrån självplacering på vänster-högerskalan.

Figur 5. Röstning på Vänsterpartiet samt Folkpartiet i riksdagsvalet 2014, efter uppväxtland/region och självplacering på vänsterhögerskala (predicerade sannolikheter).

Källa: VALU 2014. Indelningen i uppväxtland/region bygger på frågan om var den svarande själv huvudsakligen har växt upp och är kodad som fyra kategorier: Sverige, Norden, Europa samt utanför Europa. Vänster-högerskalan är femgradig och går från (1) "klart till vänster" till (5) Klart till höger. Övriga variabler i analysen hålls konstanta vid sitt genomsnittliga värde. Sannolikheterna beräknas med 95% konfidensintervall.

I figuren kan vi se att personer som anser sig stå lika långt till vänster ideologiskt, men som har vuxit upp på olika ställen, har något lite olika hög predicerad sannolikhet att rösta på Vänsterpartiet. Skillnaderna är små. Sannolikheten är som högst hos de som vuxit upp utanför Europa (strax under .5) och lägst hos de som vuxit upp i Sverige (strax under .3), med de som vuxit upp i Europa och Norden däremellan.⁷ Det kan beskrivas som ett slags geografiskt närhetsmönster där sannolikheten ökar ju längre bort från Sverige en person har växt upp. I den högra figuren är det istället de predicerade sannolikheterna att rösta på Folkpartiet (numera Liberalerna) som visas. Här är skillnaderna i predicerade sannolikheter lägre samtidigt som det finns en något större variation över det politiska spektrumet. Störst predicerad sannolikhet att rösta på Folkpartiet finns hos personer som anser sig stå något till höger (steg 4 av 5 på vänster-högerskalan). Bland personer som alla själva väljer att ange denna position är det inga skillnader mellan de som vuxit upp i Sverige, Norden och Europa (variation är bara mellan .12 till .17). Sannolikheten att en person, med samma ideologiska position, men som vuxit upp utanför Europa, skulle rösta på Folkpartiet ännu lägre (.05). För alla andra partier kvarstod inga statistiskt signifikanta skillnader mellan personer med olika bakgrund efter kontroll för andra förklaringsfaktorer. Det hade naturligtvis varit önskvärt att även kunna ta hänsyn till variationer rörande exempelvis utbildning och inkomst i dessa analyser, men det får bli en uppgift för framtida analyser.

På motsvarande sätt har analyser gjorts där jämförelser istället görs mellan tre huvudkategorier av uppväxtbakgrund som även inkluderar föräldrarnas födelseland. Det handlar om följande kategorier: inrikes födda med två inrikes födda föräldrar, inrikes född med minst en utrikes född förälder, samt utrikes födda. Det finns ingen statistiskt signifikant skillnad mellan de inrikes födda med minst en utrikes född förälder och de inrikes födda med två inrikes födda föräldrar i deras val av parti när vi kontrollerar för andra faktorer. Däremot kvarstår mönstret för de utrikes födda i likhet med vad som har beskrivits här ovan, dvs. en något större sannolikhet att rösta på något parti till vänster.

Samma typ av analys har även genomförts avseende partival i kommunalval, där alltså även icke svenska medborgare har rösträtt. Överlag är det inga större skill-

nader jämfört med riksdagsval, förutom att vänster-högerideologi inte uppvisar ett riktigt lika starkt samband med partival som på riksdagsnivå. Den något svagare betydelsen av vänster-högerideologi stämmer med resultat från tidigare undersökningar om röstning och röstsplittning regionalt och kommunalt i Sverige (Berg & Oscarsson 2012; Berg & Oscarsson 2013). Fler väljare tar hänsyn till lokala faktorer och röstar på andra partier än de som ligger dem närmast ideologiskt på nationell nivå. På motsvarande sett är också sambanden med faktorerna som handlar om utländsk bakgrund svagare på kommunal nivå. Framförallt verkar det inte alls finnas något samband mellan uppväxt utanför Europa och röstning på Vänsterpartiet på kommunal nivå. Däremot finns det ett svagt negativt samband med röstning på Folkpartiet (numera Liberalerna) och Sverigedemokraterna.

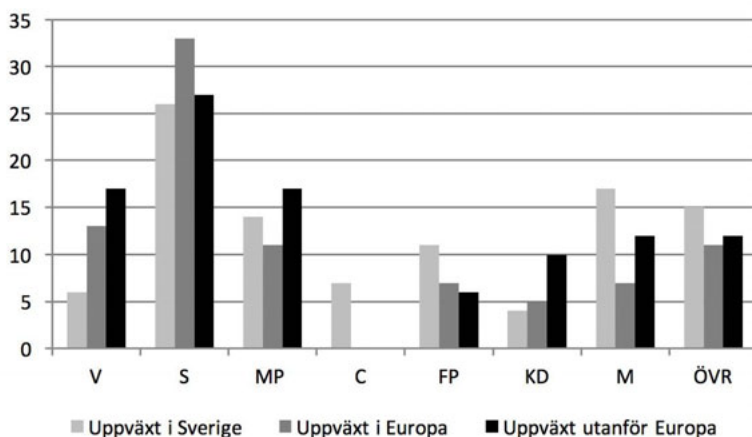
Europaparlamentsval

Precis som bland väljare i allmänhet får de två största partierna klart lägre andel röster i samband med Europaparlamentsval, även bland väljare som växte upp utanför Sverige. En vanlig förklaring till att röstmönstret ser ut på det viset är den så kallade teorin om andra rangens val, att när det uppfattas som att mindre står på spel (regeringsmakten) så kan väljare istället se val till andra nivåer som ett sätt att uttrycka protest mot sittande regering genom att rösta på små och utmanarpartier (Reif & Schmitt 1980). Men teorin om andra rangens val har fått kritik för att bara vara baserad på aggregerade mönster och därmed missa en stor variation i människors valarbeteende (Hobolt & Wittrock 2011). Det finns många andra orsaker och motiv som skulle kunna leda till det mönster som uppstår vid Europaparlamentsval, t.ex. att väljare inte behöver vara strategiska med hänsyn till regeringsfråga utan kan rösta "sannare", närmare den egna ideologin, eller helt enkelt att väljare uppfattar att ett annat parti har en bättre politik (eller bättre kandidater) när det gäller de sakfrågor som Europaparlamentet har att hantera.

Det finns däremot färre teoretiska förväntningar på att väljare med utländsk bakgrund ska rösta på något specifikt annorlunda sätt än inrikes födda i just Europaparlamentsval. Snarare är det rimligt att de partipreferenser som perso-

ner som huvudsakligen vuxit upp utanför Sverige har i nationella val också kan antas väga över i Europaparlamentsval. Ser vi till genomsnittet under valen under 2000-talet i figur 6 så finns det mycket riktigt en tendens till att fler i denna grupp röstar på partier till vänster.

Figur 6. Genomsnittlig andel partiröster efter uppväxt, Europaparlamentsval 2004–2014 (procent).

Källa: De svenska Europaparlamentsvalsundersökningarna 2004-2014. Procentbasen utgörs av samtliga väljare som svarat att de röstade på något parti. Partival är validerad gentemot registeruppgifter om valdeltagande.

För att kunna undersöka fler variationer på utländsk bakgrund byter vi data-mängd till den vallokalsundersökning (VALU) som gjordes i samband med Europaparlamentsvalet 2014, med över 8 000 svarande. Som syns i tabell 4 är det inte heller här några tydliga mönster. Det är ingen påtaglig skillnad i val av parti mellan svenska medborgare och de som inte har svenskt medborgarskap. För frågan om egen huvudsaklig uppväxt kan en svag tendens till vänsterröstning skönjas, framförallt hos personer som vuxit upp utanför Europa.

Tabell 4. Andel partiröster efter medborgarskap och uppväxt (VALU), Europaparlamentsvalet 2014 (procent).

	V	S	MP	C	FP	KD	M	PP	SD	FI	Summa procent	Antal personer
Totalt	9	23	19	6	10	5	11	3	7	8	100	7 864
Svenskt medborgarskap												
Ja	9	23	19	6	10	5	11	3	7	8	100	7 727
Nej	10	20	18	4	15	4	12	2	7	7	100	137
Uppväxt												
Sverige	8	22	19	6	10	5	11	3	7	8	100	7 446
Europa	6	27	13	3	15	5	14	3	5	7	100	232
Utanför Europa	20	34	10	2	5	7	8	2	2	9	100	166
Bakgrund												
Uppvuxen i Sverige med två föräldrar uppvuxna i Sverige	8	23	19	7	10	5	11	2	7	8	100	6 510
Uppvuxen i Sverige med minst en förälder uppvuxen utanför Sverige	11	18	22	5	10	5	10	4	5	11	100	711
Själv + föräldrar uppvuxna utanför Sverige	13	32	13	2	11	4	12	3	3	7	100	326

Källa: VALU för Europaparlamentsvalet 2014. Procentbasen har definierats som samtliga väljare som svarat att de har röstat på ett parti.

Längst ned i tabellen kan tre grupper jämföras: de som vuxit upp i Sverige och har svenskfödda föräldrar, de som själva vuxit upp i Sverige men har minst en förälder vuxit upp utomlands, och de som själva (och vars föräldrar) har vuxit upp utanför Sverige. Återigen är det huvudsakligen mycket likartade mönster. Oavsett hur olika variationer av utländsk bakgrund kategoriseras visar resultaten endast små skillnader i val av parti i Europaparlamentsval mellan personer som är inrikes födda och uppväxta, och personer med olika former av utländsk bakgrund. Precis som när det gäller val av parti i riksdagsval har fördjupade regressionsanalyser genom-

förts. I dessa analyser, under kontroll för kön, ålder, utbildning och politisk ideologi försvinner i princip nästan alla samband mellan olika former av utländsk bakgrund och partival i Europaparlamentsvalet 2014.

Slutsatser

I det här kapitlet finns en översikt över teori och tidigare forskning om röstningsbeteende hos personer med olika former av utländsk bakgrund avseende personröstning och val av parti. Kapitlet har även belyst vilka mönster i röstningsbeteende som finns i Sverige hos personer med olika bakgrund. En stor utmaning för sådana analyser är att datatillgången är kraftigt begränsad. Syftet har därför varit att bidra till bokens generella tema om representationsgap mellan svenskar och invandrare genom att illustrera och diskutera vilka mönster och trender som kan spåras i olika tillgängliga datamängder, snarare än att utförligt testa teorier. Eftersom valdelta-gandet fortsätter att vara lägre för grupper med olika former av utländsk bakgrund jämfört med personer som är födda och uppvuxna i Sverige, med inrikes födda föräldrar, är det relevant att försöka kartlägga i vilken utsträckning det också finns ett ytterligare representationsgap i form av skillnader i val av parti och person. Ett par resultat är värda att lyfta fram och diskutera lite mer.

För det första visar kapitlet att *personröstning* verkar vara något mer vanligt förekommande hos personer med utländsk bakgrund än hos personer som är födda och uppvuxna i Sverige, framförallt i samband med riksdagsval. Sambandet fanns kvar, om än svagt, även under kontroll för kön, ålder och vänster-högerplacering. Här är det viktigt att påpeka att den enda datamängd som har tillräckligt stort antal svarande för att kunna genomföra en sådan analys (VALU) tyvärr har ett mycket begränsat urval av bakgrundsinformation om respondenterna. Det skulle därför vara önskvärt att göra analyser framöver där fler bakgrundsfaktorer kan kontrolleras för.

Att personer som har olika form av utländsk bakgrund är mer benägna att personrösta är intressant i ljuset av en av de förklaringsmodeller som tas upp i kapitlet, den så kallade närhetsmodellen. Enligt den modellen skulle personröstning kunna

vara ett sätt för underrepresenterade grupper att öka representationen genom att särskilt kryssa för kandidater som ses som representanter, i detta fall genom att de har liknande bakgrund som väljaren. En annan fråga är hur varaktig en sådan skillnad mellan inrikes och utrikes födda kan tänkas vara. Möjligheten att kryssa för en enskild kandidat är fortfarande relativt ny, och andelen väljare som kryssar för kandidater ökar generellt hos de yngre väljargrupperna, som växer upp med detta som en självklar möjlighet. Därmed är det fullt möjligt att såväl inrikes som utrikes födda kan komma att personkryssa i ungefär lika stor omfattning i framtiden.

Mönstret är något annorlunda i samband med Europaparlamentsval. Det är en totalt sett högre andel väljare som kryssar för en enskild kandidat i dessa val. Det lägre valdeltagandet innebär att de väljare som faktiskt deltar tenderar att ha ett större politiskt intresse än genomsnittet, något som brukar leda till mer personröstning (resursmodellen). Men det högre personröstandet är också en konsekvens av Europaparlamentsvals speciella karaktär. När enbart 20 ledamöter ska väljas blir den enskilda kandidaten mer viktig, och vi vet att väljarna i dessa val bryr sig mer om vilka kandidater som finns på valsedlarna jämfört med i riksdagsval. Av den anledningen är det mindre förvånande att skillnaderna i personröstning inte är lika stora mellan inrikes och utrikes födda. Det som materialet inte har möjliggjort att testa men som skulle behöva undersökas framöver, är om de kandidater som faktiskt kryssas för (i val till alla nivåer) också har någon form av utländsk bakgrund eller inte.

För det andra visar kapitlet att det finns ett mönster gällande *val av parti* där personer med olika former av utländsk bakgrund har en tendens att i något högre utsträckning rösta på Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, särskilt i riksdagsval. Samma mönster finns men är svagare på kommunal nivå, och sambanden var inte statistiskt signifikanta när det gäller val av parti i Europaparlamentsval.

Tendensen till något påtagligare vänsterröstning i riksdagsval återfinns i flera olika datamängder och är stabil över tid, vilket stärker resultatet. En del av sambanden mellan utländsk bakgrund och val av parti är trots små gruppskillnader statistiskt signifikanta även efter kontroll av ett mindre urval kontrollvariabler såsom kön, ålder och självplacering på vänster-högerskalan. Precis som förväntats utifrån ti-

digare forskning och teori så har framförallt placering på vänster-högerskalan ett mycket starkt samband med partival. Trots det så kan vi se att sannolikheten att rösta för ett visst parti ändå i någon mån skiljer sig åt mellan väljare med samma ideologiska position, men med olika uppväxtbakgrund. Forskning från andra länder har diskuterat att vänsterröstning bland personer med olika form av utländsk bakgrund exempelvis skulle kunna bero på att det är vanligare att partier till vänster är mer benägna att driva sakfrågor som kan vara av intresse för väljargruppen (exempelvis frågor om minoritetsrättighet, diskriminering och migrationsfrågor). Omvänt är sannolikheten för röstning på partier som intar en mer restriktiv hållning i sådana frågor mycket låg bland personer med utländsk bakgrund. Trots svaga tendenser och otillräckliga data är det intressant att dessa mönster är så pass stabila över tid, rimliga i förhållande till förväntningar utifrån den faktiskt förda politiken, och ligger i linje med teori och forskningsresultat från andra länder.

För att återkoppla till bokens övergripande tema om ett representationsgap så pekar mönstren på att det är relativt oproblematiskt i fråga om användandet av möjligheten till personröstning, eftersom det är vanligare bland personer med olika former av utländsk bakgrund att kryssa för en specifik kandidat. Däremot vet vi inte utifrån dessa data om de faktiskt kryssar för en kandidat som också har utländsk bakgrund. Dessutom kan problemet med det lägre valdeltagandet hos grupper med utländsk bakgrund eventuellt förstärkas om dessa mönster är representativa även för de personer med utländsk bakgrund som inte röstar och inte deltar i valundersökningar. Med reservation för att det inte har varit möjligt att undersöka det inom ramen för denna studie, är det ändå värt att uppmärksamma att det i så fall inte bara handlar om en försämrad representation av grundläggande vänster-högerpositioner, utan även en potentiellt försämrad representation av sakfrågor och grupp-specifika intressen. Om inte annat har resultaten indikerat att här finns all anledning att gå vidare med fördjupad forskning om dessa frågor.

Slutnoter kapitel 2

1. Bortfallsanalyser av valundersökningarna för såväl Europaparlamentsvalen som allmänna valen visar samma övergripande mönster av att samma faktorer som bidrar till ett högre valdeltagande också bidrar till en högre svarsfrekvens i valundersökningarna. Det är med andra ord lägre svarsfrekvens bland personer med lägre socioekonomisk status och ålder och bland personer som bor i valdistrikt där få röstar. Det är också lägre svarsfrekvens bland utrikes födda, t.ex. i valundersökningen 2014 då 45 procent (43 procent i EUP) av de utrikes födda besvarade valundersökningen jämfört med 50 procent (48 procent i EUP) bland inrikes födda med minst en utrikes född förälder, och 58 procent (53 procent i EUP) bland inrikes födda med två inrikes födda föräldrar. Störst skillnad i svarsfrekvens finns dock mellan de som röstade 59 procent (63 procent i EUP) och inte röstade 32 procent (38 procent i EUP). Här finns ett generellt problem med bristande representation av hela befolkningen, samtidigt som det är något bättre representation av de som faktiskt har röstat. Se: Oleskog Tryggvason, Per & Per Hedberg (2015) *Swedish national election studies program method report. Super election edition. Report 2015:02*. Gothenburg: Swedish National Election Studies Program, Department of Political Science.
2. Data som används då är den s.k. Riks-SOM, vars fyra olika formulär är riksrepresentativa och omfattar ett urval på 3 400 personer mellan 16 och 85 år.
3. Modellen skattas med logistisk linjär regression. Se appendix för en utförligare beskrivning av modellen.
4. Analysen av personröstning genomförs med logistisk regressionsanalys, medan analysen av partival genomförs med hjälp av multinomiala logistiska regressionsanalyser. Eftersom regressionskoefficienterna i bägge dessa regressionsformer är mer svårtolkade än vid vanlig (OLS) regression så kommer inte dessa regressionstabeller att visas i kapitlet utan återfinns i appendix. För enklare tolkning av resultaten presenteras grafer över predicerade sannolikheter för olika utfall givet olika värden på den oberoende variabeln (bakgrund, och för partival även vänster-högerplacering).
5. Antagandet om att svängningarna i partipreferens inte ser olika ut bland inrikes och utrikes födda stärks av att SCB:s partisymptiundersökningar visar på att upp och nedgångar i partisympti följs åt mellan dessa grupper. Exempelvis ligger partisymptierna för socialdemokraterna nästan alltid mellan 10 och 15 procentenheter högre hos utrikes födda än inrikes födda under hela perioden.
6. Vid valet 2014 var det strax under 13 000 väljare som svarade på VALU:s enkäter i samband med allmänna valen. De tidigare valåren har antalet svarande varierat mellan 10 000 och 12 000.
7. Ytterligare undersökningar av partival har gjorts med hjälp av en poolad så kallad supermängd, där alla tillgängliga undersökningar av partival i samband med riksdagsvalet 2014 har slagits samman (frågan har ställts i olika valundersökningar, i flera olika SOM-mängder, samt i VALU). I denna sammanlagda mängd är det enbart röstning på socialdemokraterna som alls uppvisar någon skillnad mellan grupper med olika bakgrund. Även i detta fall är skillnaderna dock små när vi kontrollerar för andra faktorer; sannolikheten är .3 för infödda svenskar och en bit under .6 för personer uppvuxna utanför Europa. Även i denna supermängd kvarstår problemet med få kontrollvariabler, exempelvis att utbildning saknas (eftersom VALU utgör den största delmängden i datan).

Referenser

André, Audrey, Bram Wauters, et al. (2012) "It's Not Only About Lists: Explaining Preference Voting in Belgium." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 22(3): 293-313.

Azmanova, Albenä (2011) "After the Left-Right (Dis)continuum: Globalization and the Remaking of Europe's Ideological Geography." *International Political Sociology* 5: 384-407.

Bakker, Ryan, Catherine E. de Vries, et al. (2012) "Measuring party positions in Europe: The Chapel Hill expert survey trend file, 1999–2010." *Party Politics*: 1-15.

Bengtsson, Åsa, Kasper M. Hansen, et al. (2014) *The Nordic voter: myths of exceptionalism*. Colchester, ECPR Press.

Berg, Linda & Henrik Oscarsson, Eds. (2012) *Omstritt omval*. Göteborg: SOM-institutet.

Berg, Linda & Henrik Oscarsson (2013) "Sweden: from mid-term county council elections to concurrent elections", in R. Dandoy and A. H. Schakel (Ed.) *Regional and National Elections in Western Europe. Territoriality of the Vote in Thirteen Countries*. London Palgrave MacMillan.

Berg, Linda & Henrik Oscarsson (2015) *20 år med personval*. Göteborg: Valforskningsinstitutet, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Berg, Linda & Henrik Oscarsson (2015) *Supervalåret 2014. Demokratistatistik nr 20*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Bird, Karen, Thomas Saalfeld, et al. (2010) *The Political Representation of Immigrants and Minorities. Voters, parties and parliaments in liberal democracies*. Oxon, Routledge.

Bornschiefer, Simon (2010) "The New Cultural Divide and the Two-Dimensional Political Space in Western Europe." *West European Politics* 33(3): 419-444.

Boyka, Stefanova (2014) "Ethnocultural Voting? Explaining Ethnic Minority Preferences in Bulgarian Elections, Nationalism and Ethnic Politics." *Nationalism and Ethnic Politics* 20(3): 328-348.

Campbell, Angus, Phillip E Converse, et al. (1960) *The American Voter*. New York, Wiley.

Dalton, J. Russel (2004) *Democratic Challenges, Democratic Choices. The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. New York, Oxford University Press Inc.

Downs, Anthony (1957) *An Economic Theory of Democracy*. New York, Harper & Row cop.

Evens, Jocelyn & Jonathan Tonge (2009) "Social Class and Party Choice in Northern Ireland's Ethnic Blocs." *West European Politics* 32(5): 1012-1030.

Heath, Anthony F, Stephen D Fisher, et al. (2011) "Ethnic Heterogeneity in the Social Bases of Voting at the 2010 British General Election." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 21(2): 255-277.

Hobolt, Sara B. & Jill Wittrock (2011) "The second-order election model revisited: An experimental test of vote choices in European Parliament elections." *Electoral Studies* 30(1): 29-40.

Hooghe, Liesbet, Gary Marks, et al. (2010) *The Rise of Regional Authority. A Comparative Study of 42 Democracies*. Abingdon & New York, Routledge.

Karvonen, Lauri (2010) *The Personalization of Politics: A study of parliamentary democracies*. Colchester, ECPR Press.

Kriesi, Hanspeter, Edgar Grande, et al. (2006) "Globalization and the transformation of the national political spaces: Six European Countries Compared." *European journal of Political Research* 45: 921-956.

Lipset, Seymour Martin & Stein Rokkan (1967) "Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction", in S. M. Lipset and S. Rokkan (Ed.) *Party Systems and Voter Alignments: Cross National Perspectives*. New York, Free Press: p. 1-64.

McAllister, Ian (2007) "The Personalization of Politics", in J. R. Dalton and H.-D. Klingemann (Ed.) *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford, Oxford University Press.

McElroy, Gail & Michael Marsh (2010) "Candidate Gender and Voter Choice: Analysis from a Multimember Preferential Voting System." *Political Research Quarterly* 63(4): 822-833.

Oscarsson, Henrik E. & Sören Holmberg, Eds. (2013) *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2016) *Svenska väljare*. Stockholm, Wolters Kluwer.

Phillips, Anne (1995) *The Politics of Presence*. Oxford, Oxford University Press.

Reif, Karlheinz & Hermann Schmitt (1980) "Nine Second-order National Elections - A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results." *European Journal of Political Research* 8: 3-44.

Sanders, David, Anthony Heath, et al. (2014) "The Calculus of Ethnic Minority Voting in Britain." *Political Studies* 62: 230-251.

Tahvilzadeh, Nazem (2010) "3.6 Sweden", in K. Bird, T. Saalfeld and A. M. wüst (Ed.) *The political representation of immigrants and minorities*. Oxon, Routledge.

Teney, Celine, Dirk Jacobs, et al. (2010) "Ethnic voting in Brussels: Voting patterns among ethnic minorities in Brussels (Belgium) during the 2006 local elections." *Acta Politica* 45(3): 273-297.

Tingsten, Herbert (1937) *Political Behavior. Studies in Election Statistics*. London, P.S. King & Son, Ltd.

Togeby, Lise (2008) "The Political Representation of Ethnic Minorities." *Party Politics* 14(3): 325-343.

Appendix

Tabell A 1. Personröstning utifrån huvudsaklig uppväxt, socioekonomiska faktorer och ideologi, riksdagsvalet 2014, (ostandardiserade logistiska regressionskoefficienter).

	Personröstning RD	Personröstning KF
Uppväxt (Sverige = baskategori)		
Norden	.617*** (.193)	.653*** (.167)
Europa	.744*** (.141)	.726*** (.128)
Utanför Europa	.545*** (.134)	.623*** (.130)
Kvinna	.040 (.040)	.032 (.039)
Ålder (år)	-.015*** (.001)	-.010*** (.001)
VH-skala (1-5)	-.019 (.015)	.030** (.014)
Constant	.092 (.074)	-.125* (.072)
Pseudo R ²	.016	.010
Log likelihood	-7267.0279	-7584.2329
N	11378	11493

Kommentar: Källa: VALU 2014. Standardfel inom parantes. *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$.

Tabell A2. Huvudsaklig uppväxt, socioekonomiska faktorer, ideologi och partival, riksdagsvalet 2014, röstning på Socialdemokraterna är referensfall (ostandardiserade multinomiala logistiska regressionskoefficienter).

	V	MP	C	L (FP)	KD	M	SD	FI	ÖVR
Uppväxt (Sverige = baskategori)									
Norden	.697* (.408)	.509 (.420)	-.870 (.772)	.659 (.460)	-.299 (.667)	.582 (.397)	.433 (.451)	1.074** (.421)	1.961*** (.644)
Europa	-.029 (.275)	-.930** (.341)	-1.693*** (.536)	-.228 (.313)	-1.720*** (.615)	-.458* (.268)	-.372 (.296)	-.338 (.365)	.239 (.529)
Utanför Europa	.685*** (.199)	-.197 (.225)	-1.154*** (.393)	-1.837*** (.531)	-.974** (.427)	-.809*** (.271)	-1.374*** (.383)	-.621* (.359)	-.102 (.526)
Kvinna	-.092 (.078)	.316*** (.074)	.397*** (.094)	.012 (.094)	.130 (.103)	.024 (.075)	-.461*** (.085)	.656*** (.094)	-.942*** (.205)
Ålder (år)	-.018*** (.002)	-.041*** (.002)	-.010*** (.002)	-.005* (.002)	.005* (.003)	-.002 (.002)	-.005** (.002)	-.043*** (.002)	-.044*** (.006)
VH-skala (1-5)	-1.453*** (.067)	.118** (.041)	1.962*** (.056)	2.091*** (.057)	2.330*** (.065)	2.591*** (.050)	1.560*** (.049)	-.915*** (.064)	.783*** (.098)
Constant	2.028*** (.157)	.296*** (.143)	-6.823*** (.240)	-7.328*** (.247)	-9.073*** (.295)	-8.249*** (.209)	-5.000*** (.187)	1.561*** (.174)	-2.861*** (.380)
Pseudo R ²	.239								
Log likeli- hood	-17904.613								
N	11560								

Kommentar: Källa: VALU 2014. Standardfel inom parentes. *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$.

Tabell A 3. Huvudsaklig uppväxt, socioekonomiska faktorer, ideologi och partival, kommunalvalet 2014, röstning på Socialdemokraterna är referensfall (ostandardiserade multinomiala logistiska regressionskoefficienter).

	V	MP	C	L (FP)	KD	M	SD	FI	ÖVR
Uppväxt (Sverige = baskate- gori)									
Norden	.439 (.325)	.173 (.328)	-.298 (.413)	.243 (.360)	-.420 (.424)	.393 (312)	-.034 (456)	.746 (.545)	.245 (.448)
Europa	-.007 (.239)	-.541** (.265)	-.618** (.318)	.344 (.249)	-.303 (.394)	-.109* (.243)	-.189 (.314)	-.271 (.523)	-.320 (.377)
Utanför Europa	.222 (.193)	-.795*** (.254)	-.813*** (.304)	-1.679*** (.476)	-.529 (.391)	-.680** (.261)	-1.315*** (.430)	-.394 (.469)	-1.114** (.463)
Kvinna	-.032 (.074)	.301*** (.071)	.149** (.080)	.123 (.085)	.151 (.106)	-.106 (.072)	-.585*** (.095)	.749*** (.150)	-.352*** (.108)
Ålder (4-delad)	-.330*** (.033)	-.565*** (.033)	-.153*** (.036)	-.029 (.039)	.015 (.048)	.177*** (.033)	.211*** (.042)	-.707*** (.070)	-.113*** (.048)
VH-skala (1-5)	-1.214*** (.057)	.038 (.036)	1.413*** (.042)	1.680*** (.046)	1.709*** (.058)	2.092*** (.042)	1.154*** (.046)	-.953*** (.100)	.679*** (.050)
Constant	1.747*** (.131)	.018*** (.119)	-4.855*** (.173)	-6.220*** (.233)	-7.050*** (.259)	-6.562*** (.175)	-3.952*** (.185)	.123 (.238)	-3.226*** (.198)
Pseudo R ²	.193								
Log likeli- hood	-18654.129								
N	11271								

Kommentar: Källa: VALU 2014. Standardfel inom parentes. *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$.

3. Representationsgapet

– En undersökning av utrikes föddas underrepresentation i svenska kommuner

Rafaela M. Dancygier, docent i statsvetenskap, Princeton University

Karl-Oskar Lindgren, docent i statsvetenskap, Uppsala universitet, IFAU och UCLS

Kåre Vernby, docent i statsvetenskap, Stockholms universitet och Uppsala universitet och UCLS

Sven Oskarsson, professor i statsvetenskap, Uppsala universitet och UCLS

Inledning

Utrikes födda är underrepresenterade i lokala och nationella beslutsförsamlingar över hela världen.¹ I de flesta europeiska länder och även i traditionella invandringsländer (som t.ex. USA och Kanada) är andelen utrikes födda i de folkvalda församlingarna långt lägre än deras andel i befolkningen. Detta trots att ett stort antal invandrat till dessa länder under de senaste decennierna och numera utgör en betydande andel av befolkningen.

Det faktum att stora delar av befolkningen tycks ha svårt att delta på lika villkor i det politiska livet är ett demokratiskt problem. För det första kan jämlik representa-

tion förstås som ett demokratiskt värde i sig. För det andra kan en sådan representation få betydelsefulla konsekvenser. Exempelvis, har man inom forskningen om minoritetsgruppers politiska representation funnit att representanter för dessa grupper ofta bidrar med nya perspektiv till beslutsfattandet. Representanter för minoritetsgrupper driver ofta frågor som är viktiga för dessa grupper, och kan bidra med viktiga livserfarenheter i sitt politiska arbete. Politisk representation för minoritetsgrupper är också en signal om att det politiska systemet inte enbart står öppet för vissa grupper, och i slutändan om att samhället välkomnar mångfald. Frånvaro av representanter för minoritetsgrupper signalerar istället att samhället präglas av strukturell diskriminering, något som kan leda till en mängd, för demokratin, negativa konsekvenser (se t.ex. Bloemraad 2013, Chauchard 2014, Gutmann and Thompson 2004, Karpowitz et al. 2012, Mansbridge 1999, Phillips 1995, Tate 2003).

Varför är då utrikes födda underrepresenterade? Den existerande forskningen skiljer oftast på två olika typer av förklaringar: de förklaringar som betonar individuella resurser och de som betonar kontextuella faktorer. Forskare som betonar betydelsen av individuella resurser pekar på gruppskillnader i inkomst och utbildning som en potentiell förklaring. Andra lyfter istället fram den bredare kontexten som avgörande, och pekar på sådana faktorer som partisystem, valsätt osv. (för nyare litteraturöversikter, se Bird et al. 2011, Bloemraad och Schönwälder 2013, Givens och Maxwell 2012 och Hochschild et al. 2013).

Vilken roll spelar då individuella resurser och kontextuella faktorer för att förklara variationen i utrikes föddas politiska representation? Och behandlas individer som har liknande resurser och befinner sig i liknande kontext på samma sätt, oavsett om de är utrikes födda eller inte? Ett hinder för att kunna undersöka dessa frågor är bristen på lämpliga data. Existerande forskning på området undersöker ofta variationen i (lokala eller nationella) politiska församlingars sammansättning. Detta tillvägagångssätt har bidragit till viktiga insikter, i synnerhet när det gäller den lokala kontextens betydelse för de politiska församlingarnas sammansättning (se, t.ex., Dancygier 2014, Ruedin 2009 och Trounstein och Valdini 2008). Samtidigt är dessa studier förknippade med en del viktiga brister. Framförallt ger denna typ av analyser på makronivå små möjligheter att undersöka vilka individegenskaper

som kännetecknar de som innehar politiska ämbeten och om dessa egenskaper har samma betydelse för invandrare och infödda. Till exempel vill vi, för att få en bättre förståelse för underrepresentationens orsaker, veta om utbildning ger samma förstag när det gäller att komma in i en politisk församling för de båda grupperna.

Tyvärr står ofta bristande tillgång till data i vägen för sådana studier. Att identifiera vilka politiska företrädare som är utrikes födda är svårt, och blir svårare ju längre bak i tiden vi vill att vår undersökning ska sträcka sig (för ett undantag, se Schönwälder et al. 2014). Därför existerar få studier av detta slag, och ledande internationella forskare på området konstaterade nyligen att “Scholarship on minority representation in Europe is in its infancy” (Bloemraad and Schönwälder 2013, 572).

I detta kapitel använder vi data som är unika i det här sammanhanget. De täcker nämligen hela den vuxna befolkningen i Sverige mellan 1991 och 2010. Vi har registerinformation om en stor uppsättning individegenskaper, men också om den kontext dessa individer befinner sig i. Vi vet vilka som var nominerade och vilka som blev valda till kommunala förtroendeuppdrag. Våra data gör det möjligt att följa ungefär sex miljoner individer spridda över Sveriges 290 kommuner över en period som täcker sex val. Inom den tidigare forskningen om utrikes föddas representation har sådana data saknats. Att vi har tillgång till dessa gör det möjligt för oss pröva flera av de olika hypoteser som lagts fram i den vetenskapliga litteraturen på området.

Vi inleder med en kort översikt över tidigare forskning, där vi fokuserar på skillnaden mellan resurs- och kontextbaserade förklaringar. Sedan beskriver vi den politiska inkluderingen av invandrare i Sverige. Resultaten från vår undersökning presenteras därefter. De rör främst två frågor: Vilka faktorer hänger samman med att bli vald och vilka faktorer kan förklara representationsgapet? Vi avslutar därefter med att diskutera våra slutsatser.

Tidigare forskning

Tidigare forskning har argumenterat för att såväl faktorer på individ- som kontextnivå påverkar representationen i politiska församlingar. En etablerad forsknings-

tradition inom statsvetenskapen har länge hävdad att individers socio-ekonomiska status påverkar sannolikheten att de deltar politiskt på olika sätt (e.g., Wolfinger and Rosenstone 1980, Persson 2011). Förutom de direkta effekterna av socio-ekonomisk status (i vår analys kommer vi att använda oss av inkomst, utbildning och sysselsättning) på politiskt deltagande, hävdar man att individer med högre socio-ekonomisk status tenderar att ha fler av de medborgerliga färdigheter som underlättar politiskt deltagande (Verba, Schlozman, and Brady 1995). I litteraturen om politiskt deltagande bedöms även faktorer som ålder och kön vara av betydelse. Tidigare forskning om utrikes födda, eller individer med utrikes födda föräldrar, har funnit att ålder, utbildning, inkomst och sysselsättning ofta är viktiga faktorer för att förklara också utrikes föddas politiska deltagande, men att resultaten är lite mindre entydiga än vad de är för inrikes födda (e.g., Fennema and Tillie 1999, Ramakrishnan 2005, Strömblad and Adman 2010).

Om den socio-ekonomiska bakgrunden och demografiska strukturen skiljer sig åt mellan grupper kan sådana skillnader potentiellt förklara skillnader i politisk representation. Vad gäller forskningen om utrikes föddas representation så saknas ofta information om politiska representanters individuella karaktäristika, och hur de jämför sig med befolkningens, varför existerande forskning om dessa faktorerers betydelse ännu är relativt begränsad. Fallstudier har visat att de bakgrundsfaktorer som leder till att inrikes födda blir förtroendevalda inte alltid har samma effekt för utrikes födda. I Frankrike, till exempel, har välutbildade och politiskt aktiva individer med utländsk bakgrund som agerar talespersoner för stora grupper inte lyckats ta steget från att representera sociala rörelser till att bli förtroendevalda. I det brittiska fallet, till skillnad från det franska, har däremot sådana personer varit mer framgångsrika i att ta steget in i den etablerade politiken (Garbaye 2005, Maxwell 2012).

För att kunna förklara dessa skillnader har vissa forskare fokuserat på den kontextuella variationen mellan länder, bland annat vad gäller medborgarskapsregimer. I exemplet som just gavs, så har man hävdad att den franska medborgarskapsregimen (assimilationistisk) ger en dålig jordmån för "etniska" valkampanjer, medan den brittiska regimen (mer multikulturalistisk) istället uppmuntrar sådana (se, t.ex.,

Koopmans et al. 2005 och Michon och Vermeulen 2013). Dessutom kan valsättet ha betydelse. I Storbritannien premierar reglerna för lokalval välorganiserade grupper som är geografiskt koncentrerade till mindre delar av kommunen. När hela kommunen istället utgör en valkrets, som i Frankrike, men även i stora delar av Sverige, spelar sådana faktorer mindre roll (Bird 2005, Trounstone and Valdini 2008). En annan faktor som nämns i litteraturen är antalet fullmäktigeplatser (per capita), där vissa argumenterat att partier blir mer benägna att nominera individer ur underrepresenterade minoritetsgrupper när fler platser finns tillgängliga.² Andra kontextvariabler som nämns är den partipolitiska och demografiska omgivningen: Partier till vänster på den politiska skalan har ofta fler utrikes födda på sina valsedlar (se t.ex. Bird et al. 2011, Dancygier 2013). Andra har argumenterat att närvaron av vänsterorienterade och välutbildade väljare ökar partiernas benägenhet att inkludera minoriteter (Browning et al. 1984). Vad gäller denna typ av kontextfaktorer skiljer sig svenska kommuner dramatiskt åt. Till exempel varierade de rödgrönas (S, V och MP:s) sammanlagda röstandel 2010 mellan drygt 12 procent (Danderyd) och drygt 80 procent (Fagersta).

Medan flera forskare har fokuserat på kontextuella faktorerers betydelse, vet vi ganska lite om hur enskilda utrikes födda klarar sig i val. Till exempel, klarar sig utrikes och inrikes födda med liknande individuella resurser och kontextuella förhållanden lika bra? Eller är det så att de faktorer som främjar inrikes föddas politiska karriärer inte innebär samma fördel för utrikes födda? I tidigare forskning har det ibland hävdats att utrikes födda och personer med utrikes födda föräldrar diskrimineras av andra partiaktiva, och att detta är en viktig faktor bakom de utrikes föddas underrepresentation (se t.ex., Brouard och Tiberj 2011, Norris och Lovenduski 1995, Soininen 2011). Det finns tecken på att så kan vara fallet även i den svenska kontexten. När Blomqvist (2005) intervjuade 20 utrikes födda partiaktivister fann hon att flera var missnöjda med partikollegornas ovilja att ge dem inflytelserika positioner eller att placera dem högt på valsedlar. Om att utse utrikes födda till inflytelserika poster säger en av de intervjuade så här: Det är "våldigt kontroversiellt (...) Det är som att vi släpps in på gården men aldrig in i huset" (Blomqvist 2005, s. 90). En annan av de intervjuade var inne på samma tankegång och säger att även om partierna nominerar utrikes födda så är det "oftast inte på valbar plats utan de är med för

att fånga upp invandrares röster till partiet. Men om partiet verkligen tänker sätta dem på valbar plats eller ge dem någon maktposition, det är jag mycket tveksam till” (Ibid).

Om denna typ av ojämlig behandling är vanligt förekommande betyder det att socio-ekonomisk och politisk integration inte nödvändigtvis behöver gå hand i hand. Dock saknas det i stort sett empiriska studier av sambandet mellan utrikes föddas socio-ekonomiska status och deras politiska representation. Vi vet heller inte om utrikes födda drar samma nytta av en gynnsamt politiskt kontext som inrikes födda. Sammantaget bjuder litteraturen på en uppsjö förklaringar till utrikes föddas underrepresentation, medan det finns relativt få empiriska studier som faktiskt prövar dem.

Politisk inkludering

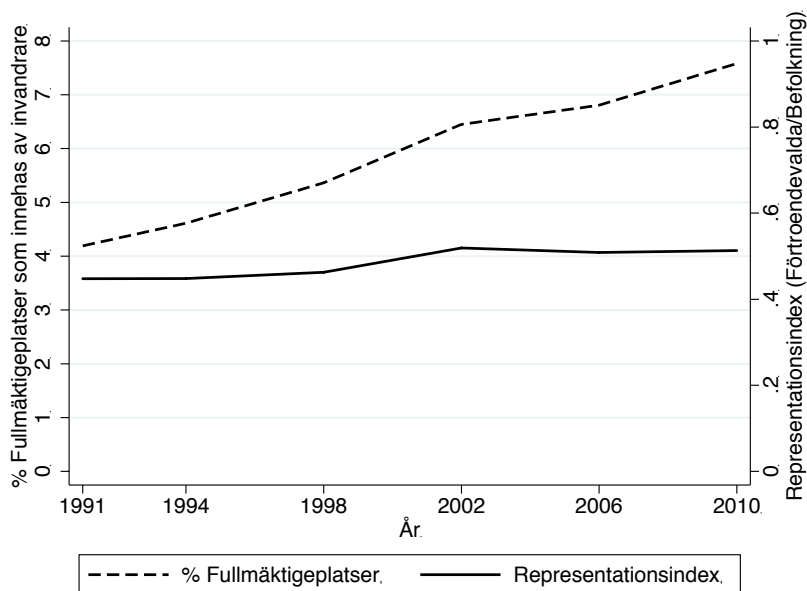
Sedan 1975 har alla invånare i Sverige, oavsett medborgarskap, rätten att rösta och ställa upp i kommun- och landstingsvalen. Även i detta avseende liknar Sverige många andra europeiska länder. På grund av att det är enkelt att skaffa sig svenskt medborgarskap för de som har uppehållstillstånd i Sverige, är många utrikes födda svenska medborgare. I våra analyser fokuserar vi på utrikes födda, oavsett medborgarskap (vi analyserar dock sambandet mellan representation och medborgarskap).³

Vi kommer i detta kapitel att fokusera på representation i kommunfullmäktige. Precis som i de flesta västeuropeiska länder, är valsystemet proportionellt och ledamöterna väljs genom partilistor. Ett fokus på kommunfullmäktige är motiverat, givet deras betydelse för beslut inom viktiga politikområden, t.ex. ekonomiskt bistånd och skola, deras beskattningsrätt, och deras betydelse som arbetsgivare (år 2010, var 17 procent av de sysselsatta kommunalt anställda). Givet kommunernas betydelsefulla roll i Sverige, är underrepresentationen av viktiga grupper i kommunala beslutande organ ett viktigt problem.

I figur 1 redovisas utrikes föddas andel av kommunfullmäktigeplatserna. Sett över den tidsperiod vi studerar har deras närvaro i den kommunala politiken ökat; 1991

innehades drygt 4 procent av platserna av utrikes födda, medan motsvarande siffra för 2010 var över 7 procent. Detta tar dock inte hänsyn till att röstberättigade utrikes föddas andel av befolkningen har ökat under samma period. Därför har även ett representationsindex som tar hänsyn till detta inkluderats. Då vi granskar detta index ser vi att situationen förbättrats något, även om utvecklingen knappast framstår som dramatisk. Vi kan också konstatera att utrikes födda fortsatt är underrepresenterade, precis som i många andra etablerade demokratier.⁴

Figur 1. Andel utrikes födda i kommunfullmäktige och representationsindexet 1991-2010.

Not: Repräsentationsindexet visar andel utrikes födda i kommunfullmäktige relaterat till deras andel av den röstberättigade befolkningen.

Representationsgapet i Sverige 1991-2010

De resultat vi kommer att presentera bygger på en sammanställning av data från olika register som finns hos Statistiska centralbyrån (SCB). De täcker hela den vuxna befolkningen i Sverige mellan 1991 och 2010. Vårt datamaterial gör det möjligt att följa ungefär sex miljoner individer utspridda över Sveriges 290 kommuner över en period som täcker 6 val, där ungefär 13 000 platser i kommunfullmäktige stått på spel vid varje tillfälle.⁵ Vi har kunnat koppla informationen om vilka som är nominerade och valda till registerinformation om en stor uppsättning individegenskaper, som t.ex. ålder, kön, födelseregion, familjestatus, utbildning, inkomst och sysselsättningsstatus. I och med att vi dessutom har information om var individerna bor, kan vi också inkludera information om den politiska kontexten i den kommun de befinner sig i. Det kan röra sig om sådana kontextfaktorer som vänsterblockets politiska styrka i den aktuella kommunen, eller antalet mandat i kommunfullmäktige per röstberättigad.

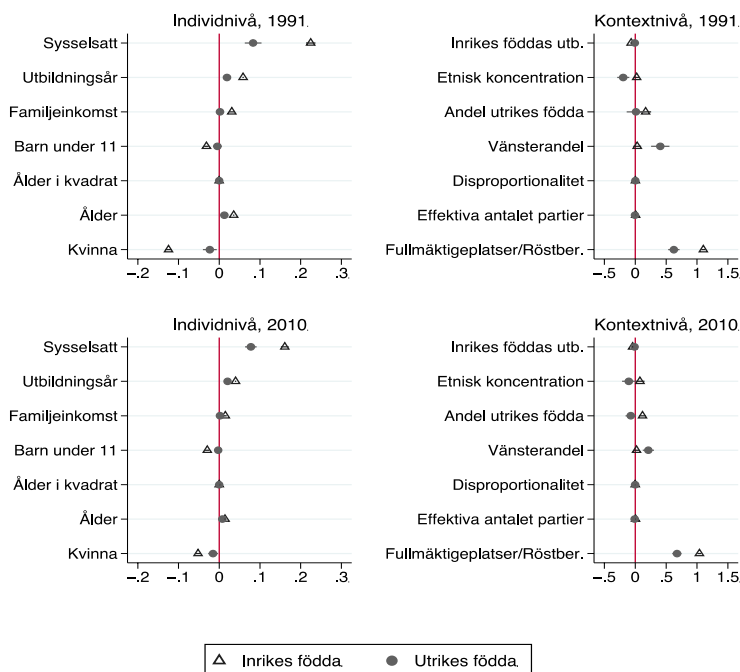
Vårt datamaterial täcker in alla som har rätt att ställa upp i kommunala val. Inrikes födda och utrikes födda ingår alltså i materialet från det att de fyller 18 och, i utrikes föddas fall, om de har varit folkbokförda i Sverige i minst tre år. I genomsnitt finns en inrikes född med i vårt datamaterial 4,7 gånger (utav 6 möjliga val), medan motsvarande siffra för utrikes födda är 3,7. Bland de som valdes 2010 hade inrikes födda mer politisk erfarenhet; i genomsnitt hade inrikes födda blivit nominerade och valda oftare. Tittar vi däremot på de som blev förstagångsvalda 2010, så är skillnaden mindre. I denna grupp har inrikes födda tidigare varit nominerade i genomsnitt 0,9 gånger, medan motsvarande siffra för utrikes födda var 0,7.

Vi kommer att genomföra vår analys i två steg. Först presenteras resultat där vi använder oss av enkel linjär regressionsanalys för att analysera hur individ- och kontextfaktorer påverkar sannolikheten att bli vald. I det andra steget använder vi sedan dessa resultat för att ”dekomponera” representationsgapet i syfte att redovisa hur stor del av representationsgapet som kan förklaras med hjälp av de variabler som ingår i regressionsanalysen, samt vilka typer av variabler som är viktigast. Eftersom sambandet mellan att bli nominerad och att bli vald är så starkt diskuterar vi här bara resultaten för att bli vald. Vi har genomfört liknande analyser med nominering som beroende variabel, och dessa resultat liknar de som presenteras här.⁶

Vilka faktorer hänger samman med att bli vald?

Vi inleder vår analys med att genomföra separata regressioner för utrikes och inrikes födda för varje val mellan 1991 och 2010. Den beroende variabeln är dikotom, och antar värdet 100 om individen i fråga blev vald och 0 om den inte blev det.⁷ Av utrymmesskäl visar vi endast resultat för åren 1991 och 2010 i figur 2 (resultaten för övriga år följer samma övergripande mönster).⁸ Vi inleder vår resultatredovisning med att diskutera individfaktorerna och deras betydelse. Efter detta redovisas på motsvarande vis kontextfaktorerna.

Figur 2. Olika faktorerers betydelse för sannolikheten att vara invald i kommunfullmäktige.

Not: Figurerna visar regressionskoefficienter för respektive grupp med konfidensintervall på 95%-nivån. I figuren är koefficienten för fullmäktigeplatser per röstberättigad dividerad med 100. Övriga koefficienter är inte transformerade.

För att kunna uttala oss om individfaktorerers betydelse låter vi följande oberoende variabler ingå: *Kön* (antar värdet 1 om individen är kvinna, 0 om man), *Ålder* (i år), *Kvadrerad ålder*, *Antal barn* (vars ålder är under 11), *Sysselsättning* (1 om sysselsatt, 0 för övriga), *Familjeinkomst* (logaritmerad disponibel hushållsinkomst) och *Utbildningsår*. För utrikes födda ingår även *År i Sverige* (antal år som de varit bosatta i Sverige) och *Svenskt medborgarskap* (1 om svensk medborgare, 0 för övriga).⁹ Båda dessa variabler förväntas ha en effekt på sannolikheten att bli vald (Bird et al. 2011).

Överlag ser resultaten för de demografiska och socio-ekonomiska variablerna ut som förväntat. Om vi ser till de inrikes födda är medelålders män med sysselsättning överrepresenterade. Ett liknande mönster kan skönjas bland utrikes födda, med det undantaget att kön tycks vara mycket mindre betydelsefullt i denna grupp. Både fler utbildningsår och en högre inkomst ökar sannolikheten att bli vald bland inrikes födda, medan det bland utrikes födda endast är utbildning som har ett entydigt positivt samband med att bli vald. Vänder vi oss till de variabler som endast ingår för utrikes födda – år i Sverige och svenskt medborgarskap – ser vi att de båda har det förväntade positiva sambandet med att bli vald (se exakta resultat i kapitlets Appendix). Vad gäller år i Sverige måste effekten dock betraktas som oväntat svag. Om vi utgår från siffrorna för 1991, kan vi räkna ut att för att en utrikes född med genomsnittlig sannolikhet att bli vald (0,093 procentenheter, se tabell A1) skulle kunna nå upp till de inrikes föddas genomsnittliga sannolikhet att bli valda (0,229 procentenheter, se tabell 2) krävs, allt annat lika, att denne är bosatt i Sverige i ytterligare 27 år.¹⁰

Vad gäller de demografiska och socio-ekonomiska faktorer som ingår både för inrikes och utrikes födda ser vi att de alla pekar i samma riktning för båda grupper, men att sambanden överlag är svagare bland utrikes födda. Till exempel var sannolikheten att bli vald 0,22 procentenheter högre för sysselsatta än icke-sysselsatta för inrikes födda vid valet 1991, medan motsvarande siffra för utrikes födda bara var 0,08 procentenheter. Ytterligare ett exempel är utbildning, där ytterligare ett skolår för inrikes födda ökar sannolikheten att bli vald med 0,06 procentenheter, medan motsvarande siffra för utrikes födda är 0,02 procentenheter. Vi ser dock att dessa

skillnader minskar över tid. Vid valet 2010 innebar ytterligare ett skolår för inrikes födda endast en ökning med 0,04 procentenheter, medan siffran för utrikes födda låg kvar på 0,02.

Sammantaget tyder resultaten på att individuella faktorer har större ”avkastning” (vad gäller sannolikheten att bli vald) för inrikes födda än för utrikes födda. Som diskuterats ovan är till exempel sambandet mellan utbildning och sannolikheten att bli vald starkare för inrikes födda än för utrikes födda.¹¹ Vi ser dock också att detta mönster blir något mindre tydligt över tid. På senare år tycks inrikes och utrikes födda med likartade egenskaper behandlas mer likvärdigt i de kommunala valen.

Tidigare forskning har också pekat på betydelsen av den politiska kontext individer befinner sig i. I vårt fall handlar det om den kommunala nivån, och vi har använt några av de viktigaste faktorer som nämndes i avsnittet ”Tidigare forskning.” Vad gäller valsystemet ingår följande variabler i vår analys: *Fullmäktigeplatser per röstberättigad* (mätt i procent), *Effektiva antalet partier*¹² (anger antalet partier, justerat för relativ storlek, som innehar platser i kommunfullmäktige) och *Disproportionalitet*¹³ (mäter skillnaden mellan partiets röstandelar och andelar av mandaten). Enligt den tidigare forskning som redovisats ovan ska vi förvänta oss att ett större antal partier och fullmäktigeplatser, samt en högre grad av proportionalitet ska vara gynnsamt för representationen av utrikes födda. *Vänsterandel* mäter den totala andelen av rösterna som erhållits av Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet (och löper mellan 0 och 1). Vi inkluderar också tre variabler som fångar sammansättningen av röstberättigade i den aktuella kommunen: *Inrikes föddas utbildning* (det genomsnittliga antalet utbildningsår för inrikes födda i kommunen), *Andelen utrikes födda* (utrikes födda som andel av kommunens befolkning i procent) och *Etnisk koncentration* (utrikes föddas ”homogenitet”, med avseende på ursprungsland/region).¹⁴

Om vi för ett ögonblick bortser från *Fullmäktigeplatser per röstberättigad*, så ser vi i figur 2 att sambanden mellan kontextvariablerna och sannolikheten att vara vald är svaga, både för inrikes och utrikes födda. Koefficienterna för det *Effektiva antalet partier* och *Disproportionalitet* är inte signifikanta på konventionella nivåer.

Det partipolitiska landskapet tycks dock spela viss roll: För utrikes födda gäller att ju högre *Vänsterandel*, desto högre sannolikhet att vara vald. Ett starkt röststöd för partier till vänster om mitten skulle med andra ord kunna minska representationsgapet något, men med tanke på att *Vänsterandel* är kodad så att dess teoretiska max är 1 (Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har 100 procent av rösterna) måste effekten betraktas som svag. *Inrikes föddas utbildning* har en negativ effekt på inrikes föddas sannolikhet att vara vald, och kan på så vis verka utjämnande, men effekten är återigen blygsam, särskilt om vi betänker att variation i det genomsnittliga antalet utbildningsår för infödda tvärs kommuner är ganska låg (standardavvikelsen är 0.65).

Vad gäller *Andelen utrikes födda* och *Etnisk koncentration* är det huvudsakliga mönstret att effekterna är små och skiljer sig åt mellan inrikes- och utrikes födda. Närmare bestämt är effekterna positiva bland inrikes födda och negativa bland utrikes födda. Detta resultat kan i förstone tyckas kontraintuitivt eftersom vi vet att andelen utrikes födda bland de röstberättigade samvarierar positivt med motsvarande andel bland de valda i kommunfullmäktige.¹⁵ Men eftersom andelen utrikes födda kommunpolitiker inte stiger proportionerligt med motsvarande andel i befolkningen, blir det svårare för en enskild utrikes född att bli vald till kommunfullmäktige när andelen utrikes födda röstberättigade ökar.

Slutligen vänder vi oss till *Fullmäktigeplatser per röstberättigad*, den enda av kontext-variablerna som har en betydande effekt på sannolikheten att vara förtroendevald. Eftersom storleken på kommunfullmäktige inte har ett proportionellt förhållande till antalet röstberättigade kommer det att finnas ett starkt negativt samband mellan antalet röstberättigade och sannolikheten att vara vald. Därför är inte det intressanta att utvärdera om effekten *Fullmäktigeplatser per röstberättigad* är större än noll, utan snarare om den är markant skild från 1. I ett scenario där kommunfullmäktige perfekt avspeglar olika befolkningsgrupper skulle effekten vara 1 för alla grupper. Enligt våra resultat kan vi förkasta hypotesen att sambandet mellan *Fullmäktigeplatser per röstberättigad* och sannolikheten att bli vald är 1, både för inrikes och utrikes födda. För inrikes födda är den större än 1 och för utrikes födda betydligt mindre.

Sammantaget säger de resultat som redovisats i detta avsnitt en hel del om betydelsen av olika individ- och kontextfaktorer för sannolikheten att vara vald till kommunfullmäktige. Vi ser att flera av variablerna har starkare effekter bland inrikes än utrikes födda, vilket tyder på att individer ur de två grupperna, som i övrigt har identiska egenskaper, har olika förutsättningar att ta sig fram till förtroendeuppdrag. För att bättre kunna utvärdera den relativa betydelsen av de olika faktorerna kommer vi nu att använda en statistisk metod, så kallad dekomponering, för att se hur stor del av det totala representationsgapet som kan hänföras till olika typer av förklaringar.

Vilka faktorer kan förklara representationsgapet?

För att kunna utvärdera betydelsen av individ- och kontextfaktorer använder vi oss av en teknik som tidigare, exempelvis, har använts för att studera löneskillnaderna mellan olika grupper på arbetsmarknaden (Reimers 1983, Oaxaca and Ransom 1994, Fortin et al. 2011).¹⁶ Metoden bygger på den enkla tanken att den observerade skillnaden i utfall mellan två grupper – i vårt fall representationsgapet mellan utrikes och inrikes födda – antingen kan hänföras till sammansättningsskillnader eller effektskillnader.

Sammansättningsskillnaderna följer av att fördelningen av relevanta individ- och kontextfaktorer kan skilja sig mellan utrikes och inrikes födda. Om inrikes födda till exempel skulle visa sig ha högre genomsnittlig utbildning än utrikes födda, kommer detta att bidra till att inrikes födda har en större sannolikhet att vara kommunpolitiker. I detta fall skulle således en del av representationsgapet mellan inrikes och utrikes födda kunna förklaras av att det finns en skillnad i utbildning mellan de båda grupperna. Den andel av representationsgapet som kan förklaras av *alla* de sammansättningsskillnader i individ- och kontextfaktorer som studeras i detta kapitel benämner vi den *förklarade delen*.

Medan sammansättningsskillnaderna beror på att olika grupper har olika mycket av de resurser som påverkar sannolikheten att bli vald, beror effektskillnaderna på att olika faktorer kan tänkas ha olika stor betydelse för de grupper som studeras. Om utbildning, exempelvis, har en större betydelse för inrikes föddas sannolikhet att vara politiker än för utrikes föddas kommer en del av det observerade representationsgapet bero på att effekten av utbildning skiljer sig åt mellan de båda grup-

perna. Den andel av representationsgapet som kan hänföras till effektskillnader i de variabler som studeras benämner vi den *oförklarade delen*.¹⁷

I figur 3 presenteras resultaten från vår dekomponering av representationsgapet.¹⁸ Som vi tidigare sett i figur 1 finns tydliga gruppskillnader vad gäller sannolikheten att vara vald. 1991 så var sannolikheten för inrikes födda ungefär två och en halv gånger så stor som den för utrikes födda (0,23 jämfört med 0,09 procent), men representationsgapet sjönk också med mer än en fjärdedel mellan 1991 och 2010 (från 0,14 till 0,10 procentenheter). Även om representationsgapet sjönk under den studerade perioden så var sannolikheten att vara vald för inrikes födda vid valet 2010 fortfarande ungefär dubbelt så stor som den för utrikes födda (0,19 jämfört med 0,09 procent).¹⁹

I figur 3 delar vi upp representationsgapet i dess förklarade och oförklarade del. Den förklarade delen delas sedan upp ytterligare i fyra breda kategorier: Demografi (ålder, kvadrerad ålder, kön och antal barn); socioekonomisk status (utbildning, sysselsättning och inkomst); "möjlighetsstruktur" (antal partier, disproportionalitet, vänsterandel, inrikes föddas utbildning, utrikes föddas andel och etnisk koncentration); och Fullmäktigeplatser per röstberättigad. Vi menar att Fullmäktigeplatser per röstberättigad bör betraktas som en del av den politiska möjlighetsstrukturen, men redovisar den separat eftersom dess betydelse är så pass mycket större än för de övriga faktorer som ingår i denna kategori.

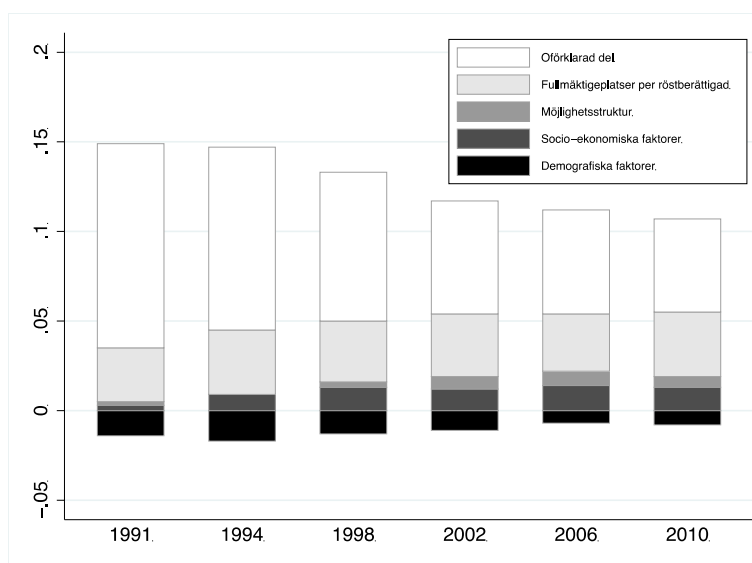
I figur 3 kan vi se att vid valet 1991 kan det vi kallat sammansättningsskillnader endast förklara en liten del av representationsgapet (16 procent, eller 0,022 av den totala skillnaden på 0,136 procentenheter). Det betyder att nästan inget av det totala representationsgapet kan förklaras med skillnader mellan inrikes och utrikes födda vad gäller de individ- och kontextfaktorer som ingår i vår analys. Istället är representationsgapet till stor del oförklarat, i det att det beror på det vi kallat effektskillnader. 1991 tycks det som att det primära hindret (84 procent) för utrikes födda är effektskillnader. Samtidigt ser vi att den oförklarade delen av representationsgapet minskar betydligt över tid, år 2010 kan 52 procent av det totala representationsgapet hänföras till effektskillnader mellan de båda grupperna, en utveckling som också kan skönjas i Figur 3.

Tittar vi närmare på Figur 3 så framträder fler intressanta resultat. Demografins

negativa bidrag till representationsgapet betyder att skillnader i ålder, kön och antal barn mellan inrikes och utrikes födda snarare har bidragit till att minska representationsgapet något. Gruppsskillnadervad gäller de socio-ekonomiska faktorerna har relativt liten, men ökande, betydelse. Med undantag för *Fullmäktigeplatser per röstberättigad* är betydelsen av de faktorer som vi grupperat under beteckningen politisk möjlighetsstruktur låg. Vid slutet av vår studieperiod förklarar de mellan 6 och 7 procent av representationsgapet. *Fullmäktigeplatser per röstberättigad* är dock betydelsefull. 1991 förklarades 22 procent av representationsgapet av att utrikes födda tenderar att vara bosatta i kommuner med färre fullmäktigeplatser per röstberättigad (större städer) än inrikes födda. Vid periodens slut har betydelsen av dessa bosättningsmönster ökat, och förklarar nu 36 procent.

Sammantaget visar våra resultat att orsakerna till representationsgapet har skiftat över åren, från en situation där skillnader i gruppssammansättning spelat mycket liten roll till en där skillnader i gruppssammansättning, och då särskilt utrikes föddas tendens att oftare bosätta sig i större städer där antalet mandat per röstberättigad är relativt lågt, har fått en större betydelse.

Figur 3. Hur stor andel av representationsgapet förklaras av respektive faktor? Dekomponeringsresultat 1991-2010.

Slutsatser och diskussion

Det är ett välkänt faktum att utrikes födda är underrepresenterade på viktiga politiska poster även i väletablerade demokratier. Däremot vet vi ännu relativt lite om de exakta orsakerna till denna underrepresentation. Syftet med detta kapitel har varit att försöka öka kunskapen i denna viktiga fråga genom att studera utvecklingen av utrikes föddas representation på lokal nivå i Sverige under de senaste decennierna.

Vår analys ger endast svagt stöd för traditionella resursbaserade förklaringar till utrikes föddas politiska underrepresentation. Enbart en mindre del av representationsgapet mellan inrikes och utrikes födda kan tillskrivas gruppskillnader i socioekonomiska faktorer som utbildning, sysselsättning och inkomst. Dessa resultat tyder därför på att integration inte är en linjär process där ekonomisk integrering med nödvändighet leder till politisk integrering. Samtidigt visar analysen att de socioekonomiska variablernas relativa förklaringskraft har ökat över tid genom att en större andel av det totala representationsgapet kan hänföras till dessa faktorer i slutet av studieperioden.

Vid sidan av dessa resursbaserade förklaringar till utrikes föddas politiska underrepresentation är det många forskare som har pekat på betydelsen av olika institutionella och kontextuella faktorer som exempelvis parti- och valsystem. I vår analys finner vi dock att kontextfaktorernas förklaringskraft, med ett viktigt undantag, är ytterst begränsad. Undantaget är den variabel som mäter antalet fullmäktigeplatser i förhållande till storleken på den röstberättigade befolkningen. Enligt våra resultat kan upptill en tredjedel av representationsgapet på aggregerad nivå hänföras till det faktum att utrikes födda i större utsträckning än inrikes födda tenderar att bo i större kommuner där antalet fullmäktigeplatser i förhållande till den röstberättigade befolkningen är betydligt lägre än vad som är fallet i mindre kommuner. Det finns således en direkt koppling mellan gruppers bosättningsmönster och deras politiska underrepresentation. Ett sätt att minska representationsgapet mellan utrikes och inrikes födda kan därför vara att öka storleken på kommunfullmäktige i folkrika kommuner.

Om de huvudsakliga orsakerna till utrikes föddas underrepresentation inte kan hänföras till institutionella eller kontextuella faktorer, och om traditionella resurs-baserade tycks sakna betydelse, vad beror den då på? Vår analys visar att de individuella och kontextuella faktorer som hänger samman med att vara vald, har större "avkastning" (vad gäller sannolikheten att bli vald) för inrikes födda än för utrikes födda. Detta kan vara ett tecken på att diskriminering förklarar en del av underrepresentationen. Att undersöka om diskriminering förekommer är metodologiskt vanskligt, och utrymmet här tillåter inte en uttömmande diskussion. Vi har dock, i ett tidigare arbete, undersökt en mängd faktorer som tillsammans talar för att diskriminering kan förekomma. Till dessa faktorer hör utvecklingen över tid vad gäller utrikes föddas politiska engagemang²⁰ och inrikes föddas attityder till flyktingar och invandring och skillnader tvärs olika grupper av utrikes födda vad gäller listplacering. Dessutom visar tidigare forskning att lokala partieliter och nomineringskommittéer har stort inflytande över nomineringsprocessen. Då processen är relativt informell får sådana faktorer som "tillit" och "identitet" betydelse (Soininen 2011, 153), vilket talar för att diskriminering kan förekomma (se även Soininen och Etzler 2006, Blomqvist 2005, samt Soininen och Qvist i kapitel 4 i denna antologi).

Vi har i detta kapitel visat att det finns ett betydande representationsgap mellan inrikes och utrikes födda, samt att detta minskat över tid. Representationsgapet kan inte förklaras med de socio-ekonomiska resurser, demografi, eller institutionella och kontextuella faktorer som lyfts fram i tidigare forskning. I ljuset av detta bör en viktig uppgift för framtida forskning inom området vara att undersöka betydelsen av andra faktorer, som t.ex. diskriminering, för representationsgapet.

Slutnoter kapitel 3

1. Vi är tacksamma för kommentarer från Claire Adida, Michael Donnelly, Romain Ferrali, Gunnar Myrberg, Matt Wright och seminariedeltagare vid Dartmouth College, University of Wisconsin-Madison, Uppsala universitet, American Political Science Associations årsmöte, the Norwegian Business School och DELMI. Forskningen i detta kapitel har stöttats ekonomiskt av Vetenskaprådet, Uppsala Center for Labor Studies och Uppsala Forum on Democracy, Peace and Justice.

2. För en diskussion, se Bloemraad (2013), Dancygier (2014) och Schönwälder (2013).

3. Detta betyder också att individer som bor i Sverige, men som är födda utomlands av svenska föräldrar, räknas som invandrare i våra analyser. Denna grupp är dock mycket liten.

4. Ett indexvärde under 1 innebär underrepresentation.

5. De val vi studerar är 1991, 1994, 1998, 2002, 2006 och 2010. Under studieperioden var det fyra fall av kommunindelning vilket innebär att antalet kommuner var 286 i början av perioden och 290 i slutet av perioden.
6. Den intresserade hänvisas till Dancygier m.fl. (2015).
7. Anledningen till att utfallen kodas på detta vis är att det underlättar tolkningen. I metodlitteraturen förordas ofta s.k. logistisk regression då utfallet är dikotomt. De resultat som presenteras här är dock skattade med en s.k. linjär sannolikhetsmodell, eftersom resultaten då blir mer lättolkade. Våra resultat är i allt väsentligt likadana då vi istället för en linjär sannolikhetsmodell använder oss av en logistisk motsvarighet. Dessa resultat återfinns i Dancygier m.fl. (2015) och dess Appendix.
8. Regressionstabeller för åren 1991, 2002 och 2010 återfinns i kapitlets Appendix. Se Dancygier m.fl. (2015) och dess Appendix för årsvisa regressioner och utförligare information.
9. Regressionsresultaten för variablerna svenskt medborgarskap och år i Sverige visas i detta kapitlets Appendix.
10. Detta hypotetiska exempel har till främsta syfte att illustrera att sambandet mellan år i Sverige och sannolikhet att bli vald är svagt. För att hävda att det hypotetiska scenario som beskrivs i huvudtexten går att omsätta till verkligheten skulle det krävas att en mängd antaganden var uppfyllda.
11. Statistiska test (kan erhållas av författarna vid förfrågan) visar att skillnaderna mellan inrikes- och utrikes födda vad gäller effekterna av de individuella faktorerna är statistiskt säkerställda.
12. Indexet definieras som $(\sum s_i^2)^{-1}$, där s_i är andelen kommunfullmäktigeplatser för parti i .
13. Vi använder oss av Gallagher-indexet, $G = \sqrt{5 (\sum (v_i - s_i)^2)}$, där v_i respektive s_i står för röstandelen och andelen kommunfullmäktigeplatser för parti i .
14. Etnisk koncentration definieras med hjälp av ett Hefindahl index, $= \sum d_i^2$, där d_i är andelen som kommer från region i . Av sekretessskäl har vi endast tillgång till information om vilken av 27 regioner i världen individen är född i. För länder från vilka många utvandrat till Sverige (t.ex. Polen, Iran, Irak och Turkiet) är regionkoden unik, men för många andra betecknar regionkoden en grupp länder (se Dancygier et al. (2015) och dess Appendix för fler detaljer).
15. Resultaten kan erhållas av författarna vid förfrågan.
16. Tekniken utvecklades ursprungligen av Oaxaca (1973) och Blinder (1973) och kallas därför ibland Oaxaca-Blinder dekomponering.
17. För en mer ingående beskrivning av den dekomponeringsmetod som används, och hur den tillämpas i vårt specifika fall, se Dancygier m.fl. (2015).
18. Mer detaljerade dekomponeringsresultat återfinns i Tabell A2 i detta kapitlets Appendix. I Figur 3 illustreras utvecklingen över tid grafiskt, där respektive faktors storlek som andel av varje stapels totala längd visar hur stor betydelse faktorn har för representationsgapet för ett givet år.
19. Se Tabell A2.
20. Både vår och andras forskning visar att utrikes födda generellt deltar i lägre utsträckning än inrikes födda (Dancygier m.fl. 2015, samt Myrberg, Strömblad och Bengtsson i denna antologi). Detta mönster är relativt stabilt, medan den kommunala representationen av utrikes födda ökat över tid. Den ökade representationen av utrikes födda tycks därmed inte kunna förklaras med hänvisning till ett i allmänhet större politiskt engagemang i gruppen utrikes födda. Hagevi & Loxbo (2015) visar också att utrikes födda tenderar att vara något underrepresenterade i partiorganisationer, något vi ämnar undersöka närmare i framtiden.

Referenser

- Bird, Karen. 2005. "The Political Representation of Visible Minorities in Electoral Democracies: A Comparison of France, Denmark, and Canada." *Nationalism & Ethnic Politics* 11(4):425-65.
- Bird, Karen, Thomas Saalfeld, and Andreas Wüst, eds. 2011. *The Political Representation of Immigrants and Minorities: Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*. New York: Routledge.
- Blinder, Alan. 1973. "Wage Discrimination: Reduced Form and Structural Estimates." *The Journal of Human Resources* 8(4): 436-455.
- Bloemraad, Irene. 2013. "Accessing the Corridors of Power: Puzzles and Pathways to Understanding Minority Representation." *West European Politics* 36(3): 652-670.
- Bloemraad, Irene, and Karen Schönwälder. 2013. "Immigrant and Ethnic Minority Representation in Europe: Conceptual Challenges and Theoretical Approaches." *West European Politics* 36(3): 564-579.
- Blomqvist, Paula. 2005. *Närvarons politik och det mångetniska Sverige. Om att ta plats i demokratin*. Doctoral dissertation, University of Gothenburg.
- Brouard, Sylvain and Vincent Tiberj. 2011. "Yes They Can: An Experimental Approach to the Eligibility of Ethnic Minority Candidates in France." In *The Political Representation of Immigrants and Minorities: Voters, Parties, and Parliaments in Liberal Democracies*, eds. Bird K, Saalfeld T. and Wüst A. New York: Routledge.
- Browning, Rufus P., Dale R. Marshall, and David H. Tabb. 1984. *Protest is not Enough: The Struggle of Blacks and Hispanics for Equality and Urban Politics*. Berkeley: University of California Press.
- Chauchard, Simon. 2014. "Can Descriptive Representation Change Beliefs About a Stigmatized Group? Evidence from Rural Rajasthan." *American Political Science Review* 108(2): 403-422.
- Dancygier, Rafaela. 2013. "The Left and Minority Representation: The Labour Party, Muslim Candidates, and Inclusion Tradeoffs." *Comparative Politics* 46(1): 1-21.

Dancygier, Rafaela. 2014. "Electoral Rules or Electoral Leverage? Explaining Muslim Representation in England." *World Politics* 66(2): 229-263.

Dancygier, R. M., Lindgren, K. O., Oskarsson, S., & Vernby, K. (2015). Why Are Immigrants Underrepresented in Politics? Evidence from Sweden. *The American Political Science Review*, 109(4), 703-724.

Fortin, N., Lemieux, T., & Firpo, S. 2011. "Decomposition Methods in Economics." *Handbook of Labor Economics* 4: 1-102.

Garbaye, Romain. 2005. *Getting into Local Power: The Politics of Ethnic Minorities in British and French Cities*. Oxford: Blackwell Publishing.

Geyer, Florian. 2007. "Trends in the EU-27 Regarding Participation of Third-Country Nationals in the Host Country's Political Life." Available at <http://www.europarl.europa.eu/studies>.

Givens, Terri, & Rahsaan Maxwell, eds. 2012. *Immigrant Politics: Race and Representation in Western Europe*. Boulder, CO: Lynne Rienner.

Hagevi, Magnus, & Karl Loxbo. 2015. "Partierna och demokratin efter medlemsnedgången." (2015): 13-64 i SOU 2015:96.

Gutmann, Amy, and Dennis Thompson. 2004. *Why Deliberative Democracy*. Princeton: Princeton University Press.

Hochschild, Jennifer, Jacqueline Chattopadhyay, Claudine Gay, & Michael Jones-Correa. 2013. *Outsiders No More? Models of Immigrant Political Incorporation*. New York: Oxford.

Karpowitz, Christopher, Tali Mendelberg, & Lee Shaker. 2012. "Gender Inequality and Deliberative Participation." *American Political Science Review* 106(3): 533-547.

Koopmans, Ruud, Paul Statham, Marco Giugni, and Florence Passy. 2005. *Contested Citizenship: Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Lundh, Christer and Rolf Ohlsson. 1999. *Från arbetskraftsimport till flykting-*

invandring. Kristianstad: SNS Förslag.

Mansbridge, Jane. 1999. Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent "Yes". *Journal of Politics* 61(3): 628-657.

Maxwell, Rahsaan. 2012. *Ethnic Minority Migrants in Britain and France: Integration Trade-Offs*. New York: Cambridge University Press.

Michon, Laure, and Floris Vermeulen. 2013. "Explaining Different Trajectories in Immigrant Political Integration: Moroccans and Turks in Amsterdam." *West European Politics* 36(3): 597-614.

Messina, Anthony. 2007. *The Logics of Post-WWII Migration to Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Norris, Pippa, and Joni Lovenduski. 1995. *Political Recruitment: Gender, Race and Class in the British Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.

Oaxaca, Ronald. 1973. "Male-Female Wage Differentials in Urban Labor Markets." *International Economic Review* 14(3): 693-709.

Oaxaca, R. L., & Ransom, M. R. 1994. "On Discrimination and the Decomposition of Wage Differentials." *Journal of Econometrics* 61(1), 5-21.

OECD. 2012. *International Migration Outlook*. Paris: OECD.

Persson, Mikael. 2011. "An Empirical Test of the Relative Education Model in Sweden." *Political Behavior* 33(3): 455-78.

Phillips, Anne. 1995. *The Politics of Presence*. Oxford: Oxford University Press.

Ramakrishnan, S. Karthick. 2005. *Democracy in Immigrant America*. Stanford: Stanford University Press.

Ruedin, Didier. 2009. "Ethnic Group Representation in a Cross-National Comparison." *The Journal of Legislative Studies* 15(4): 335-354.

Reimers, C. W. 1983. "Labor Market Discrimination against Hispanic and Black Men." *The Review of Economics and Statistics* 65(4): 570-579.

Schönwälder, Karen. 2013. "Immigrant Representation in Germany's Regional

States: The Puzzle of Uneven Dynamics.” *West European Politics* 36(3): 634-651.

Soininen, Maritta. 2011. “Ethnic Inclusion or Exclusion in Representation?: Local Candidate Selection in Sweden” in *The Political Representation of Immigrants and Minorities.: Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies* eds. Bird K, Saalfeld T. and Wüst A. New York: Routledge.

Soininen, Maritta, Etzler, Nils. 2006. Partierna nominerar: Exkluderingsmekanismer – etnicitet och representation. SOU 2006:53.

Strömblad, Per, and Per Adman. 2010. “Political Integration through Ethnic or Nonethnic Voluntary Associations?” *Political Research Quarterly* 64(4): 721-730.

Strömblad, P., & Myrberg, G. (2015). Kategoriernas dilemma: En kunskapsöversikt om kategorisering utifrån nationellt och etniskt ursprung i offentlig politik och forskning. Delmi 2015:7.

Tate, Katherine. 2003. *Black Faces in the Mirror: African Americans and their Representatives in the U.S. Congress*. Princeton: Princeton University Press.

Trounstein, Jessica, and Melody Valdini. 2008. “The Context Matters: The Effects of Single-Member versus At-Large Districts on City Council Diversity.” *American Journal of Political Science* 52(3): 554-569.

Verba, Sidney, Kay Schlozman, and Henry E. Brady. 1995. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wolfinger, Raymond E., and Steven J. Rosenstone. 1980. *Who Votes?* New Haven, CT: Yale University Press.

World Bank. 2014. *Bilateral Migration Matrix*. Available at: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:22803131~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.html>

Appendix

Tabell A1. Olika faktorerers betydelse för sannolikheten att vara invald i kommunfullmäktige.

	1991		2002		2010	
	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda
Demografiska faktorer						
Kvinna	-0,125*** (0,004)	-0,023** (0,009)	-0,052*** (0,004)	-0,021** (0,007)	-0,052*** (0,004)	-0,015* (0,006)
Ålder	0,036*** (0,001)	0,013*** (0,002)	0,023*** (0,001)	0,010*** (0,001)	0,014*** (0,001)	0,008*** (0,001)
Ålder i kvadrat	-0,000*** (0,000)	-0,000*** (0,000)	-0,000*** (0,000)	-0,000*** (0,000)	-0,000*** (0,000)	-0,000*** (0,000)
Barn under 11 år	-0,031*** (0,003)	-0,005 (.006)	-0,044*** (.003)	0,011* (.005)	-0,029*** (.003)	-0,003 (.004)
Socio-ekonomiska faktorer						
Familjeinkomst	0,031*** (0,003)	0,002 (0,004)	0,017*** (0,003)	0,002 (0,002)	0,015*** (0,002)	0,002 (0,002)
Utbildningsår	0,059*** (0,001)	0,019*** (0,002)	0,048*** (0,001)	0,023*** (0,001)	0,040*** (0,001)	0,020*** (0,001)
Sysselsatt	0,225*** (0,006)	0,083*** (0,011)	0,199*** (0,005)	0,093*** (0,009)	0,161*** (0,005)	0,078*** (0,007)
Invandrar-specifika faktorer						
År i Sverige		0,005*** (0,001)		0,004*** (0,001)		0,003*** (0,000)
Svenskt medborgarskap		0,048*** (0,010)		0,058*** (0,008)		0,062*** (0,007)

	1991		2002		2010	
Möjlighetsstruktur	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda
Effektiva antalet partier	0,007 (0,004)	-0,004 (0,010)	0,004 (0,004)	-0,002 (0,009)	0,005 (0,002)	-0,010 (0,006)
Disproportionalitet	0,002 (0,002)	0,001 (0,004)	0,002 (0,002)	0,003 (0,004)	-0,000 (0,002)	-0,001 (0,004)
Inrikes föddas utbildningsnivå	-0,067*** (0,005)	-0,009 (0,011)	-0,048*** (0,005)	-0,013 (0,009)	-0,042*** (0,005)	-0,012 (0,009)
Andel utrikes födda	0,168*** (0,045)	0,012 (0,077)	0,122** (0,034)	-0,141* (0,060)	0,117*** (0,029)	-0,073 (0,043)
Etnisk koncentration	0,023 (0,024)	-0,195*** (0,050)	0,050 (0,027)	-0,062 (0,049)	0,076* (0,038)	-0,104 (0,056)
Vänsterandel	0,032 (0,025)	0,405*** (0,076)	0,022 (0,026)	0,214*** (0,060)	0,021 (0,023)	0,212*** (0,046)
Fullmäktigplatser per röstberättigad	10,102*** (0,018)	0,624*** (0,047)	10,043*** (0,017)	0,584*** (0,046)	10,039** (0,016)	0,675*** (0,038)
Justerat-R ²	0,004	0,002	0,003	0,002	0,003	0,002
Observationer	5,634,068	503,999	5,959,168	769,369	6,176,394	995,282

Den beroende variabeln anger huruvida en individ blev vald till kommunfullmäktige. Standardfelen för de linjära regressionskoefficienterna anges inom parantes. Signifikansnivåer: * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

Tabell A2. Dekomponeringsresultat 1991-2010.

	1991	1994	1998	2002	2006	2010
Skillnad	0,136	0,129	0,119	0,105	0,104	0,100
P(Inrikes födda)	0,229	0,223	0,215	0,208	0,202	0,194
P(Utrikes födda)	0,093	0,094	0,096	0,103	0,098	0,094
Förklarad del	0,022 (0,004)	0,027 (0,003)	0,036 (0,003)	0,042 (0,003)	0,045 (0,003)	0,048 (0,002)
Demografiska faktorer	-0,014 (0,003)	-0,017 (0,002)	-0,013 (0,002)	-0,011 (0,002)	-0,007 (0,001)	-0,008 (0,001)
Socio-ekonomiska faktorer	0,003 (0,000)	0,009 (0,001)	0,013 (0,001)	0,012 (0,001)	0,014 (0,001)	0,013 (0,001)
Möjlighetsstruktur	0,002 (0,003)	0,000 (0,003)	0,003 (0,003)	0,007 (0,003)	0,008 (0,002)	0,006 (0,002)
Fullmäktigeplatser per röstberättigad	0,030 (0,002)	0,036 (0,002)	0,034 (0,002)	0,033 (0,002)	0,032 (0,002)	0,036 (0,002)
Oförklarad del	0,114 (0,006)	0,102 (0,006)	0,083 (0,005)	0,063 (0,005)	0,058 (0,005)	0,052 (0,004)

Den första raden anger skillnaden i sannolikheten för att bli vald mellan inrikes och utrikes födda. Den andra och tredje raden anger sannolikheten att bli vald i de två grupperna. Förklarad del anger hur stor del av det totala representationsgapet som kan hänföras till skillnader i individkaraktistika mellan invandrare och infödda. Oförklarad del anger hur mycket av representationsgapet som kan hänföras till effektskillnader mellan grupperna. Analysen bygger på samma variabel som Tabell 1, och standardfel anges inom parantes.

4. Partiorganisationer och representation

– från problem till lösningar

Maritta Soininen, professor i statsvetenskap, Stockholms universitet

Martin Qvist, fil. dr. i statsvetenskap, Stockholms universitet

Inledning

Som en konsekvens av den globala migrationen ställs idag många av de utvecklade demokratierna i världen inför nya krav på invandrares representation i politiken (Cross 2008; Bird m.fl. 2011). Länder med representativ demokrati kännetecknas ofta av skevhet i den politiska rekryteringen som resulterar i underrepresentation av olika sociala grupper. Invandrares politiska representation i Sverige har i ett historiskt perspektiv ökat, men fortfarande är invandrare underrepresenterade på såväl nationell som landstings- och kommunal nivå. Valåret 2014 var närmare 17 procent av befolkningen i Sverige utrikes födda. Bland de röstberättigade till kommun- och landstingsval var andelen utrikes födda också 17 procent och till riksdagsvalet var motsvarande andel 12 procent. Bland de valda representanterna till riksdagen var andelen utrikes födda dock endast cirka 8 procent och andelen var lika stor i landstingsfullmäktige och i kommunfullmäktige.¹ Personer med invandrarbakgrund är inte endast underrepresenterade bland de förtroendevalda utan även i partiorganisationerna (SOU 2015:96, s. 30).

Detta kapitel handlar om partiernas roll i arbetet för en mer jämlik politisk repre-

sensation. Diskussionen tar sin utgångspunkt i antagandet att den representativa demokratin inte bör ses som ett statiskt eller ”färdigt” system, utan som något som är under kontinuerlig utveckling och som måste anpassas efter nya politiska och sociala utmaningar. Underrepresentationen av invandrare är *en* sådan utmaning och den fråga som står i fokus här. Partier har historiskt sett ofta balanserat olika krav på representation baserat på exempelvis region, kön och språk samt mellan olika intressegrupper. Rekryterings- och nomineringsprocesser är i detta sammanhang avgörande för möjligheterna att åstadkomma en mer jämlik representation från olika grupper och intressen (Cross 2008). Rekrytering är, tillsammans med socialisering och kanalisering (dvs. att utgöra en länk mellan väljarna och de folkvalda), en av partiernas kärnuppgifter. Uppgiften att nominera kandidater till folkvalda församlingar är en definierande egenskap hos partier som skiljer ut dem från andra organisationer (Sartori 1976; Field & Siavelis 2008). Frågan som detta kapitel adresserar är därför vilka hinder som finns i partiernas rekryteringsprocesser för att åstadkomma en mer jämlik representation. Genom att fokusera på partier som organisationer är syftet också att diskutera hur partiorganisationer kan utvecklas för att bidra till en mer rättvis och legitim rekryteringsprocess.

I ett internationellt perspektiv är Sverige ett intressant land för att studera hur parti-interna processer påverkar invandrades möjligheter att bli politiska representanter då väljarna i det svenska systemet i stor utsträckning röstar på partier, snarare än på personer. Även om det sedan 1998 finns ett inslag av personval är trösklarna för en kandidat att bli invald denna väg relativt höga (det krävs idag minst 5 procent av partiets röster i valkretsen, före 2014 var det 8 procent). Det är fortfarande i första hand partiet och den lista av kandidater som fastställts av partiet som väljarna röstar på. Detta gör också att de parti-interna rekryterings- och nomineringsprocesserna blir av särskild vikt i det svenska fallet och i andra länder med liknande system. Sverige har samtidigt en fördelaktig möjlighetsstruktur för invandrades deltagande i politiken då det är relativt enkelt att bli svensk medborgare, och även icke-medborgare med minst tre års uppehålle i landet har rätt att rösta och kandidera i landstings- och kommunalval. Det finns också betydande erfarenheter från framgångar med att stärka kvinnors representation, där exempelvis de flesta parti-

erna idag tillämpar så kallade varvade listor (se t.ex. Freidenvall 2011).

Förutom att personer med invandrabakgrund generellt är underrepresenterade i svensk politik finns skillnader mellan olika födelseregioner (Rodrigo Blomqvist 2005). Studier visar också att de utrikes födda som blir nominerade av sitt parti har en lägre sannolikhet att bli invalda jämfört med inrikes födda (Johansson 1999; SCB 2013; Bivald m.fl. 2014). Mönstret går igen bland de utrikes födda som blir invalda, men som väl där har lägre sannolikhet att inneha höga poster och uppdrag (Bäck & Öhrvall 2004; SCB 2013). Vid sidan av diskussioner kring normativa argument, både instrumentella och rättvisebaserade, för behovet av en mer jämlik social representation (Phillips 1995; Young 2000; Goodin 2007) har forskare försökt förklara underrepresentationens orsaker. Fokus har ofta riktats mot skillnader i socioekonomiska resurser och de skillnader i termer av medborgarfärdigheter som detta antas medföra (se t.ex. Verba m.fl. 1995). Förklaringar som söks i egenskaper hos underrepresenterade grupper har dock visat sig ha en begränsad inverkan på representationsgapet för personer med invandrabakgrund (Dancygier m.fl. 2015) och riskerar dessutom att bortse från institutionella, politiskt påverkbara faktorer. Däremot finns det visst stöd för att partiinterna strukturer för rekrytering och nominering har betydelse för invandrares möjligheter att erhålla politiska poster (Soininen & Etzler 2006; Soininen 2011; Dancygier m.fl. 2015). Det finns också forskning som indikerar att kandidater med invandrabakgrund har mer negativa erfarenheter av hur nomineringsprocesserna sköts (Berg & Oscarsson 2015).

I detta kapitel problematiseras denna viktiga ”grindvaksroll” som politiska partier har för olika gruppers politiska representation. Vi fokuserar specifikt på att undersöka partiinterna faktorer i rekryteringsprocesserna som har betydelse för kandidater med invandrabakgrund och deras karriärvägar i partiet. Det handlar med andra ord om de institutionella förutsättningar som finns i partiorganisationerna: både i form av formella regelverk, rutiner och interndemokratiska system och mer informella normer och praktiker som har utvecklats kring rekryteringsarbetet över tid. I nästkommande avsnitt utvecklas detta institutionella perspektiv på partiorganisationerna som vi sedan använder både som utgångspunkt för vår undersökning av rekryteringsprocesserna och för en mer framåtblickade analys av möjliga

lösningar till de hinder som har identifierats.

Ett institutionellt perspektiv på partiorganisationer

Det finns en betydande forskning om politiska partier som organisationer, ofta med fokus på hur dessa organisationer har förändrats över tid eller på skillnader mellan olika partimodeller och hur partiernas organisatoriska rötter har bidragit till deras senare organisationsutveckling (se t.ex. Katz & Mair 1995; Krouwel 2006). Här har vi emellertid valt att utgå från ett institutionellt perspektiv, vilket är en teoribildning som inte är specifikt avsedd för politiska partier utan används i forskning om en mängd olika typer av organisationer, både offentliga och privata. Partier särskiljer sig på många sätt från andra typer av organisationer, men även om de är privata organisationer är de samtidigt en del av den offentliga organisationssfären och precis som andra organisationer påverkas de av trender och förväntningar utifrån exempelvis effektivisering och ledarskap (se även Soininen & Etzler 2006). De är föremål för förändring, men också betydande stabilitet där invanda regler, normer och handlingsmönster kan visa sig vara seglivade dvs. institutionaliserade. Det institutionella perspektivet hjälper oss därför att sätta fokus på partipolitikens "organisatoriska grund" (March & Olsen 1989; 1995) och på hur denna påverkar möjligheter till politisk representation.

Två huvudinriktningar brukar urskiljas inom institutionell teori. Dessa skiljer sig vad gäller antaganden om hur institutioner påverkar aktörers beteenden (March & Olsen 1995). I det sociologisk-institutionella perspektivet är utgångspunkten att institutioner påverkar aktörer genom att forma rollförväntningar, normer och identiteter (lämplighetslogik). I det rationalistiska institutionella perspektivet antas aktörers handlingar istället vara ett resultat av val baserade på nyttomaximering (konsekvenslogik) där nyttan av olika handlingar påverkas av hur institutioner är utformade. Dessa ansatser ställs ibland emot varandra men då vi menar att båda, på var sitt sätt, kan bidra till förståelsen av partiinterna faktorer som påverkar in-

vandrares representation kommer de att användas som kompletterande snarare än konkurrerande perspektiv.

Utifrån konsekvenslogiken kan vi förstå partier som arenor för konflikter mellan olika strategiska intressen samtidigt som de utåt agerar som nyttomaximerande rationella aktörer. Detta kan handla om konkurrens mellan olika fraktioner med djupt rotade intressen och om prioriteringar mellan olika konkurrerande mål inom partierna. Kortsiktiga mål om röstmaximering, där kostnader vägs mot nyttor vad gäller olika kandidaters förmåga att attrahera väljare, kan i detta sammanhang stå i konflikt med det långsiktiga perspektiv som behövs för arbetet med jämlik representation. Institutioner i detta mer rationalistiska perspektiv kan liknas vid "spelets regler" där formella och informella regler möjliggör och hindrar olika typer av handlingar och på så vis påverkar aktörernas incitamentsstruktur. Genom att justera spelets regler förändras incitamentsstrukturen och därigenom kan det öppnas nya möjligheter för invandrares representation.

I det sociologisk-institutionella perspektivet antas institutioner ha en djupare, integrerande betydelse där aktörer agerar utifrån rollförväntningar, identitet och gemensamma normer, dvs. utifrån uppfattningar om vad som är att betrakta som lämpligt och legitimt för en given roll i en organisation (March & Olsen 1989; 1995). Partiorganisationer kan ur detta perspektiv förstås som en politisk gemenskap där anpassning till institutionella regler, roller och rutiner sker genom socialisering. På samma sätt som andra organisationer utvecklar dock partier normer, rutiner och ofta en stark identitet som är rotad i partiets historia, ideologi och gemensamma traditioner. I många fall kan en sådan identitet och uppslutning kring gemensamma normer vara en styrka för ett parti, inte minst i lägen där sammanhållningen sätts på prov. Samtidigt kan dessa normer i andra avseenden få en exkluderande funktion. Även om exkludering i vissa fall kan handla om öppet diskriminerande attityder och avsiktliga handlingar, uppstår den ofta snarare som en indirekt konsekvens av de närmast förgivettagna och handlingsmönster som etableras och befästs över tid i organisationen (Soininen 2011). Samtidigt kan insatser för normpåverkan leda till förändringar och vissa normer, om exempelvis öppenhet och mångfald, kan vara positiva för karriärmöjligheterna hos kandidater med invandrarbakgrund.

Metod och material

Partiorganisationer är inte enkla att studera och det är särskilt svårt att komma åt de interna rekryterings- och nomineringsprocesser som inte är avsedda att visas upp för utomstående (Gallagher & March 1988). Analysen av de institutionella förutsättningarna för invandrades representation i detta kapitel bygger på ett intervju-material från två olika forskningsprojekt. Det ena är en studie som genomfördes 2005 baserad på 14 intervjuer med nomineringsansvariga i samtliga större partiers valberedningar för val till kommunfullmäktige i Malmö och Örebro. Studien fokuserade specifikt på nomineringsprocessernas effekter på invandrarkandidaters möjligheter att erhålla förtroendeuppdrag (Soininen & Etzler 2006; Soininen 2011). Det andra är ett EU-finansierat projekt om mångfald i politiska partier som genomfördes 2013–2014. Vissa av resultaten i denna studie finns presenterade i projektrapporten *Challenges for Diversity – Migrant Participation in Political Parties in Sweden* (Bivald m.fl. 2014). Denna intervjustudie genomfördes i Stockholms län och tre politiska partier ingick i urvalet: Socialdemokraterna, Moderaterna och Miljöpartiet. Sammanlagt 25 intervjuer genomfördes med riksdags- och kommunpolitiker, både med och utan invandrarbakgrund, samt med företrädare från partikanslierna med insyn i nomineringsprocesserna.² I båda studierna har deltagarna utlovats anonymitet och i citat som återges i kapitlet har varje person givits ett fiktivt namn. Nomineringsansvariga och andra personer som intervjuats på grund av deras roll i nomineringsprocessen refereras till som ”partiföreträdare” och personer som intervjuats i egenskap av att ha kandiderat benämns ”politiker”.

Intervjuerna är i regel cirka en timme långa, ibland lite längre och har syftat till att kartlägga processer, argument, resonemang och erfarenheter kring partiernas interna nomineringsarbete. Företrädare för partierna liksom de intervjuade politikererna visade oftast stort intresse och öppenhet för att få ett tillfälle att beskriva, diskutera och problematisera nomineringsarbetet. Få har avböjt från att medverka i undersökningen. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att partiföreträdarna agerar just i rollen som representanter för sina partier vilket naturligtvis påverkar deras utsagor och att de i vissa avseenden kan bli tillrättalagda. Givet detta har det dock varit en fördel att inte bara vara hänvisad till de nomineringsansvarigas bild, utan

också politiker med egna erfarenheter av processen.

Sammantaget täcker intervjumaterialet in både den nationella och kommunala nivån, de flesta av de stora politiska partierna och sträcker sig över en tioårsperiod. Geografiskt sett är det större städer med en jämförelsevis hög andel utrikes födda i befolkningen som ingår. Detta framstår som relevant då det på dessa platser blir särskilt angeläget att adressera frågor om invandrades representation, vilket också medför att partiorganisationens förmåga att hantera denna fråga sätts på prov. Givet skillnader i upplägg i de två projekten är vårt syfte inte att undersöka förändringar över tid eller mellan partier. Analysen har istället inriktats mot att ta fasta på likheter (över tid, mellan partier och nivåer) och att identifiera återkommande faktorer som lyfts fram i intervjuerna och som vi sedan har sammanfattat som ett antal centrala teman vad gäller rekryteringen av invandrarkandidater.

Det institutionella perspektivet har varit utgångspunkten för analysen, vilket innebär att vi har använt intervjuerna för att belysa interna processer och strukturer i partierna och vilken inverkan dessa får för invandrarkandidater och inte för att kartlägga individers upplevelser av diskriminering och negativ särbehandling. Givet att kapitlet behandlar möjligheter till avancemang inom partiet som förtroendevald bör det ändå noteras att den bild vi har fått av det interna partilivet kommer från personer som har fått en karriär inom politiken och, i fallet med nomineringsansvariga, är centralt placerade i organisationen. Detta har varit nödvändigt för att få inblick i de interna processerna men gör också att det kan finnas perspektiv hos personer som inte lyckats eller alls givits chansen till en politisk karriär som vi inte har fångat. De partiinterna faktorer som vi identifierar har betydelse för rekryteringen av invandrare i partierna och i analysen undersöker vi hur de specifikt påverkar möjligheterna för denna grupp. Dock bör det betonas att de även kan ha en liknande betydelse för andra underrepresenterade grupper. Studiernas upplägg har inriktats mot att gå på djupet i dessa partiinterna processer och inte mot att kartlägga relativa skillnader mellan olika grupper. Det bör också ytterligare betonas att vi i detta kapitel har avgränsat oss till att fokusera på rekrytering och nominering av kandidater till olika poster i partierna och i politiska förtroendeuppdrag och inte på arbetet med att rekrytera medlemmar.

Från medlemsorganisationer till professionella medieaktörer

Innan vi går över till partiernas interna processer är det nödvändigt att sätta in dagens partiorganisationer i en kontext. Den internationella forskningen visar att partierna har utvecklats mot professionalisering och tagit intryck av generella organisationstrender. Partierna har successivt tonat ner sina traditionella nyckelfunktioner i form av rekrytering, socialisering och mobilisering som tar mycket tid och resurser i anspråk.

Samtidigt som partierna som "gräsrotsorganisationer" har minskat i betydelse, partiidentifikation är svagare och medlemmarna färre, har de varit mer framgångsrika i att utveckla sina centralorganisationer och som politiska aktörer inom staten (Wauters 2010; Scarrow & Gezgor 2010). Starkare centralorganisationer har inneburit en utveckling mot ökad professionalisering i hur partierna sköter sina centrala uppgifter. Som "moderna organisationer" har partierna tagit till sig idéer om kostnadseffektivitet, professionalism och på ett liknande sätt som aktörer inom privat sektor "säljer" och paketerar de sin politik för att attrahera de alltmer lätttrörliga väljarna. I detta arbete läggs stor vikt vid mediestrategier och att hålla sig uppdaterad med väljaropinionen (Gibson & Römmele 2009). Detta innebär ett förändrat synsätt på hur väljaropinionerna ska vinnas över jämfört med ett mer traditionellt större fokus på medlemsrekrytering, socialisering och medlemmarnas centrala roll i valarbetet. De svenska partierna har följt den internationella trenden med minskade medlemstal och samtidigt fått starkt ökat statligt stöd. Antalet medlemmar har minskat sedan 1980-talet för att på 2000-talet stabilisera sig kring 5-6 procent av befolkningen (SOU 2015:96, s. 23). De överrepresenterade grupperna består av pensionärer, män, medelålders och företagare men även offentliganställda och högskoleutbildade (Bäck & Öhrvall 2004; SOU 2015:96). Detta följer ett internationellt mönster där medelåldern bland medlemmarna successivt stiger, vilket riskerar att skapa ett större avstånd mellan partierna och väljarna (Scharrow & Gezgor 2010, s. 839).

Dessa generella utvecklingstendenser påverkar partierna på många olika sätt och har även betydelse för frågan om representationen av personer med invandrabakgrund. När vi nedan går över till att behandla mer specifika partiinterna faktorer, har vissa av dessa att göra med nyare organisationsförändringar medan andra snarare är konsekvenser av kvarlevande normer, rutiner och traditioner som befästs inom partiorganisationerna över lång tid. De organisationer vi studerar är inte statiska utan befinner sig i en institutionell förändringsprocess där motstridiga intressen ska förenas och förändringarna mycket väl kan verka åt båda hållen för kandidater med invandrabakgrund och deras karriärmöjligheter.

Partiet som arena för strategisk interaktion

Ett sätt att se på partier är som en institution som gör det möjligt att kanalisera och sammanjämka olika politiska intressen och viljor och på så sätt agera med större kraft gemensamt jämfört med om medlemmarna agerade var för sig. Partierna har alltid att överväga balansen mellan medlemmars och medlemsfraktioners inflytande och partiets kapacitet att utåt kunna agera på ett rationellt och kraftfullt sätt. Perspektivet utgår från ett antagande om att rekryterings- och nomineringsprocesser styrs av strategiska avvägningar om kostnader och nytta, samt att incitamentsstrukturen för detta påverkas av interna mål, riktlinjer och interndemokratiska system. För att åstadkomma kollektivt handlande krävs att medlemmarna säger upp ett visst mått av autonomi och förbinder sig till partiets regler och procedurer, men vinner i gengäld större möjligheter att få genomslag för politiska intressen och individuella möjligheter till karriärvägar inom politiken. Analysen av intervjumaterialet utifrån det konsekvenslogiska perspektivet kan sammanfattas i fyra olika faktorer som fångar återkommande beskrivningar av rekryteringsprocesserna avseende invandrades deltagande och karriärmöjligheter: *trösklar för deltagande och representation*, *"cost-benefit"-analysen*, *riskminimering vid rekrytering* och *interndemokratis dilemma*.

Trösklar för deltagande och representation

Med den minskande medlemsbasen ställs partiorganisationerna allt oftare inför problem med att kunna rekrytera lämpliga kandidater för politiska uppdrag, framförallt i kommuner och landsting där det sker en betydande omsättning bland förtroendevalda. På senare år har även media uppmärksammat en rad fall av rekryteringar – som sett ur partiets perspektiv framstått som mindre lyckade. Politiskt engagemang kan ta mycket tid i anspråk och uppfattas som krävande. Ungefär var sjätte kommunfullmäktigeledamot hoppade av sitt uppdrag under mandatperioden 2006–2010 och det är framförallt unga och kvinnor som hoppar av eller väljer att inte ställa upp i nästa val (SCB 2013). I intervjumaterialet beskrivs partiernas och det politiska livets bristande attraktionskraft i termer av ”trösklar”. Nomineringsansvariga i samtliga partier vittnar om svårigheter framförallt med att rekrytera personer med barn och de som befinner sig ”mitt i karriären”. Både partimöten och möten kopplade till olika politiska uppdrag är ofta förlagda till kvällstid och kräver i regel ett betydande förberedelsearbete. Dagens arbetsmarknad med hög konkurrens gör det svårt att kombinera karriär med politiska uppdrag, särskilt för personer i yngre medelåldern.

Dessa trösklar handlar naturligtvis om en generell problematik för partierna men det finns vissa faktorer som särskilt påverkar möjligheterna för personer med invandrarbakgrund. En sådan faktor är att etableringen i samhället tar tid och flertalet av politikerna med invandrarbakgrund beskriver att det politiska engagemanget, eller möjligheten att lägga tid på detta, uppstod först efter att de hade varit bosatta ett bra tag i landet.

Första åren, första tre åren tror jag att jag var passiv medlem, och det betyder att det tar tid innan man förstår hur partiet fungerar, ja, bara på att förstå de här strukturerna, det är inte lätt. Jag bara lyssnade och, hur skulle man säga, ”en praktiserande” och sedan har alltid, verkligen, mitt gamla, mitt förflutna, och de partipolitiska och den politik som man diskuterade var lite främmande för mig, men det tar ju lite tid tills man blir inkluderad i det hela och förstår hur det fungerar också. (John, politiker med invandrarbakgrund, Socialdemokraterna)

När det gäller personer som relativt nyligen invandrat till Sverige ligger fokus oftast på frågor kring bostad, försörjning och att lära sig hur det svenska samhället fungerar. Men även för personer som bott i landet en längre tid är det i många fall ett resurs- och tidskrävande projekt att långsikt skapa sig en ny och attraktiv karriär i det svenska arbetslivet. I citatet ovan beskrivs hur engagemanget inledningsvis var passivt, men det fungerade också som ett slags ”praktik” för att förstå partiets verksamhet, vilket visar på en annan påtaglig tröskel i form av *kunskap*. Flera nämner här att det tar tid att tillägna sig kunskap om hur det partiinterna arbetet fungerar och en annan uppenbar kunskapströskel för personer som har invandrat till Sverige gäller språket, vilket tas upp i många av intervjuerna, både av politiker med egen invandrarbakgrund och av andra representanter för partierna. Även för någon med relativt goda språkfärdigheter ställer ett förtroendeuppdrag särskilda krav på kommunikativitet och förmåga att föra ut partiets politik utåt. Här kan också den ökade medieorienteringen ha betydelse för de krav som ställs på partiets företrädare. Dock kan även partilivet i sig vara ett forum för inkludering och för att lära sig språket – både i termer av allmänna språkfärdigheter och det mer specialiserade politiska språk som är en förutsättning för att kandidera till ett förtroendeuppdrag.

”Cost-benefit”-analysen

Utvecklingen mot professionalisering och medieorientering har medfört att uppgiften att mobilisera medlemmar inte är lika central för partierna som den var förut. När resurserna för detta är begränsade uppstår behov av att göra prioriteringar som, implicit eller explicit, ofta bygger på ett mål om ”röstmaximering”. Detta förekommer även vad gäller satsningar på att mobilisera och rekrytera kandidater med invandrarbakgrund. Dessa ”cost-benefit”-analyser avseende potential att attrahera väljare går att identifiera i en rad olika sammanhang i partierna – alltifrån när det gäller opinionsbildningsinsatser till medlemsrekrytering. Ytterst handlar det om avvägningar kring att använda sina resurser där det enligt partiföreträdarnas bedömningar gör mest nytta.

När det gäller nomineringsprocesser och rekrytering av kandidater beskriver de nomineringsansvariga i våra intervjuer att de bedömer vilka chanser partiets fö-

reträdare har att attrahera olika grupper. Ibland kan det på lokal nivå finnas kandidater som genom sin etniska bakgrund har en stark förankring i vissa områden eller invandrargrupper, vilket då används som en strategisk resurs för att attrahera just denna grupp. Beroende på parti och även geografisk kontext kan utfallet av att väga nyttor och fördelar med att satsa på mobilisering och rekrytering av personer med invandrabakgrund bli olika, t.ex. kopplat till att partierna från vänsterblocket traditionellt sett har haft en starkare väljarbas i denna grupp. I sådana fall ökar incitamenten för rekrytering av invandrarkandidater. I intervjumaterialet beskriver de nomineringsansvariga två olika sätt som invandrarkandidater anses kunna attrahera väljare och nya medlemmar. Det ena tar fasta på just kandidaternas egna nätverk i olika etniska grupper eller bostadsområden dit partierna vill nå ut. Detta perspektiv kan kopplas till ett mer traditionellt gräsrotsarbete, men det finns också partiföreträdare som särskilt betonar en utveckling mot modernisering av kampanjarbetet, framförallt genom media. I detta sammanhang kan erfarenheter från att exempelvis ha växt upp i en förortsmiljö bidra med tyngd och "autenticitet" när partiföreträdare uttalar sig om frågor om segregation och integrationspolitik. Citaten nedan från partiföreträdare i nomineringsarbetet ger exempel på hur dessa två synsätt kommer till uttryck i intervjuerna:

[N]u sitter han i nämnden och hjälper oss med väldigt bra kontakter ute i Tensta, Rinkeby, Akalla och det området där ute, så vi har stor glädje av honom (Jonas, partiföreträdare Socialdemokraterna).

De som är våra företrädare ska ha stora öron men dessutom ha rätt filter om öronen så att säga. Att de tar åt sig intrycken och tar till sig dem på rätt sätt utifrån rätt värdegrund, och vara utåtriktade personer. Om då det sen är självupplevt hur du har fått informationen och tagit åt den på rätt sätt, det kanske inte egentligen är det intressanta. Men massmedialt så är det ju intressant att kunna säga att: "jag kommer ifrån en sådan bakgrund" (Thomas, partiföreträdare Moderaterna).

Nomineringsarbetet är dock inte fokuserat enbart på enskilda kandidater eller grupper. Det mest centrala för de nomineringsansvariga, enligt deras egna beskrivningar, är att ta fram den lista som i sin helhet har bäst chanser att attrahera

väljarna. Det finns en konkurrens om platser på listan och framförallt om de säkra placeringarna. Möjligheter att attrahera väljare med invandrarbakgrund genom att nominera invandrarkandidater vägs mot eventuella risker att detta kan medföra färre väljare från andra grupper. Som beskrivits ovan visar studier att invandrar-kandidater har en lägre sannolikhet att bli invalda, vilket speglar att dessa ibland placeras längre ner på listan på så kallad "icke-valbar" plats. Detta kan delvis ske som en konsekvens av kompromisser mellan nomineringskommittéer som ofta har ambitioner kring mångfaldsfrågor och en mer konservativ medlemsopinion.

"Cost-benefit"-analysen är instrumentell i synen på invandrares representation, vilket också framgår av citaten ovan, men det bör noteras att bedömningar av "kostnader" och "nyttor" kan göras utifrån olika tidsperspektiv. Det är framförallt när den kopplas till kortsiktig röstmaximering som den riskerar att få en reproducerande effekt genom att konservera den rådande nivån av underrepresentation. Rekryteringsarbetet kan dock även användas i ett mer långsiktigt perspektiv för att attrahera nya väljargrupper, t.ex. i områden där andelen röstande är låg. I sådant fall ligger de potentiella "vinsterna" längre bort än nästkommande val.

Riskminimering vid rekrytering

Risk kopplades i föregående avsnitt till partiernas bedömningar av väljarbeteenden men är också en central aspekt i bedömningen av kandidaters lämplighet i rekryterings- och nomineringsarbetet. Att rekrytera personer som inte är "kända" inom partiet uppfattas av partiföreträdarna i intervjumaterialet som en risk på grund av avsaknad av oberoende information om kandidatens egenskaper och förtjänster. Förutom en kommunikativ förmåga är det andra och mer svårbedömda faktorer som t.ex. personliga egenskaper som har betydelse i rollen som förtroendevald. Partiet vill kunna försäkra sig om att dess företrädare kommer att agera lojalt och aktivt driva partiets politik samt fungera i samarbetet inom partigruppen. För kandidater med invandrarbakgrund skapas en liknande problematik här som i yrkeslivet där man kunnat konstatera att s.k. statistisk diskriminering leder till att man på grund av sin grupptillhörighet riskerar att bli bortvald på bekostnad av dem som uppfattas som mer "säkra kort". Detta tillsammans med oreflekterade antaganden om

önskvärda egenskaper kan, särskilt när en defensiv rekryteringsstrategi tillämpas, utesluta kandidater som avviker från den genomsnittlige kandidatens välbekanta profil. Riskminimering vid rekrytering är därför en mekanism som kan verka exkluderande för invandrarkandidater.

Dock beskrivs i intervjumaterialet en rad olika strategier som används av partierna för att öka kunskapen om kandidaterna. Teoretiskt sett kan förtroende för kandidater antingen skapas på basis av observerade prestationer eller alternativt baseras på en känsla av samhörighet och delade erfarenheter (Gallagher & Marsh 1988). Betydelsen av nätverk inom partierna är det mest genomgående och framträdande temat i intervjumaterialet och i detta sammanhang av riskminimering vid rekrytering används medlemskap i gemensamma nätverk som "genvägar till information" som gör det lättare att fatta beslut (Shugart m.fl. 2005). I partier som tillämpar ett nomineringsförfarande där lokalföreningarna nominerar kandidater sker en "kvalitetssäkring" av kandidaterna i föreningarna. Ett annat sätt är att gå på rekommendationer från ansedda och trovärdiga företrädare för partiet. Båda dessa tillvägagångssätt kan dock medföra en reproducerande tendens då det fortfarande fordras att den enskilde ingår i rätt nätverk i lokalföreningen eller upptäcks via rätt kontakter:

Det finns inget formellt ansökningsförfarande. Så det är personbedömningar som gäller, det handlar mycket om kännedom, att man har umgåtts i s-föreningen. (Anna, partiföreträdare, Socialdemokraterna)

En annan utbredd strategi är att "testa" kandidater i praktiken på ett stegvist sätt genom att tidigt ge möjligheter till uppdrag och befattningar. Detta är en strategi som fyller flera funktioner: det är ett sätt att lära sig arbetet, men fyller samtidigt funktionen att pröva kandidater i verksamheten och under översyn av mer erfarna partikollegor:

Vi har en historia av att vi plockat in så att säga helt oprövat folk som vi berett och kollat upp och intervjuat och alltihopa [...] men de får komma in på en stadsdelsnämnd eller något sådant där de då ingår i ett team. [...] Och det funkar, och de växer ganska snabbt och tar sin plats och tar sitt ansvar och blir jättebra på det så "learning by doing" är inte helt fel. (Eric, partiföreträdare Miljöpartiet)

Genom att börja med enklare uppdrag för att sedan successivt få prova på mer krävande befattningar och kontinuerligt följa upp kandidaten kan riskerna minskas. Exempelvis är det en större risk att nominera en kandidat till kommunfullmäktige där de förtroendevalda inte kan bytas ut under mandatperioden än till nämnder där detta är möjligt. Denna strategi begränsas dock av tillgången till uppdrag och i vilken mån det sker rotation på de olika posterna.

Interndemokratis dilemma

Tidigare forskning visar att partier som brottas med minskande medlemsantal ofta försöker införa nya "selektiva incitament" för att attrahera medlemmar. Ett exempel på detta är att utöka den interna demokratin och ge utökade möjligheter för medlemmarna att påverka nomineringsprocesserna (Sparrow & Gezgor 2010: 839). Som alltid medför dock majoritetsval en risk för att minoritetsrepresentation missgynnas givet att det inte finns inbyggda skyddsåtgärder för att bevaka minoritetsintressen. Detta gäller även för partiernas nomineringssystem. Rahat, Hazan och Katz (2008) har visat att de mest interndemokratiska partierna, de som tillämpar direkta medlemsomröstningar, producerar de minst representativa listorna, medan listor som produceras av mindre nomineringskommittéer har en bättre balans avseende kön. I likhet med detta finns resultat som visar att när partieliten bestämmer listans sammansättning blir den mer representativ i förhållande till väljaropinionen vad gäller kandidaternas höger-vänster-orientering (Spies & Kaiser 2014).

I vissa partier tillämpas provval som kan vara mer eller mindre utslagsgivande för listornas sammansättning och i andra partier bygger nomineringssystemet på förordningsnomineringar som sedan jämkas samman av nomineringskommittéer. Båda dessa system är ett uttryck för interndemokrati och ger medlemmarna möjlighet till inflytande över vilka personer som ska representera partiet i folkvalda organ. De har dock även det gemensamt att de missgynnar kandidater med invandrarbakgrund eftersom de tenderar att premiera "kända ansikten" och redan etablerade kandidater med en stark bas av anhängare i partiet. Varken de enskilda medlemmarna som röstar eller föreningarna har sammansättningen av listan i sin helhet i åtanke utan nominerar kandidater som de bedömer företräder deras intressen bäst

eller som de kan enas kring i kompromisser (jmf Rahat m.fl. 2008).

Man måste försöka hantera det att: Täcker vi nu in tillräckligt mycket åldersgrupper, olika kompetenser, kvinnor och så vidare. Man får titta lite extra på detta, att man klarar helheten, för det kan inte medlemmen ta hänsyn till när man fyller i sin lista. (Sven, partiföreträdare, Centerpartiet)

Jag tror att etnicitet bryr man sig mest om när man är valberedare. I föreningarna kan det vara annorlunda. (Anna, partiföreträdare Socialdemokraterna)

Det är istället nomineringskommittéerna som har listans helhet i åtanke och i våra intervjuer beskrivs genomgående att etnisk mångfald beaktas i nomineringsarbetet även om andra kategorier såsom kön och geografisk tillhörighet oftast nämns först i våra intervjuer. Detta öppnar upp möjligheter för att justera provvalets negativa effekter men samtidigt är nomineringskommittéernas handlingsutrymme för att påverka listan begränsat och detta handlingsutrymme skiljer sig åt mellan olika partier. I partier med föreningsnomineringar, som i exempelvis Socialdemokraterna, kringgärdas nomineringskommitténs arbete av ett detaljerat regelverk och dess arbete handlar i stor utsträckning om att balansera olika intressegrupper i partiet genom att gå fram och tillbaka med olika förslag för att skapa en förankring för den föreslagna listan. Detta förfarande bäddar för kompromisser som skilda intressen kan enas kring, och att det krävs uppbackning inom partiet för att bli nominerad. Det ligger i föreningarnas intresse att enas kring en kandidat att backa upp för att kunna hävda det egna intresset, vilket i regel gynnar i partiet redan kända ansikten och etablerade kandidater. Regelverket villkorar också nomineringskommittéernas möjligheter att lyfta upp lovande kandidater som saknar denna bas i partiet.

Provval öppnar upp för att ett större antal personer ställer upp, och därmed även för mer överraskande och oprövade kandidater. Då många av dessa är mindre kända bland medlemmarna tenderar dock ändå de som är etablerade att gynnas. Som en konsekvens missgynnas kandidater tillhörande grupper som är underrepresenterade i partiorganisationen, vilket ofta är fallet vad gäller personer med invandrarbakgrund. Dessa har då, generellt sett, svårare att mobilisera stöd för sin kandidatur.

Partiet som politisk gemenskap

Det är tydligt att en förståelse av partier som arenor för strategisk interaktion fångar centrala aspekter av våra informanternas erfarenheter och syn på partilivets förutsättningar. Samtidigt riskerar det att missa en mer djupgående förståelse av partiorganisationer som institutioner där regler, normer och rutiner inte bara är något som aktörer måste förhålla sig till utan något som formar deras preferenser och identiteter. I en enkätundersökning bland folkvalda i 2010 års kommunalval om deras skäl att kandidera var det exempelvis 78 procent som angav att engagemanget i samhällsfrågor och politik samt önskan att bidra till ett bättre samhälle hade avgörande betydelse. Samtidigt tillmättes möjligheten att främja en yrkeskarriär eller politisk karriär ingen betydelse bland nära 90 procent av de svarande (SCB 2013, s. 40). I en liknande studie konstaterade Erlingsson och Öhrvall (2010) att kommunfullmäktigeledamöterna närmast framstod som ”motvilligt engagerade altruister”. Bortsett från de individuella motiven belyser enkätsvaren rådande normer och rolluppfattningar i politiken. Plikt, lojalitet och olika typer av förväntningar från partiet spelar roll för både kandidaters och nomineringsansvarigas sätt att agera. Att bli nominerad till ett förtroendeuppdrag är inte bara en fråga om valmöjligheter utan handlar om en socialiseringsprocess in i en politisk gemenskap som å ena sidan kan verka integrerande men å andra sidan kan verka exkluderande för dem som står utanför. Nedan lyfter vi utifrån detta perspektiv fram två centrala teman som har betydelse för invandrarkandidaters möjligheter till politisk karriär: *Inkluderande och exkluderande nätverk och roller och rollförväntningar*.

Inkluderande och exkluderande nätverk

Betydelsen av nätverk i partierna har redan berörts i en mer instrumentell betydelse där dessa kan användas som en källa till information om kandidaterna i rekryteringsarbetet. Nätverken har dock även en mer genomgripande betydelse för förvärvandet av en identitet i partiet. I viss mån kan det finnas en identitet som är gemensam för hela partiorganisationen som bottnar i partiets historia, traditioner, språkbruk och rutiner, men det finns också identiteter som är knutna till olika positioner och uppdrag och som därigenom är kopplade till specifika karriärmöjligheter. Inkludering i politiska partier ses i det sociologisk-institutionella perspektivet som

en socialiseringsprocess där medlemmarna lär sig vad som är att betrakta som lämpligt agerande i olika typer av situationer och för olika typer av roller (March & Olsen 1995; 1989). Av både de nomineringsansvariga och politikernas beskrivningar framgår att denna socialisering i hög grad sker inom olika formella och informella nätverk. Följaktligen blir tillgången till sådana nätverk också något som betingar möjligheterna till politisk karriär inom partiet. Betydelsen av framförallt de informella nätverken gör att en person formellt sett kan stå innanför partiet men i praktiken befinna sig i periferin av gemenskapen. Det är också de informella nätverken som är svårast att bli en del av om man kommer utifrån, inte behärskar jargongen, delar samma erfarenheter eller innehar de förväntade rollegenskaperna.

Det finns olika typer av nätverk i partiet och två av de viktigaste för att komma in i partiet är dels de som är kopplade till lokalföreningarna, dels de som är kopplade till ungdomsförbundet. Nätverken i lokalföreningarna är viktiga för att kunna bli nominerad då det ofta är dessa som erbjuder det stöd och den uppbackning som krävs. I intervjuerna med nomineringsansvariga ges ett par exempel på att även en etablerad politiker kan märka av detta om denne flyttar från en plats till en annan och hamnar i en ny lokalförening där avsaknaden av upparbetade relationer helt plötsligt gör det svårt att bli nominerad. Ungdomsförbundets nätverk är viktiga på så vis att de formas tidigt och ofta följer med genom hela den politiska karriären. Genom att dess medlemmar stiger i graderna och hjälper varandra under årens lopp går dessa nätverk från att vara mer "obetydliga" sammanslutningar av ungdomar till att bli inflytelserika informella strukturer. Nätverk kan också vara kopplade till olika intressen som exempelvis kvinnoförbund och kvinnonätverk samt till olika sakfrågor. Vidare kan de vara kopplade till utbildningar och kontakter som knyts under dessa. Sådana karriärorienterade nätverk kan ibland ha en mer elitistisk prägel och ge tillgång till olika "dörröppnare" och erfarna rådgivare:

Det var ju väldigt hög kvalitet på de utbildningarna. Med ministrar och tidigare ministrar och ja skribenter, författare, massa olika experter och då fick man ju ett nätverk och det öppnade massor med nya dörrar och som jag aldrig hade tänkt på: här kan man engagera sig, det här kan man driva. (Amal, politiker med invandrarbakgrund, Socialdemokraterna)

Nätverken fyller också flera olika funktioner. Även om det i många partier finns betydande möjligheter till utbildning och vidareutbildning sker en annan typ av lärande i nätverk. Här förmedlas den "tysta" erfarenhetsbaserade kunskapen som finns kopplad till alla typer av yrkesverksamheter och områden (Wenger 1998). I en mer direkt mening utgör nätverken basen för en kandidatur och framgångsrikt nätverkande kan i sig ses som en merit i partiet. Denna centrala betydelse av nätverk kan dock fungera exkluderande för invandrarkandidaters politiska karriärmöjligheter, vilket lyfts fram i intervjuerna med nomineringsansvariga:

Det hör till sakens natur och det svåra är det att i de här grupperna är nätverken mindre än i den etablerade svenska medelklasskulturen. Så för att de ska kunna företräda sig själva och varandra så måste de dels kliva in på sina egna meriter [...] och sen ska de kunna förvärva relationer med andra delar av en ganska vit, etablerad, så att säga, politisk kultur. Och det gör att man kan många gånger tänka att vi inte får fram de bästa kandidaterna för att de bästa finns fortfarande kvar där, för de som kommer in kanske har meriterat sig på att vara bäst på att nätverka och på det sättet blivit kända kandidater. (Jonas, partiföreträdare Socialdemokraterna)

Det är framförallt de interna nätverken som är viktiga för karriärmöjligheterna. Externa nätverk, till exempel inom olika etniska grupper kan ses som en merit genom att de kan skapa öppningar för att bredda väljarbasen, men är i sig inte tillräckliga för att ta sig fram i partiet.

En av de viktigaste faktorerna för att få människor att gå med i politiska partier är något så tillsynes enkelt som att de faktiskt blir tillfrågade (Erlingsson & Öhrvall 2010; Morales 2009). Samma sak gäller för nomineringsprocesser där de allra flesta väljer att ställa upp efter att ha blivit tillfrågade, inte på eget initiativ. I en enkätundersökning bland folkvalda i kommunfullmäktige inför valet 2010 svarade 78 procent att anledningen till att de kandiderade var att de hade blivit ombedda att ställa upp (SCB 2013, s. 39). Att som ny medlem få en roll i organisationen eller att få ta del av nätverk är sällan något som kan åstadkommas på egen hand. Vägen in i partiet påbörjas i regel genom att en ny medlem blir sedd, lotsas in i olika forum och uppmuntras att ta uppdrag. I våra intervjuer, som innefattar invalda politiker med

invandrarbakgrund som lyckats ta sig fram i partierna, är erfarenheterna av detta av förklarliga skäl övervägande positiva. De lyfter genomgående fram betydelsen av att bli tillfrågad och kopplar detta till bekräftelse. Att andra tror på en och tycker att man är en lämplig kandidat ger självförtroende och mod att våga kandidera. Detta kan vara särskilt viktigt första gången en person kandiderar, men av våra intervjuer framgår att det på ett liknande sätt tycks vara viktigt genom hela karriären, exempelvis när någon som tidigare suttit i kommun- eller landstingsfullmäktige tar steget till riksdagen.

Det är någon som har släppt in mig. Det vill säga, det är inte bara av egen kraft jag har kommit in, utan det är någon som sett mig och sagt ”du ska ha den här platsen”, det är så det har gått till för mig. Jag blev tillfrågad om jag ville bli gruppleadare för min egen kommun och först tänkte jag att det där klarar inte jag av. Men jag fick höra ”du lär dig” och ”man växer in i det”. (Sofia, politiker med invandrarbakgrund, Miljöpartiet)

Det finns en talande dubbelhet i citatet ovan som väl belyser de informella nätverkens betydelse – både för inkludering men också som en exkluderande mekanism. Det som uppfattas som positivt för vissa kan samtidigt ge oönskade effekter för andra som inte får chansen eller släpps in i gemenskapen. Detta understryker att den nätverksstyrda organisationen innebär att nya kandidater är beroende av stöd genom att ingå i något av de starka nätverken bland medlemmarna eller att etablerade företrädare öppnar dörren för dem - och att det är svårt att ta sig fram på egen hand.

Roller och rollförväntningar

Vid sidan av nätverk är roller och rollförväntningar en viktig del i förvärvandet av en identitet inom partiet. Både tidigare enkätstudier (Erlingsson & Öhrvall 2010) och våra intervjuer med partiföreträdare tyder på att det inom partierna finns en stark informell norm om att inte ”förhäva” sig eller framstå som en karriärist som agerar utifrån egenintresse. En medlem ska istället bli tillfrågad av partikollegor eller rent av ”headhuntad” av ledande företrädare som en bekräftelse på ens potential. I vad mån som denna norm är särskilt kännetecknande just för svenska politiska

partier, där de nominerade i första hand är just representanter för sitt parti, är svårt att uttala sig om. I ett system som tillämpar personval ställs det större krav på de enskilda kandidaterna att ha huvudansvaret för att aktivt driva sin kandidatur och skapa sig en politisk karriär. Därför kan personer med bakgrund i politiska system som tillämpar personval lätt få svårigheter att leva upp till normen om partiet som den centrala aktören i rekryteringen av kandidater till politiska poster.

Tidigare nämndes att partier ofta har som strategi att tidigt låta medlemmar ta olika politiska uppdrag, ofta enklare till en början, som ett sätt att minimera risker genom att "testa" dem i praktisk verksamhet. Denna strategi har även en mer djupgående betydelse för socialiseringsprocessen. Genom att få ett uppdrag förvärvas också en roll i organisationen. En sådan roll är förknippad med vissa normer, rutiner och förväntningar som underlättar för den som kommer in som ny att skapa en plats för sig själv i organisationen och genom det bli uppfattad som en legitim medlem. Att tidigt erbjuda denna typ av möjligheter kan underlätta inkludering, men bygger samtidigt på att det finns en öppenhet och tillåtande attityd till att alla färdigheter och kunskaper inte finns på förhand utan förvärvas "på jobbet".

[J]ag fick uppmuntran lite grann av vissa kollegor och kamrater som ville "kan du inte sitta i styrelsen, där börjar man". Och vad innebär det då? Ibland kastade jag in några lite grann udda, flummiga frågor som de tyckte var bra, lite annorlunda och jag var ju lite en krydda, anser jag. Det kanske ibland... jag var inte politiskt korrekt, kan man säga. (John, Politiker, Socialdemokraterna)

"Politiskt korrekt" i citatet ovan ur en intervju med en politiker med invandrabakgrund syftar på just denna typ av färdigheter och kunskap om partiets politik och arbetsprocesser. Det handlar också i hög grad om språket, och inte bara språk i en allmän betydelse, utan om att förvärva och kunna förstå det högst specifika politiska språkbruket som används inom partiet och i olika politiska församlingar. Normer och rollförväntningar är inbäddade och omförhandlas och legitimeras inom denna specifika diskurs. Att inte behärska den rådande terminologin eller jargongen blir en framträdande markör för dem som uppfattas "sticka ut", vilket flera av de nomineringsansvariga anför som en förklaring till att personer med invandrabakgrund kan få det svårare att göra karriär i partiet:

[A]lltså de sticker ut. De som inte pratar exakt som vi gör, vi som är från Södermalm och i Hägersten, Liljeholmen osv. de sticker ut, de är annorlunda och då lyssnar vi inte. Ju fler som inte gör det desto mer normalt blir det. (Robert, partiföreträdare, Miljöpartiet)

Roller är inte alltid något som en enskild kan välja utan kan också handla om att man av andra blir placerad i ett visst "fack" utifrån stereotypa och nedvärderande föreställningar. "Invandrarkandidaten" är en sådan roll som informanterna med invandrabakgrund alla på ett eller annat sätt förhåller sig till och genomgående försöker positionera sig bort från. I flera intervjuer kopplas rollen som "invandrarkandidat" till att det förekommer att personer placeras långt ner på listan just för att rent symboliskt representera invandrare och attrahera invandrarväljare. Att positionera sig bort från denna roll blir därför viktigt för att betona de egna meriterna och freda sig från misstankar om att de har lyfts fram av partiet av röstningstaktiska skäl.

Ett annat vanligt uttryck för denna stereotyp är att kandidater med invandrabakgrund gärna kopplas ihop med migrations- och integrationsfrågor och förväntas ta denna typ av uppdrag:

Några gånger i kommunen för några år sedan, ja, det är säkert tio år sedan, i början, "Ja, men Joseph du är invandrare ska du inte ta hand om invandrargrupperna?", Nej, för att jag är invandrare så gör inte det mig till någon expert med invandrargrupper, det är det bättre att någon annan tar, jag håller mig borta från de frågorna [...], invandrarfrågor, flyktingfrågor. (Joseph, politiker med invandrabakgrund, Moderaterna)

Precis som i citatet ovan har de intervjuade politikerna med invandrabakgrund i de flesta fall aktivt försökt hålla sig borta från dessa frågor just för att undvika rollen som "invandrarkandidat" då den begränsar deras möjligheter till vidare avancemang genom att bredda sin bas i partiet. De vill gärna vara förebilder för andra personer med invandrabakgrund men inte genom att fungera som en specifik representant för s.k. invandrarfrågor.

Avslutande diskussion - Från problem till lösningar

Givet vår utgångspunkt om behovet av att stärka den representativa demokratin är det nödvändigt att undersöka de institutionella hinder som finns för en mer jämlik representation. Vi har identifierat en rad problem som har att göra med hur partiororganisationerna fungerar och som kan ha en snedvridande inverkan på invandrades karriärmöjligheter i partierna och representation i politiken. Detta har flera policyrelevanta implikationer och med hjälp av det institutionella perspektivet går vi nu över till att diskutera tänkbara lösningar för att adressera partiernas grindvaksroll för invandrades politiska representation. Då problemen bottnar i olika typer av institutionella faktorer kan det också behövas olika typer av lösningar för att åstadkomma institutionell förändring.

När det gäller problem som rör intressekonflikter inom partiet och konkurrens om begränsade resurser krävs justeringar av regelstrukturen som kan bidra till att förändra den rådande balansen i representationen till fördel för kandidater med invandrarbakgrund. Sådana förändringar är inriktade på incitamentsstrukturen för personer med inflytande över rekryterings- och nomineringsprocesserna i partierna. Problemet med *trösklar* fordrar prioritering av insatser för att göra partiet mer tillgängligt för att säkerställa att kandidater med skilda sociala bakgrunder kan delta i partilivet på lika villkor, samt att göra politiska uppdrag mer attraktivt. Detta kan till exempel handla om att utveckla skraddarsydda informationsinsatser och att erbjuda medverkan i olika diskussionsgrupper så att potentiella kandidater som är relativt nya i partiet inte kastas rakt in i de detalj- och paragraffrågor som ofta är politikens vardag. Sådana insatser förekommer redan idag i varierande grad och ytterst är detta en fråga om resursprioriteringar i det interna partiarbetet. Att använda villkorat statligt stöd för specifika riktade projekt skulle kunna vara ett sätt att påverka partiernas incitament att satsa mer på att attrahera kandidater från i partierna och i politiken underrepresenterade grupper. Sådana åtgärder minskar den inbyggda tendensen i rekryteringsrutinerna att reproducera det existerande mönstret av under- och överrepresentation. Problemet med röstmaximeringsimperativet som leder till *"cost-benefit"*-överväganden handlar om en i grunden olöslig

konflikt mellan kortsiktig röstmaximering och långsiktigt utvecklingsarbete. Det senare fordrar förändringar vad gäller mål och resursallokering som i sin tur kan ge starkare incitament för lokalföreningar att våga satsa på ett breddat mobiliseringsarbete utanför partiets traditionella kärngrupper.

Vad gäller sammanställning av partilistor är partiöverskridande samarbete, exempelvis i form av informella överenskommelser om riktlinjer för miniminivåer för andelen kandidater med invandrarbakgrund en möjlig lösning för ökad jämlikhet i representation, i likhet med den lösning som partierna tillämpar för att åstadkomma bättre könsbalans i politiska församlingar. Principen "varannan damernas" styr sedan en längre tid tillbaka partiernas nomineringsarbete. Det kan också handla om att införa regler som främjar rotation på attraktiva politiska poster vilket skapar öppningar för nya kandidater. Detta är också en viktig åtgärd för att minska problemet med exkluderande strategier för *riskminimering vid rekrytering av kandidater till förtroendeuppdrag*. Målet här måste vara att kompensera för inslagen av nätverksrekrytering som tenderar att gynna redan etablerade kandidater och får därmed en reproducerande effekt på partilistans sammansättning. Detta kan göras genom att lägga större tonvikt på att skapa ökade möjligheter till politiskt avancemang som baseras på uppvisade meriter, resultat från uppdrag på lägre nivåer i partiet eller till exempel i den lokala nämndorganisationen Fler möjligheter till uppdrag kan också kombineras med satsningar på fortbildning och mentorskapsprogram.

Interndemokratins dilemma där såväl medlemsnomineringar, provval och föreningsnomineringar tenderar att gynna välbekanta ansikten och därigenom leda till reproducering av underrepresentation. En lösning här är att nomineringskommittéer får möjligheter att lyfta fram kandidater med invandrarbakgrund och beakta listornas sammansättning i sin helhet. Ett sätt att korrigera för provvalets konserverande effekter är att använda det redan tidigare nämnda instrumentet att formulera riktlinjer för miniminivåer för invandrarkandidaters representation bland de valbara platserna på listan. Om sådana mål ska få någon konkret betydelse, utöver att skapa ökad medvetenhet om de mekanismer som bidrar till att befästa underrepresentationen, måste de också följas upp och anpassas till lokala förutsättningar, exempelvis vad gäller befolkningssammansättning.

Sammantaget skulle ett paket av åtgärder – som justerar spelreglerna för det interna nomineringsarbetet – på ett effektivt och relativt omgående sätt påverka incitamenten för att minska gapet mellan uttalade ambitioner om mer jämlik representation och den skevhet som finns inbyggd i etablerade praktiker. Samtidigt finns det faktorer som inte bottnar i direkta intressebaserade omfördelningar om knappa resurser utan snarare i traditioner, informella normer och handlingsmönster som blivit närmast förgivenhet över tid men likväl särskilt missgynnar just invandrarkandidaters karriärmöjligheter. Vissa tvingande regelförändringar, som exempelvis kvotering, kunde både ge omedelbar effekt, genom att spelreglerna helt ritas om, och samtidigt leda till en normpåverkan på sikt. Det kan dock vara svårt att få partiinternt stöd för en sådan åtgärd. Ett alternativ kan då vara mentorskap för kandidater med invandrarbakgrund och utbildningsinsatser för de nomineringsansvariga som ett sätt att kompensera för de negativa effekterna av *nätverksrekryteringens* reproducerande effekter.

Ett annat sätt att arbeta med normpåverkan kan vara att stärka det utåtriktade arbetet där partierna ökar sina kontaktytor mot exempelvis invandrarföreningar och andra organisationer som arbetar med mångfaldsfrågor. Detta kan vara en långsiktig strategi för att påverka partiernas identitet och motverka stereotypa *rollförväntningar* som kan drabba kandidater med invandrarbakgrund som hänvisas till att representera ”invandrarfrågor”, vilket i sin tur riskerar att försvåra en vidare politisk karriär. Att motverka stereotyper kan också handla om att utveckla och förankra uppförandekoder, samt att arbeta med värdegrundsfrågor. Vid sidan av partiinterna riktlinjer kan egna uppföljningar, jämförelser mellan olika arbetsätt och spridning av ”goda exempel” användas som en strategi för ”storytelling” med ambitionen att på sikt bidra till en utveckling av organisationens självbild och identitet. Här finns möjligheter för partiorganisationerna att dra nytta av de erfarenheter som många statliga myndigheter och andra offentliga organisationer har av långsiktigt mångfaldsarbete.

På ett mer övergripande plan pekar de två institutionella ansatserna mot två olika sätt att åstadkomma institutionell förändring. I de fall där fokus ligger på att förändra incitamentsstrukturen är tanken att åstadkomma en relativt snabb förändring i beteenden som på sikt – i bästa fall – också leder till att normer och värderingar förändras. Insatser för normbildning har istället siktat inställt på förändringar av

värderingar och organisationens identitet. Här är problematiken den omvända, att även om förändringen är mer djupgående kan det ta tid innan det får konkreta effekter på beteenden. Vår analys pekar på vikten av att avgöra vilken typ av institutionella hinder olika exkluderande faktorer bottenar i för att avgöra vilka lösningar, eller kombinationer av lösningar, som kan bidra till en mer jämlik representation.

Slutnoter kapitel 4.

1. Baserat på uppgifter från Statistiska centralbyråns (SCB) statistikdatabas.
2. För en mer utförlig redogörelse av metod och urval hänvisar vi till Soininen & Etzler (2006) och Bivald m.fl. (2014). I dessa rapporter finns också en mer utförlig redogörelse för vilka informanter som ingår i materialet (se Soininen & Etzler 2006, s. 79-84; Bivald m.fl. 2014, s. 17-20).

Referenser

- Adman, P. och P. Strömblad (2000), Resurser för politisk integration, i *Utanför Demokratin: Del 3*, Integrationsverkets rapportserie 2000:16. Norrköping: Integrationsverket.
- Berg, L. och H. Oscarsson (2015), *20 år med personval*. Rapport 2015:3. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Bivald, K., T. Hertz, M. Qvist och M. Soininen (2014), *Challenges for diversity. Migrant participation in political parties in Sweden*. DivPol country report.
- Bird, K., T. Saalfeld och A. Wüst [red.] (2011), *The Political Representation of Immigrants and Minorities. Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*. Oxon: Routledge.
- Bäck, H., och R. Öhrvall (2004), *Det nya seklets förtroendevalda*. Svenska kommunförbundet.
- Cross, W. (2008), Democratic Norms and Party Candidate Selection. Taking Contextual Factors into Account. *Party Politics*, vol. 14, s. 596–619.
- Dancygier, R. M., K-O. Lindgren, S. Oskarsson och K. Vernby (2015). Why Are Immigrants Underrepresented in Politics? Evidence from Sweden. *American Political Science Review*, vol. 109, s. 703-724.
- Erlingsson, G. och R. Öhrvall (2010), *Politikens villkor – Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken*. Linköping: Linköping University Press.
- Field, B. och P. M. Siavelis (2008), Candidate selection procedures in transitional polities. A research note. *Party Politics*, vol. 14, s. 620–639.
- Freidenvall, L. (2011). Bakom lyckta dörrar, i M. Jansson och L. Freidenvall (red.), *Politik och kritik – en feministisk guide till statsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur, s. 135-56.

Scarrow, S. och B. Gezgor (2010), Declining memberships, changing members? European political party members in a new era. *Party Politics*, vol. 16, s. 823–843.

Shugart, M., M. Valdini och K. Suominen (2005), Looking for Locals: Voter Information Demands and Personal Vote-Earning Attributes of Legislators under Proportional Representation. *American Journal of Political Science*, vol. 49, s. 437–439.

Soininen, M. och N. Etzler (2006), *Partierna nominerar. Exkluderingsmekanismer – etnicitet och representation*. SOU 2006:53.

Soininen, M. (2011), Ethnic Inclusion or Exclusion in Representation? Local Candidate Selection in Sweden, i Bird, K., T. Saalfeld och A. Wüst (red.), *The Political Representation of Immigrants and Minorities. Voters, Parties and Parliaments in Liberal Democracies*. Oxon: Routledge.

SOU (2015:96), *Låt fler forma framtiden!* Bilaga till betänkande av 2014 års Demokratiutredning.

Spies, D. C. och A. Kaiser (2014), Does the mode of candidate selection affect the representativeness of parties? *Party Politics*, vol. 20, s. 576–590.

SCB (2013), *Elected Representatives in Municipal Councils*. Democracy Statistics Report no. 15.

Wauters, B. (2010), Explaining Participation in Intra-Party Elections. Evidence from Belgian Political Parties. *Party Politics*, vol. 16, s. 237–259.

Wenger, E. (1998), *Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Verba, S., K. Schlozman och H. E. Brady. (1995), *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Young, I. M. (2000), *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Gallagher, M., och M. Marsh (1988), *Candidate Selection in Comparative Perspective. The Secret Garden of Politics*. London: Sage Publications.

Gibson, R. och A. Römmele (2009), Measuring the professionalization of political campaigning. *Party Politics*, vol 15, s. 265–293.

Gidlund, G. och T. Möller (1999), *Demokratins trotjänare: Lokalt partiarbete förr och nu*, SOU 1999:130, Stockholm: Fritzes.

Goodin, R. E. (2007), Enfranchising All Affected Interests, and its Alternatives. *Philosophy & Public Affairs*, vol. 35, s. 40-68.

Katz, R. S. och P. Mair, P. (1995), Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, vol 1, s. 5-28.

Krouwel, A. (2006), Party models, i Katz, R.S. och W. Crotty (red.) *Handbook on Political Parties*, London: Sage, s. 249-69.

March, J. G. och J. P. Olsen (1989), *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*. New York: The Free Press.

March, James G and Johan P Olsen. (1995), *Democratic Governance*. New York: The Free Press.

Morales, L. (2009). *Joining Political Organisations. Institutions, Mobilisation and Participation in Western Democracies*. Colchester: ECPR Press.

Philips, A. (1995), *Politics of Presence*. Oxford: Oxford University Press.

Rahat, G., R. Y. Hazan och R. S. Katz (2008), Democracy and Political Parties - On the Uneasy Relationships between Participation, Competition and Representation. *Party Politics*, vol. 14, s. 663–683.

Rodrigo Blomqvist, P. (2005), *Närvarons politik och det månggetniska Sverige*. Doktorsavhandling, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Sartori, G. (1976), *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Etniska föreningar och politisk integration

– Är Sverige en förebild?

Gunnar Myrberg, docent i statsvetenskap, Uppsala universitet

Per Strömblad, docent i statsvetenskap, Linnéuniversitetet, Kalmar

Bo Bengtsson, professor i statsvetenskap, Uppsala universitet och Malmö högskola

I den samhällsvetenskapliga forskningen har medverkan i föreningar ofta uppfattats som en väg till demokratisk delaktighet. Åtskilliga empiriska studier har gett stöd för att det finns ett samband mellan föreningsaktivitet och deltagande i det politiska livet (Almond och Verba 1963; Verba och Nie 1972; Verba, et al. 1995; Kwak, et al. 2004; se dock även Theiss-Morse och Hibbing 2005 samt van Ingen och van der Meer 2016 för mer kritiska perspektiv). Liknande förväntningar har också funnits när det gäller deltagande i etniska föreningar¹ som en möjlig politisk resurs för personer som tillhör etniska minoriteter (Strömblad och Adman 2010). Enligt en konkurrerande hypotes skulle deltagande just i etniska föreningar snarare kunna förväntas ge upphov till så kallat sammanbindande (*bonding*) – i motsats till överbryggande (*bridging*) – socialt kapital, vilket skulle kunna förstärka de etniska minoriteternas isolering från samhället i stort (jfr Putnam 2000; 2007).

Oberoende av denna akademiska diskussion är det intressant att notera hur svensk integrationspolitik under lång tid haft en stark tilltro till vad som brukar kallas det civila samhället, särskilt till den del av föreningslivet som har organiserat personer med utländsk bakgrund (Borevi 2002, kap. 4). Under tydlig påverkan av den så kallade folk rörelsetanken har föreningar som organiserar personer med utländsk bakgrund förväntats fylla en funktion både som plattform för politiskt deltagande och som en främjande miljö för medlemmarnas demokratiska kompetens och politiska självförtroende (Bengtsson 2004, s. 13–14; Hadenius 1999). Ett uttryck för denna förväntan är att invandrarföreningar erhållit politiskt och ekonomiskt stöd från både stat och kommun alltsedan mitten av 1970-talet (Borevi 2002, kap. 4; Aytar 2007, kap. 5). I linje med det övergripande målet att underlätta integrationen i det svenska samhället har invandrarföreningar förväntats spela en aktiv roll när det gäller att motarbeta utanförskap och främja demokratisk delaktighet bland människor med utländsk bakgrund.

Frågan är nu om detta omfattande stöd också har bidragit till en öppen och inkluderande *politisk möjlighetsstruktur* för politisk integration via etniska föreningar i Sverige (jfr Bengtsson 2010). Kan Sverige i detta avseende anses vara en förebild för andra länder? I den studie som detta kapitel baseras på undersöktes föreningslivet i ett antal europeiska storstäder, däribland Stockholm. Den politiska möjlighetsstrukturen i Sverige representeras alltså här av de förhållanden som råder i huvudstaden. Även om lokala förutsättningar också spelar stor roll för den politiska integrationen (något som vi återkommer till längre fram) utgår vi från att nationella skillnader i regelverk och andra institutionella förhållanden slår igenom också i en jämförelse mellan städer.

Syftet med detta kapitel är att undersöka om etniska föreningar i Stockholm, jämfört med i andra europeiska storstäder, har en mer utvecklad roll som politiska aktörer och som arenor för politiskt deltagande. För att göra detta använder vi oss av två olika typer av material – en föreningsstudie och en individstudie – insamlade i tio europeiska städer.

Är Stockholm annorlunda?

I europeisk forskning om mångfald och integration har det under senare år talats om en så kallad "local turn"; det vill säga ett skifte i fokus från de nationella integrationsmodeller som har dominerat debatten under lång tid (Brubaker 1992; Favell 1998; Koopmans & Statham 2005) till integrationspolitiska utmaningar och lösningar på den lokala nivån och då särskilt i kontinentens alltmer etniskt och kulturellt diversifierade städer (Penninx et al. 2004; Caponio & Borkert 2010).

Ett argument för denna vändning har varit att den nationella nivån har kommit att bli alltmer överspelad både i relation till migrationspolitiken, vilken i allt större utsträckning har kommit att europeiseras (Hansen 2014), och i relation till den praktiska integrationspolitiken, vilken ju allt som oftast handlar om att skapa och upprätthålla social sammanhållning genom att finna fungerande lokala lösningar på olika typer av välfärdsfrågor (Alexander 2007; Zapata Barrero 2013). Ett annat argument har varit att de flesta av Europas länder fortfarande i huvudsak är monokulturella om man ser till befolkningen i stort. Det är bara städerna, och då särskilt storstäderna, som i någon meningsfull utsträckning kan beskrivas som mångkulturella (Vertovec 2007). Det senare argumentet är inte självklart giltigt i det svenska fallet men odiskutabelt är att Stockholm under de senaste decennierna har kommit att utvecklas till en alltmer etniskt och kulturellt diversifierad, men också segregerad, urban miljö (Andersson 2013; Andersen, et al. 2016).

Oavsett om förespråkarna för "local turn"-argumentet har rätt eller inte så har debatten i sig resulterat i ett växande intresse för lokala integrationsmodeller och, mer generellt, för studiet av politiska möjlighetsstrukturer av integrationspolitisk relevans på regional och lokal nivå i Europa. Ett forskningsprogram som var tidigt ute i detta hänseende var det EU-finansierade *Localmultidem* som under perioden 2006–2009 genomförde en omfattande datainsamling om politiska möjlighetsstrukturer för integrationen av invandrade och etniska minoritetsgrupper i städerna Barcelona, Budapest, Genève, London, Lyon, Madrid, Milano och Zürich.² Därtill insamlades omfattande data om etniska föreningar och om det sociala och politiska deltagandet bland personer tillhörande vissa etniska grupper i respektive stad samt

bland personer tillhörande majoritetsbefolkningen. Motsvarande data insamlades också i Stockholm under 2003 och 2004 inom ramen för ett nationellt finansierat forskningsprojekt. Kapitlet bygger på material från detta forskningsprogram.

Ett centralt och mycket tydligt resultat från forskningen inom Localmultidem-programmet är att Stockholm utmärker sig i relation till samtliga övriga studerade städer genom sin öppna och stödjande integrationspolitiska möjlighetsstruktur (Cinalli och Giugni 2011: s. 48–54).³ Något som till exempel skiljer Stockholm från de flesta andra jämförbara europeiska städer är att de etniska minoriteternas föreningsliv har kommit att understödjas som ett politiskt instrument för att främja integration, såväl ekonomiskt som genom att tilldelas status som part i förhandlingar och rådgivande forum. Möjligheterna att bilda och vara verksam i etniska föreningar borde därför vara större i Stockholm än i andra städer, vilket i sin tur också borde ge bättre förutsättningar för politisk integration.

Politisk integration via föreningslivet – teoretiska utgångspunkter och förväntningar

Vad är politisk integration? Vårt förslag till definition – inspirerat av sociologen T.H. Marshall ([1950] 1964) – är att ett *politiskt integrerat samhälle* kännetecknas av att alla dess medlemmar, inklusive invandrare, har tillgång till de politiska rättigheter och resurser som inom den politiska gemenskapen anses rimliga för fullvärdiga medlemmar. En *politiskt integrerad individ* ses då, av sig själv och andra, som en person med rätt och resurser att ta del i den politiska gemenskapen på samma villkor som andra medborgare. Begreppet politisk integration är på så sätt både normativt och socialt konstruerat och någonting bredare än *politiskt deltagande*, som dock är det tydligaste manifesta uttrycket för politisk integration – och det som undersöks i detta kapitel (jfr Bengtsson 2010, s. 246). Med politiskt deltagande avses i den här undersökningen handlingar utförda av vanliga medborgare i syfte att påverka beslutsprocesser som är politiska i den meningen att de påverkar män-

niskors vardag och samhället i stort. Vi ansluter oss därmed till en lång tradition av deltagandeforskning som uppmärksammar såväl försök att påverka politiker och tjänstemän i offentlig förvaltning (Verba och Nie 1972; Brady 1999) som påverkansförsök riktade till andra typer av agenter med inflytande över samhällsutvecklingen, exempelvis företag och organisationer (Norris 2002; Goul Andersen 2004).

Som vi försöker visa i figur 1 kan man i princip tänka sig fyra möjliga mekanismer för hur politisk integration av invandrade kan främjas via föreningslivet (jfr Bengtsson 2004; 2010). För det första erbjuder både etniska och andra typer av föreningar *kanaler* för politiskt deltagande, genom vilka medlemmarna i föreningens namn kan försöka påverka beslutsfattare. För det andra kan såväl etniska som icke-etniska föreningar också erbjuda *arenor* för medlemmarna där de, mer eller mindre avsiktligt, kan utveckla politiska resurser och politisk motivation – och detta alldeles oavsett om föreningen har politiska syften eller ej. De fyra mekanismerna i figur 1 är idealtypiska renodlingar och inte ömsesidigt uteslutande. En viktig poäng är också att idén om föreningsdeltagande som skolning i demokrati innebär att arenamekanismerna, till skillnad från kanalmekanismerna, inte förutsätter att föreningen ägnar sig åt politiska aktiviteter.

Figur 1. Fyra mekanismer för politisk integration via föreningar.

	via etniska föreningar	via icke-etniska föreningar
kollektiv (kanal)	(1) etniska föreningsars makt	(3) invandrades makt i andra föreningar
individuell (arena)	(2) deltagande i etniska föreningar	(4) invandrades deltagande i andra föreningar

Sammantaget kan förutsättningarna för dessa fyra mekanismer – etniska föreningar som (1) kanaler och (2) arenor, samt icke-etniska föreningar som (3) kanaler och (4) arenor – definiera en politisk möjlighetsstruktur för politisk integration via föreningslivet (Bengtsson 2010). I det här kapitlet studerar vi den första och den andra av dessa fyra mekanismer, det vill säga de etniska föreningarnas funktion som kanal för makt och inflytande och som arena där medlemmarna kan utveckla politiska resurser och motivation. Vår huvudsakliga forskningsfråga har fokus på etniska föreningar som politiska arenor (mekanism 2) och handlar om i vilken utsträckning deltagande i sådana föreningar främjar politisk integration i en kontext (Stockholm) där de formella politiska förutsättningarna för föreningslivet i allmänhet, och för det etniska föreningslivet i synnerhet, framstår som ovanligt goda. Vi använder vår individstudie för att besvara den frågan.

Då det gäller etniska föreningar som kanal skulle man kunna se dem som ett slags "weapon of the weak" (Michels [1915] 1962; Leighley 2001, s. 5–6). Föreningarna skulle, med andra ord, kunna fylla en kompensatorisk funktion för människor som i övrigt endast har tillgång till begränsade resurser för att göra sig hörda i politiska sammanhang. Huruvida etniska föreningar också kan erbjuda särskilt bra funktioner som arenor i Stockholm är emellertid inte självklart. Vi använder oss av vår föreningsstudie för att närmare undersöka den frågan.

Allmänt sett kunde man kanske förvänta sig större möjligheter för personer med utländsk bakgrund att bli uppmuntrade att delta politiskt som sideeffekt av föreningsdeltagande i en miljö med goda förutsättningar för etniska föreningar (jfr Strömblad och Adman 2010). Men en tänkbar mothypotes skulle här kunna gå ut på att offentligt stöd till etniska föreningar snarare leder till ett slags tyglade av dessa föreningar, vilket skulle kunna riskera att göra dem mindre kritiska och därmed försvaga deras politiska potential (jfr Ålund och Schierup 1991). En ytterligare mothypotes, som vi snuddade vid redan inledningsvis, är att offentligt stöd till det etniska föreningslivet skulle kunna stimulera isolering och segregation snarare än integration. I enlighet med Robert Putnams resonemang skulle alltså sådant stöd gynna "sammanbindande" snarare än "överbryggande" socialt kapital (Putnam 2000, s. 21–24; jfr Morales och Pilati 2011). I ett sådant scenario skulle medlemmar

av framgångsrika etniska föreningar snarare dra sig tillbaka från det omgivande samhället än att försöka påverka dess politik och institutioner (Warren 2001; jfr Putnam 2007).

Om någon av dessa mothypoteser håller streck kommer vi inte att finna ett positivt samband mellan deltagande i etniska föreningar och politiskt deltagande i Stockholm. Ett sådant resultat skulle mer precist kunna tolkas antingen som att (1) deltagande i etniska föreningar inte leder till ökat politiskt engagemang (tolkning utifrån Warren respektive Putnam), eller (2) att just offentligt stödda etniska föreningar inte främjar medlemmarnas politiska engagemang (tolkning utifrån Ålund och Schierup). I det förstnämnda scenariot borde vi inte finna några positiva samband mellan deltagande i etniska föreningar och politiskt deltagande i någon av de undersökta städerna, medan vi i det senare scenariot inte borde finna ett sådant samband just i Stockholm.

Material och analysordning

Kapitlet bygger på två olika typer av surveyundersökningar – en på individnivå och en på föreningsnivå – genomförda i Barcelona, Budapest, Genève, London, Lyon, Madrid, Milano, Oslo⁴, Stockholm och Zürich. I samtliga städer studerades två eller tre olika grupper av invandrade.⁵ Undersökningarna på organisationsnivå fokuserade enbart på föreningar som riktar sig till de utvalda invandrargrupperna. Här var strävan att inkludera samtliga etniska föreningar som organiserar dessa grupper. Undersökningarna på individnivå baserades på ett urval omfattande 200–300 individer i respektive grupp samt ett motsvarande urval av den infödda befolkningen. Att undersökningen på individnivå även inkluderar ett urval av den infödda befolkningen gör det möjligt att inte bara jämföra nivåerna av föreningsdeltagande och politiskt deltagande mellan invandrargrupper i de olika städerna utan också studera skillnader mellan invandrargrupperna och den infödda befolkningen i respektive stad. Deltagandenivån för den infödda befolkningen kommer därmed att fungera som en slags justerad referenspunkt, som tar hänsyn till eventuella övergripande skillnader mellan de studerade städerna – det vill säga skillnader som inte direkt

fångas upp av de i undersökningen studerade indikatorerna (för mer information om de metodologiska överväganden som ligger till grund för materialet se Morales och Giugni 2011).⁶

Materialinsamlingen inom forskningsprogrammet *Localmultidem* präglades av en långtgående ambition att skapa jämförbarhet mellan de studerade städerna. Denna ambition genomsyrade allt från valet av invandrargrupper i de olika städerna till detaljer avseende urvalsteknik, intervjuarinstruktioner och, inte minst, utformning och översättning av frågeformulär. De slutsatser som dras i det här kapitlet bygger på antagandet att de studerade städerna och det material som där har insamlats är tillräckligt lika för att jämförelser ska vara möjliga och relevanta. Vi menar att detta material är det bästa som hittills finns att tillgå för just den typ av frågor som vi tar oss an i det här kapitlet, trots att det insamlades för snart tio år sedan. Samtidigt skulle det naturligtvis vara högst intressant att upprepa undersökningen, för att se vad som eventuellt har förändrats och vad som är sig likt.

Stockholmsstudierna omfattar, förutom den infödda jämförelsegruppen, invandrade och barn till invandrade, boende i Stor-Stockholm med bakgrund i Chile och Turkiet samt föreningar som organiserar dessa grupper. Valet av dessa båda kategorier motiverades av att de bedömdes ha funnits i Sverige tillräckligt länge för att ha byggt upp ett förhållandevis rikt föreningsliv, men att de inte hade hunnit bli så integrerade att deras föreningar utvecklats till helt opolitiska organisationer. I gruppen med bakgrund i Turkiet ingår både personer som själva definierar sig som turkar och sådana som betecknar sig som kurder, assyrier eller syrianer.

Vi inleder de empiriska analyserna med en kartläggning av föreningslivet för de grupper som vi har studerat i Stockholm. För att sätta Stockholms etniska föreningsliv i jämförande belysning beskriver vi sedan det politiska deltagandet på organisationsnivå i samtliga städer som ingår i undersökningen (föreningsliv som kanal). Därefter går vi till individnivån och jämför föreningsaktiviteter bland personer med utländsk bakgrund i de studerade städerna (föreningsliv som arena). Slutligen analyserar vi relationen mellan deltagande i etniska föreningar och olika former av politiskt engagemang, återigen med ett jämförande stadsperspektiv.

Den övergripande frågan är i vilken utsträckning den politiska möjlighetsstrukturen i Stockholm främjar etniska föreningars möjlighet att fungera som effektiva politiska kanaler respektive som effektiva arenor för att utveckla medlemmarnas politiska resurser och motivation. Som vi kommer att visa framstår skillnaderna mellan Stockholm och övriga studerade städer som överraskande små. Avslutningsvis diskuterar vi varför förutsättningarna för politisk integration via föreningslivet i Stockholm tycks vara mindre gynnsamma än vad vi förväntat oss.

Etniska föreningar som politiska kanaler

I detta avsnitt beskriver vi de 106 invandrarföreningar som undersöktes i Stockholm och deras deltagande i olika typer av politiska aktiviteter. Tabell 1 ger en första översiktlig bild av hur föreningarna själva karakteriserar sin huvudsakliga verksamhet och jämför de fyra etniska minoritetsgrupper som vi har studerat. Även om vi inte kan se något starkt samband mellan grupptillhörighet och typ av förening kan vi med säkerhet säga att etniska föreningar i Sverige ägnar sig åt tämligen olika typer av aktiviteter.

Denna bild överensstämmer med tidigare forskning som beskrivit invandrarorganisationer som *mångfunktionella* (Rex 1973; Bäck 1983; Rex och Josephides 1987). Denna mångfunktionalitet gör det också svårt att upprätthålla den enkla distinktion mellan etniska identitetsorganisationer och etniska intresseorganisationer som föreslagits i tidigare forskning (Fennema 2004; jfr Bengtsson och Hertting 2015).

Tabell 1. Primära aktiviteter hos de undersökta föreningarna i Stockholm, procent i respektive etnisk kategori.

Föreningstyp	Chilensk	Turkisk	Kurdisk	Assyrisk/ Syriansk	Alla kate- gorier	Antal före- ningar
Kulturförening	22	14	31	44	25	27
Idrottsförening	26	23	4	22	19	20
Invandrar- förening	22	6	15	6	12	13
Ungdoms- förening	0	20	0	22	10	11
Välgörenhets- organisation	11	3	8	0	6	6
Kvinnoorganisa- tion	0	6	12	0	5	5
Religiös organisation	4	6	0	6	4	4
Pensionärs- organisation	7	0	4	0	3	3
Humanitär organisation	0	0	8	0	2	2
Etnisk förening	0	3	4	0	2	2
Politiskt parti	0	3	0	0	1	1
Företagar- organisation	0	3	0	0	1	1
Hobbyförening	0	0	4	0	1	1
Boendeförening	0	3	0	0	1	1
Annan förening	7	11	12	0	8	9
Totalt					100	106

Anm: På grund av avrundning summerar inte samtliga kategoriers kolumner till 100 procent.

Det finns många olika möjligheter för föreningar att påverka politiska beslutsprocesser i syfte att åstadkomma förändring i samhället. I vår undersökning ställde vi ett antal frågor om föreningsaktiviteter med politisk innebörd eller politiskt syfte. Föreningsrepresentanterna fick svara på hur många gånger deras föreningar hade

utfört dessa olika aktiviteter under de senaste 12 månaderna genom att uppge något av svarsalternativen "aldrig", "1–3 gånger", "4–6 gånger" eller "7 gånger eller mer". I tabell 2 beskrivs hur stor andel av de tillfrågade som angav att föreningen hade utfört respektive aktivitet minst 1–3 gånger under de senaste 12 månaderna.

Tabell 2. Etniska föreningars politiska aktiviteter i Stockholm, procent.

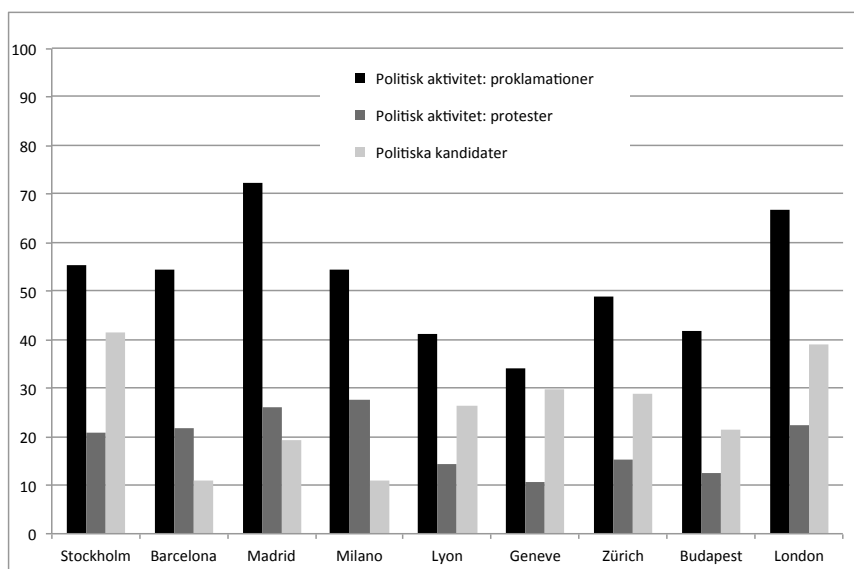
Proklamationer		Protester	
Skickat brev eller skrivelser till någon myndighet	74	Samlat namn till ett upprop eller en protestlista	32
Hållit presskonferenser eller skrivit pressmeddelanden	39	Ordnat demonstrationer eller allmänna möten	42
Planerat eller genomfört arrangemang för allmänheten	71	Organiserat bojkotter	9
Skickat ut nyhetsbrev eller annat material för att påverka allmänna opinionen	39	Organiserat eller deltagit i ockupationer av byggnader eller sittstrejker	0

I analogi med tidigare analyser av Strömblad och Bengtsson (2009; kommande) har vi delat in föreningarnas politiska aktiviteter i två kategorier som vi kallar för "proklamationer" respektive "protester". Proklamationer omfattar aktiviteter i syfte att deklarerat föreningens ståndpunkt i en fråga, med avsikt att påverka en opinion eller en beslutsprocess. Aktiviteter som ingår i kategorin protester har också detta syfte, men är mer expressiva manifestationer. Protester är ett deltagande som tydligt utspelar sig i offentligheten medan proklamationer sker något mer tillbakadraget, även om utfallet kan bli väl så publikt.⁷

Resultaten i tabell 2 visar, inte oväntat, att olika typer av aktiviteter förekommer i olika stor utsträckning. Exempelvis ser vi att närmare tre fjärdedelar av de studerade föreningarna har skickat brev till myndigheter under det senaste året, medan endast 9 procent har deltagit i någon form av bojkott. Ingen av de tillfrågade föreningarna har deltagit i någon husockupation; denna typ av aktivitet förekom dock i några av de andra studerade städerna. Proklamerande aktiviteter är vanligare än protestaktiviteter, men vi ser att båda formerna har en icke obetydlig omfattning bland de studerade invandrarföreningarna i Stockholm.

För att kunna säga något om huruvida omfattningen av de aktiviteter som redovisas i tabell 2 sammantaget kan betecknas som stor eller liten behöver vi sätta resultaten i relation till de andra europeiska städerna. I figur 2 har vi summerat svaren på frågorna om politiska aktiviteter på föreningsnivå till index över proklamationer respektive protester, som var för sig teoretiskt kan variera mellan 0 (om en given förening inte har varit politiskt aktiv i någon typ av proklamation respektive protest) och 100 (om en given förening har varit politiskt aktiv i samtliga typer av proklamationer respektive protester). Staplarna i diagrammet visar medelvärden för dessa index, när alla kartlagda etniska föreningar i de olika städerna beaktas.

Figur 2. Etniska föreningsars politiska aktiviteter i nio städer.

Anm: De staplar i figuren som avser "politisk aktivitet" representerar index över politiska aktiviteter utförda av etniska föreningar i de undersökta städerna. För de respektive kategorierna av aktiviteter proklamationer och protester (jfr Tabell 2) har aktivitetsgraden uttryckts på en skala 0–100 (där 0 innebar frånvaro av politiskt aktivitet, medan 100 innebär att samtliga föreningar i en given stad ägnat sig åt alla typer av proklamationer respektive alla typer av protester). De staplar som avser "politiska kandidater" representerar procentandelen föreningar i respektive stad vars medlemmar någon gång har kandiderat allmänna val.

Som framgår innehåller figur 2 också ett mått på politisk kandidatur, vilket baseras på en fråga om huruvida föreningarna i respektive stad har medlemmar som har ställt upp som kandidater i allmänna val. Staplarna anger här andelen föreningar som har svarat ja på en sådan fråga. Sett till modellen i figur 1 kan denna form av deltagande uppfattas som att föreningen samtidigt fungerar som både kanal och arena för politisk integration.

Figur 2 visar att föreningarna i Stockholm inte kan beskrivas som politiskt passiva, men inte heller som exceptionellt aktiva i jämförelse med föreningarna i andra städer. Förvisso intar Stockholm en topposition (strax före London) när det gäller andelen föreningar vars medlemmar har ställt upp som kandidater i allmänna val, något som möjligen kan ses som ett uttryck för de svenska invandrarföreningarnas institutionella integration i den politiska apparaten. Men enligt det index som summerar politiska aktiviteter i form av proklamationer är etniska föreningar i London och Madrid noterbart mer aktiva än föreningarna i Stockholm. Städerna Barcelona och Milano uppvisar ungefär samma aktivitetsgrad som Stockholm i detta avseende, vilket då innebär att endast föreningarna i tre städer (Lyon, Genève och Zürich) framstår som tydligt mer passiva i fråga om proklamationer.

En likartad bild framträder om vi istället tittar på de staplar som beskriver förekomsten av protestaktiviteter. Föreningarna i Stockholm intar även i detta avseende en genomsnittlig position, mellan ett par mer protestaktiva städer, och andra i detta avseende mer passiva. Dessa resultat pekar med andra ord inte ut Stockholm som en mer livaktig plats för etniska föreningars politiska deltagande än andra europeiska städer, om något framstår Stockholm i detta avseende snarare som en ganska genomsnittlig stad.

Etniska föreningar som arenor

Vi går nu över från etniska föreningar som kanal till att studera deras potential som arenor där medlemmarnas politiska resurser och motivation byggs upp. Först kartlägger vi deltagandet i föreningar och därefter deltagandet i olika politiska aktiviteter bland de etniska minoriteter som vi har studerat i Stockholm och övriga europeiska städer. Vi går från beskrivning till förklaring för att kunna analysera tänkbara effekter av deltagande i etniska föreningar på olika former av politiskt engagemang.

I tabell 3 ges en översiktlig beskrivning av föreningsdeltagandet bland invånare i Stockholm med bakgrund i Chile och Turkiet, samt bland invånare födda i Sverige med två föräldrar födda i Sverige ("infödda"). I den första raden anges genomsnittligt antal typer av föreningsmedlemskap från en lista med 16 olika typer av föreningar. I den andra raden anges hur stor andel av de svarande i respektive kategori som har angivit medlemskap i någon invandrarförening. Som väntat ligger det genomsnittliga antalet föreningsmedlemskap högre bland infödda än inom övriga kategorier. Vi kan också notera att personer med bakgrund i Turkiet ligger något lägre i detta avseende jämfört med personer med bakgrund i Chile. Däremot uppger som synes en högre andel med bakgrund i Turkiet att de är medlemmar i någon invandrarförening.

Tabell 3. Föreningsmedlemskap (Stockholm)⁸.

	Turkar	Chilenare	Infödda
Antal föreningsmedlemskap (genomsnitt)	2,19**	2,38**	2,99
Medlemskap i invandrarförening eller etnisk organisation (procent medlemmar)	34**	22**	3
N	227	267	323

Anm: Asteriskerna markerar skillnaden i förhållande till infödda. ** = $p < 0.01$,

I figur 3 utvidgar vi analysen till att omfatta samtliga tio städer. De mörkgrå staplarna visar andelen svarande i respektive kategori som har angett medlemskap i minst en förening (av sammanlagt sexton som räknas upp i frågebatteriet). I de ljusgrå staplarna illustreras på motsvarande sätt andelen svarande som har uppgett medlemskap i någon invandrarförening.

Figur 3 Föreningsdeltagande i tio städer (procent medlemmar i respektive kategori).

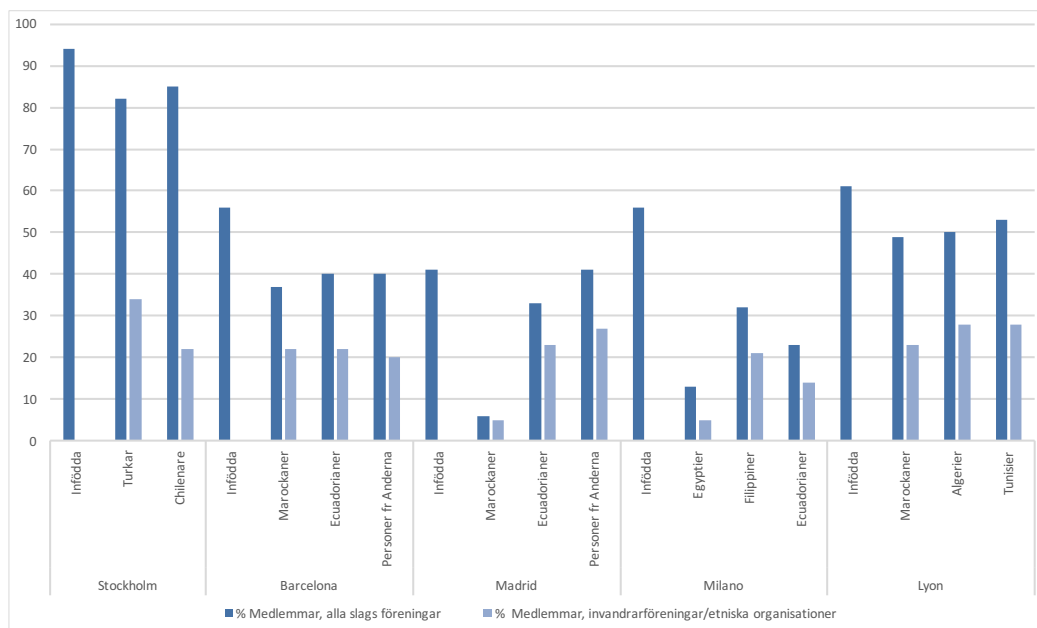
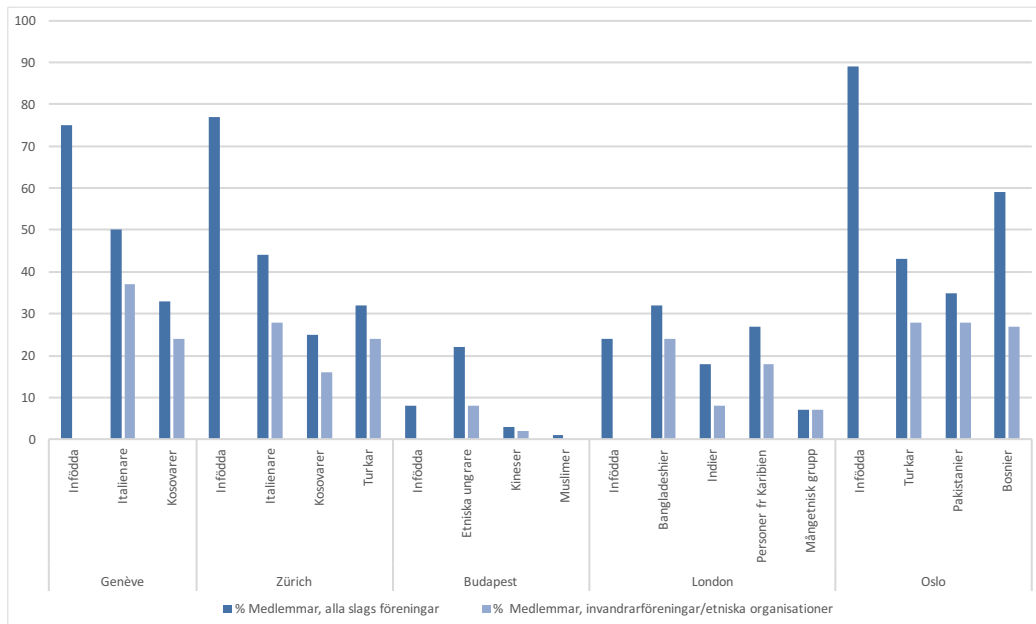

Fig 3 fortsätter på nästa sida.

Staplarna i figur 3 bekräftar att Stockholm är en region med höga medlemstal i föreningar. Infödda intar sålunda en topposition med över 90 procent av de tillfrågade som är medlemmar i minst en typ av förening. Av ännu större intresse för vårt vidarekommande är att personer med bakgrund i Chile respektive Turkiet inte ligger långt efter. Endast inrikes födda i Stockholm och Oslo noterar högre värden än dessa grupper i fråga om föreningsmedlemskap.

Om vi specifikt jämför personer med bakgrund i Turkiet i de tre städer där denna kategori studerades (Stockholm, Oslo och Zürich) ser vi att andelen medlemmar i minst en förening ligger klart högst i Stockholm. Denna jämförelse inom kategorin

med bakgrund i Turkiet ger oss alltså inte anledning att korrigera slutsatsen om de höga medlemstalen bland de studerade grupperna i Stockholm.

Samma förhållande tycks gälla för medlemskap i etniska föreningar för personer med bakgrund i Turkiet. Återigen finner vi klart högre nivåer i Stockholm än i de andra två städerna. Om vi ser till alla grupper är dock medlemskap i etniska föreningar betydligt jämnare fördelat mellan städerna än medlemskap i föreningar av alla typer. Allra högst ligger kategorin italienare i Genève medan till exempel kategorin chilensare i Stockholm ligger lägre än samtliga grupper i Genève, Lyon och Oslo. Liksom för kanalfunktionen, tycks Stockholm alltså uppvisa förhållandevis genomsnittliga värden när det gäller medlemskap i just etniska föreningar. Åtminstone några minoritetsgrupper i andra europeiska städer tycks ha minst lika goda möjligheter att delta i det etniska föreningslivet som de studerade grupperna i Stockholm.

Samtidigt bör betydelsen av att personer med utländsk bakgrund i Stockholm tycks ha mycket goda möjligheter att delta i det icke-etniska föreningslivet inte underskattas. Enligt vårt sätt att resonera (se figur 1) kan medlemskap i sådana föreningar också bidra till politisk integration, åtminstone i den utsträckning som arenamekanismen faktiskt aktiveras (mekanism 4 i figur 1). Vi skulle därför vilja veta om medlemskap i icke-etniska föreningar också främjar olika former av politiskt engagemang hos personer med utländsk bakgrund. Innan vi närmar oss en sådan analys ska vi emellertid avrunda detta avsnitt med att titta på variationen när det gäller olika former av politiskt engagemang mellan de tre studerade kategorierna i Stockholm.

Tabell 4 visar den genomsnittliga nivån för sju olika former av politiskt engagemang bland personer med bakgrund i Chile, Turkiet samt i kategorin infödda. För jämförbarhetens skull har vi här valt att arbeta med index som varierar från 0 (inget intresse/deltagande i någon av de aktiviteter som ingår i indexet) till 1 (fullt intresse/deltagande enligt respektive skala i var och en av de aktiviteter som ingår i indexet). Undantaget är röstning där siffran i tabellen ska utläsas som andelen röstande bland de svarande i respektive kategori (se appendix för mer information om vad som ingår i dessa mått). Om vi jämför de tre kolumnerna i tabellen ser vi att infödda uppvisar högre genomsnittliga nivåer än de två andra kategorierna för sex av de sju studerade formerna av politiskt engagemang. Allmänt sett tycks alltså infödda vara

både mer intresserade av politik och mer politiskt aktiva än personer med bakgrund i Chile och Turkiet. Ett undantag bör dock noteras då det gäller vad vi här kallar *publika manifestationer*, vilket inkluderar sådant som deltagande i demonstrationer och bärande av kampanjmärken. Här ligger såväl personer med bakgrund i Chile som i Turkiet på en statistiskt säkerställd högre genomsnittlig nivå än infödda. Detta resultat illustrerar betydelsen av att skilja mellan olika typer av politiska uttrycksformer. Om vi istället vänder blicken mot det vi här kallar *diskreta manifestationer*, vilket till exempel inkluderar namnunderskrifter och deltagande i bojkotter, ligger de infödda på en högre nivå, även om skillnaden i förhållande till personer med bakgrund i Chile ter sig ganska marginell. Den distinktion vi här väljer att göra mellan olika typer av vardagspolitiska aktiviteter handlar alltså om i vilken utsträckning deltagande i aktiviteten innebär att man som individ stiger fram och öppet markerar sina politiska åsikter (jfr Adman 2004, s. 25; Bang och Sørensen 1999; Micheletti 2003). Vad vi finner särskilt intressant här är alltså att mönstret bryts, genom att personer med utländsk bakgrund i Stockholm är mer engagerade än infödda när det gäller synliga aktiviteter för att påverka förhållanden i samhället.⁹

Tabell 4. Politiskt intresse och politiskt deltagande (Stockholm), medelvärden för index (0–1) respektive andel röstande.

	Turkar	Chilenare	Infödda
Intresse för lokal politik	0.43**	0.44**	0.56
Intresse för nationell politik	0.50**	0.55**	0.65
Intresse för politik i ursprungslandet	0.36	0.34	-
Röstning	0.74**	0.82	0.86
Politiska kontakter	0.12**	0.11**	0.18
Publika manifestationer	0.08*	0.14**	0.05
Diskreta manifestationer	0.25**	0.37*	0.42
N	227	267	325

Anm: Asteriskerna markerar skillnaden i förhållande till infödda. ** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Politisk integration via etniska föreningar – en jämförande analys

I vilken utsträckning kan de skillnader i politiskt intresse och politiskt deltagande som vi såg i tabell 4 hänföras till skillnader i föreningsdeltagande? Ett definitivt svar på denna fråga ligger visserligen utom räckhåll för vår studie, eftersom den bygger på tvärsnittsdata. Men vi kan ändå försöka klarlägga om det har någon betydelse för det politiska engagemanget bland personer med utländsk bakgrund huruvida de är medlemmar i etniska föreningar eller inte. Vi såg tidigare att infödda (i likhet med den infödda befolkningen i samtliga studerade städer) i genomsnitt är mer aktiva i föreningar än personer tillhörande de etniska minoriteterna. Denna skillnad (om än mindre påtaglig i Stockholm än i andra städer) skulle kunna förklara åtminstone en del av de skillnader mellan de studerade kategorierna som vi såg när det gäller politiskt intresse och politiskt deltagande. Samtidigt kan det mycket väl vara så att skillnaderna i politiskt engagemang skulle ha varit ännu större om det inte hade varit för deltagandet i invandrarföreningar. Det är tänkbart att denna typ av föreningar erbjuder en arena där personer med utländsk bakgrund kan utveckla politiska resurser och motivation med avseende på vad vi betecknat som publika manifestationer, vilket i sådana fall skulle kunna bidra till det avvikande mönster som vi såg för just denna form av politiskt deltagande.

För att kunna säga något om betydelsen av medlemskap i just invandrarföreningar behöver vi ta hänsyn till medlemskap i andra typer av föreningar. Om medlemskap i invandrarföreningar inte leder till ökat politiskt engagemang vid kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar öppnar det för två olika tolkningar. Å ena sidan kan det betyda att etniska föreningar inte erbjuder sina medlemmar den arenamekanism som medlemskap i andra typer av föreningar tycks ha. I så fall har medlemskap i etniska föreningar antingen en negativ inverkan på sina medlemmars politiska deltagande eller ingen effekt alls. Alternativt kan man tänka sig en *indirekt* positiv effekt på politiskt engagemang av medlemskap i etniska föreningar. Det skulle kunna vara så att personer som blir medlemmar i invandrarföreningar också går med i andra typer av föreningar, och att de etniska föreningarna erbjuder ett första steg in i det föreningsliv som på sikt kan öppna dörren även till ett ökat

politiskt deltagande. För att en sådan alternativ förklaring ska vara trolig behöver vi i förstone dock kunna spåra en *direkt* positiv effekt av medlemskap i invandrarföreningar på politiskt engagemang; en effekt som sedan försvinner vid kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar.

Tabell 5. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande (Stockholm)

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar		Utan kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar	
	Turkar	Chilenare	Turkar	Chilenare
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.10	0.02	0.05	0.27*
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.29*	0.02	0.04	0.25*
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	0.15	0.17	0.16	0.23*
Röstning (BRM)	-0.29	-0.12	0.05	0.06
Politiska kontakter (ORM)	-0.34*	-0.02	0.02	0.22
Publika manifestationer (ORM)	-0.03	0.16	0.31**	0.37**
Diskreta manifestationer (ORM)	-0.06	-0.20	0.68	0.12
N	227	267	227	267

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell. Värdena är logistiska regressionskoefficienter, som anger effekten av medlemskap i etniska föreningar eller invandrarföreningar, med kontroll för variablerna ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

I tabell 5 summeras resultaten från en serie regressionsanalyser där vi studerar betydelsen av medlemskap i invandrarföreningar på de sju olika formerna av politiskt engagemang med respektive utan kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar. Samma uppdelning som tidigare kvarstår här, det vill säga utifrån kate-

gorierna bakgrund i Turkiet respektive Chile. I samtliga analyser har vi beaktat ett antal kontrollvariabler som kan sägas utgöra en standarduppsättning i den här typen av undersökningar: ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering samt medborgarskap (jfr Myrberg 2007). I den vänstra delen av tabellen ser vi effekterna av medlemskap i invandrarföreningar vid kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar, medan den högra delen visar effekterna utan sådan kontroll.

Det viktigaste resultatet i tabell 5 är att medlemskap i invandrarföreningar inte verkar ha några positiva effekter vare sig på medlemmarnas politiska intresse eller på deras politiska deltagande. Vår hypotes om att förutsättningarna för politisk integration via det etniska föreningslivet skulle vara särskilt gynnsamma just i Stockholm får alltså inget stöd. När vi kontrollerar för medlemskap i andra typer av föreningar noterar vi rentav ett par statistiskt säkerställda negativa effekter av medlemskap i invandrarföreningar. Tvärt emot de optimistiska hypoteser som formulerades inledningsvis tycks våra resultat alltså visa att medlemskap i invandrarföreningar snarast är förknippat med ett lägre intresse för politik liksom ett lägre deltagande i form av politiska kontakter.

Betyder det att Putnam har rätt i att etnisk organisering utvecklar sammanbindande socialt kapital? Nej, en sådan tolkning är ingalunda självskriven, eftersom resultaten i den vänstra delen av tabellen inte berättar hela historien. I den högra delen av tabellen ser vi att flera av effekterna av medlemskap i invandrarföreningar är positiva när vi inte kontrollerar för medlemskap i andra typer av föreningar. För den chilenska gruppen kan positiva effekter av medlemskap i invandrarföreningar på politiskt intresse avseende samtliga tre nivåer noteras, och i båda de studerade minoritetsgrupperna ser vi positiva effekter på deltagande i publika manifestationer.

Likafullt tycks vi kunna dra slutsatsen att enbart medlemskap i invandrarföreningar inte utgör en tillräcklig förutsättning för politisk mobilisering bland personer med bakgrund i Chile och Turkiet. De direkta positiva effekter som framskyntar försvinner helt efter kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar. Hur ska vi tolka dessa resultat? Det finns uppenbarligen ett positivt samband av något slag mellan engagemang i de båda typerna av föreningar. Men i avsaknad av data insamlade

övertid kan vi inte dra några säkra slutsatser om vad som ligger bakom detta mönster. Vi har helt enkelt inte tillräcklig information för att klargöra orsaksriktningen i de undersökta sambanden. Frågan som kvarstår är vilken typ av föreningsdeltagande som så att säga kommer först för personer med utländsk bakgrund?

Det är naturligtvis fullt möjligt att personer med bakgrund i Chile och Turkiet går med i invandrarföreningar och andra typer av föreningar samtidigt, eller att de först går med i icke-etniska föreningar för att sedan bli medlemmar i någon etniskt orienterad förening. Men närmare till hands ligger nog ändå att personer med utländsk bakgrund initialt blir medlemmar i föreningar i vilka det språk som främst används är deras eget modersmål, för att sedan bli medlemmar i andra typer av föreningar. I så fall skulle resultaten i tabell 5 kunna tolkas just som att det finns en indirekt positiv effekt av medlemskap i invandrarföreningar på åtminstone vissa former av politiskt engagemang.

En ytterligare fråga är dock om chilenare och turkar i Stockholm skiljer sig från minoritetsgrupper i andra städer när det gäller samband av detta slag. För att besvara denna fråga har vi genomfört motsvarande regressionsanalyser stad för stad enligt samma modell som i tabell 5. Den övergripande slutsatsen av dessa analyser är återigen att Stockholm framstår som en ganska normal stad när det gäller förutsättningar för politisk integration via det etniska föreningslivet. När vi, precis som för Stockholm, prövar effekterna av medlemskap i etniska föreningar med och utan kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar ser vi ett liknande mönster i flera av de undersökta städerna (se tabellerna A1–A8 i appendix). I vissa fall (bosnier i Oslo, ecuadorianer och personer med bakgrund i Anderna i Barcelona samt kosovarer i Zürich) antyder resultaten att medlemskap i etniska föreningar verkligen har en positiv effekt på politiskt intresse (det bör dock noteras att effekten särskilt verkar gälla intresse för politiken i ursprungslandet) och på politiskt deltagande (särskilt gäller detta politiska kontakter för marockaner i Barcelona och röstning för kosovarer i Zürich). Å andra sidan finner vi också några exempel där, liksom i Stockholm, medlemskap i etniska föreningar snarare verkar ha negativa effekter på det politiska engagemanget bland de studerade minoritetsgrupperna. Den samlade bilden är dock att enbart medlemskap i etniska föreningar inte har någon stark effekt på politiskt engagemang överhuvudtaget.

En minst lika intressant observation är dock att vi i flera fall kan se – återigen som i Stockholm – att medlemskap i föreningar generellt tycks vara politiskt mobiliserande. Detta tyder på att den positiva arenamekanism som vi ofta ser i den här typen av undersökningar inte enbart gäller för den infödda delen av befolkningen i Europas städer.

Avslutande diskussion

Utgångspunkten för vår undersökning var att Stockholm, med sin historia av starkt ekonomiskt och institutionellt stöd till det etniskt baserade föreningslivet, borde erbjuda en särskilt fördelaktig möjlighetsstruktur för politisk integration via etniska föreningar. När vi summerar resultaten av våra jämförelser med andra europeiska storstäder måste vi dock dra slutsatsen att Stockholm inte lever upp till de teoretiskt och politiskt grundade förväntningarna. Detta vågar vi hävda även om kausala tolkningar utifrån de undersökta sambanden endast bör göras försiktigt. Inget i den här studien tyder på att invandrarföreningarna i Stockholm är vare sig mer kraftfulla som politiska kanaler eller mer inspirerande som arenor för politisk mobilisering, jämfört med etniska föreningar i övriga städer.

Stockholm verkar således inte erbjuda bättre förutsättningar för politisk integration via etniska föreningar än andra europeiska storstäder. Detta tyder då också på att Sverige i detta avseende inte är den förebild som man kunde förvänta. De likartade utfallen, trots de högst olika möjlighetsstrukturer som de etniska minoriteterna och deras föreningar möter, antyder snarare att institutionaliserat ekonomiskt och politiskt stöd är mindre betydelsefullt än väntat (jfr Cinalli och Giugni 2011). Å andra sidan verkar medlemskap i etniska föreningar inte ha större betydelse för den politiska mobiliseringen av personer med utländsk bakgrund i andra städer än vad det har i Stockholm. Våra resultat erbjuder därmed inte heller något stöd för mothypotesen – lanserad av Ålund och Schierup (1991) – att offentligt stöd till etniska föreningar skulle vara destruktivt för medlemmarnas politiska integration.

De resultat som har redovisats i det här kapitlet är också av intresse i relation till tidigare forskning om socialt kapital och politisk integration (Jacobs och Tillie

2004). Medan tidigare studier i olika nationella och lokala kontexter inte ger någon glasklar bild av relationen mellan olika former av föreningsdeltagande och politisk integration (jfr Tillie 2004, s. 537; Jacobs, et al. 2004, s. 552–553), indikerar vår undersökning att likheterna mellan mönstren i olika städer och för olika etniska minoriteter är större än skillnaderna. Den ger visst stöd för det vanliga påståendet att föreningsdeltagande främjar politiskt engagemang – och för att detta även gäller för etniska minoriteter i olika europeiska storstäder. Vi har dock inte funnit att medlemskap i enbart etniska föreningar skulle vara tillräckligt i detta avseende. Däremot har vi argumenterat för att etniska föreningar kan fylla en viktig roll som dörröppnare för deltagande i andra typer av föreningar, vilket i sin tur kan leda till ökad politisk mobilisering. Om denna tolkning är riktig gäller farhågorna om etniska föreningar och sammanbindande socialt kapital åtminstone inte generellt. I stället är det tänkbart att etniska föreningar i Europa har en viktig funktion att fylla när det gäller att skapa tillträde för personer med utländsk bakgrund till de arenor som hittills har dominerats av majoritetsbefolkningen. Detta kan i förlängningen i så fall också främja den politiska jämlikheten i mångkulturella demokratier.

Slutnoter kapitel 5

1. Vi kommer fortsättningsvis att använda *etniska föreningar* som generell beteckning för föreningar som organiserar medlemmar på etnisk grund. Samtidigt använder vi termen *invandrarföreningar* för etniska föreningar som verkar i Sverige, eftersom denna term är väletablerad i svensk samhällsdebatt och samhällsvetenskap.

2. Undersökningarna i Stockholm och Oslo genomfördes 2003 och 2004 inom ramen för nationellt finansierade forskningsprojekt, där det svenska projektet bar namnet *Etnisk organisering och politisk integration i storstaden* och finansierades av Riksbankens Jubileumsfond. I de andra städerna genomfördes fältarbetet under 2007 och 2008 inom ramen för det EU-finansierade forskningsprogrammet *Localmultidem* (Multicultural Democracy and Immigrants' Social Capital in Europe: Participation, Organisational Networks, and Public Policies at the Local Level). Fältarbetet för föreningsstudien i Stockholm finansierades av FAS (nuvarande Forte) genom projektet *Mångkulturell demokrati i europeiska storstäder: Lokal politik, organisatoriska nätverk och politisk integration*.

3. De mått som Cinalli och Giugni (2011) bygger sina slutsatser på är följande:

Invandrades individuella rättigheter (åtta kategorier av indikatorer)

Tillgång till tillfälliga uppehållstillstånd; Tillgång till långvariga eller permanenta uppehållstillstånd; Möjligheter till familjeåterförening; Naturaliseringsregler; Tillgång till arbetsmarknaden; Tillgång till välfärdsstaten; Antidiskrimineringslagstiftning samt Politiska rättigheter.

Invandrades kollektiva rättigheter (sex kategorier av indikatorer)

Kulturella kriterier för tillgång till rättigheter; Språkprogram; Undervisning; Religion; Media; Grupprättigheter på arbetsmarknaden (affirmative action)

Specifika möjlighetsstrukturer (fem kategorier av indikatorer)

Lokal integrationspolicy; Invandrades politiska representation; Attityder bland subnationella makthavare till invandrade och etniska föreningar; Lokala makthavares attityder till organisationer som arbetar med migrations- och/eller integrationsfrågor; Valresultat för antiinvandringspartier och radikala populistiska högerpartier.

Diskursiva möjlighetsstrukturer

Bygger på närläsning och kategorisering utifrån ett förbestämt kodningsschema av samtliga artiklar om invandring och integration i en betydelsefull tidning i varje stad under ett helt år.

4. Föreningsdelen av Oslostudien genomfördes på ett annat sätt än föreningsstudierna i Stockholm och Localmultidem-städerna, vilket innebär att materialet från Oslo här endast används som referenspunkt när det gäller individstudien.

5. Valet av invandrargrupper skedde utifrån en ganska komplicerad avvägning av flera olika aspekter. För det första behövde grupperna utgöra en tillräckligt stor population i respektive stad för att det skulle vara möjligt att göra ett urval om cirka 300 individer. För det andra skulle grupperna i varje stad representera en nyare och en äldre invandringssperiod. För det tredje skulle det i varje stad väljas minst en grupp med muslimsk bakgrund. För det fjärde skulle de utvalda grupperna vara "relevanta" i respektive stad, vilket i huvudsak definierades som att de inte skulle vara alltför små. För det femte skulle valet av grupper i den mån det var möjligt göras så att jämförelser mellan grupper med samma bakgrund i olika städer kunde genomföras (Morales och Giugni 2011: s. 13).

6. Fullständig dokumentation för samtliga delstudier i *Localmultidem* finns tillgänglig på: <https://dataverse.harvard.edu/dataverse/localmultidem>.
7. När det gäller politiska aktiviteter på individnivå kommer vi att göra ytterligare en distinktion inom kategorin protestaktiviteter, där vi skiljer mellan "högljudda" respektive "lågstämda" aktiviteter.
8. Av utrymmesskäl använder vi i tabeller och figurer benämningarna "turkar" och "chilenare" istället för det mer korrekta "bakgrund i Turkiet" respektive "bakgrund i Chile" och motsvarande när det gäller andra invandrargrupper i de övriga studerade städerna. Vi är högst medvetna om att detta rymmer en komplikation, eftersom långt ifrån alla personer med bakgrund i till exempel Turkiet betraktar sig själva som turkar. I en tidigare analys av det material som används här visar Myrberg (2009, s. 43–47) att det genomsnittliga antalet medlemskap är något högre bland personer som själva definierar sig som assyrier/syrianer (2,58 föreningsmedlemskap) och som kurder (2,56) än bland personer som definierar sig som turkar (2,03) och personer med bakgrund i Turkiet som inte angett någon etnisk tillhörighet (2,05). Det bör dock påpekas att antalet respondenter i respektive kategori är lågt (26, 38, 119 respektive 33) i dessa analyser.
9. Det är värt att notera att, den förmodligen ganska vanliga, föreställningen att personer med utländsk bakgrund enbart skulle delta i politiska aktiviteter med koppling till det egna ursprungslandet inte har något stöd i forskning (Myrberg 2007, s. 111).

Referenser

- Adman, P. (2004) *Arbetslöshet, arbetsplatsdemokrati och politiskt deltagande*. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.
- Alexander, M. (2007) *Cities and labour immigration. Comparing policy responses in Amsterdam, Paris, Rome and Tel Aviv*. Aldershot: Ashgate.
- Almond, G. och S. Verba (1963) *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Sage, Newbury Park.
- Andersen, H.S., R. Andersson, T. Wessel och K. Vilkkama (2016) The impact of housing policies and housing markets on ethnic spatial segregation: comparing the capital cities of four Nordic welfare states. *International Journal of Housing Policy*, vol. 16, s. 1–30.
- Andersson, R. (2013) Reproducing and reshaping ethnic residential segregation in Stockholm: the role of selective migration moves, *Geografiska Annaler B*, vol. 95, s. 163–187.
- Aytar, O. (2007) *Mångfaldens organisering. Om integration, organisationer och interetniska relationer i Sverige*. Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm.
- Bang, H. och E. Sørensen. (1999) Hverdagsmagerne – en udfordring til demokratiet og samfundsforskningen, i Goul Andersen, J., P. Munk Christiansen, T. Beck Jørgensen, L. Togeby och S. Vallgård (red) *Den demokratiske udfordring*. Hans Reitzels forlag, København.
- Bengtsson, B. (2004) Föreningsliv, makt och integration – ett inledande perspektiv, i Bengtsson, B. (red) *Föreningsliv, makt och integration*. Fritzes, Stockholm, s. 7–29.
- Bengtsson, B. (2010) Political Opportunity Structure and Ethnic Organisation – How Political, What Opportunities, Which Structures?, i Bay, B., B. Bengtsson och P. Strömblad (red) *Diversity, Inclusion and Citizenship in Scandinavia*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, s. 241–268.

Bengtsson, B. och N. Hertting (2015) Makten i den etnifierade staden – invandrarföreningar och lokal politik i Botkyrka, i Bengtsson, B., G. Myrberg och R. Andersson (red) *Mångfaldens dilemma. Medborgarskap och integrationspolitik*. Gleerups, Malmö, s. 121–141.

Borevi, K. (2002) *Välfärdsstaten i det mångkulturella samhället*. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.

Brady, H. (1999) Political participation, i Robinson, J. R., P. R. Shaver och L. S. Wrightsman (red) *Measures of political attitudes*. Academic Press, San Diego.

Brubaker, R. (1992) *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Cambridge: Harvard University Press.

Bäck, H. (1983) *Invandrarnas riksorganisationer*. Liber, Stockholm.

Bäck, H. och M. Soininen (1998) Immigrants in the Political Process. *Scandinavian Political Studies*, vol. 21, s. 29–50.

Caponio, T. & M. Borkert (red) (2010) *The local dimension of migration policymaking*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Cinalli, M. och M. Giugni (2011) Institutional Opportunities, Discursive Opportunities, and the Political Participation of Migrants in European Cities, i Morales L. och M. Giugni (red) *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe. Making Multicultural Democracy Work*. Palgrave, Houndmills, s. 43–62.

Favell, A. (1998) *Philosophies of integration: Immigration and the idea of citizenship in France and Britain*. New York: St. Martin's Press.

Fennema, M. (2004) The Concept and Measurement of Ethnic Community. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, s. 429–448.

Fennema, M. och J. Tillie (2001) Civic Communities, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups. *Connections*, vol. 24, s. 26–41.

González-Ferrer, A. (2011) The Electoral Participation of Naturalized Immigrants in Ten European Cities, i Morales L. och M. Giugni (red) *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe. Making Multicultural Democracy Work*. Palgrave, Houndmills, s. 63–86.

Goul-Andersen, J. (2004) *Et ganske levende demokrati*. Aarhus Universitetsforlag, Århus.

Hadenius, A. (1999) Medborgarskap, social kontext och institutioner. Perspektiv på svensk demokrati, i Amnå, E. (red) *Civilsamhället*. Fritzes, Stockholm, s. 61–80.

Hansen, P. (2014) Immigration without incorporation: EU migration policy in a post-citizenship Europe, i Guild, E., D. Kostakopoulou och C. Gortazar (red.) *The reconceptualization of European Union citizenship*. Leiden: Brill-Martinus Nijhoff, s. 361–380.

Jacobs, D., K. Phaet och M. Swyngedouw (2004) Associational Membership and Political Involvement among Ethnic Minority Groups in Brussels. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, s. 543–559.

Jacobs, D. och J. Tillie (2004) Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, s. 419–427.

Kwak, N., D. V. Shah och R. L. Holbert (2004) Connecting, Trusting and Participating: The Direct and Interactive Effects of Social Associations, *Political Research Quarterly*, vol. 57, s. 643–652.

Leighley, J. E. (2001) *Strength in Numbers? The Political Mobilization of Racial and Ethnic Minorities*. Princeton University Press, Princeton.

Marshall, T. H. ([1950] 1964) Citizenship and Social Class, i Marshall, T. H. (red) *Citizenship and Class and Other Essays*. Cambridge University Press, Cambridge, s. 65–122.

Michels, R. ([1915] 1962) *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. The Free Press, New York.

Morales, L. och M. Giugni (2011) Political Opportunities, Social Capital and the Political Inclusion of Immigrants in European Cities, i Morales L. och M. Giugni (red) *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe. Making Multicultural Democracy Work*. Palgrave, Houndmills, s. 1–18.

Morales, L. och K. Pilati (2011) The Role of Social Capital in Migrants' Engagement in Local Politics in European Cities, i Morales L. och M. Giugni (red) *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe. Making Multicultural Democracy Work*. Palgrave, Houndmills, s. 87–114.

Myrberg, G. (2007) *Medlemmar och medborgare: Föreningsdeltagande och politiskt engagemang i det etnifierade samhället*. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.

Myrberg, G. (2009) Föreningsdeltagande och föreningsattityder bland stockholmarna med bakgrund i Chile, Sverige och Turkiet, i Bengtsson, B. och C. Kugelberg (red) *Föreningsliv, delaktighet och lokal politik i det mångkulturella samhället*. Égalite, Malmö, s. 31–56.

Norris, P. (2002) *Democratic phoenix: Reinventing political activism*. Cambridge University Press, Cambridge.

Penninx, R., K. Kraal, M. Martiniello och S. Vertovec (red) (2004) *Citizenship in European cities: Immigrants, local politics and integration policies*. Farnham: Ashgate Publishing.

Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster, New York.

Putnam, R. D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, vol. 30, s. 137–174.

Rex, J. (1973) *Race, Colonialism and the City*. Routledge and Kegan Paul, London.

Rex, J. och S. Josephides (1987) Asian and Greek Cypriot Associations and Identity, i Rex, J., D. Joly, och C. Wilpert (red), *Immigrant Associations in Europe*. Gower, Aldershot, s. 11–41.

Strömblad, P. och P. Adman (2010) Political Integration through Ethnic or Non-Ethnic Voluntary Associations? *Political Research Quarterly*, vol. 63, s. 721–730.

Strömblad, P. och B. Bengtsson (2009) Empowering Members of Ethnic Organisations: Tracing the Political Integration Potential of Immigrant Associations in Stockholm, *Scandinavian Political Studies*, vol. 32, s. 296–314.

Strömblad, P. och B. Bengtsson (kommande) Collective Political Action as Civic Voluntarism: Analysing Ethnic Associations as Political Participants by Translating Individual Level Theory to the Organizational Level. Accepterad för publicering i *Journal of Civil Society*.

Theiss-Morse, E. och R. J. Hibbing (2005) Citizenship and Civic Engagement, *Annual Review of Political Science*, vol. 8, s. 227–249.

Tillie, J. (2004) Social Capital of Organisations and their Members: Explaining the Political Integration of Immigrants in Amsterdam. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, s. 529–541.

Togeby, L. (2004) It Depends... How Organisational Participation Affects Political Participation and Social Trust Among Second-Generation Immigrants in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, s. 509–528.

van Ingen, E. och T. van der Meer (2016) Schools or Pools of Democracy? A Longitudinal Test of the Relation Between Civic Participation and Political Socialization. *Political Behavior*, vol 38, s. 83–103.

Verba, S. och N. H. Nie (1972) *Participation in America. Political Democracy and Social Equality*. Harper and Row, New York.

Verba, S., K. L. Schlozman och H. E. Brady (1995) *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press, Cambridge.

Vertovec, S. (2007) Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies* 30(6): 1024–1054.

Warren, M. E. (2001) *Democracy and Association*. Princeton University Press, Princeton.

Zapata Barrero, R. (2013) *Diversity management in Spain: New dimensions, new challenges*. Manchester: Manchester University Press.

Ålund, A. och C-U. Schierup (1991) *Paradoxes of Multiculturalism: Essays on Swedish Society*. Aldershot, Avebury.

Appendix

Kodning av variabler baserade på individstudien

Beroende variabler

Intresse för lokal politik, nationell politik och politik i ursprungslandet:

Intressevariablerna är kodade på en skala från 0 till 1, där 0 står för "Inte alls intresserad", 0,33 för "Inte särskilt intresserad", 0,67 för "Ganska intresserad" och 1 för "Mycket intresserad".

Politiska kontakter:

Ett additivt index bestående av fyra olika indikatorer: "Kontaktat politiker", "Kontaktat myndigheter", "Kontaktat media" samt "Kontaktat advokat". Indexet har kodats om till skala från 0 till 1.

Röstning:

I Oslo och Stockholm anger denna variabel huruvida man har röstat eller inte i det senaste lokalvalet (1 för de som uppgett att de röstade och 0 för de som inte gjorde det). I de övriga städerna bygger variabeln på en fråga om röstningsintention (med motsvarande kodning).

Publika manifestationer:

Ett additivt index bestående av följande fyra indikatorer: "Arbetat för politiskt parti", "Burit kampanjmärke", "Deltagit i offentlig demonstration" samt "Deltagit i strejk". Indexet har kodats om till en skala från 0 till 1.

Diskreta manifestationer:

Ett additivt index bestående av följande fyra indikatorer: "Skrivit under namninsamling", "Deltagit i bojkott", "Köpt något av politiska orsaker/Bojkott" samt "Skänkt pengar". Indexet har kodats om till en skala från 0 till 1.

Huvudsakliga oberoende variabler

Medlemskap i förening:

Ett additivt index baserat på frågor om medlemskap i följande 15 föreningstyper: "Idrottsförening", "Kulturförening", "Fackförening", "Yrkesorganisation", "Humanitär hjälporganisation", "Miljöorganisation", "Fredsorganisation", "Religiös organisation", "Antirasistisk organisation", "Ungdomsorganisation", "Pensionärsorganisation", "Kvinnorganisation", "Boendeorganisation", "Annan förening". Varje rapporterat medlemskap är kodad 1, vilket ger ett additivt index som teoretiskt varierar mellan 0 och 15.

Medlemskap i etnisk förening eller invandrarförening:

Ett additivt index baserat på frågor om medlemskap i ovanstående 15 föreningstyper om respondenterna på en följdfråga har rapporterat att föreningen är en etniskt orienterad förening eller en förening vars medlemskår huvudsakligen består av personer med utländsk bakgrund plus en fråga om medlemskap i föreningstypen "Etnisk förening eller invandrarförening". Varje rapporterat medlemskap är kodad 1, vilket ger ett additivt index som teoretiskt varierar mellan 0 och 16. Om respondenten har angett att föreningen är att betrakta som en etnisk förening eller invandrarförening enligt ovanstående kodas svaret för denna förening som 0 i det generella indexet för medlemskap i förening.

Kompletterande tabeller – analyser baserade på respondenter i övriga städer

Tabell A1. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Oslo).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i andra typer av föreningar		
	Turkar	Bosnier	Pakistanier	Turkar	Bosnier	Pakistanier
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.09	-0.02	0.13	0.17*	0.08	0.23**
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.08	0.05	-0.05	0.12	0.18*	0.44**
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	-0.21	0.26 *	0.18	-0.08	0.35**	0.23*
Röstning (BRM)	0.33	-0.28	0.15	0.29*	0.10	0.31**
Politiska kontakter (ORM)	0.38	0.03	0.13	0.41**	0.23*	0.38**
Publika manifestationer (ORM)	0.09	0.05	0.23	0.27**	0.30**	0.40**
Diskreta manifestationer (ORM)	-0.08	-0.25	0.33	0.18*	0.00	0.52**
N	298	286	293	298	286	293

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Tabell A2. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Barcelona).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		
	Marock- aner	Ecuadori- aner	Personer från Anderna	Marock- aner	Ecuadori- aner	Personer från Anderna
Intresse för lokal politik (ORM)	0.01	0.13	0.15	0.28	0.28*	0.28*
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.07	0.19	0.30	0.08	0.24	0.42**
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	0.31	0.39*	0.71**	0.20	0.39**	0.63**
Röstning (BRM)	0.20	0.08	-0.25	0.28	-0.05	0.08
Politiska kontakter (ORM)	0.60*	0.35	-0.23	0.62**	0.28	0.33*
Publika manifestationer (ORM)	0.44	-0.16	0.00	0.43*	0.16	0.28
Diskreta manifestationer (ORM)	0.41	0.26	-0.29	0.44*	0.35*	0.26
N	218	254	251	218	254	251

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$

Tabell A3. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Madrid).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		
	Marock- aner	Ecuadori- aner	Personer från Anderna	Marock- aner	Ecuadori- aner	Personer från Anderna
Intresse för lokal politik (ORM)	0.22	-0.27	-0.04	0.01	-0.09	0.17
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.23	-0.45**	-0.17	-0.01	-0.15	0.18
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	-0.26	0.23	0.15	-0.10	0.09	0.30**
Röstning (BRM)	i.u.	-0.15	-0.40	n.e.	0.05	-0.12
Politiska kontakter (ORM)	0.33	0.04	-0.28	1.11**	0.24	0.38*
Publika manifestationer (ORM)	0.57	-0.20	-0.21	1.57*	0.40**	0.41**
Diskreta manifestationer (ORM)	0.14	-0.02	-0.28	0.28	0.25	0.19
N	284	289	271	284	289	271

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

i.u. = ingen uppgift, omöjligt att skatta effekten på grund av brist på empirisk variation.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Tabell A4. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Lyon).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		
	Marockaner	Algerier	Tunisier	Marockaner	Algerier	Tunisier
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.09	0.01	-0.09	0.31	0.28**	0.19
Intresse för nationell politik (ORM)	0.10	-0.06	-0.01	0.22	0.10	0.05
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	0.14	0.14	0.27	0.30	0.27**	0.13
Röstning (BRM)	-0.03	-0.13	0.72	0.29	-0.04	0.76
Politiska kontakter (ORM)	0.39	-0.01	-0.23	0.87	0.23**	0.13
Publika manifestationer (ORM)	-0.24	-0.02	-0.53*	0.60*	0.28**	-0.22
Diskreta manifestationer (ORM)	-0.76	-0.15	-0.49	-0.10	0.18**	-0.23
N	111	455	128	111	455	128

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Tabell A5. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Milano).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		
	Egyptier	Filippiner	Ecuadorianer	Egyptier	Filippiner	Ecuadorianer
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.31	-0.04	-0.11	0.09	0.30**	0.46**
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.45	-0.05	0.16	0.26	0.34**	0.31**
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	-0.30	0.07	0.11	0.20	0.24*	0.19
Röstning (BRM)	-0.15	0.16	-0.11	0.53	0.27	0.15
Politiska kontakter (ORM)	0.30	0.22	-0.71	0.92*	0.41**	0.46
Publika manifestationer (ORM)	-0.17	-0.30	-1.04	0.22	0.35*	0.46
Diskreta manifestationer (ORM)	0.52	-0.22	-0.85	0.69	0.31*	0.27
N	274	290	282	274	290	282

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Tabell A6. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Zürich).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		
	Turkar	Italienare	Kosovarer	Turkar	Italienare	Kosovarer
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.06	0.00	0.35*	0.02	0.22**	0.32**
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.09	-0.01	0.54**	0.01	0.20**	0.37**
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	0.25	0.08	0.06	0.14	0.10	0.08
Röstning (BRM)	-0.20	0.04	0.89**	0.27*	0.12	0.17
Politiska kontakter (ORM)	0.13	0.05	0.25	0.45**	0.29**	0.39**
Publika manifestationer (ORM)	0.20	0.28	-0.23	0.29**	0.36**	0.37**
Diskreta manifestationer (ORM)	0.05	-0.07	-0.25	0.51**	0.24**	0.28*
N	286	290	291	286	290	291

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Tabell A7. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (Genève).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar	
	Italienare	Kosovarer	Italienare	Kosovarer
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.12	0.03	0.25**	0.31**
Intresse för nationell politik (ORM)	0.06	-0.15	0.16	0.21
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	0.28	0.05	0.32**	0.06
Röstning (BRM)	0.05	-0.31	0.23	-0.10
Politiska kontakter (ORM)	-0.13	0.04	0.28*	0.27**
Publika manifestationer (ORM)	-0.12	-0.65*	0.26	-0.16
Diskreta manifestationer (ORM)	-0.30*	-0.01	0.14	0.04
N	290	285	290	285

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

Tabell A8. Regressionsanalyser av effekten av medlemskap i etniska föreningar på politiskt intresse och politiskt deltagande med kontroll för ålder, kön, utbildning, sysselsättning, språkfärdighet, upplevd diskriminering och medborgarskap (London).

Beroende variabel	Med kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar			Utan kontroll för medlemskap i olika typer av föreningar		
	Bangladeshier	Indier	Personer från Brittiska Karibien	Bangladeshier	Indier	Personer från Brittiska Karibien
Intresse för lokal politik (ORM)	-0.02	-0.21	-0.09	0.24	0.08	0.12
Intresse för nationell politik (ORM)	-0.06	-0.35	-0.16	0.28	-0.14	0.20
Intresse för politik i ursprungslandet (ORM)	0.29	0.04	0.11	0.21	0.03	0.38
Röstning (BRM)	-0.02	-0.04	0.04	0.21	0.55	0.22
Politiska kontakter (ORM)	0.25	-2.11	-2.54	0.49	-1.11	-1.11
Publika manifestationer (ORM)	0.38	0.84	-0.51	0.99**	0.48	-0.05
Diskreta manifestationer (ORM)	0.24	-0.38	-0.78	0.72**	-0.36	-0.05
N	248	191	225	248	191	225

Anm: BRM = Binär regressionsmodell, ORM = Ordinal regressionsmodell.

** = $p < 0.01$, * = $p < 0.05$.

6. Att främja valdeltagande

Mikael Spång, docent i statsvetenskap, Malmö högskola

Inledning

Hur kan man förmå fler människor att använda sig av sin rösträtt? Det är en fråga som ofta diskuteras i samband med allmänna val. Särskild uppmärksamhet brukar riktas mot grupper som är mindre benägna än andra att rösta, till exempel unga vuxna och utrikes födda. Att förverkliga ett högt och jämnt valdeltagande är ett av demokratipolitikens mål. Högt deltagande innebär ”att valresultaten mer korrekt avspeglar de olika intressen och åsikter som uttrycks i samhället” (Regeringens skrivelse 2013/14:61, s. 6).

I detta kapitel diskuteras skälen för demokratifrämjande arbete, med särskild inriktning på högre och jämnare valdeltagande. Jag redogör för hur regering och riksdag resonerat inom ramen för vad som numera kallas demokratipolitik, och ger en återblick på motsvarande arbete under decennierna närmast före millennieskiftet.

Men vilka metoder är lämpliga och framgångsrika i det demokratifrämjande arbetet? Olika vägar har prövats de senaste årtiondena – bland annat skriftlig information men också metoder som lägger tonvikten på sociala möten. Det senare har varit vanligt hos så kallade *demokratiambassadörer*.

Ett flertal kommuner har de senaste tio åren arbetat med sådana ambassadörer, bland annat Borås, Botkyrka, Halmstad, Göteborg, Malmö, Sundbyberg och Växjö.¹ Ambassadörerna är vanligtvis yngre personer som genom samtal och andra aktiviteter arbetar för att få människor att rösta, ofta i bostadsområden med särskilt lågt valdeltagande.

Jag granskar demokratiambassadörernas arbete i några kommuner. Arbetet är värt att uppmärksamma dels för att det tidigare undersökts endast sparsamt, dels därför att det ofta framhåvts som en framkomlig väg för att öka valdeltagandet. Den senaste demokratiutredningen hör till dem som anser att demokratiambassadörer är lämpliga och framgångsrika instrument (SOU 2016:5, s. 147ff). Det finns forskning som stöder att framför allt fokus på möten med väljare är en effektiv metod, men det ska samtidigt påpekas att forskningen är begränsad (se till exempel Beckman 2009).

Forskarna uppmärksammar även ett antal problem i sammanhanget. Demokratifrämjande satsningar är ofta kortsiktiga; de formuleras från ett utifrån- eller uppifrånperspektiv, och risken finns att de väcker människors misstro snarare än intresse för att gå till vallokalen (se till exempel Beckman 2009; Bäck & Soininen 2004; Dahlström & Möller 2004; Velásquez 2005). Mitt kapitel ventilerar dessa problem och granskar om de har bäring på demokratiambassadörernas arbete.

Syfte och frågor

Det här kapitlet handlar om hur valdeltagandet kan främjas bland utrikes födda utifrån tillgänglig forskning, utredningar och utvärderingar. Tre aspekter står i fokus: regeringens och riksdagens argument för att prioritera ett ökat valdeltagande, vilka metoder som tillämpas av staten och kommunerna för att främja valdeltagandet samt vissa problem som de demokratifrämjande insatserna kan ge upphov till.

Följande frågor ställs i kapitlet:

1. Vilka är skälen till att främja valdeltagande?
2. Vilka metoder har använts för att främja valdeltagandet?
3. Vilka problem finns med insatser för att främja valdeltagandet?

Material

Jag sammanställer resultat från tidigare forskning, utredningar och uppföljningar samt från propositioner som rör demokratifrämjande insatser. Resultaten diskuteras i förhållande till mina tre frågor ovan. Huvuddelen av forskningen har gjorts som utvärderingar av projekt och satsningar vid allmänna val, medan annat producerats inom ramen för mer allmänna undersökningar och utredningar om demokrati och politiskt deltagande. Vid granskningen av demokratiambassadörerna beaktar jag även forskning om delaktighet och deltagande i förorter och stadsdelar med låg medelinkomst och en hög andel utrikes födda.

Material om lokala demokratiambassadörer i Botkyrka kommun, Göteborgs och Malmö stad samt Södertälje kommun analyseras. Jag studerar kommunernas egna beskrivningar och uppföljningar av projekten samt i något fall också metodguider som producerats inom projektens ramar.

Valdeltagande

Från början av 1980-talet och fram till 2000-talets inledning sjönk valdeltagandet i Sverige. I riksdagsvalet 1976 röstade 91,8 procent av de röstberättigade, vilket var den högsta siffran sedan allmän rösträtt infördes. År 2002 låg deltagandet strax över 80 procent. Under de tre senaste valen har siffrorna ökat på nytt. I riksdagsvalet 2014 röstade 85,8 procent av de röstberättigade. I kommunal- och landstingsvalen samma år var deltagandet något lägre, 82,8 procent respektive 82,4 procent (SOU 2016:5, s. 119f).

Valdeltagandet skiftar emellertid mellan olika grupper. Socioekonomiska faktorer som utbildning och inkomst har stor inverkan på benägenheten att rösta, men det finns också skillnader som hänger samman med ålder och födelse land. Ungefär 81 procent av de unga vuxna i åldrarna 18–29 år röstade i riksdagsvalet 2014. Bland dem som är födda utomlands låg siffran på ungefär 72 procent.

Om vi ser till både ålder och födelseland sammantaget framträder ännu större skillnader. I riksdagsvalet 2014 deltog ungefär 66 procent av de utrikes födda unga vuxna (18–25 år), jämfört med 84 procent av de inrikes födda i samma åldrar. Valdeltagandet bland utrikes födda ökar förvisso i takt med människors vistelsetid i Sverige, men ligger ändå generellt lägre än bland personer födda i Sverige (SOU 2016:5, s. 120ff; se också inledningen till denna bok samt Bevelanders & Hutchesons kapitel).

Landstings- och kommunalvalen uppvisar en liknande bild som riksdagsvalen. Eftersom utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd har rätt att rösta i kommun- och landstingsvalet, är gruppen röstberättigade utrikes födda större där än i riksdagsvalet.² För svenska medborgare låg deltagandet i kommunvalen 2014 på 85,9 procent. Bland utländska medborgare var siffrorna betydligt lägre, endast 36 procent. Dessutom finns ett samband mellan valdeltagande och födelseregion. Till exempel röstade 46,1 procent av väljarna med medborgarskap i en afrikansk stat i 2014 års val till kommunfullmäktige, men bara 29,1 procent av de röstberättigade med medborgarskap i en asiatisk stat (SCB 2017). Även valdeltagandet i socialt stigmatiserade förorter och stadsdelar i storstadsområdena uppvisar stora skillnader.³ De tio valdistrikten med lägst andel röstande i valet 2014 fanns i Malmö, Södertälje och Stockholm, i områden med låg medelinkomst och en stor andel utrikes födda (SOU 2016:5, s. 124).

Bakgrund till insatser för att främja valdeltagande

Att fostra människor till goda medborgare, som bland annat utnyttjar sin rösträtt, har varit ett samhällsintresse under lång tid (se till exempel Dahlstedt 2009; Nilsson 2005).⁴ När rösträtten i kommunal- och landstingsval utvidgades 1976 till att omfatta även utländska medborgare, gjordes särskilda insatser för att förmå människor att verkligen gå till vallokalerna.⁵ Liknande kampanjer genomfördes även under de närmast följande valen. Med tveksamt resultat, ansåg Statens invandrarverk som

hade ansvaret. Verket tyckte att de politiska partierna borde spela en mer framträdande roll i det demokratifrämjande arbetet (Dahlström & Möller 2004).

Partierna tog sig emellertid inte an uppdraget, och under 1980- och 1990-talen minskade även kommunerna sina insatser. Andelen kommuner som satsade på riktade åtgärder till utländska medborgare sjönk från 57 till 27 procent mellan 1979 och 1998 (Bäck & Soininen 2004, s.16).

Valdeltagandet minskade som sagt under 1980- och 1990-talen. Regeringen och riksdagen uttryckte viss oro över inte minst skillnaderna mellan olika grupper av röstberättigade. Ambitionen att få fler att rösta blev en hörnsten i den så kallade demokratipolitik som utformades i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet (Regeringens proposition 2001/02:80; se också Petersson 2001).

Skäl att främja valdeltagande

Vilka skäl för demokratifrämjande insatser har regeringen och riksdagen anfört de senaste årtiondena? Det är ämnet för det här avsnittet.

I propositionen om demokratipolitik (2001/02:80) följde den dåvarande socialdemokratiska regeringen upp den nyss avslutade demokratiutredningens förslag (SOU 2000:1) att skapa en långsiktig strategi för demokratiarbetet. Regeringen slår fast att demokratin är väl förankrad i Sverige men betonar också att det finns utmaningar vad gäller hur väl den fungerar: "Marginalisering, utanförskap och passivitet är demokratins främsta utmaningar framöver" (Regeringens proposition 2001/02:80, s. 20).

Regeringen formulerade ett antal långsiktiga målsättningar, med ett ökat valdeltagande som en särskilt betydelsefull punkt. Lågt deltagande "riskerar leda till en bristande representativitet i de folkvalda församlingarna såväl demografiskt som värderingsmässigt" (Regeringens proposition 2001/02:80, s. 32). Unga, arbetslösa och personer med utländsk bakgrund hamnade i blickpunkten. Bland

annat måste samhället "möjliggöra för de personer med utländsk bakgrund som upplever ett utanförskap att utöva ett självständigt medborgarskap. Först när det uppfattas som reellt möjligt kan man förvänta sig att medborgarna tar det initiativ som krävs för att utöva det" (Regeringens proposition 2001/02:80, s. 35).

Alliansregeringen införde 2008 nya riktlinjer för demokratipolitiken (Regeringens proposition 2008/09:1). "En levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks och de mänskliga rättigheterna respekteras" (Regeringens proposition 2008/09:1, s. 56) blev det nya målet. Ambitionen hade breddats jämfört med tidigare. Demokratipolitiken skulle nu omfatta även inflytande och insyn under perioden mellan val, respekt för och förverkligande av mänskliga rättigheter och värnande av demokratin mot våldsbejakande extremism.

I en skrivelse 2013 (Regeringens skrivelse 2013/14:61, s. 6f) utvecklade och preciserade den borgerliga regeringen målen. "En förutsättning för att de beslutsfattande politiska församlingarna ska anses agera utifrån folkets mandat är att tillräckligt många av de röstberättigade deltar i de allmänna valen" (Regeringens skrivelse 2013/14:61, s. 12). Ett högt valdeltagande ger de förtroendevalda ett starkare mandat att företräda väljarna – och ett kvitto på demokratins förankring och legitimitet. Dessutom har det betydelse för den grundläggande politiska jämlikheten i en demokrati, eftersom höga röstetal "innebär att de intressen och åsikter som uttrycks av olika grupper i samhället kommer till uttryck i valresultaten" (Regeringens skrivelse 2013/14:61, s. 12). Det kan "skapa en mer jämlik maktfördelning i samhället" (Regeringens skrivelse 2013/14:61, s. 12). Konstitutionsutskottet anförde samma argument som regeringen i frågan (Konstitutionsutskottets betänkande 2013/14:KU34).

I budgetproposition för 2016 ville regeringen⁶ separera mänskliga rättigheter från demokratipolitiken, och såg demokratipolitikens mål som "en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks" (Regeringens proposition 2015/16:1. Utgiftsområde 1. Rikets styrelse, s. 90). De tidigare målen – fokus på valdeltagande, inflytande och insyn mellan valen och förebyggande av extremism – ska gälla även i fortsättningen, föreslog man. Att höja valdeltagandet bland unga vuxna och utrikes födda är fortsatt intressant. Det är "särskilt angeläget att fortsät-

ta genomföra insatser som kan bidra till att valdeltagandet ökar i socioekonomiskt svaga stadsdelar där valdeltagandet är lågt” (Regeringens proposition 2015/16:1. Utgiftsområde 1. Rikets styrelse, s. 98).

Viljan att gå till vallokalerna har ökat på senare tid, noterar den senaste demokratiutredningen, som lämnade sitt betänkande i början av 2016 (SOU 2016:5, kapitel 5). Det finns inte heller något som tyder på kraftigt sjunkande valdeltagande framöver, menar utredarna, men skillnaderna mellan olika grupper bör definieras som ett problem. Därför behöver till exempel organisationer i civilsamhället stöd för att upprätta lokala resurscentrum för delaktighet. Det kan förbättra informationen och samtidigt bli en framkomlig väg för att minska människors upplevelse att inte kunna påverka sin situation (SOU 2016:5, s. 141ff). Dessutom är det angeläget att skapa mötesplatser mellan människor. Utredningen vill också se riktade åtgärder för att öka valdeltagandet i vissa stadsdelar och bostadsområden. Kommunernas demokratiambassadörer lyfts här fram som framgångsrika satsningar (SOU 2016:5, s. 148).

Regering och riksdag anger sammanfattningsvis ett par skäl att främja valdeltagandet. Det bör ses som ett uttryck för att demokratin har förankring. Röstningsbenägenheten hos olika grupper är framför allt ett problem om det innebär att åsikter och uppfattningar inte kommer fram inom politiken. Bristande representativitet åsiktsmässigt, men också i demografiskt avseende, är två återkommande argument för att främja ett högt och jämnt deltagande.

Samma argument återfinns också i normativt orienterad politisk teori. Högt valdeltagande ses som något eftersträfvansvärt, och särskild vikt brukar läggas på ett jämnt deltagande bland olika grupper (se till exempel Beckman 2009; Martinsson 2007). Beckman (2009, s. 14ff) argumenterar för det senare i termer av politisk jämlikhet. Jämlikheten kan ses på två sätt, menar han: antingen som en fråga om politiskt inflytande eller som en fråga om våra möjligheter att påverka.

Det avgörande för demokratin, enligt det förra synsättet, är att medborgarna har ett jämnt inflytande över lagstiftning och beslut. För det andra synsättet är det ett problem i sig om vissa grupper deltar i mindre utsträckning än andra, påpekar

Beckman, detta oavsett om det beror på att människor inte vill delta eller inte har de nödvändiga resurserna, som kunskap, tid och nätverk. Om det är möjligheterna till inflytande som är kärnan, blir lågt valdeltagande problematiskt främst om människor har ojämlika demokratiska resurser.⁷

Metoder att främja valdeltagande

I detta avsnitt diskuteras några av de metoder som använts för att öka valdeltagandet under de senaste årtiondena. Informationsinsatser har länge varit en stomme i det demokratifrämjande arbetet. En del kommer från myndigheter och andra offentliga organ, till exempel genom att Valmyndigheten beskriver hur ett val går till. En annan del har karaktären av politisk reklam och ingår i de politiska partiernas kampanjarbete.

Informationens tillgänglighet och spridning har ändrats i takt med att kanalerna utvecklats (Bäck & Soininen 2004; Dahlström & Möller 2014; Jendel & Nord 2012; Wohlgemuth, Almgren & Pettersson 2007). Tankegångar från mitten av 1970-talet om hur utrikes föddas valdeltagande kan främjas har länge varit vägledande, visar Dahlström och Möller (2004). Strategin är delvis inriktad på skriftlig information på lättfattlig svenska och viktiga invandrarspråk, men man vill också förklara valens betydelse i det svenska samhället och berätta hur valen går till.

Utvärderingar visade att strategin haft tveksamma effekter. Statens invandrarverk ifrågasatte om inriktningen på skriftlig information var särskilt lämplig.

Vid sidan av skrifter och politisk reklam är det vanligt med möten och kontakter med väljare. Det kan till exempel handla om dörrknackning, torgmöten, att anordna festivaler och konserter, föreläsningar, workshops och seminarier. Dörrknackning har länge ingått i de politiska partiernas kampanjarbete. Festivaler och konserter har tillkommit de senaste årtiondena i ett försök att nå ut till unga vuxna. Det har förvisso prövats i Sverige, men det har också funnits kritiker som beskrivit exempelvis konserter som jippon. Att röra sig bland folk på offentliga platser eller att anordna särskilda möten på bibliotek och skolor och tillsammans med föreningar,

är några andra former (Beckman 2009, s. 24f; Bäck & Soininen 2004, s. 71ff; Jendel & Nord 2012).

Bör satsningarna inriktas på särskilda grupper eller till den breda allmänheten? Det är en fråga som ofta uppmärksammas. Riktade insatser måste anpassas till särskilda målgrupper. Det kan exempelvis handla om konserter för att nå en yngre publik eller om att sprida information på andra språk än svenska till grupper av utrikes födda. Det senare är vanligt, dels i information från myndigheter, dels när politiska partier informerar och gör politisk reklam. Insatser i särskilda stadsdelar, något som demokratiambassadörer ofta praktiserat, är ytterligare en infallsvinkel (Beckman 2009, s. 29ff; Bäck & Soininen 2004; Wohlgemuth, Almgren & Pettersson 2007).

Det finns relativt lite forskning om vilka metoder som lyckats höja valdeltagandet mest effektivt. Därför är det svårt att dra entydiga slutsatser, noterade Beckman (2009) i sin sammanställning av forskning och utvärderingar. Visst stöd finns emellertid för att satsningar på särskilda grupper har haft positiva effekter på valdeltagandet. Utvärderingar av demokratiambassadörernas arbete vid valen 2002 och 2006 – och även internationell forskning – pekar i den riktningen (Beckman 2009, s. 17ff; Bäck & Soininen 2004, s. 261f). Det finns också indikationer på att icke-konventionella metoder (som konserter, festivaler och liknande) kan vara en framkomlig väg att nå ut till vissa väljargrupper, till exempel unga vuxna, även om forskningen är begränsad (Beckman 2009, s. 24ff). Vidare finns forskningsstöd för att möten och kontakter har positiva effekter på deltagandet.

Vi vet fortfarande för lite om hur fruktbart det är att anpassa metoderna vad gäller språk exempelvis, och för lite om bakgrunden hos personerna som anlitas för det praktiska jobbet (Beckman 2009, s. 29ff). Henry Bäck och Maritta Soininen (2004, del 2) har utvärderat insatser vid 2002 års val och undersökt vilken påverkan som språkligt anpassat informationsmaterial hade. Det uppmärksammades förvisso av målgruppen, men forskarna fann inte något stöd för att informationen också påverkade benägenheten att rösta.

Demokratiambassadörer

Tanken med demokratiambassadörer är att öka valdeltagandet. De har använts i flera kommuner vid de senaste valen, och den nya demokratiutredningen ser deras arbete som en framgångsrik väg att öka valdeltagandet (SOU 2016:5, s. 148). Jag ska här ge exempel från fyra kommuner: Botkyrka, Göteborg, Malmö och Södertälje.

Ambassadörerna har bland annat rekryterats i samarbete med Arbetsförmedlingen, ungdomsfullmäktige, lokala föreningar och med hjälp av eldsjälar. En del har självmant anmält sitt intresse. De har fått en grundutbildning inriktad på valen, demokratibegreppet och demokratiska arbetssätt, syftet med ambassadörsarbetet och träning i relevanta aktiviteter. I Botkyrka kommun (2014) fick samhällsinformatörerna också en kortare träning i retorik, konsten att argumentera. I Malmö stad (2010a) betonade man värdegrundsarbete, till exempel betydelsen av likabehandling och öppenhet i möten med människor, och värdegrundens koppling till ambassadörernas roll. Kommunerna var också tydliga med att arbetet inte hade någon partipolitisk karaktär – det måste vara politiskt neutralt (Botkyrka kommun 2014; Malmö stad 2010a; SDF Västra Hisingen 2014; Södertälje 2014).

Unga vuxna är ambassadörernas främsta målgrupp, men också utrikes födda och personer med utländsk bakgrund, samt några andra grupper som är mindre benägna att gå och rösta. Ofta har projekten tagit sikte på stadsdelar och bostadsområden med särskilt lågt valdeltagande. Några kommuner har bekostat insatserna med egna medel, och i andra fall har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor stått för finansieringen (Botkyrka kommun 2014; Malmö stad 2010a; SDF Västra Hisingen 2014; Södertälje 2014).

En viktig punkt i satsningen på demokratiambassadörer är att rekrytera personer med erfarenheter och kunskaper från de bostadsområden där de ska arbeta i första hand. Kunskaper i olika språk har ansetts meriterande. Stadsdelsförvaltningen i Västra Hisingen i Göteborg hoppades 2014 att ambassadörerna ”kommer att vara personer som har positivt inflytande i området som våra invånare känner och har förtroende för och som kan prata och förklara på andra språk än svenska” (SDF

Västra Hisingen 2014). Samma sak betonades vid intervjuer med samordnare och projektledare, gjorda vid en uppföljning året efter (Bruseman 2015). Förankring i den aktuella stadsdelen var en väsentlig kvalitet. Ambassadörerna fick inte uppfattas som några som kom "utifrån" för att lära de boende hur de ska bete sig (Bruseman 2015).

I Malmö valde man en liknande ansats som i Göteborg. Vid utvärderingen av 2010 års arbete framhölls att Malmö-ambassadörerna haft en:

[E]xceptionell position inom personliga sociala nätverk för att fånga upp intressen samt identifiera behov och kunskapsluckor i sin vardag och närmiljö. De gemensamma identifikationspunkterna och den med målgruppen delade verkligheten har varit en viktig förutsättning för möjligheten att leda dialoger, sprida information och öka förståelsen för kommunen (Malmö stad 2010a, s. 15).

Kommunerna har arbetat med skiftande metoder. Några har gjort informationssatsningar, och till exempel distribuerat material från Valmyndigheten och kommunspecifik information. Materialet har delats ut på allmänna platser och via sociala medier. I Malmö stad (2010a, s. 25f) använde man sig av kanaler som Facebook, Twitter och YouTube. Ett inslag är kortare filmer med budskapet "Vi ska rösta" där personer berättar om varför de ska gå till valurnorna. I Botkyrka kommun (2014: 13) skickade man ut sms inför valet. I Södertälje (2014) tog man fram en mobilapplikation med valinformation.

Att skapa möten med potentiella väljare är en central uppgift. Vissa möten uppstår i samband med att information delas ut på allmänna platser. Tyvärr visar utvärderingar att det är svårt att träffas på detta sätt. Andra vägar har visat sig mer framgångsrika – till exempel möten med människor som besöker medborgarkontor eller bibliotek. Vidare kan ambassadörerna arbeta uppsökande, knacka dörr eller finnas på plats där många människor sammanstrålar, exempelvis vid festivaler och liknande arrangemang. Människor kan också sökas upp i föreningslokaler och på fritidsgårdar, och i Södertälje på gym och pendeltåg (Botkyrka kommun 2014; Malmö stad 2010a; SDF Västra Hisingen 2014; Södertälje 2009). I Botkyrka (2014) knackade samhällsinformatörerna dörr. I Malmö (2010a) valde man att avstå från

dörrknackning – det uppfattades som alltför påträngande. Andra möten har haft en mer organiserad karaktär, till exempel workshops och seminarier. En del har ägt rum i kommunens egna lokaler, som bibliotek, en del har arrangerats i samarbete med föreningar (Malmö stad 2010a; SDF Västra Hisingen 2014). Södertälje kommun (2014) ordnade en valfest med olika artister strax före valdagen, där även kommunens valambassadörer och företrädare för de politiska partierna fanns på plats.

I metodguiden för Malmö stad (2010b) inför valet 2010 ges möten ges en central roll. Här beskrivs olika övningar och sätt att skapa dialoger. Ambassadörerna bjuder in röstberättigade för samtal om det förestående valet. Ett förslag är att ordna en mötesplats som är trivsamt och inbjudande och som gör det lockande för människor att stanna en längre stund. Vid personliga möten och samtal ska ambassadörerna inte försöka övertala människor att gå och rösta. I stället bör motparten få styra samtalet med sina egna frågor, säger guiden (Malmö stad 2010a). Möten av denna typ har också lyfts fram i andra kommuner (Botkyrka kommun 2014; Södertälje 2014).

Träffar mellan väljare, politiker, tjänstemän och föreningsaktiva ses som en annan positiv väg. Sådana arrangemang har en mer organiserad och planerad karaktär än dialoger som uppstår när folk möts på allmänna platser. Debatter är en väletablerad metod att förmå fler att bli politiskt intresserade och att rösta. Här har några kommuner försökt skapa mer av samtal än traditionella paneldebatter. I Malmö stads (2010b, s. 5) metodguide diskuteras *politik inför publik*, ett försök att forma ett "engagerat samtal", till exempel genom att placera deltagarna i en stor ring så att interaktionen underlättas.

Hur ska mötena genomföras? Guiderna innehåller konkreta tips både till mer spontana och mer organiserade sammankomster. Planeringen och valet av lokal ska ge utrymme för dialog och öppenhet; och den ska främja jämlikhet mellan deltagarna.

Fokus på jämlikhet och öppenhet märks också på andra sätt. En variant är det som kallas *open space*. Här är det deltagarnas ansvar att forma det öppna samtalet (Malmö stad 2010b, s. 4). Personen som håller i mötet ska ange ett övergripande tema, betonas det i instruktionerna, men sedan bör deltagarna bestämma vilka specifika ämnen de vill diskutera. På basis av ämnena delas så en större grupp in

i mindre grupper som behandlar ett särskilt ämne. Samtliga deltagare har rätt att när som helst ansluta till gruppen som diskuterar ett visst ämne – eller lämna den. "När ett ämne känns 'färdigprat' för någon går denne till en annan grupp som känns intressant" (Malmö stad 2010b, s. 4). Mötet avslutas med en vernissage där sammanställningar av diskussionen i grupperna hängs upp på väggen. Det kan i sin tur bilda utgångspunkt för att gå vidare, och diskutera hur de uppkomna förslagen ska kunna genomföras i praktiken. Tanken med *open space* är att samtalet ska vara fritt och öppet. Det ska främja jämlikhet, både vad gäller ämnen och formerna för samtal.

Mötena ska ge människor chansen att se kopplingar mellan vardagserfarenheter och reflektioner om politik, brukar det poängteras. I Malmö (2010a) lyfts ambassadörerna även fram som brobyggare mellan beslutsfattande församlingar och människor i olika stadsdelar. Byggandet underlättas genom att insatserna utgår från invånarnas egna erfarenheter.

I utvärderingen höjs dock även ett varnande finger. Brobyggarna kan också skapa vissa problem. Det finns fall där ambassadörer identifierat sig med de unga som insatserna riktat sig till och börjat opponera sig mot kommunens representanter. I andra fall har ambassadörerna identifierat sig med kommunen och prioriterat uppgiften att lära andra vikten av att rösta. De dubbla rollerna gör sig påmind, det är inte alltid så lätt att förverkliga tanken att demokratiambassadörerna är brobyggare (Malmö stad 2010a, s. 15).

En viktig punkt i Malmö stad är demokratiambassadörernas förmåga att bidra till fördjupad reflektion inom målgruppen. Arbetet ska genomsyras av en folkbildningstanke där den enskilda individen och hennes erfarenheter står i centrum. Genom att stimulera till "djupare samtal, diskussioner och möten" utvecklas människor och i förlängningen också hela samhället (Malmö stad 2010a: 21). I metodguiden i Malmö (2010b, s. 2) sägs att metoderna vill "verka kunskapshöjande på en djupare nivå genom självreflektion och eftertanke". Detta fördjupande lärande inkluderar också ambassadörerna själva. Projektet har, enligt utvärderingen, inneburit en rad läroprocesser där ambassadörerna fått arbeta med sina egna förutfattade meningar, bland annat om kommunen som organisation (Malmö stad 2010a, s. 15f).

Det är angeläget att fånga upp unga människors aktivitet och engagemang, betonar kommuner som satsat på demokratiambassadörer. I Malmö säger man så här i utvärderingen: "[S]om demokratisatsning har vi, istället för att utgå från ett normerande synsätt på politiskt deltagande, utgått från unga själva och sett det som en del av vår uppgift att också vitalisera inflytandeformer och demokratiskt deltagande som inte begränsas till de formella arenorna" (Malmö stad 2010a, s. 33). Det är med andra ord väsentligt att ha en problematiserande syn på politiskt deltagande, och att inte enbart fokusera på valet av ledamöter till politiska församlingar.

Demokratifrämjande åtgärder måste vara långsiktiga för att kunna ge effekt, framhäver kommunerna ofta. Insatserna bör därför länkas samman med andra processer där delaktighet står i centrum (Malmö stad 2010a, s. 34; Södertälje kommun 2014). I Västra Hisingen betonades till exempel förmågan att "bygga ihop arbetet med ökat valdeltagande med förvaltningens arbete inom delaktighet och inflytande, särskilt riktat mot unga och utlandsfödda" (SDF Västra Hisingen 2014). Det senare handlar om befintliga forum för deltagande och delaktighet i bred mening. Sådana effekter kunde emellertid inte följas upp inom insatsernas tidsram.

Problem med insatser för att främja valdeltagande

Ett antal problem som forskning om och utvärderingar av demokratifrämjande insatser lyft fram presenteras i kapitlet. Jag diskuterar också i hur hög grad, och på vilket sätt, dessa problem haft betydelse för satsningen på demokratiambassadörer.

Kampanjer för att få fler människor att delta i valen genomförs vanligtvis ett par månader före valdagen. Det korta tidsperspektivet har mötts av kritik från både samhällsvetare som utvärderat insatser och från aktörerna själva (se till exempel Beckman 2009; Bäck & Soininen 2004, s. 262f). Eftersom politisk socialisation är något som sker gradvis – där till exempel intresset för politik och vanan att delta politiskt etableras över längre tid – bör åtgärder för att höja valdeltagandet kombineras med andra former av ökat deltagande och delaktighet, har det ofta påpekats (se till

exempel Beckman 2009; jfr Amnå m.fl. 2009; Bengtsson m.fl. 2009; Hertting 2009). Sådana mer långsiktiga överväganden ligger till grund för ett flertal försök att höja valdeltagandet under de senaste årtiondena (se till exempel Nilsson 2005: kapitel 5–6). Det finns som sagt ambitioner att knyta samman demokratiambassadörernas arbete med andra sätt att stärka människors inflytande och delaktighet. Samtidigt är ambassadörerna inriktade på att påverka just i samband med valrörelser.

Fokuseringen på valrörelser riskerar även att leda till ökad misstro snarare än ökat intresse. Magnus Dahlstedt (2005, s. 223ff) har visat hur många boende i socialt stigmatiserade förorter och stadsdelar visar misstro mot tjänstemän och politiker som besöker dem i samband med valen (men knappast annars). Det ses ofta som kortsiktigt röstfiske. Risken att föda misstro har även påpekats i utvärderingar av det demokratifrämjande arbetet. Redan på 1970- och 1980-talen påtalades problemet (Dahlström & Möller 2004).

Man har försökt komma till rätta med problemet genom att rekrytera ambassadörer med kunskap och kännedom om grupperna som insatserna inriktas mot. Jag återkommer till detta längre fram. I några kommuner har man också varit medveten om att tidigare kommunala beslut kan påverka människors intresse att gå och rösta. I till exempel Botkyrka noterades att kommunens kontroversiella försäljning av lägenheter ett år före valet kan ha haft betydelse: ”Det visar svårigheten att hantera tidigare missnöje från invånare endast med hjälp av insatser för att motivera till ökat valdeltagande” (Botkyrka kommun 2014, s. 17).

Det finns även en annan riskfaktor – att ambassadörernas arbete påverkas av ett utifrån- eller uppifrånperspektiv (se till exempel Bruseman 2015; Velásquez 2005). Med det menas att personer kommer utifrån för att lära en grupp hur de ska bete sig, i detta fall att de bör rösta i valen. Ambassadörernas insatser styrs inte utifrån behov och intressen hos människorna som hör till målgruppen. Dahlström och Möller påpekar risken i samband med informationskampanjerna efter 1970-talets rösträttsreformer. De nya väljargrupperna ”behövde läras att bli goda väljare” (Dahlström & Möller 2004, s. 150). Till viss del är detta problem ofrånkomligt i politisk socialisation, inte minst när det gäller att fostra ungdomar politiskt. Att bli en medborgare som deltar politiskt, som försöker påverka politiska beslut och ta

ansvar för samhället – det är något som unga lär sig av andra. Men lärandet kan ha en mer eller mindre paternalistisk karaktär. Med det menas att personer kommer utifrån för att lära en grupp hur de ska bete sig, i detta fall att de bör rösta i valen.

Ett sätt att undvika paternalism är att i högre grad utgå från erfarenheter hos de potentiella väljarna. Att rekrytera demokratiambassadörer med kunskap och kännedom om målgrupperna, kan också minska riskerna med utifrån- eller uppifrånperspektiv.

Ett tredje problem är att insatser med särskild inriktning på vissa grupper kan bli stigmatiserande. Även detta kan hanteras genom att utgå från deltagarnas erfarenheter och betona ömsesidighet och jämlikhet i möten. Risken finns att fokuseringen på utrikes födda skrivs in i en medial och politisk diskurs om människor i förorter och bostadsområden med stor andel utrikes födda som främmande och annorlunda. Ett antal samhällsvetare har undersökt sådana mediala och politiska bilder (se till exempel Dahlstedt 2005, kapitel 4; Myrberg & Strömblad 2015; de los Reyes, Molina & Mulinari 2002; Sernhede 2009).

Demokratiambassadörerna ska göra allt för att undvika stereotyper. Det viktiga är att bygga vidare utifrån målgruppens erfarenheter och kunskap. Samtidigt har en del demokratiambassadörer egna funderingar som visar att detta inte är problemfritt. En Malmö-deltagare uttryckte sig så här: "När vi pratar om Dem så pratar vi om Oss och det är någonting som jag tror att många kanske inte hade klart för sig i början av projektet. Att vi faktiskt var anställda för att Vi är Dem" (citerad i Malmö stad 2010, s. 15).

Ett fjärde problem handlar om i vilken grad insatserna uppmärksammar orsakerna till lägre valdeltagande (jfr Beckman 2009). Det är fruktbart att vrida och vända på olika förklaringar till att det är färre personer som går till vallokalerna i områden med låg genomsnittsinkomst och en hög andel utrikes födda. I flera kommuner betonas ambassadörernas roll som brobyggare, men överlag saknas möten eller övningar som diskuterar ojämlikhetens och marginaliseringens betydelse för valdeltagandet. I stället utgår man från den allmänna premissen om allas jämlikhet och försöker starta en ömsesidig diskussion, formulera förslag och idéer, möjliggöra reflektion om politik och liknande.

Slutsatser

Jag har diskuterat bakgrund, skäl och upplägg till kampanjerna för att få människor att använda sin rösträtt. Staten, kommunerna och en del andra aktörer har länge försökt påverka det politiska deltagandet, och frågan blev särskilt aktuell under 1990-talet när sjunkande röstsiffror fick staten att börja formulera en sammanhängande demokratipolitik. Ett högt och jämlikt valdeltagande är kärnpunkter för demokratipolitiken, inte minst för att det ger spelrum för olika åsikter och intressen i politiska processer. Här finns en samsyn hos regeringar oberoende av politisk färg.

Kapitlet redovisar några vanliga metoder för att främja valdeltagandet, som skriftlig information och möten med väljare. Skriftligt material har länge varit en stomme i detta arbete. En del riktas till samtliga väljare, medan annan information vänder sig till särskilda grupper, till exempel unga vuxna eller människor med annat modersmål än svenska. Under de senaste årtiondena har möten blivit allt viktigare som demokratifrämjare – både i form av spontana möten med väljare på offentliga platser och som organiserade seminarier, debatter och workshops. Tidigare forskning tyder på att möten kan göra människor mer benägna att gå och rösta.

Demokratiambassadörer har ägnats särskild uppmärksamhet i detta kapitel. Möten har en framträdande roll i ambassadörernas arbete. Öppenhet och jämlikhet betonas ofta, och dialogen står i centrum på den enkelriktade kommunikationens bekostnad. Ambassadörer som delar erfarenheter och bakgrund med målgruppen har förmodligen lättare att praktisera denna öppenhet och jämlikhet.

Vidare har jag pekat på några problem som forskningen om – och utvärderingarna av – tidigare demokratifrämjande arbete beskrivit. Frågan är om de även finns i demokratiambassadörernas vardag.

Överlag har man försökt undvika arbetssätt med ett utifrån- och uppifrånperspektiv, med enkelriktad kommunikation. I andra avseenden är det mer oklart om tidigare kritik tagits på fullt allvar. Ett exempel är att demokratifrämjande insatser är så kortsiktiga – de görs vanligtvis någon eller några månader före de allmänna valen vart fjärde år. Det finns en medvetenhet om dilemmat, men det är högst oklart

om ambassadörsjobbet knyts ihop med andra demokratifrämjande åtgärder i särskilt hög grad. Ett annat problem är att så pass lite av övningar, seminarier och liknande handlar om att förklara och förstå orsakerna till lågt valdeltagande.

Demokratiambassadörerna är framgångsrika, sägs det ofta. Bland annat gör den senaste demokratiutredningen den bedömningen. Jag ser flera skäl att fördjupa kunskapen om ambassadörernas roll. Bland annat bör man undersöka om det demokratifrämjande arbetet på kort och lång sikt koordineras i någon högre grad. Jag menar också att de ansvariga bör lägga mer tyngd vid orsakerna till lägre valdeltagande när demokratiambassadörerna skickas ut på fältet.

Slutnoter kapitel 6

1. Det saknas mig veterligen en aktuell sammanställning av hur många kommuner som använder demokratiambassadörer. Termen används i bland annat Göteborg och Malmö, medan man i Botkyrka talar om samhällsinformatörer och i Södertälje om valambassadörer. Jag använder här huvudsakligen ordet demokratiambassadör. Valambassadör är den term som använts i ett större projekt som involverat Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) som inför valen 2014 utbildade ett tusental valambassadörer (LSU 2014). Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) gav pengar till 22 projekt i samband med valet 2014. Ungefär hälften av projekten handlade om satsningar på demokratiambassadörer (Regeringens proposition 2015/16:1. Utgiftsområde 1. Rikets styrelse, s. 92).
2. För tredjelandsmedborgare (medborgare i en stat utanför EU) gäller att de måste ha varit folkbokförda i Sverige i minst tre år före valdagen. För medborgare i något EU-land, Island eller Norge finns ingen treårsregel (Valmyndigheten 2017).
3. Socialt stigmatiserade områden är en term som används när förorter och stadsdelar med låg medelinkomst och hög andel utrikes födda avhandlas i litteraturen. Det finns även andra termer: socialt utsatta områden, territoriellt stigmatiserade områden, underprivilegierade områden och fattiga områden (se till exempel Bengtsson m.fl. 2009; Dahlstedt 2005; Sernhede 2009).
4. För en redogörelse för diskussioner om valdeltagandets betydelse i andra länder än Sverige, se till exempel Martinsson (2007).
5. Rösträtten i kommunal- och landstingsval utvidgades inför 1976 års val till utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd som varit folkbokförda i Sverige i minst tre år (se till exempel Hammar 1979).
6. En koalitions- och minoritetsregering bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet.
7. Se också inledningen till den här antologin.

Referenser

Amnå, E., M. Ekström, M. Kerr och H. Stattin (2009) Political socialization and human agency. The development of civic engagement from adolescence to adulthood. *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol. 111, nr. 1, s. 27–40.

Beckman, L. (2009) Demokratipolitikens metoder. Insatser för ett ökat valdeltagande – en kunskapsöversikt. Konstitutionsutskottet, 2008/09, RFR 15.

Bengtsson, B., M. Danielsson och N. Hertting (2009) Demokratiseringspolitik och etnicitet i ytterstaden. I: Bengtsson & Kugelberg (red.) *Föreningsliv, delaktighet och lokal politik i det mångkulturella samhället*. Egalité, Malmö, s. 197–232.

Botkyrka kommun (2014) Rapport om genomförandet av kommunens insatser på valen 2014, bilaga till tjänsteskrivelse. Dnr KS/2013:598.

Bruseman, C. (2015) *Att skapa legitimitet för ett demokratiprojekt*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Bäck, H. och M. Soininen (2004) *Politisk annonsering eller nätverkande. Uppföljning av partiernas särskilda informationsinsatser till invandrare vid 2002 års val*. Förvaltningshögskolan, Göteborg. (Förvaltningshögskolans rapporter, 61).

Dahlstedt, M. (2005) *Reserverad demokrati*. Borèa, Umeå.

Dahlstedt, M. (2009) *The Swedish Road to Democracy? Governmentality, Technologies of Citizenship and Popular Movements*. Remeso, Norrköping.

Dahlström, C. och U. Möller (2004) Statens väljarskola. Strategin för att öka valdeltagandet bland utländska medborgare, 1976–2002. I: K. Borevi & P. Strömblad (red.) *Engagemang, mångfald och integration: om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen*, Stockholm. SOU 2004:49, s. 149–176.

Hammar, T. (1979) *Det första invandrarvalet*. Liber, Stockholm.

Hertting, N. (2009) Etnisk organisering i den lokala nätverkspolitiken. I: Bengtsson & Kugelberg (red.) *Föreningsliv, delaktighet och lokal politik i det mångkulturella samhället*. Egalité, Malmö, s. 113–156.

Jendel, L. och L. Nord (2012) *Från dörrknackning till gröna pajasnäsor. En studie av riksdagspartiernas särskilda medel inför valet 2010*. Mittuniversitetet, Sundsvall. (Demicom, rapport 6).

Konstitutionsutskottets betänkande 2013/14:KU34.

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (2014) *Makten är din*. LSU, Stockholm.

Malmö stad (2010a) *Demokratiambassadörer. Projektavslutningsrapport. Utbildningsförvaltningen*, Malmö stad.

Malmö stad (2010b) *Metodguide. Utbildningsförvaltningen*, Malmö stad.

Martinsson, J. (2007) *Värdet av valdeltagande. Grundlagsutredningens rapport VII*. Fritzes, Stockholm. SOU 2007:84.

Myrberg, G. och P. Strömblad (2015) *Kategoriernas dilemman. En kunskapsöversikt om kategorisering utifrån nationellt och etniskt ursprung i offentlig politik och forskning*. Delegationen för migrationsstudier, Stockholm. (Kunskapsöversikt 2015:7),

Nilsson, T. (2005) *Till vilken nytta? Om det lokala politiska deltagandets karaktär, komplexitet och konsekvenser*. Statsvetenskapliga institutionen, Lund.

Petersson, O. (2001) *Demokratipolitik*. SNS, Stockholm.

Regeringens proposition 2001/02:80. *Demokrati för det nya seklet*, 23 januari 2002.

Regeringens proposition 2008/09:1 *Budgetpropositionen för 2009*, 22 september 2008.

Regeringens skrivelse 2013/14:61. *En politik för en levande demokrati*, 12 december 2013.

Regeringens proposition 2015/2016:1. *Budgetproposition för 2016*, 15 september 2015.

de los Reyes, P., I. Molina och D. Mulinari (red.) (2002) *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Atlas, Stockholm.

SCB:s valdeltagandeundersökning (2017), www.scb.se, 8 februari 2017.

SDF Västra Hisingen (2014) Projektplan för 'Valet är mitt!' Ökat valdeltagande 2014 i Västra Hisingen. Arbetsmaterial.

Sernhede, O. (2009) Territoriell stigmatisering, ungas informella lärande och skolan i det postindustriella samhället. *Utbildning & demokrati*, vol. 18, nr. 1, s. 7–32.

Statens offentliga utredningar (2000) *En uthållig demokrati! Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. SOU 2001:1.

Statens offentliga utredningar (2016) *Låt fler forma framtiden!* SOU 2016:5.

Södertälje kommun (2014) Utvärdering av kampanj för ökat valdeltagande 20 maj–7 juni. PM.

Valmyndigheten (2017) Valmyndighetens hemsida, rösträtt, http://www.val.se/det_svenska_valsystemet/rostratt/rostratt/index.html, 8 februari 2017.

Velásquez, J. (2005) Dialog eller förankring. Statliga satsningars oförutsedda konsekvenser för den lokala demokratin. I: M. Dahlstedt & F. Hertzberg (red.) *Demokrati på svenska? Om strukturell diskriminering och politiskt deltagande*. Fritzes, Stockholm: SOU 2005:112, s. 79–112.

Wohlgemuth, Daniel, Ellen Almgren & Ola Pettersson (2007) *Att nå dom därute. Uppföljning och utvärdering av särskilda informationsinsatser i 2006 års valrörelse*. Uppsala universitet, Uppsala.

7. Slutsatser

Pieter Bevelander & Mikael Spång

I en representativ demokrati är både rösträtt och valbarhet centralt. Genom att rösta i allmänna val och genom att ställa upp som kandidat till förtroendeuppdrag har människor möjlighet att påverka samhället. Rösträtt och valbarhet är rättigheter som tillkommer alla röstberättigade, men det finns skillnader mellan samhällsgrupper när det gäller den faktiska användningen av dessa rättigheter. Sådana skillnader diskuteras ofta som representationsgap eller representationsklyftor. Att undersöka dessa skillnader och vad som kan förklara dem är av intresse ur ett demokratiskt perspektiv. Regering och riksdag har vid flera tillfällen betonat värdet av ett högt och jämnt valdeltagande, bland annat för att de olika åsikter och intressen som finns i samhället ska komma till uttryck i politiska processer.

I denna antologi har vi fokuserat på skillnader i valdeltagande och politisk representation mellan utrikes födda och inrikes födda, liksom mellan inrikes födda med och utan utrikes födda föräldrar.

Vi har ställt följande huvudfrågor:

1. Hur ser valdeltagandet ut bland utlandsfödda och personer med utländsk bakgrund?
2. Hur röstar utlandsfödda? Personröstar de i högre utsträckning än inrikes födda och vilka partier röstar de på?
3. Vilka faktorer hänger samman med att bli vald och hur kan representationsgapet förklaras?
4. Hur arbetar de politiska partierna med sina nomineringar, och på vilket sätt skapar detta hinder och möjligheter för en mer jämlik representation?

5. Vilken roll spelar etniska föreningar för det politiska deltagandet i Stockholm och i andra europeiska storstäder?
6. Vad vet vi om satsningarna på att främja valdeltagandet bland utrikes födda?

Frågan om valdeltagande bland utrikes födda undersöks av Pieter Bevelander och Derek Hutcheson i antologins första kapitel. De konstaterar att valdeltagandet är lägre bland såväl utrikes födda som bland dem med utländsk bakgrund, det vill säga de som själva är födda i Sverige men vars föräldrar är födda utomlands. Hög utbildning, hög inkomst och lång bosättningsstid i landet ökar benägenheten att rösta. Vidare visas att medborgarskap ökar det politiska deltagandet; valdeltagandet hos personer födda utomlands är 30 procentenheter högre bland dem som har förvärvat svenskt medborgarskap i jämförelse med dem som inte har svenskt medborgarskap. Bevelander och Hutcheson undersöker även skillnader i valdeltagande bland individer födda i Sverige, beroende på om föräldrarna är födda i Sverige eller utomlands. Analysen visar att personer med utrikes födda föräldrar röstar i lägre utsträckning än de med föräldrar födda i Sverige. Däremot är valdeltagandet högre bland dem med utländsk bakgrund än bland dem som själva invandrat. Benägenheten att rösta är större bland dem som har en förälder som är född i Sverige – i synnerhet en mamma – än för dem som har två föräldrar födda utomlands. Resultaten ger oss bättre redskap att förstå såväl socialiseringsprocesser som människors delaktighet i det demokratiska samhället. För det första tycks det finnas en politisk socialisationspåverkan förknippat med utländsk bakgrund, detta trots att en person är född och uppvuxen i ett land och socialiserad via landets skola, utbildning och samhälleliga strukturer. Men skillnader i valdeltagande mellan individer med och utan utländsk bakgrund kan också tyda på att det finns faktorer som går utöver den politiska socialisation som hänger samman med föräldrarnas bakgrund. Sådana faktorer kan finnas både i samhället i stort, som urban segregering, och vid politisk inkludering mer specifikt.

I det andra kapitlet undersöks frågan om personröstning och val av parti. Möjligheten att aktivt kryssa för en person som man som väljare uppfattar skulle kunna företräda ens intressen har av vissa forskare lyfts fram som ett möjligt sätt

att stärka den politiska representationen av underrepresenterade grupper, särskilt kvinnor och invandrare. Linda Berg visar att personröstning är något mer vanligt bland personer med utländsk bakgrund, framförallt i riksdagsval. Sambandet är dock svagt när kontroll sker för andra förklaringsfaktorer, såsom inkomst, utbildning och ålder. I Europaparlamentsval finns inga skillnader i benägenheten att personrösta mellan inrikes och utrikes födda. När det gäller val av parti finns vissa skillnader mellan inrikes och utrikes födda. Tidigare studier har visat att personer med utländsk bakgrund i ett flertal länder tenderar att rösta på partier till vänster. Bergs studie visar på ett liknande mönster i Sverige, att personer med utländsk bakgrund i något större utsträckning röstar på Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, särskilt i riksdagsval. Samma mönster återfinns på kommunal nivå men är något svagare. När det gäller Europaparlamentsval är sambandet inte statistiskt signifikant. Tendensen till något påtagligare vänsterröstning i riksdagsval återfinns i flera olika datamängder och är stabil över tid, vilket stärker resultatet. Forskning från andra länder har föreslagit att vänsterröstning bland personer med olika form av utländsk bakgrund skulle kunna bero på att partier till vänster är mer benägna att driva sakfrågor som kan vara av intresse för väljargruppen, som frågor om minoritetsrättigheter, diskriminering och migration. Omvänt är sannolikheten att rösta på partier som intar en mer restriktiv hållning i sådana frågor lägre bland personer med utländsk bakgrund. Trots svaga samband och otillräckliga data är det intressant att dessa mönster är så pass stabila över tid, rimliga i förhållande till förväntningar utifrån den faktiskt förda politiken, samt ligger i linje med teori och forskningsresultat från andra länder.

Frågan om vilka faktorer som hänger samman med att bli invald i en politisk församling och vad som kan förklara representationsgapet mellan inrikes och utrikes födda undersöks i det tredje kapitlet. Utrikes födda är underrepresenterade i lokala och nationella politiska församlingar över hela världen. I Sverige har invandras politiska representation ökat över tid men de är fortfarande underrepresenterade på såväl nationell som lokal nivå. Valåret 2014 var andelen utrikes födda bland de röstberättigade till kommun- och landstingsval 17 procent och till riksdagsvalet var motsvarande andel 14 procent. Bland de valda representanterna till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige samma år var andelen utrikes

födda 8 procent. I forskningen har två olika typer av förklaringar till utrikes föddas underrepresentation bland förtroendevalda framförts, de som handlar om individuella resurser och de som handlar om kontextuella faktorer. Rafaela Dancygier, Karl-Oskar Lindgren, Kåre Vernby och Sven Oskarsson finner endast ett svagt stöd för att utrikes föddas politiska underrepresentation har att göra med gruppskillnader i socio-ekonomiska faktorer, såsom utbildning, sysselsättning och inkomst. Resursbaserade förklaringar har således ett litet stöd. Resultatet tyder på att ekonomisk integration inte med nödvändighet leder till politisk integrering. Samtidigt visar deras analys att de socio-ekonomiska variabelernas förklaringskraft har ökat över tid. Vid sidan av dessa resursbaserade förklaringar till utrikes föddas politiska underrepresentation är det många forskare som har pekat på betydelsen av olika institutionella och kontextuella faktorer som exempelvis parti- och valsystem. Författarna finner emellertid att kontextfaktorernas förklaringskraft, med ett viktigt undantag, är ytterst begränsad. Undantaget gäller antalet fullmäktigeplatser i förhållande till storleken på den röstberättigade befolkningen. Upp emot en tredjedel av representationsgapet på aggregerad nivå kan hänföras till det faktum att utrikes födda i högre grad än inrikes födda bor i större kommuner där antalet fullmäktigeplatser i förhållande till den röstberättigade befolkningen är betydligt lägre än vad som är fallet i mindre kommuner. Det tycks alltså finnas en koppling mellan grupperns bosättningsmönster och deras politiska underrepresentation. Ytterligare en förklaring till utrikes föddas underrepresentation bland förtroendevalda kan vara att de är underrepresenterade i partiorganisationerna. Överlag kan dock konstateras att stora delar av representationsgapet förblir oförklarad när hänsyn tagits till relevanta demografiska, socio-ekonomiska och kontextuella faktorer.

En annan dimension av betydelse för underrepresentationen av utrikes födda handlar om partiernas nomineringsprocesser. Rekrytering och nominering av personer som kandidater i val till politiska församlingar är en av de politiska partiernas viktigaste uppgifter. Detta undersöks av Maritta Soininen och Martin Qvist i kapitel fyra. Med utgångspunkt i två institutionella perspektiv på partier, som strategiskt handlande aktörer respektive normgemenskaper, studeras partiinterna faktorer påverkan på möjligheterna för kandidater med invandrarbakgrund att bli nominerade till valbar plats. Genom att intervjua förtroendevalda och partiföreträdare

undersöker författarna rekryteringsprocessernas betydelse för kandidater med invandrabakgrund och deras karriärvägar. Nätverk har stor betydelse för karriärmöjligheter inom politiska partier och kan i vissa fall fylla en inkluderande funktion och ge tillgång till uppbackning, stöd och råd av mer erfarna och centralt placerade personer i partierna. För att fylla detta syfte krävs det dock att nätverken är öppna för personer som är nya i politiken och med olika typer av bakgrund. Precis som i arbetslivet får nätverk och användningen av nätverksrekrytering en exkluderande verkan gentemot personer som inte släpps in. Rollen som politiker med invandrabakgrund kan ibland erbjuda en väg in i politiken, men kan i förlängningen också bli ett hinder för en fortsatt politisk karriär, vilket gör att kandidater med invandrabakgrund ofta försöker undvika att placeras i detta "fack". En annan sorts hinder utgörs av trösklar för deltagande, partiernas interndemokratiska processer och nyttokalkyler. Till exempel är de kalkyler kring för- och nackdelar att nominera personer med invandrabakgrund som görs i partierna en fördel för utrikes födda om partiet vill öka antalet väljare från ett visst födelseland, om kandidaten bor i ett visst bostadsområde, eller har gjort sig känd som talesperson eller liknande. De politiska kalkylerna kan emellertid också utgöra ett hinder, till exempel när partierna väger möjligheterna att vinna vissa väljare mot risken att förlora andra.

Frågan om den roll som etniska föreningar spelar för det politiska deltagandet i Stockholm och i andra europeiska storstäder undersöks i antologins femte kapitel. Tidigare forskning har visat att det finns ett samband mellan föreningsaktivitet och politiskt deltagande. Det finns därför anledning att förvänta sig att deltagande i etniska föreningar skulle ha en positiv effekt på politiskt deltagande. Dock kan man också tänka sig en omvänd hypotes, att deltagande i etniska föreningar istället förstärker de etniska minoriteternas isolering från samhället i stort. I Sverige har föreningar och det civila samhället länge ansetts vara viktiga för politisk integration. Påverkad av det som brukar kallas för folkrörelsetanken har invandrarföreningar erhållit politiskt och ekonomiskt stöd från både stat och kommun sedan mitten av 1970-talet. Gunnar Myrberg, Per Strömblad och Bo Bengtsson undersöker i vilken utsträckning deltagande i invandrarföreningar främjar politisk integration i Stockholm jämfört med föreningar i tio andra europeiska storstäder. Resultaten visar att även om föreningsanslutningen är högre i Stockholm, bland såväl svensk-

födda som bland personer med utländsk bakgrund, verkar etniska föreningarna i Stockholm inte erbjuda bättre förutsättningar för politisk integration jämfört med andra europeiska storstäder. De likartade utfallen, trots de högst olika möjlighetsstrukturer som de etniska minoriteterna och deras föreningar möter i de olika städerna, antyder att institutionaliserat ekonomiskt och politiskt stöd till denna typ av föreningar är mindre betydelsefullt för den politiska integrationen än väntat. Samtidigt finns det inget i resultaten som ger stöd åt mothypotesen, att etniska föreningar skulle bidra till isolering.

Det sjätte och sista kapitlet handlar om insatser för att öka valdeltagandet bland utrikes födda. Att förverkliga ett högt och jämnt valdeltagande har länge varit ett demokratipolitiskt mål. Under de senaste årtiondena har ett flertal insatser gjorts för att förmå fler, särskilt unga och utrikes födda, att rösta. Bland de tillvägagångssätt som använts märks informationsinsatser, bland annat av myndigheter men också av partier. Vidare är möten och kontakter med väljare vanligt förekommande metoder. En fråga som ofta uppmärksammas i diskussionen om olika insatser är om de bör riktas mot särskilda grupper eller till allmänheten i bredare mening. Riktade insatser handlar om att anpassa dessa till särskilda målgrupper, till exempel information på andra språk än svenska för att nå grupper av utrikes födda. Det finns relativt lite forskning om vilka metoder som är mest effektiva för att höja valdeltagandet. Det finns visst stöd för att riktade insatser mot särskilda grupper har haft positiva effekter på valdeltagandet. Även icke-konventionella metoder som konserter, festivaler och liknande kan vara ett sätt att nå vissa väljargrupper, till exempel unga vuxna, men forskningen på området är begränsad. Såväl svensk som internationell forskning ger stöd för att möten och kontakter kan ha positiva effekter på valdeltagandet. Mötet med väljare står i fokus i den typen av insatser som ofta benämns "demokratiambassadörer", något som använts i flera kommuner inför de senaste valen. I dessa insatser läggs vikt vid dialog snarare än enkelriktad information, och att de som åtgärderna riktas mot ska vara delaktiga. En risk med detta är att ambassadörernas arbete uppfattas som paternalistiskt. Med det menas att personer kommer utifrån för att lära en grupp hur de ska bete sig, i detta fall att de bör rösta i valen. För att minska riskerna med utifrån- eller uppifrånperspektiv försöker man ofta rekrytera demokratiambassadörer med kunskap och kännedom

om målgrupperna. Kritik har även riktats mot att demokratifrämjande insatser är kortsiktiga och inriktade på en förhållandevis kort tidsperiod i samband med de allmänna valen. Eftersom politisk socialisation är något som sker gradvis – där till exempel intresset för politik och vanan att delta politiskt etableras över längre tid – bör åtgärder för att höja valdeltagandet kombineras med andra former av ökat deltagande och delaktighet.

Policyimplikationer

Slutsatserna ovan åskådliggör olika aspekter av valdeltagande och politisk representation bland personer som är utrikes födda eller har utländsk bakgrund.

En aspekt som lyfts fram är betydelsen av politisk socialisation för benägenheten att rösta. Detta visar på behovet av politisk socialisation av såväl individer födda i Sverige som de som invandrar hit. Denna politiska integrationsprocess är avhängig människors sociala och ekonomiska integration men har också specifika drag. Politisk socialisation handlar specifikt om att lära sig värde och betydelse av politiskt deltagande liksom hur detta deltagande kan ske. Föräldrar spelar en viktig roll i den politiska socialisationen men det gör också bland annat skola och föreningsliv. Resultaten i antologin pekar emellertid på att etniska föreningar generellt sett är av underordnad betydelse i det avseendet. Det betyder dock inte att föreningsliv i allmänhet inte kan ha en positiv påverkan på politiskt deltagande. Vid sidan av skola och föreningsliv handlar det också om demokratifrämjande insatser och inte minst om den roll som partier spelar för att möjliggöra för personer med utländsk bakgrund att kandidera i allmänna val.

Det enda egentliga undantaget där personer med utländsk bakgrund är mer politiskt aktiva än andra - givet resultaten i denna antologi - är när det gäller att personkryssa. Något som skulle kunna vara ett sätt för personer med utländsk bakgrund att öka sin representation i politiska församlingar. Dock vet vi inte om personer med utländsk bakgrund också kryssar för personer med denna bakgrund.

När det gäller de politiska partiernas roll pekas i antologin bland annat på behovet att göra partier mer tillgängliga för att säkerställa att kandidater med skilda sociala bakgrunder kan delta i partilivet på lika villkor, samt att göra politiska uppdrag mer attraktiva. Detta kan till exempel handla om att utveckla skräddarsydda informationsinsatser eller att erbjuda medverkan i olika diskussionsgrupper så att potentiella kandidater som är relativt nya i partiet inte kastas rakt in i de detalj- och paragraffrågor som ofta är politikens vardag. Sådana insatser förekommer redan idag i varierande grad och ytterst är detta en fråga om resursprioriteringar i det interna partiarbetet.

När det gäller nomineringsprocessen kan också partiöverskridande samarbeten vara en framkomlig väg. Ett sätt kan exempelvis vara informella överenskommelser om riktlinjer för miniminivåer för andelen kandidater med utländsk bakgrund, liknande "varannan damernas" som partierna tillämpar för att åstadkomma bättre könsbalans i politiska församlingar. Det kan också handla om att införa regler som främjar rotation på attraktiva politiska poster, vilket skapar öppningar för nya kandidater. Det senare är också en viktig åtgärd för att minska problemet med exkluderande strategier för riskminimering vid rekrytering av kandidater till förtroendeuppdrag. Såväl medlemsnomineringar, provval och föreningsnomineringar tenderar att gynna välbekanta ansikten. Ett sätt att motverka detta är att ta till vara på de möjligheter som nomineringskommittéer har att lyfta fram kandidater med invandrarbakgrund och att därmed beakta listornas sammansättning i sin helhet. Ett annat förslag för att minska utrikes föddas underrepresentation, som förs fram i antologin, är att utöka antalet platser i kommunfullmäktige i större städer. Detta mot bakgrund av att ungefär en tredjedel av representationsgapet härrör från att utrikes födda i högre grad än inrikes födda bor i stora städer.

De olika dimensioner av politisk socialisation, aktivitet och delaktighet som undersökts i denna antologi – att tillägna sig vanan att rösta, att engagera sig i föreningar och partier och mer allmänt utveckla ett politiskt intresse – är helt avgörande för att demokrati inte enbart ska vara ett styrelseskick idag utan även i framtiden.

Förteckning över tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, *Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa*, av Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, *Internationell migration och remitteringar i Etiopien*, av Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, *Politiska remitteringar*, av Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, *Integrationspolitik och arbetsmarknad*, av Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, *Migration och företagens internationalisering*, av Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, *Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv*, av Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, *Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige*, av Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, *Kategoriernas dilemman*, av Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, *Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige*, av Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, *Arbetskraftsinvandring efter 2008 års reform*, av Catharina Calleman (red.) och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, *Alla tiders migration!*, av Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, *Invandringens arbetsmarknadseffekter*, av Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, *Irreguljär migration och Europas gränskontroller*, av Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, *Diaspora – ett begrepp i utveckling*, av Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, *Migration within and from Africa*, av Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, *Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden*, av Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, *Invandring och företagande*, av Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnić och Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, *Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling*, av Bo Malmberg, Thomas Wimarck, Jani Turunen och Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, *De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa*, av Maria Tyrberg och Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, *Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv* av Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, *Vägen till arbete. Utrikes föddas möte med den svenska arbetsmarknaden*, André Asplund, Caroline Tovatt och Sara Thalberg (redaktörer).

Policy Brief 2016:4, *Integration och tillit - långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge*. Denna Policy Brief sammanfattar NOU 2017:2 om *”Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy invandring”*.

Kunskapsöversikt: 2017:5, *Invandringens historia – från ”folkhemmet” till dagens Sverige* av Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport: 2017:6, *Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010-2015?* av Jesper Strömbäck, Felicia Andersson & Evelina Nedlund.

Gruppen utrikes födda och personer med utländsk bakgrund har ett lägre politiskt deltagande – som att rösta i allmänna val, vara engagerad i ett politiskt parti eller kandidera till politiska poster – än inrikes födda. I denna antologi studeras olika aspekter av politiskt deltagande med fokus på individer födda utanför Sverige eller med utländsk bakgrund. Några av frågorna som besvaras i rapporten är: I vilken utsträckning röstar olika grupper av utlandsfödda och vilka partier röstar de på? Vilka faktorer hänger samman med att bli vald och hur kan representationsgapet förklaras? Hur arbetar de politiska partierna med sina nomineringar? Vilken roll spelar etniska föreningar för det politiska deltagandet? Vad vet vi om satsningarna på att främja valdeltagandet bland utrikes födda?

Antologin är skriven av sammanlagt tolv forskare från olika discipliner. Redaktörer är professor Pieter Bevelander och docent Mikael Spång från Malmö högskola. Övriga författare är Bo Bengtsson, Linda Berg, Rafaela Dancygier, Derek Hutcheson, Karl-Oskar Lindgren, Gunnar Myrberg, Sven Oskarsson, Martin Qvist, Maritta Soininen, Per Strömblad och Kåre Vernby.

Delegationen för migrationsstudier - Delmi - är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17